

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

DEMOGRAFİK YAPI ÖZELLİĞİ FARKLI OLAN YERLERDE
TARİH ÖĞRETİMİ SORUNLARI – MARDİN İLİ ÖRNEĞİ

Merve Nur ATAY

(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul, 2021

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

DEMOGRAFİK YAPI ÖZELLİĞİ FARKLI OLAN YERLERDE
TARİH ÖĞRETİMİ SORUNLARI – MARDİN İLİ ÖRNEĞİ

HISTORY TEACHING PROBLEMS AT PLACES WITH DIFFERENT
DEMOGRAPHIC STRUCTURE FEATURE - EXAMPLE OF MARDIN PROVINCE

Merve Nur ATAY

(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman

Prof. Dr. Ali YILMAZ

İstanbul, 2021

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kültürel çeşitlilik barındıran yapısı, imparatorluk geçmişinden miras kalan manevi bir hazinedir. Bu yapı, kıymetli bir zenginlik olduğu gibi çeşitlilik barındırması yönüyle idari açıdan hassasiyet gerektirmektedir. Her ülkenin sahip olduğu yapıya göre izlediği politikaları olduğu gibi eğitim alanında da birbirinden farklı politikaları vardır.

Türkiye, eğitim politikası olarak yerel kültürleri, egemen kültür çatısında toplayan, tek kültürlü bir yaklaşım izlemektedir. Bu politika, tarih öğretimiyle toplumsal birlikteliğe fayda sağlayabileceği gibi çeşitli sorunlara da sebep oluşturabilmektedir. Bu çalışmada demografik yapı yönüyle farklılık barındıran yerlerde, tarih öğretiminde yaşanan sorunlar araştırılarak, tarih öğretiminin özellikle tek kültürlü olması açısından, ne gibi etkiler oluşturduğu incelenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında katkılarını esirgemeyen ve son halini almasında kolaylık sağlayan danışman hocam Prof. Dr. Ali Yılmaz'a teşekkürü bir borç bilirim. Yardımını eksik etmeyen bir diğer hocam Prof. Dr. Mustafa Aksoy'a ve yönlendirmeleriyle destek olan Marmara Üniversitesi'nden hocalarıma da ayrıca teşekkür ettiğimi belirtmek isterim. Araştırma için gittiğim okullarda bana özveriyle yardımcı olan okul müdürleri, öğretmenler ve öğrencilere, Süryanilerle ilgili ayrıntılı bilgilere ulaşmama yardımcı olan ve Süryani öğrencilere ulaşmamı sağlayan Efrahim Aydın'a, bölgesel kültürlerle ilgili bilgi sahibi olmama yardımcı olan Mardinli ve Şırnaklı arkadaşlarıma teşekkür ederim. Ve tabii ki maddi manevi desteğiyle yanımda olan aileme, arkadaşlarıma, özellikle de çalışmam süresince yanımda olup her şartta bana eşlik eden eşim Barış Atay'a teşekkür ederim. Son olarak, sosyal çalışmalara çok önem veren ve bu çalışmayı bitirmemi merakla bekleyen, ne yazık ki tezin sonlanmasına şahit olamadan Hakk'ın rahmetine kavuşan, Tüm Sivil Toplum Kuruluşları(TSTK) Kurucu Başkanı rahmetli babam Hasan Ekşi'ye şükranlarımı sunmayı ve bu araştırmayı ithaf etmeyi bir borç bilirim.

ÖZET

Demografik yapı özelliği farklı olan yerlerde, izlenen metotlara göre değişkenlik gösterebilecek, tarih öğretimi problemleri çıkabilir. Bunu etkileyen unsurlar olarak, toplum yapısı, eğitim politikaları, öğretmen ve okul tutumları vb. sayılabilir. Bu problemin araştırılması için Türkiye geneli bir çalışma çok zor olabileceğinden; farklı inanç ve sosyal yapılara karşı olan anlayışı ile Mardin şehri saha olarak seçilmiştir.

Mardin şehri, gerek coğrafi sınırlarının çok büyük olmaması, gerek nüfusunun istatistiksel analiz için yeterli miktarda olması, gerekse Türkiye’de bulunan çoğu farklı inanışları barındırmasıyla, araştırmamız için güzel bir örnektir. Bu bölge, bir nevi Türkiye’nin mikro modeli olup tarih öğretiminde sorun oluşturabilecek kültürel çeşitliliğin incelenebilmesi açısından verimli bir çalışma sahasıdır.

Araştırmanın çalışma grubunu, Mardin ilinde, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında eğitim gören 200 lise öğrencisi ile tarih eğitimi veren 13 öğretmen oluşturmaktadır. 200 öğrencinin temsil ettiği kültürel yapı; çoğunluğu Kürt ve Arap öğrenciler olmak üzere Süryani, Yezidi ve Türklerle beraber çokkültürlü bir yapıdır.

Araştırma deseni olarak olgubilim yolu izlenmiş olup veri toplama aracı olarak da görüşme yöntemi uygulanmıştır. Araştırma dahilinde öğrencilere 13, öğretmenlere 16 soru yönlendirilmiştir. Öğrenci ve öğretmenlere yönelttiğimiz sorulara verilen cevaplar genel itibariyle müfredat-öğrenci, müfredat-öğretmen bağlantılı olmuştur. Bazı öğretmenler konuya bağlı olarak, bazen sınıf ortamında tepki gösteren öğrenciler olduğunu belirtirken bunun öğrenciler arası bir polemige dönüşmediğinden bahsetmişlerdir. Buradan anlaşılacağı gibi, sınıf ortamında demografik açıdan çeşitlilik olması, öğrenciler arası bir gerginliğe sebep olmamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Demografik Yapı, Kültürel Yapı, Tarih Öğretimi, Çokkültürlülük, Olgubilim

ABSTRACT

In places where the demographic structure is different, there may be problems with teaching history, which may vary according to the methods followed. Community structure, education policies, teacher and school attitudes, etc. can be accepted as factors affecting this. Having a common-understanding of different beliefs and social structures, the city of Mardin was chosen as a field for this study since a wide study in Turkey could be very difficult to investigate this problem.

Mardin city is a good example for our research, all because its geographical borders are not too large, its population is sufficient for statistical analysis, and it hosts many different beliefs live in Turkey. This region is a kind of micro model of Turkey and is an efficient field of study in terms of studying cultural diversity that may pose problems in history teaching.

The working group of the study consists of 200 high school students studying in Mardin province in the 2019-2020 academic year and 13 teachers teaching history. The cultural structure represented by 200 students is a multicultural structure with Syriac, Yazidi and Turks, the majority of whom are Kurdish and Arab students.

As a research pattern, the path of phenomenology was followed and the interview method was applied as a data collection tool. As part of the research, 13 questions were directed to students and 16 questions to teachers. The answers to the questions we posed to students and teachers were generally related to curriculum-student, curriculum-teacher. Some teachers have stated that depending on the subject, sometimes there are students who react in the classroom, while they have mentioned that this does not turn into an inter-student polemic. As can be seen from here, demographic diversity in the classroom environment does not cause tension between students.

Keywords: Demographic Structure, Cultural Structure, Teaching History, Multiculturalism, Phenomenology

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	viii
ŞEKİL LİSTESİ	xi
1 GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu.....	2
1.2 Araştırmanın Amacı.....	3
1.3 Araştırmanın Önemi	3
1.4 Araştırma Türü.....	3
2 ALAN YAZIN.....	4
2.1 Kültürel Açından Demografik Yapı	4
2.1.1 Demografi kavramı.....	4
2.1.2 Irk kavramı	5
2.1.3 Ulus ve etnisite kavramları	7
2.1.4 Millet kavramı	8
2.1.5 Kimlik kavramı.....	13
2.1.6 Azınlık kavramı	16
2.1.7 Asimilasyon kavramı	19
2.1.8 Bütünleşme kavramı	20
2.1.9 Kültür kavramı.....	21
2.1.10.... Çokkültürlülük kavramı.....	22
2.2 Mardin Bölgesi Ve Toplumu	24
2.2.1 Mardin coğrafyası.....	24
2.2.2 Mardin'in kültürel çeşitliliği.....	25
2.2.3 Mardin tarihi	29
2.2.4 Mardin'in geçmişten bugüne demografik yapısı ve nüfusu	35
2.3 Dünyada Ve Türkiye'de Tarih Eğitimi	38
2.3.1 Dünyada tarih eğitimi	38
2.3.2 Osmanlı Devleti'nde tarih eğitimi	39
2.3.3 Cumhuriyet döneminde tarih eğitimi.....	40

2.3.4.....	Mardin’de eğitim	42
2.3.5.....	Çokkültürlü eğitim.....	42
2.3.6.....	Tarih eğitiminin amacı.....	44
2.3.7.....	Bazı ülkelerde tarih eğitiminin genel amaçları	46
2.3.8.....	Türkiye’de tarih eğitiminin amacı	47
2.3.9.....	Türkiye’deki tarih eğitimine getirilen eleştiriler	48
2.4	Tarih Ders Kitaplarının Kültür/Kimlik Yönüyle İncelemesi	49
2.4.1.....	Bazı ülkelerde tarih ders kitapları.....	49
2.4.2.....	Türkiye’de tarih ders kitapları	51
3	YÖNTEM.....	61
3.1	Araştırma Modeli	61
3.2	Araştırma Deseni	63
3.3	Çalışma Grubu	64
3.4	Verilerin Toplanması	66
3.5	Verilerin Analizi	67
3.6	Araştırma Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar	68
4	BULGULAR	70
4.1	Mardin İlinde Eğitim Gören Lise Öğrencileriyle İlgili Bulgu Ve Yorumlar.....	70
4.1.1.....	Öğrencilerin, tarih dersi ve en çok ilgilerini çeken konuyla ilgili değerlendirmeleri ve yorum	70
4.1.2.....	Öğrencilerin tarih dersinde en rahatsız oldukları konularla ilgili değerlendirmeleri ve yorum	75
4.1.3.....	Öğrencilerin, tarih öğretiminin amacı ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum	82
4.1.4.....	Öğrencilerin, Türkiye Cumhuriyeti’nin bir vatandaşı olarak tarih dersinden nasıl etkilendikleriyle ilgili değerlendirmeleri ve yorum.....	87
4.1.5.....	Öğrencilerin, tarih ders kitabındaki problemleri veya eksik konularla ilgili değerlendirmeleri ve yorum	92
4.1.6.....	Öğrencilerin, tarih dersi işlenirken, konuları tartışabilecekleri aktivitelerle ilgili değerlendirmeleri ve yorum.....	97
4.1.7.....	Öğrencilerin, tarih ders kitabındaki kültürel konuların sunumuyla ilgili değerlendirmeleri ve yorum	101
4.1.8.....	Öğrencilerin, bir tarih ders kitabı yazmaları durumunda önem verecekleri ilk dört konuyla ilgili değerlendirmeleri ve yorum	105
4.1.9.....	Öğrencilerin, Mardin gibi kültürel çeşitliliğin fazla olduğu bir yerde eğitim veren tarih öğretmenlerine tavsiyeleri ve yorum.....	110

4.1.10.... Öğrencilerin, Mardin'deki farklı kültürlerle iç içe yaşanan ortamla ilgili değerlendirmeleri ve yorum	115
4.1.11.... Öğrencilerin, millet olmanın en önemli dört koşulu ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum	120
4.1.12.... Öğrencilerin, hayallerindeki ülke, eğitim ortamı ve kültürel ortam ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum	123
4.1.13.... Öğrencilerin, kendilerine yöneltmediğimiz fakat yöneltmemizi isteyebilecekleri sorular, cevaplar ve yorum.....	132
4.2 Mardin İlinde Eğitim Veren Tarih Öğretmenleriyle İlgili Bulgu Ve Yorumlar .	133
4.2.1 Tarih öğretmenlerinin, Türkiye'deki tarih öğretimiyle ilgili değerlendirmeleri ve yorum.....	133
4.2.2 Tarih öğretmenlerinin, tarih öğretiminde aranacak amaçlarla ilgili değerlendirmeleri ve yorum	135
4.2.3 Tarih öğretmenlerinin, tarih dersine yükledikleri anlam ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum	136
4.2.4 Tarih öğretmenlerinin, tarih müfredatında gördükleri problemlerle ilgili değerlendirmeleri ve yorum.....	137
4.2.5 Tarih öğretmenlerinin, tarih dersi işlerken uyguladıkları yöntemler ve tekniklerle ilgili değerlendirmeleri ve yorum	138
4.2.6 Tarih öğretmenlerinin, farklı görüşlerin tartışılabildiği bir ders ortamıyla ilgili değerlendirmeleri ve yorum.....	139
4.2.7 Tarih öğretmenlerinin, demografik yapı yönünden farklılıklar barındıran bir okulda tarih öğretiminin nasıl verilmesi gerektiği ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum	140
4.2.8 Tarih öğretmenlerinin, Mardin gibi kültürel çeşitliliğin yoğun olduğu bir şehirde, tarih eğitimi verirken karşılarına çıkan farklı durumlarla ilgili değerlendirmeleri ve yorum	142
4.2.9 Tarih öğretmenlerinin, öğrencilerin yurtseverlik algılarını belirlemede okulun rolü ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum	143
4.2.10.... Tarih öğretmenlerinin, tarih ders kitabında, kültürün sunumuyla ilgili değerlendirmeleri ve yorum	144
4.2.11.... Tarih öğretmenlerinin, kendi öğrencilik yıllarıyla bugünü kıyasladıklarında tarih eğitimindeki değişikliklerle ilgili değerlendirmeleri ve yorum	145
4.2.12.... Tarih öğretmenlerinin, bir tarih kitabında öncelikli olmasını gerekli gördükleri ilk dört konu ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum	147
4.2.13.... Tarih öğretmenlerinin, değişen iktidarlarla tarih eğitimi arasındaki ilişki ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum.....	148

4.2.14.... Tarih öğretmenlerinin, millet olmanın en önemli dört koşulu ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum	150
4.2.15.... Tarih öğretmenlerinin, hayallerindeki ülke/eğitim ortamı/kültürel ortamla ilgili değerlendirmeleri ve yorum.....	151
5 SONUÇ.....	153
5.1 Öğretmen Ve Öğrenciler Açısından Demografik Yapı Özelliği Farklı Olan Yerlerde Tarih Öğretiminde Yaşanan Sorunlarla İlgili Sonuç Ve Tartışma.....	153
5.1.1 Öğretmen ve öğrenciler açısından demografik yapı özelliği farklı olan yerlerde tarih öğretiminde yaşanan sorunlarla ilgili öneriler	156
5.2 Öğretmen Ve Öğrencilerin, Mardin İli Ortamını Da Göz Önünde Bulundurarak Farklı İnanca Mensup Bireylerin Bir Arada Yaşamalarına İlişkin Görüşleri İle İlgili Sonuç Ve Tartışma.....	157
5.2.1 Öğretmen ve öğrencilerin, Mardin ili ortamını da göz önünde bulundurarak farklı inanca mensup bireylerin bir arada yaşamalarına ilişkin görüşleri ile ilgili öneriler	159
5.3 Öğretmen Ve Öğrencilerin, Tarih Derslerinin Kültürel Farklılıkları Kapsamasına İlişkin Görüşleri İle İlgili Sonuç Ve Tartışma	159
5.3.1 Öğretmen ve öğrencilerin, tarih derslerinin kültürel farklılıkları kapsamasına ilişkin görüşleri ile ilgili öneriler.....	160
5.4 Öğretmen Ve Öğrencilerin, Tarih Müfredatında Kültürel Farklılıklar Açısından Sorunlu Buldukları Konularla İlgili Sonuç Ve Tartışma	161
5.4.1 Öğretmen ve öğrencilerin, tarih müfredatında kültürel farklılıklar açısından sorunlu buldukları konularla ilgili öneriler	162
5.5 Öğretmenlerin, Farklı Kültürlerin Bir Arada Bulunduğu Bir Ortamda Tarih Dersi Vermenin Zorlukları Hakkındaki Düşünceleri İle İlgili Sonuç Ve Tartışma	162
5.5.1 Öğretmenlerin, farklı kültürlerin bir arada bulunduğu bir ortamda tarih dersi vermenin zorlukları hakkındaki düşünceleri ile ilgili öneriler	163
KAYNAKÇA.....	165
EKLER	172
EK 1: Uygulama İzin Yazısı 1	172
EK 2: Uygulama İzin Yazısı 2	173
EK 3: Uygulama İzin Yazısı 3	174
EK 4: Uygulama İzin Yazısı 4.....	175
EK 5: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Öğretmenler).....	176
EK 6: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Öğrenciler).....	177

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.2-1 16. Yüzyılda Cemaatlere Göre Mardin Merkez Nüfusu	36
Tablo 2.2-2 18.Yüzyılda Cemaatlere Göre Mardin Merkez Nüfusu	37
Tablo 2.2-3 19.Yüzyılda Cemaatlere Göre Mardin Merkez Nüfusu	37
Tablo 2.2-4 Cumhuriyet İlk Dönem Din/Cemaatlere Göre Mardin Nüfusu.....	37
Tablo 3.3-1 Görüşme Yapılan Öğrencilerin Köken, Yaş, Sınıf, Cinsiyet, Din Yönüyle Özellikleri	65
Tablo 3.3-2 Görüşme Yapılan Öğretmenlerin Yaş, Cinsiyet, Meslek Yılı, Köken, Memleket, Din Yönüyle Özellikleri	66
Tablo 4.1-1 Öğrencilerin Tarih Dersini Sevip Sevmedikleri Ve En Çok İlgilerini Çeken Konuyla İlgili Görüşleri.....	71
Tablo 4.1-2 Öğrencilerin Tarih Dersinde En Çok İlgilerini Çeken Konuyla İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları.....	74
Tablo 4.1-3 Öğrencilerin Tarih Dersinde En Rahatsız Oldukları Konularla İlgili Görüşleri	75
Tablo 4.1-4 Tarih Dersi İşlenirken Öğrencilerin En Rahatsız Olduğu Konularla İlgili Analiz Sonuçları	81
Tablo 4.1-5 Öğrencilerin, Tarih Öğretiminin Amacıyla İlgili Görüşleri	82
Tablo 4.1-6 Öğrencilerin Tarih Öğretiminin Amacıyla İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları	86
Tablo 4.1-7 Öğrencilerin Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Olarak Tarih Dersinden Nasıl Etkilendikleriyle İlgili Görüşleri	87
Tablo 4.1-8 Öğrencilerin Bir Vatandaş Olarak Tarih Dersinden Nasıl Etkilendikleriyle İlgili Analiz Sonuçları	91
Tablo 4.1-9 Öğrencilerin Tarih Ders Kitabında Problemlı Veya Eksik Olduğunu Düşündükleri Konularla İlgili Görüşleri	92
Tablo 4.1-10 Öğrencilerin Tarih Ders Kitabındaki Problemlı Veya Eksik Gördükleri Konularla İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları	96
Tablo 4.1-11 Öğrencilerin Tarih Dersi İşlenirken Tartışma Aktiviteleri Yapılmasıyla İlgili Görüşleri.....	97
Tablo 4.1-12 Öğrencilerin Tarih Dersindeki Tartışma Aktiviteleriyle İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları	100
Tablo 4.1-13 Öğrencilerin Tarih Ders Kitabındaki Kültürel Konuların Sunumuyla İlgili Görüşleri	101
Tablo 4.1-14 Öğrencilerin Tarih Ders Kitabındaki Kültürel Konuların Sunumuyla İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları.....	105
Tablo 4.1-15 Öğrencilerin Bir Tarih Ders Kitabı Yazmaları Durumunda Önem Verecekleri İlk Dört Konuyla İlgili Görüşleri.....	106

Tablo 4.1-16 Öğrencilerin Tarih Ders Kitabında Yer Verecekleri İlk Dört Konuyla İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları.....	109
Tablo 4.1-17 Öğrencilerin Mardin’de Eğitim Veren Tarih Öğretmenlerine Tavsiyeleri	110
Tablo 4.1-18 Öğrencilerin Mardin’de Eğitim Veren Tarih Öğretmenlerine Tavsiyelerinin Analiz Sonuçları	114
Tablo 4.1-19 Öğrencilerin, Mardin’de Farklı Kültürlerin İç İçe Yaşamalarıyla İlgili Görüşleri	115
Tablo 4.1-20 Öğrencilerin, Mardin’de Kültürlerin İç içe Yaşadığı Ortamla İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları.....	119
Tablo 4.1-21 Öğrencilerin, Millet Olmanın En Önemli Dört Koşulu İle İlgili Görüşleri	120
Tablo 4.1-22 Öğrencilerin, Millet Olmanın En Önemli Koşulları İle İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları	123
Tablo 4.1-23 Öğrencilerin, Hayallerindeki Ülke İle İlgili Görüşleri.....	124
Tablo 4.1-24 Öğrencilerin, Hayallerindeki Eğitim Ortamı İle İlgili Görüşleri	127
Tablo 4.1-25 Öğrencilerin, Hayallerindeki Kültürel Ortamla İlgili Görüşleri.....	129
Tablo 4.1-26 Öğrencilerin Hayallerindeki Ülke, Eğitim Ve Kültürel Ortamla İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları.....	131
Tablo 4.1-27 Öğrencilerin Sormamızı İstedikleri Sorular Ve Cevaplarıyla İlgili Görüşleri	132
Tablo 4.2-1 Öğretmenlerin Türkiye’deki Tarih Eğitimiyle İlgili Görüşleri	133
Tablo 4.2-2 Öğretmenlerin Tarih Öğretiminde Aranacak Amaçla İlgili Görüşleri.....	135
Tablo 4.2-3 Öğretmenlerin Tarih Dersine Yükladıkları Anlam İle İlgili Görüşleri	136
Tablo 4.2-4 Öğretmenlerin Tarih Müfredatında Gördükleri Problemlerle İlgili Görüşleri.....	137
Tablo 4.2-5 Öğretmenlerin Tarih Dersi İşlerken Uyguladıkları Yöntem Ve Teknikler	139
Tablo 4.2-6 Öğretmenlerin Farklı Görüşlerin Tartışılabilirdiği Bir Ders Ortamıyla İlgili Görüşleri	139
Tablo 4.2-7 Öğretmenlerin Demografik Farklılıklar Barındıran Bir Okulda Tarih Öğretiminin Nasıl Verilmesi Gerektiği İle İlgili Görüşleri.....	141
Tablo 4.2-8 Öğretmenlerin Mardin’de Eğitim Verirken Karşılarına Çıkan Farklı Durumlarla İlgili Görüşleri.....	142
Tablo 4.2-9 Öğretmenlerin Öğrencilerin Yurtseverlik Algılarını Belirlemede Okulun Rolü İle İlgili Görüşleri.....	143
Tablo 4.2-10 Öğretmenlerin Tarih Ders Kitabında Kültürün Sunumuyla İlgili Görüşleri	144
Tablo 4.2-11 Öğretmenlerin Kendi Öğrencilik Yılları Ve Bugünkü Tarih Eğitimi Arasındaki Farklarla İlgili Görüşleri.....	145
Tablo 4.2-12 Öğretmenlerin Bir Tarih Kitabında Öncelikli Olmasını Gerekli Gördükleri İlk Dört Konu İle İlgili Görüşleri.....	147
Tablo 4.2-13 Öğretmenlerin Değişen İktidarlarla Tarih Eğitimi Arasındaki İlişki İle İlgili Görüşleri	149

Tablo 4.2-14 Öğretmenlerin Millet Olmanın En Önemli Dört Koşulu İle İlgili Görüşleri	150
Tablo 4.2-15 Öğretmenlerin Hayallerindeki Ülke, Eğitim Ortamı ve Kültürel Ortamla İlgili Görüşleri.....	151

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.2-1 Türkiye'nin Dil Çeşitliliği.....	35
Şekil 2.4-1 MEB Yayınları 9. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Tarih Tanımı	52
Şekil 2.4-2 Tuna Yayınları 9. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Tarih Tanımı	52
Şekil 2.4-3 MEB Yayınları 9. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Milli Bilinç Tanımı	53
Şekil 2.4-4 Tuna Yayınları 9. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Milli Bilinç Tanımı	53
Şekil 2.4-5 MEB Yayınları 11. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Osmanlı İdaresindeki Topluluklar	54
Şekil 2.4-6 MEB Yayınları TKVM Kitabı-Selçuklu İdaresindeki Topluluklar	54
Şekil 2.4-7 MEB Yayınları TKVM Kitabı-Osmanlı İdaresindeki Topluluklar	55
Şekil 2.4-8 İlke Yayınları 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Osmanlı İdaresindeki Topluluklar.....	55
Şekil 2.4-9 MEB Yayınları 9. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Kürtler.....	56
Şekil 2.4-10 Tuna Yayınları 9. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Müslüman Topluluklar.....	56
Şekil 2.4-11 Tuna Yayınları 9. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Kürtler	56
Şekil 2.4-12 Mevsim Yayınları 12. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Kürt Teali Cemiyeti.....	57
Şekil 2.4-13 MEB Yayınları 12. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Kürt Teali Cemiyeti	57
Şekil 2.4-14 Mevsim Yayınları 12. Sınıf Tarih Ders Kitabı-DEAŞ Terör Örgütü	57
Şekil 2.4-15 MEB Yayınları 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Süryaniler.....	58
Şekil 2.4-16 İlke Yayınları 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Süryaniler	58
Şekil 2.4-17 İlke Yayınları 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Osmanlı İdaresindeki Topluluklar.....	59
Şekil 2.4-18 MEB Yayınları 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Anadolu Toplulukları	59
Şekil 2.4-19 MEB Yayınları 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Mardin Tarihi.....	60

1 GİRİŞ

Tarih öğretimi sorunları, Türkiye’de olduğu gibi dünyada da geçmişten beri tartışılmalı bir alandır. Tartışma başlıkları genel itibariyle öğretim yöntemleri ile ilgili olup; öğretim teknikleri, kazanımlar ve ne öğretilmek istendiği etrafında şekillenmektedir. Bu konularda, hem Türkiye’de hem dünyada, uzman kişiler tarafından faydalı çalışmalar yapılmıştır ve yapılmaya devam etmektedir.

Araştırmamızın ana problem cümlesi de tarih öğretimi sorunlarıyla ilgili olup; öğretim yöntemleriyle ilgili tartışma konularından ziyade, öğretimi etkileyen dış etkenlerle alakalıdır. Tarih öğretiminde izlenen yöntemler ne kadar önemli ise bu yöntemlerin muhatabı olan öğrencilerin yapısı da, eğitimden bir etkileşim alınabilmesi adına, o denli önemlidir. Bu noktada, tarih müfredatına karşı, öğrencilerin alıcılığını açık tutması için belli şartların sağlanması gerekmektedir. Ders kitabının akıcılığı, üslubun yalınlığı, öğretmenin ders işleyiş şekli gibi unsurlar iç etken olarak ifade edilebilirken öğrencilerin ders konularına karşı tutumu, ders konularının öğrencileri kapsayıcılığı, öğretmenin öğrencilere yaklaşımı gibi unsurlar için de dış etken tanımlanmasında bulunulabilir. Öğrencinin dersten tam manasıyla faydalanabilmesi için tüm bu etkenlerin sağlanması öngörülebilir.

Türkiye’nin kültürel çeşitlilik barındıran yapısı göz önünde bulundurulduğunda, tarih dersinden faydalanılabilmesi adına, egemen kültür olan Türk kültürüne mensup öğrenciler için iç etkenlerin sağlanması yeterli olabileceken, az sayıda denebilecek mahalli kültürler için iç etkenler kadar dış etkenler de önemli rol oynamaktadır. Araştırma konusunun, dış etkenlere değinmesi, yerel kültürlerle mensup öğrenciler ile müfredat, -öğretmen ve -okul ilişkilerinin irdelenmesi açısından önemlidir.

Tarih ders müfredatı ve öğrenci düşünce yapısı arasında sağlanan pozitif iletişim, öğrencinin dersten faydalanabilmesinde etkilidir. Bu bağlamda, Türkiye’de, tarih ders müfredatının, egemen kültür temel alınarak hazırlanması; yerel kültüre mensup öğrencilerin müfredata yaklaşımını incelemek adına merak uyandırmıştır ve bu çalışmaya vesile olmuştur.

Tarih dersleriyle azınlık/yerel kültüre mensup öğrenciler arasındaki ilişki açısından yapılan lisansüstü araştırmalar, genel itibariyle tek bir azınlık kültür veya Türkiye üzerinden genelleme yapılarak izlenmiştir. Bu noktada, bu çalışma; aynı sınıf ortamında birkaç kültürün tarih dersinden etkileşimini incelemek adına diğer çalışmalardan farklıdır. Bu çalışmada Türk bir öğrenci ile kendisini Arap, Süryani, Yezidi veya Kürt olarak nitelendiren öğrencilerin aynı konulara bakışını beraber değerlendirebilme imkanı bulunmaktadır. Örneğin bu çalışma sayesinde, “bir milleti millet yapan koşullar” ile ilgili, farklı kültürel yapılarda büyümüş öğrencilerin düşüncesini, bir arada değerlendirme fırsatı elde edilmiştir. Bu ve benzeri düşünceleri değerlendirebilmek adına Mardin’in kültürel yapısı önemli bir saha olmuştur.

1.1 Problem Durumu

Araştırmanın problem cümlesi “ Demografik yapı özelliği farklı olan yerlerde tarih öğretiminde ne gibi sorunlar yaşanmaktadır?” şeklinde belirlenmiştir. Bu ana problem cümlesi çerçevesinde cevapları aranan alt problemler ise şunlardır:

Mardin’deki farklı kültürel gruplardan lise öğrencilerinin ve onların tarih öğretmenlerinin;

1- Farklı inanca mensup bireylerin bir arada yaşamasına ilişkin görüşleri nedir?

2- Mardin’deki kültürel yaşama ilişkin görüşleri nedir?

3- Tarih derslerinin, kültürel farklılıkları kapsamına ilişkin görüşleri nelerdir?

4- Tarih müfredatında, kültürel farklılıklar açısından sorunlu buldukları konular nelerdir?

Farklı kültürlerin bir arada bulunduğu bir ortamda ders veren öğretmenlerin;

5- Farklı kültürlerin bir arada bulunduğu bir ortamda, tarih dersi vermenin zorlukları hakkında düşünceleri nelerdir?

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; Mardin'den yola çıkarak, farklı demografik yapıya sahip bölgelerde verilen tarih eğitiminde (tarih müfredatı, öğretmenin sınıf içi tutumu, okul ortamı, arkadaş ortamı), farklılık taşıyan lise öğrencilerinin ve eğitim veren öğretmenlerin karşılaştığı sorunları bir arada yaşayan farklı inanç ve sosyal yapılar bağlamında değerlendirmektir. Bu şekilde tarih derslerinin, kültürel farklılığa sahip öğrenciler tarafından nasıl algılandığının tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

1.3 Araştırmanın Önemi

Okul ortamlarında, bireysel farklılıkları dikkate almak önemli bir ilkedir. Öğrencilerin farklı ırk, inanç, politik düşünce, etnik aidiyet, cinsel tercih gibi özelliklere sahip olabileceklerini kabul edip buna uygun öğretim ortamı hazırlamak, farklı kültürleri bir zenginlik olarak görüp bunu sınıf ortamında yaşatmak eleştirel, açık görüşlü, hoşgörülü öğrenciler yetiştirebilmek adına önemli hamlelerdir.

Bu çalışma, farklı kültürlere mensup kişilerin bulunduğu öğretim ortamlarını inceleyebilmek, özellikle farklı kültüre sahip öğrencilerin buldukları ortamda kendi kültürel zenginliklerini paylaşıp paylaşmadıklarını tespit edebilmek, farklılıkların nasıl karşılandığını görebilmek açısından önem taşımaktadır. Bilhassa, tarih eğitiminde, kültürel farklılıklardan doğabilecek sorunların tespit edilebilmesi önem arz etmektedir.

1.4 Araştırma Türü

Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden “görüşme” kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, anlayış ve olayların doğal ortamda gerçek bir biçimde gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılarak tespit edildiği araştırma modelidir. (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.39). Bu yöntem ve teknikler, araştırma konusu ve verilerinin doğasına uygunluğu nedeniyle tercih edilmiştir.

2 ALAN YAZIN

Araştırma, Mardin bazında, demografik yapı yönünden çeşitlilik arz eden bölgelerde tarih öğretimi sorunlarıyla ilgilidir. Araştırmayla ilgili alan yazını sunarken, öncelikli olarak demografik yapıyı, kültürel açıdan dolduran kavramlar üzerinden gidilmiştir. Demografik yapının incelenmesi geniş bir alanı kapsadığı için, konuyla bağlantılı olarak, kültürler, kimlikler, millet vb. temalar üzerinden inceleme yapılmıştır. Temaların belirlenmesinde, araştırma doğrultusunda görüş bildiren öğrenci ve öğretmenlerin cevapları da etkili olmuştur. Bölüm 2.1 içerisinde kavramlarla ilgili alan yazın, değerlendirme ve gözlemler görülmektedir. Araştırma, Mardin’de yürütüldüğü için bölüm 2.2 içerisinde Mardin’i coğrafi, tarihi, nüfus ve demografik yönden tanıtan açıklamalar yer almaktadır. Mardin’deki tarih öğretimini araştırmak asıl hedef olduğu için bölüm 2.3 içerisinde, dünya ve Türkiye’deki tarih öğretimiyle ilgili tanımlamalar yer alıp bölüm 2.4 içerisinde de dünya ve Türkiye’deki tarih ders kitaplarının kültürel açıdan incelemesi sunulmaktadır.

2.1 Kültürel Açıdan Demografik Yapı

2.1.1 Demografi kavramı

Demografi yani nüfus bilimi, nüfusun yapısını inceleyen; nüfus gelişmeleri ve nüfusun yapısıyla ilgilenen bir bilim dalıdır. Nüfusun analizini yapıp, nüfustaki gelişmelerin neden ve sonuçları ile birlikte değişimlere sebep olan etkenleri inceler. Terim olarak Yunanca ‘halk’ ve ‘yazmak’ kelimelerinden doğmuştur. Nüfus kelimesi Arapça kökenlidir ve kişi anlamına gelen ‘nefs’in çoğuludur. Demografi bilimi kapsamında ‘nüfus’, sınırları belli bir bölgede, bir arada bulunan kişileri kapsar. Nüfusun özellikleri çeşitli parametrelerle incelenir.

İlgili kaynaklar tarandığında, demografi ile ilgili ayrıntılı bilgi bulmanın zor olduğu söylenebilir. Oysa nüfusun özelliklerini tanıtmaya açısından çok önemli bir araştırma alanıdır. Bir nüfusun zenginliklerini tanımak, içinde barındırdığı çeşitli kültürleri öğrenmek, hangi kültürün ne kadar yaş aldığını bilmek, farklı coğrafyalarda farklı nüfusların, etnik kökenlerin, kültürlerin dağılımına vakıf olmak; bir bölgede belli bir yaşta kaç kişinin yaşadığını ve hangi cinsiyette olduklarını öğrenmekten daha fazla fayda getirecek bir bilgidir.

Demografi incelemesi, ilk olarak 17. Yüzyılda görülmüştür; 1662'de ölüm oranı tabloları kullanılarak demografik analiz yapılmıştır. Demografi ifadesinin ilk kullanımı ise 19. yüzyılın ortalarında. Antik medeniyetler, toplanacak vergiyi ve askere alınabileceklerin sayısını belirlemek üzere zaman zaman nüfus kaydı almışlardır. İhtiyaç dahilinde yapılan bu sayımların bilimsel bir şekilde ele alınmaya başlaması, 19. Yüzyıldan itibaren Avrupa'da doğum ve ölüm oranları üzerine yapılan kapsamlı araştırmalarla olmuştur (Danis, 2019).

Demografi; toplumsal, siyasi ve ekonomik meselelerle doğrudan alakalı bir bilim dalı olarak, yaşanan dünyayı daha iyi kavramayı sağlayacak önemli bir araçtır. Bilimsel olarak bu alandan faydalanılması konusunda geç kalınmıştır. Çalışmaların 19.yüzyılda başlaması, geçmiş kültürlerin analizini yapmakta zorlanılmasına sebep olmaktadır. Mardin'deki kültürler araştırılırken, özellikle 19.yüzyıl bilgisine rahat ulaşılabildiği, binli yıllar hatta 19.yüzyıla kadarki dönemin bilgilerine ulaşımın ise çok kısıtlı imkanlara bağlı olduğu gözlemlenmiştir. İncelenmiş kaynaklarda, bölge demografisiyle hatta nüfusuyla ilgili olan önemli bilgilere dahi ulaşamadığı görülmüştür.

Aksu, kaleme aldığı incelemesinde demografinin, doğum, ölüm, göç hareketleri, yaş, cinsiyet, eğitim, dini inançlar, gelenek ve göreneklere göre yaşama tarzları, aile yapıları, iktisadi durum, evlenme ve boşanma oranları, işgücü miktarı gibi pek çok konuyu kapsamakla beraber nüfus yapısını etkilediğini dile getirir. Nüfusun ekonomi, tıp, istatistik, biyoloji, coğrafya ve tarih gibi bilimlerle etkileşimi sonucu demografik analizler oluşur. Demografi, özünde insan olan bir bilim dalı olduğu için direk insanla ilişkili birçok bilim dalıyla da yakın alakalıdır ve bağlantılı birçok analizle nüfusun karakteristik yapısını ortaya koymaya çalışır (Aksu, 2011). Bu yönleriyle değerlendirildiği zaman demografinin, toplumbilimin sacayağı sayılabilecek alt dallarından biri olduğu söylenebilmektedir.

2.1.2 Irk kavramı

İrk kavramının tanımlanması, ilk kez 1684 yılında antropolog F. Berner tarafından yapılmıştır, bu tanımlamanın literatüre girmesiyle kapitalizm, paralellik göstermektedir. Renklere göre sınıflama ise ilk kez 1775'de Friedrich Blumenbach tarafından yapılmış ve bu dönemden sonra biyolojideki gelişmeler ve Darwin'in

çalışmaları ile ırkçılık kavramı kabul görmeye başlamıştır(Aksoy, 2012 par.3). Doytcheva (2016), ırk ifadesinin 1930'lu yıllara kadar biyolojik bir kavram olarak kullanıldığını, fakat daha sonraki çalışmalarla insanlığa uygulanmasının bilimsel açıdan tutarlı olmadığını kanıtlandığını söylemekle birlikte sosyal bilimlerde kullanılan ırk kavramının, biyolojideki gibi olmayıp, sembolik bir kullanımla üst üste koyma süreçlerindeki farklılıkların inşasını belirtme amacı taşıdığını söyler (s.18). Sosyal bilimlerde, ırk kavramının ifade ettiği net bir ayırım yapmak uygun görülmemektedir, bununla birlikte mevzunun, ırk ayırımına indiği var sayılırsa, insanlığın başladığı noktada konunun tıkanacağı aşıkardır.

Tez araştırması için görüşülen öğrencilere, ad, soyadı gibi soruların yanında köken sorusu da yöneltilmiştir. Soru yöneltilen 200 öğrenciden, köken belirtmek istemeyen 14 öğrenci dışındaki 186 öğrenciden 1 tanesi hariç, hepsi kan bağına dayalı olarak, ailesinden öğrendiği kökenini belirtmiştir. Sadece bir tane öğrenci kendini Türk hissettiğini ifade ederek, Ziya Gökalp'in ifade ettiği kültürel Türkçülüğe uygun olarak, başka ırktan olduğunu düşünse de Türk olduğunu yazmıştır.

Ziya Gökalp(2019), kültürel Türkçülüğü savunmakla birlikte milliyet ile ırk kavramının hiçbir münasebetinin olmadığını ve olmaması gerektiğini söyler. Gökalp'e göre ırk kelimesi, zooloji ilmine ait bir terimdir(s.13). Bu nedenle de millet, somut kavramlara bağlanarak oluşamaz; aksine millet, aynı terbiyeyi almış insanların meydana getirdiği bir yapıyı ifade eder(s.19). Gökalp gibi Niyazi (2014) de Türk olmanın ırktan öte olduğunu, aynı coğrafyada aynı şartlarla harmanlanmış her Türk vatandaşının, soy olarak farklı bir kökene bağlı olsalar da Türk olduklarını ifade eder. Ahmet Arvasi(2009) de, 1986 yılında ilk basımı yayınlanan eserinde, Gökalp'le aynı doğrultudaki görüşlerini paylaşmıştır. Köklü bir aileden gelen ve Kürt kökenli olduğu bilinen Arvasi, eserlerinde Kürtlerin esasında Türk olduğunu savunur ve bu doğrultuda çeşitli dayanaklar sunar; Anadolu'daki Türk yapısının, emperyalist devletlerin çalışmalarıyla yıkıldığını ve toparlanması gerektiğine özellikle vurgu yapmakla birlikte bu konunun özümsemesi için birçok eser kaleme almıştır.

Araştırma doğrultusunda, soru yöneltilen 200 öğrencinin 174'ünün, kökene Türk yazmamakla birlikte verdikleri cevaplara bakılarak, kendilerini Türk milletinden ayrı nitelendirdikleri gözlemlenmiştir. Sorulara bağlı olarak eşitlik, adalet arzularını; hor görülmemeye, dışlanmama isteklerini belirtirken kendilerini egemen kültür olan

Türk kültüründen ayrı tutarak cevap vermişlerdir. Bu da, günümüzdeki toplum yapısının, kapsayıcılığıyla ilgili fikir vermektedir.

Fiziki vasıflara bağlı olarak soy ayrımı yapmak, birilerini küçük görmek, soylara bağlı olarak adaleti bozmak gibi yaklaşımlar toplum huzurunu bozucu davranışlardır. Fakat kültürel, ahlaki veya karakteristik yönlerden toplulukları farklı değerlendirmek, tanımlayıcı olması açısından, mümkün görülebilir. Sadece genetik etkiler değil coğrafi, ekonomik, iklimsel olgular da bir milletin karakteri, yapısı üzerinde önemli etkilere sahiptir. Belli bir bölgede yaşayanların, genelde aynı soydan olduğu varsayılırsa ve o bölgenin yaşam koşullarının bölge toplumunu aynı şekilde etkilediği de buna katılırsa, o bölgenin insanı için, belli bir kalıba girdiği söylenebilir. Bu da, A bölgesindeki toplumu B bölgesinden ayırır. İki toplum arasında bazı ahlaki özellikler farklılık gösteriyorsa, yeryüzünü etkileyen tüm etmenler göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi uygun olur. Mesela, Alman toplumunun soğuk yapıda ve disiplinli oldukları bilinir. Yaşadıkları coğrafyanın soğuk bir iklimle sahip olmasının karakterleri üzerinde, yaşadıkları ekonomik sıkıntılarla boğuşma çabalarının da disiplin kazanmaları hususunda etkili olduğu söylenebilir. Tabi, şunu da değerlendirmek gerekir ki disiplinli oldukları için ekonomik sıkıntılardan başarılı bir şekilde çıkmış da olabilirler. Bu örnekte bir toplumun coğrafi ve ekonomik şartlarla nasıl şekil aldığı gözlemlenebilmektedir.

Araştırma konusu itibariyle Mardin'deki demografik yapı çeşitliliği incelenirken, farklı toplumları da tanıma fırsatı oluşmuştur. "Mardin'de yaşayan bir Süryani ile Türk mü birbirine daha yakındır yoksa Mardin'deki Türk'le İstanbul'daki Türk mü?" diye düşünüldüğünde, dini yaşantı farkı göz önüne alınmazsa, Mardin'deki Süryani ve Türk'ün birbirine daha yakın olduğu söylenebilir. Yaşam şekilleri, coğrafya, sosyal çevre, Mardinli olma birlikteliği gibi ortaklıklar, paylaşımlarının daha fazla olmasına kaynak sağlamaktadır.

2.1.3 Ulus ve etnisite kavramları

Habermas(2019), siyasi olarak, ulus ile devlet halkının aynı kapsamda düşünüldüğünü ve 18.yüzyıl devrimleriyle şekil aldığını söyler. Hukuksal tanımlamanın dışına çıkıldığı takdirde ulus; ortak köken, ortak dil, kültür ve tarih ile şekillenmiş siyasi bir topluluk anlamına gelmektedir. Buna göre, ortak paydalar

etrafında birleşen ulus bilinci, yönetilenleri tek bir kamunun vatandaşları ve birbirlerine karşı sorumluluk duyabilen üyelere, dönüştürmektedir (s.16-21). Etnisite kavramı ise ilk kez 1940'ların başında kimlik talebinde bulunan ABD'deki azınlıkları belirtmek üzere ortaya çıkmış olup din, köken, ırk ya da kültür üzerine kurulu ortak bir soya inaniş olarak tanımlanır (Doytcheva, 2016, s.18).

Ulus, kısmen etnisitenin tanımını da barındırırken, etnisite birçok yönden ulusun kapsadığı alanları içermemektedir. Etnik gruplar, bir ulusun sahip olduğu birçok nitelikten yoksundur. Kurubaş(2008), ulusun etnisitede olduğu gibi ortak mitler ve anılar barındırdığını ifade ederken ulusun devlet sınırlarına bağlı siyasal bir yapı olması yönüyle etnik gruptan farklı olduğunu belirtir; etnik gruplar içinse nesilden nesile geçen, devlete bağlı olmayan kültürel bir yapı tanımını yapar(s.15). Habermas(2019), ulusu, coğrafi açıdan yerleşim ve komşuluklarla, kültürel açıdan ortak dil, töre ve ananelerle devlete ilişkin, fakat siyasal olmayan, örgütlenme biçimi çerçevesinde kaynaşmış soy toplulukları olarak ifade eder(s.21). Habermas, ulusun siyasal bir yapı olmadığını söylerken Kurubaş, ulusu entisiteden ayıran unsur olarak siyasal yapısından bahseder. Fakat, devletle fiziksel bağ yönünden ikisi de hemfikirdir. Yayla da etnik grupların varlığını, uzun ömürlü, nesilleri aşan kompleks kan bağlarına, ortak kültüre, dini benzerliğe ve coğrafi aidiyete bağlar. Buna göre bir etnik gruba mensubiyet, siyasal kurumlar temelinde değil, kan ilişkisi, dil ilişkisi ve din bağlılık temelinde tanımlanır(Yayla, akt. Aksoy, 2012).

Etnisite kavramı, dil, din, tarih, soy birliği gibi ortaklıkları, devlet sınırlarına bağımlı kalmaksızın, bünyesinde barındırmaktadır. Ulus, ülke sınırlarına bağlı, özellikle aynı soy, dil ve dine mensubiyetin devlete bağlılıkla pekiştiği bir kavram olarak yorumlanabilmektedir. Ulus ve etnisite terimleri, millet kavramından ayrılmaktadır. Millet, bunları kapsar fakat dil, din ve soy birlikteliğinden ziyade ortak geçmiş, ortak menfaatler, ortak idealler olması, milletin ulus ve etnisiteden daha manevi bir bütünlük sağladığını göstermektedir. Millet kavramında soy isimleri, ana diller, dinler öne çıkmamaktadır ya da çıkmamalıdır.

2.1.4 Millet kavramı

Niyazi(2014), millet kavramını Türkiye'nin yapısına uygun bir dille, açıklayıcı bir şekilde anlatmıştır; dolayısıyla bu bölümde onun eseri temel alınmıştır. Niyazi,

millet kavramını bütünleştirici bir dille ele almaktadır. Millet kelimesinin dilimize, Arapçadan geçtiğini ve Arapçada daha çok bir dinin mensuplarını belirttiğini ifade etmekle birlikte, millet kelimesinin bizdeki yerini ise bin yıldan beri dilimizde, edebiyatımızda, bugünkü manasını kazanmış, varlığımızı ifade edebilecek muhtevaya ve güce kavuşmuş olması yönüyle açıklar(s.17). Niyazi, milletin diğer gruplardan farklı olduğunu şöyle tanımlar:

Milletle diğer sosyal gruplar olan halk, kavim ve ırk arasında önemli farklar vardır. Halk, belli bir dönemde yaşayan insanları ifade eder ve canlı varlıklardan oluşur. Millet ise bütün nesilleri kapsar. Halkın arasında millette olduğu gibi kuvvetli bağlar bulunması gerekmez. Halk kavramı milletin dışında kalan bölümü de ifade eder. Bu itibarla mekan bakımından halk millettten daha geniş olabilir. Milletler bir kavmin veya akraba kavimlerin kaynaşıp gelişmesiyle ortaya çıktıkları gibi, bir kavmin bölünmesiyle de oluşabilir. Bir kavmin gelişmesi veya akraba kavimlerin birleşip gelişmesiyle ortaya çıkan milletlere, soy birliklerinden dolayı tarihi veya kök milletler denir. Bir kavmi aynı kökten gelen diğer bir kavmin varlığı dahi rahatsız edebilir. Oysa milletlerin şuuru daha bütünleştiricidir. Milletler mutlak anlamda gelişmelerini tamamlamış değildirler. Milletler, canlı birer organizma gibidir; kavuştuğu bilim ve kültür düzeyiyle, hayatına giren eşya ve teknolojisiyle, yaşadığı tatlı ve acı anılarla hayatına katılan fikri akımlarla gelişmeye devam eder (s.20).

Bir milleti teşekkül eden en önemli etken aidiyet duygusudur, eğer bu duygu yoksa aynı dili konuşmak veya başka paylaşımlar anlam içermemektedir. Çünkü dil, soy, tarih ve diğerleri objektif unsurlardır; hâlbuki milliyet hissi subjektif bir özelliktir. Fertler bir milleti meydana getirdiklerine inandıkları zaman, millet oluşmaktadır (Niyazi;14). Pamuk(2014), milletin oluşumunu farklı bir açıdan değerlendirmiştir. Buna göre, milleti oluşturmak, üst kültürün içselleştirmesiyle sağlanabilir; yani alt kültürlerin, üst kültürü benimsemesine bağlı olarak toplum içinde belirli ortaklıklar oluşabilecektir(s.59). Bir milletin oluşması için üst kültürün özümsemesi gerekmeden farklı kültürlerin yan yana durabilmesi mümkün müdür? Ortak menfaatler, birlik duygusu gibi olgular, farklı kültürlerle sahip toplum paydaşlarını tek bir millet yapma adına yetersiz midir? Bu sorular, Türkiye’de tartışmaya açık konular olarak canlılığını korumaktadır.

Toplumumuzda olagelen aidiyet sorununun mikro bazda bir örneğini, Mardin’deki öğrencilerle kurulan diyaloglarda görebilme şansı olmuştur. Türk öğrencilerden biri, “Kürt arkadaşlarının kendilerini dışlanmış hissettiklerinden ama öyle bir durum olduğuna inanmadığından” bahsetmiştir. Soru yöneltilen Kürt öğrenciler de arkadaşlarının dediği gibi dışlandıklarını, beyan ettikleri ifadelerde

bulunmuştur(bkz. Bölüm 4.1.10). Millet olmaya inanmak ve inandırılmak öğrenciler ve toplumun hepsi bazında sağlanması gereken ve ancak tüm milletin topyekûn, birlik olma yönünde sosyal bir gayret içine girmesiyle aşılabilecek bir durumdur. Tarih derslerinde, kendini konunun dışında gören öğrencilerin temaları benimsemesi, bu engellerin aşılmasıyla mümkün görülebilir.

Milleti oluşturan unsurlar

Niyazi, eserinde milleti oluşturan unsurları başlıklar şeklinde ele almıştır. Onun ele aldığı konulara kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Ortak dilin, insanı ortak yoruma götürdüğünü ifade ederken aynı dili konuşanların bir millet haline gelebilmeleri için aynı soydan geldiklerine inanmaları gerektiğini vurgular (Niyazi, 2014, s.40). Ortak dil ile ortak yorum mevzusuna Almanca ve Türkçe farkı üzerinden örnek verilecek olursa; örneğin Almancada horoz sesi “ki-kiri-kii”dir, Türkçede ise “ü-ürü-üüü”; horozun sesinin iki dilde farklı yorumu bu şekildedir. Horoz sesinin içinde “k” sesini nasıl duydukları, Türkçe düşününce anlaşılmemektedir, işte bu noktada farklı dile göre farklı yorumun nasıl geliştiği görülebilmektedir. Bir diğer örnek olarak da can acıma sesinden bahsedilecek olursa; Almancada can acıma sesi “auvaa” iken, Türkçede “ahh”dır. Aynı harfler her iki dilde de olmasına rağmen içten gelen acı sesi, bu şekilde farklı çıkmaktadır. İki farklı yerde yaşayan iki farklı kültürün dili birbirinden bu denli uzaktır. Fakat aynı yerde yaşamak tepkilerde ortaklığı getirir ki bu da arada bir bağın kurulmuş olduğuna işaretler. Mardin’de yaşayan dillerden Kürtçe ve Türkçe aynı coğrafyanın dilleri olduğu için tepkiler de her iki dilde hemen hemen aynıdır; aynı şekilde Süryanicede de diğer iki dilden farklı tepki verilmemektedir.

Niyazi, dini, kültürü denetleyen ve ona asıl rengini veren kurum olarak değerlendirir ve dildeki kelime ve semboller dini imajlar barındırdığı için dinle dil arasında da bir bağlantı olduğunu söyler (s.45). İnançların, insanlık üzerinde her zaman büyük bir etkisi olmuştur; bu illa bir yaratıcıya değil başka türlü bir varlığa da olagelmıştır. İnsanlık genel olarak, inanma ihtiyacı duyar; bu belki de dünyada karşılaştıkları zorlukların telafisini, haksızlıkların karşısında adaleti bulma amacıyla, hayata tutunmak için, motivasyon unsuru olarak başvurulan bir tutumdur. Her ne sebeple olursa olsun, inançlar binlerce yıldır var olan bir gerçektir. Din ile inanç

birbirinden ayırır; inanç, dini kapsar. Kültür ise binlerce yıllık inanışların etkisinde gelişir ve yerleşir. Örneğin Türkiye’de doğup büyümüş ve Allah’a inanmadığını söyleyen biri çok korktuğu bir anda “Allah” diye bağırabilir; bu tepkisinin sebebi o anda inanmaya başladığından değilse bile bilinçaltına yerleşen, çevresiyle etkileşimden doğan fakat bastırıldığı, içsel kültürüdür. Bir başka mevzu da baş örtme davranışıyla ilgilidir. Bu davranışın, binlerce yıldır uygulanması akla şu soruyu getirir; dini emirler mi kültürü yönlendirir yoksa kültür mü dini? Eskiçağda baş örtmenin, hem erkek hem kadınlarda uygulanan düzenli bir davranış olduğu bilinmektedir. Henüz kılık kıyafetle ilgili dini emirlerin olmadığı bilinen zamanlarda, insanlar örtünme ihtiyacı duymuşlardır. Bu, örtünmenin fitri veya kültürel denebilecek bir davranış olarak da nitelendirilebileceğini göstermektedir. Ortak inanışlar ortak davranışlara, ortak davranışlar da bütünlüğe itmektedir.

Niyazi’ye göre, her millet, özelliklerini yaşayabilecek bir yurttaki varlığını koruyabilir ve bu yurt; milletin tüm değerlerinin yaşadığı yerdir. Bu toprak parçasında yaşayan insanların nesilleri arasında, içli ve derin ilişkiler kurulduğuna da değinir(s.49). Atalara bağlılık, onların yaşadığı yerlere sevgi, milletlerin içinde büyüttüğü bir duygudur; anılara veya bir eşyaya bağlılık gibi. Bu açıdan bakınca kişinin kendi doğup büyüdüğü yerler nasıl kıymetliyse bir milletin doğup geliştiği toprağa da öyle bakılmalıdır. Milletin büyüdüğü vatan topraklarına olan sevgi, anlamını yitirmeyen fakat nesilden nesle farklılaşabilen bir olgudur. Nesiller değiştikçe bazı değerlerin kavranışı gecikebilmektedir; eski nesiller için ata, toprak sevgisinin daha erken kavranmış olduğu söylenebilecekken yeni nesiller için bunun daha geç kavrandığından bahsedilebilir. Bu da, vatan topraklarını korumak için mücadele verilen yıllardan uzaklaşmakla doğru orantılıdır.

Niyazi, ülkü birliğini aynı idealleri benimsemek ve aynı hedefleri hayat ilkesi olarak seçmek şeklinde değerlendirip bunun görünmez bağlar sağladığını söyler(s.51). Ülkü olarak belirlenmiş ideallerin en faydalıları, şüphesiz ki milletini ve devletini gelişmiş ülkelerin seviyesine ulaştıracak yararlı hedeflerdir. Günümüzde ise insanların en büyük ideallerinin başında ailesini ve kendisini rahat yaşatmak gelmektedir. Paranın dünya üzerinde kurduğu egemenlik, insanların ideallerini de sadece kendi geleceklerine dönük bir hale çevirmiştir, fakat bu durum da dolaylı olarak ülkenin faydasıdır. Aslında bir insanın kendi nesli için çalışması; faydalı işler yapabilecek

bir neslin önünü açabileceği gibi bireyin sağladığı gelir de ülke ekonomisine destek sağlamaktadır. Aynı topraklarda yaşayan insanların üretim gücü, ailesine fayda sağladığı gibi devleti ve milletine de refah getirmektedir.

Niyazi, bir milletin oluşması için ortak egemenlik altında yaşamaları gerektiğini, çünkü ancak bu şekilde din, dil birliğinin husule gelebileceğini ve ilişkilerden doğan kültürün toplumu bütünleştireceğini ifade eder (s.52). Bu noktada devletin sağladığı adalet ve insanların birbirlerine gösterdiği saygı çok önemli bir rol oynamaktadır. Din, dil ve kültür birliği çok önemli bir bağ olmakla birlikte zaman zaman bu bağda hasarlar oluşabilmektedir; bu durumda o bağın sağlam bir şekilde tamir edilmesi gerekmektedir. Geçmişten beri yayılmacı ülkelerin, Türkiye ile ilgili kurdukları planlar, yönetimleri her daim tedbirli olma yoluna itegelmiştir; bu doğrultuda uygulanan politikalar, bazen Anadolu milletinin bütünlüğünü sağlayan bağın zedelenmesine sebep olmuştur. Hem I. Dünya Savaşı döneminde hem daha öncesinde güçlü Hristiyan ülkelerin Anadolu toprakları ve denizleri ile ilgili hayalleri ve bu yönde türlü bahanelerle iç işlerine müdahaleleri, hala devlet üzerindeki tesirini devam ettirmekte olup, tedbirli olma konusunda teyakuzda tutmaktadır. Bu müdahaleler karşısında tüm vatandaşların bir bütünlük hissi içinde olması ve bunu koruması, devletin işleyişine de kolaylık sağlayacak bir durumken bazı vatandaşların kendini Türk hissetmemesi bütünlük sağlama noktasında hala aşılamayan noktalar olduğunu göstermektedir.

Niyazi ayrıca, maddi varlığın önemini de milleti oluşturan diğer unsurların fonksiyonlarını ifa etmesi açısından vurgular(s.53). İçinde yaşanan ülkenin ekonomik gücü, vatandaşlarını elbette ki memnun eder. Her birey öncelikle kendi ve ailesinin geleceğini temin etme çabasıdadır, ülkesi ne kadar güçlü ise bu amacına o kadar yaklaşır. Bu yüzden yaşadığı ülkenin menfaatiyle kendi menfaatini bir görür ve ülkesini destekler. Bu da destek sağlayan tüm insanlar arasında bir bağ kurar. Örneğin Mardin'in bir sokağında, her biri farklı soydan gelen esnafın aralarında bağ oluşturan ve asla tartışmaya girmeden muhabbet edebileceği en net konulardan biri, hiç şüphe yok ki iktisadi menfaatlerdir.

Türk milliyetçiliği

Türk milliyetçiliği anlayışına göre millet kavramı, aynı kültürü yaşayan, aynı geçmişi paylaşan, aynı gelecek düşüncesine sahip insanların bir milleti oluşturmasını kapsar. Bu anlayışa göre, uzun bir tarihi beraber yaşamış olmak, dil, din, vatan, soy birliğine sahip olmak, ortak zaferlerin heyecanı, müşterek felaketlerin acısıyla hayatı beslemek Türk milletini meydana getirir (s.144). Fakat ortak tarih ve ortak zaferlere sahip olup Türklerle ortak dil, din ve soya sahip olmadığını düşünen insanlar da vardır ve kendilerini Türk milletinin dışında tutmaktadırlar.

Araştırma doğrultusunda görüşülen öğrenciler din, dil ve soy birliğini milleti millet yapan esas unsurlardan görmediklerini, sorulara verdikleri cevaplarla anlatmışlardır. Öğrencilere göre ortak zaferler, ortak heyecanlar, yardımlaşma duygusu, acıları sevinçleri paylaşma vb. soyut kavramlar üzerinden sağlanan birliktelikler milleti daha samimi duygularla birbirine bağlamaktadır. Öğrencilere yöneltilen, millet olmanın koşullarıyla ilgili soruya verilen en fazla cevap; birlik beraberlik ve sevgi saygı olmuştur (bkz. Bölüm 4.1.11). Bu da göstermektedir ki, öğrenciler millet olabilmek için, somut birlikteliklerden ziyade gönül birlikteliği aramaktadır.

2.1.5 Kimlik kavramı

Kimliğin tanımını Aksoy ve Oran, üç boyut üzerinden değerlendirmiştir. Bu kavramı ikisinin kaleme aldığı tanımlama üzerinden kıyaslayarak ele alacak olursak; Aksoy(2013)'a göre bunlardan ilki bireysel, ikincisi resmi, üçüncüsü ise kültürel iken Oran(2009)'a göre birinci bireysel-grup kimliği, ikincisi objektif-sübjektif kimlik, üçüncüsü ise alt kimlik-üst kimlik şeklindedir.

Aksoy, aslında bireysel kimliğin sosyal olduğunu, çünkü bireyin ancak içinde var olduğu sosyal ortamda insan, yani sosyal bir varlık olduğunu ifade eder. Bu tanıma göre, bireysel kimlik bir insanın yetiştiği sosyal ortamda zamanla kendisi hakkındaki tercihlerini ifade eder. O nedenle bir insan sosyal hayatın içinde yaşarken doğal olarak çok kimliklidir. Sosyal bir ortam içinde insanlar sahip oldukları statüye ve cinsel yapılarına göre kimlik sahibi olurlar. Resmi kimliğin ise bir tane olmasından dolayı, sorunlara sebep olabileceğini söyler. Kimliğin kültürel boyutu olarak da, yaşanan sosyal grupta kazanılan değerler olduğunu ifade ederken bu değerlerin tarihi süreç

içinde, geleneğe bağlı olarak kimliğin kültürel boyutunu oluşturduğunu belirtir. Bu yüzden kültürel kimliğin biyolojik kavramlardan uzak olduğu dolayısıyla da biyolojik ortaklığı ve içe kapalı yapısıyla öne çıkan etnik kimlik kavramının, millet ve kültürel kimliğin karşılığı olamayacağını ifade eder(s.6-7).

Oran'ın ifadesiyle de, azınlık veya çoğunluk, her bireyin bir toplumsal kimliği vardır ve bireyi bu toplumsal kimliği ifade eder. Buna göre birinci olarak insanların bireysel kimliği-grup kimliği vardır. İkinci olarak kimliklerde objektif kimlik-sübjektif kimlik ayrımı yapılabilir. Objektif kimlik, bireyin doğuştan edindiği antropolojik kimliktir. Sübjektif kimlik ise kendi tercihiyle sonradan edindiği kimliktir ki bu çoğu zaman üst kimlikle aynı anlamdadır. Üçüncü olarak da kimliklerde, alt ve üst ayrımı olduğunu söyler. Buna göre, alt kimlik bireyin içinde doğduğu grubun kimliğidir dolayısıyla objektif kimlikle aynı anlamdadır. Üst kimlik ise bireyin vatandaşı olduğu ülkeyle bağlılığı doğrultusunda edindiği milli kimliktir, iradi olarak edinir(s.75).

Aksoy ile Oran'ın yaklaşımları beraber değerlendirilecek olursa; Aksoy'un bireysel olarak ifade ettiği kimlik Oran'ın bireysel/grup, objektif ve alt kimlik olarak belirttiği tanımlarla benzerdir. Aksoy'un resmi olarak ifade ettiği kimlikse Oran'ın üst kimlik olarak tanımladığı kavramla uyumludur. Aksoy'un, kültürel olarak nitelediği kimlik tanımı ise Oran'ın sübjektif olarak nitelediği kimlik tanımına yakındır. Oran üst kimliğin iradi kazanıldığını belirtir, fakat bu kimlik zaten vatandaşı olduğu ülkenin kimliğidir yani birey bu üst kimliği menfaatleri için benimsemek durumundadır. Dolayısıyla içselleştiremeyebilir. Bu yüzden de kimlikleri resmi yani vatandaş olarak otomatik kazanılmış ve kültürel yani benimsenerek kazanılmış olarak nitelemek daha uygun görünmektedir.

Kolektif kimlik

Kolektif kimlik, belirli bir alanda kök salmış birtakım grupların, diğer gruplardan farklarını ortaya koyma, vurgulama talebidir; topluluğun kendine özgü niteliklere sahip olduğu ve bir tekil taşıdığı yönündeki bilinci ve aidiyet duygusudur(Özbaran, 1998, s.107). Belli bir bölgede, belli bir kültürel topluluk tarafından taşınan kimlik olarak nitelendirilebilir; bu anlamda etnik, dinsel ve ulusal kimlikler için bu kimliğin versiyonları olduğu söylenebilir(Bilgin, akt.Pamuk, 2014, s.44). Özbaran, insanlarda hem birbirine benzeme hem de diğerlerinden farklılaşma

isteğinin olduğunu ve bu durumun kimlik arayışının iki farklı yüzü olduğunu belirtir. Kolektif kimliğin oluşumunu ise bir şeylerin 'biz' olarak dönüşmesi gerekliliği ile ifade eder. Kolektif kimliği, bir toplumun kendisi hakkında geliştirdiği ve üyeleri tarafından paylaşılan bir sosyal temsil gibi görmek gerekir(s.107).

Kolektif kimlikle kastedilen başka kimlikleri görünce ortaya çıkan kimliktir; kendinin nişanıdır. Zaten başka kimlikler yoksa kendini vurgulama ihtiyacı da doğmamaktadır. Mardin, yapısı itibariyle farklı kimliklerin karşılaştığı bir bölgedir. Burada insanların aksanları, uğraştıkları işler, yaşadıkları mahalleler ya da kendi aralarında konuştukları anadilleri onların kimliğini tanıtan en önemli unsurlardır. Dolayısıyla Mardin'deki toplum yapısında, kolektif kimliklerin öne çıktığından bahsedilebilir.

Türk kimliği

Şimşek(2015)'in anlatımıyla, Türk kimliği, 1900'lerin başından bu yana farklı evrelerden geçerek şekillenmiştir. Öncelikle, 20. yüzyılın başında modernleşme faaliyetleriyle birlikte yeni bir anlam kazanmış ve özellikle Balkan felaketi sonrasında Osmanlı'dan arta kalan coğrafyadaki imparatorluk yapısı yerine daha homojen bir toplumu ideal olarak benimsemiştir. Daha sonra Milli Mücadele olarak devam eden süreçte, tarih ders kitaplarında sıklıkla Türk milleti söylemine atıf yapılmıştır ve bu atıflarda dini vasıf yer almamıştır. Bu girişim, zamanın dünya ülkelerinde de hakim, siyasal yaklaşımlara paralel bir seyirde gelişmiştir. 1945'te, II. Dünya Savaşı'nın bitmesi ve ülkenin siyasal anlamda demokratik bir mecraya sürüklenmesiyle yeniden kimlik tanımlamaları ortaya çıkmıştır. 1950'li yıllarda ise gelenekçi kitlelerin yönetime katılmalarıyla Türk tanımlaması yeniden Müslümanlıkla ilişkilendirilmiştir. 1980 askeri darbe döneminde, ülkede, gençler arasında oluşan kaos ortamının sebebi olarak 'Atatürkçülükten uzaklaşma' görülmüş ve tüm eğitim, kültür politikaları yeniden üretilen Atatürkçülük içinde ele alınmıştır. 1990'larda, sosyalist bloğun tasfiyesinden sonraki dönemde ise siyasal Türk milliyetçiliği bir anlamda toplumsal meşruiyet elde etmiştir. Bu durum tarih eğitiminde liselere konulan Genel Türk Tarihi dersi ile kendini göstermiştir(s.831).

20.yüzyıl başlarında, Türk kimliğinin öne çıkarılma faaliyetleri, zaruri bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. O dönemin şartlarında belli bir kimlik üzerinde

yükselmek, özellikle de Anadolu'nun egemen kültürü Türklük olduğu halde, "Türk kimliği" vurgusunun unutulmaya yüz tuttuğu bir coğrafyada, belli bir kimlik üzerinde yükselmek, toplumu ve bütünlüğü korumak adına önemli bir hamle olmuştur. Günümüzde ise, etnik kimlik diye bir kavramın ön plana çıkarıldığı görülmektedir; toplum içerisinde bu kavram üzerinden bölünmeye gidildiği de. Örneğin, dini birlikteliği ön planda tutan insanlar dahi kimlik ayırımına gidebilmekte olup biriyle evlenmek için etnik kimliğin aynı olmasını dinden üstün bir ortaklık olarak görebilmektedir. Ortak etnik kimliğe mensup olup dini görüşü farklı olanlar, ortak dini görüşü olup etnik kimliği farklı olanlar, ortak etnik kimliği ve dini görüşü olup siyasi yönü farklı olanlar, ortak siyasi yönü olup etnik kimliği ve dini görüşü farklı olanlar vb. şekilde toplum içinde birçok yönden ayrıma gidilebilmektedir. Bu ortak yönler ya da ayıran yönler huzur içinde yaşamaya yardımcı mıdır? Çekirdek bir aile içinde dahi zıt fikirler oluşabilmekteyken toplum bazında fikir birlikteliği sağlamak neredeyse mümkün olmayacak kadar ütöpiktir. Bu durumda önemli olanın, toplumu birleştiren ortak menfaatler altında buluşabilmek olduğu üzerinde durmak gerekir.

Toplumun tüm kesimleri için en büyük menfaatin, geçim sıkıntısına düşmeden, huzur içerisinde öz değerlerini yaşayabilmek olduğu söylenebilir. İnsanları her zaman korkutan en büyük etken olarak vatansızlık ve açlığa vurgu yapılabilir. Bu ikisinin yaşandığı durumda yönelimler veya fikirler arka plana düşer; nitekim yönelimleri özgürce yaşayabilmek için bir vatan ve karın tokluğu gereklidir. İnançlarda da mal ve yurt kutsaldır; hatta bunların korunması için savaşmak da kutsal görülür. İnsanlar saygı görmemekten yakınabilir; kendilerini vatansız hissedecek kadar dışlanmadıkları sürece buna sabredebilirler. Fakat ekonomik yokluğa düşmek veya yurtsuz kalmak sabır taşını çatlatan unsurlardır. Bu yüzden bir milleti birbirine kenetleyen en önemli etkenlerin başında ortak menfaatlerin geldiği unutulmayıp, o doğrultuda kenetlenmek gerekliliğine değinilebilir.

2.1.6 Azınlık kavramı

Oran(2018), antik çağda azınlık kavramının olmadığını; o dönemdeki yurttaşları, yalnızca özgür insanların oluşturduğunu söylemekle birlikte o dönemde kölelerin, yurttaş sayılmadığını bu yüzden de yurttaşların, az sayıda olduğunu ifade eder. Oran devamında, azınlık kavramının ortaçağda da olmadığını ve o dönemde kilisenin, her bakımdan tek sığınılacak yer olduğunu belirtir. İmparatorluklarına

merkeziyetçi olmayıp; toplumun bütünlük sağlamasıyla ilgilenmediğini, onlar için önemli olanın imparatora sadakat olduğunu, azınlık kavramının mutlakiyetçi krallık diye merkezi bir devlet biçimiyle eş zamanlı ortaya çıktığını ve azınlıkları koruma diye bir sorunun da bundan sonra belirdiğini eserinde anlatır(s.17).

Oran'ın anlatımına göre azınlık kavramını doğuran husus, mezhepsel ayrımlardır. Mezhepsel çatışmalar sonucu varılan antlaşmalar neticesinde, azınlıkların korunması gibi tanımlar belirlemiştir. Bu terimlerin, literatüre dahil olmasından önce azınlıklar var idiyse de isimleri yoktur. Örneğin, belli bir bölgede azınlık kalmış Yahudi, Müslüman gibi dini unsurlar, çeşitli dönemlerde uygulanan ayrımcı tutuma maruz kalmıştır. Günümüzde, dinsel azınlık sınıflandırması ile birlikte kültürel, dilsel temelde belirlenen azınlık grupları da vardır. Bu azınlık gruplarına yönelik politikalar, ülkeden ülkeye değişkenlik göstermektedir.

Avrupa'daki dinsel azınlık çatışmaları, Katolik ve Protestan yönetimli devletlerarasında imzalanan azınlık koruma antlaşmalarıyla bitmiştir ve bunun sonucu olarak devletler, bir yandan güçlenip bir yandan da Avrupa dışındaki azınlıklarını yani Hristiyanları korumaya yönelmişlerdir. Bu koruma, Avrupa politikasında, 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren en önemli problem haline gelen "Doğu Sorunu"nun yani zayıflayan Osmanlı İmparatorluğu topraklarına hangi devletin sahip olacağı mücadelesinin oluşmasına yol açmıştır(Oran, 2018, s.18).

Türkiye, özellikle 19.yüzyıl sonu 20.yüzyıl başında, bünyesinde barındırdığı Hristiyan azınlıklardan dolayı çok fazla müdahaleye maruz kalmıştır; bu müdahalelerin önüne geçebilmek adına izlenen uygulamaların tesiriyle ise günümüze dek devam eden kimlik ayrımları oluşmuştur. Bu ayrıma maruz kaldığını düşünenler arasında, sadece Müslüman olmayanlar değil, Müslüman olup kendisini Türk olarak nitelemeyenler de vardır. Bu da özellikle, Müslüman ve kendisini Türk olarak nitelemeyen kişilerde, Osmanlı dönemi toplumunun dine dayalı sınıflandırılmış yapısına karşı ilgi uyandırmaktadır. Bu ilgi, araştırma için yapılan görüşmelerde de gözlemlenmiştir (bkz. Bölüm 4).

Türkiye'de azınlık

Oran(2018), dünyada geçerli azınlık standartlarının aksine, Türkiye'deki resmi azınlık tanımı ve uygulamasının epey dar bir yorumla ele alındığını söyler. Azınlık

deyince yalnızca gayrimüslim yurttaşlar, hatta yalnızca üç tarihsel grubun (Ermeniler, Museviler, Rumlar) kastedildiğini ifade eder. Buna göre Müslüman yurttaşlar, çeşitli açılardan farklı olsalar bile, azınlık sayılmazlar. Oran Türkiye'deki azınlıkların konumunu,

Türkiye Cumhuriyeti birçok açıdan Osmanlı İmparatorluğu'nun devamıdır ve Osmanlı'nın toplumsal düzeninin çekirdeği de, temelinde din ve hatta mezhep yatan Millet Sistemi'dir. Millet sistemine göre gruplar etnik veya dilsel farklılıklarına göre değil, dinsel ve mezhepsel farklılıklarına göre tanımlanmışlardır. Türkiye'deki Hristiyan azınlıkların Avrupa ülkeleri tarafından korumaya alınması İmparatorluğun zayıflamasıyla doğru orantılı olarak hızlanmış ve güçlenmiş, İmparatorluğun içişlerine karışılmasının başlıca nedenini oluşturur hale gelmiştir. Dolayısıyla, Müslüman çoğunluk bu azınlıkları, dinsel farklılığın yanı sıra, bir de bu yüzden hep öteki saymıştır. Bir zamanlar üç kıtaya yayılan imparatorluğun 20.yüzyıl başına gelindiğinde yalnızca Anadolu'dan ibaret kalması ciddi bir sarsıntı yaratmıştır. 1923'te kurulan cumhuriyetin de dağılabileceği korkusu bu travmanın günümüze kadar sürmesini sağlamış ve yeni bir parçalanmanın önlenmesi amacıyla Türk'ten başka kültürel kimliklere tahammülsüzlüğe yol açmıştır. Türkçü İttihat ve Terakki, Millet Sistemi gereği Müslümanlara Türk muamelesi yapmış ama gayrimüslimler Türk'ten çok farklı kimliğe sahip oldukları için bunları öteki ilan etmiştir.

şeklinde açıklamıştır. Gayrimüslim azınlık, Müslüman çoğunluklu bir ülkede hayat sürdüğünden ötürü, azınlık bilincini daima yaşar. Örneğin, Türkiye'de Süryanilerin durumu, kendi içine dönük, barışçıldır. Süryaniler, üst kimliğe paralel bir tutum sergilemeyip sadece rahatça yaşayabilmek amacındadır(s.47) Oran, Türkiye'deki azınlıkların şu anki kapsama alanıyla ilgili önemli bir beyanda bulunarak etnik, dinsel, dilsel üçlü ölçüt uygulanacak olursa, Türkiye'de gayrimüslimler dışında da azınlıklar bulunduğunu kabul etmek gerektiğini söyler. Buna göre, gayrimüslimlerden hariç, soy ve dil açısından farklılık gösteren ve bu farklılığı üst kimliğe karşı kimliklerinin vazgeçilmez parçası sayan Müslümanlar da azınlık kategorisine girer(s.53).

Türkiye'de Müslüman gruplar, azınlıktan sayılmasa da, Müslüman gruplar içinde, kendini Türk olarak saymayanlar vardır. Bunda, nüfus sayılarının ve belli bir bölgede yoğunlaşmalarının etkili olduğu söylenebilir. Örneğin, günümüzde bir Gürcü, Gürcü kimliğini korurken Türk olma özelliğini de yansıtır, fakat bu durum, her toplumda bu şekilde olmamaktadır. Belli bölgelerde yoğunlaşmış toplumlar kimliklerini daha yoğun yaşar. Türkiye'nin belli bölgelerinde hayata tutunmuş, bölge dışına çıkmamış ve belki de yeniliklere karşı kendini kapalı tutan insanlar, bu özelliklerinden dolayı kendi dışındakine karşı set çekebilmektedir; bu da önyargıyı, korkuyu, beslemektedir.

Tez araştırmacısının Rizeli olup, araştırmaya denk gelen süreçte, Mardinli biriyle evlenmesi, araştırmaya çeşitli yönlerden katkı sağlamıştır. Mardin’de olan düğüne, Karadenizlilerin katılımı, iki tarafta da olumlu yönde değişen fikirlere vesile olmuştur. Evlilik vesilesiyle iki farklı bölgenin aileleri ve arkadaşlarının tanışması birbirlerine karşı besledikleri önyargılardan kurtulmalarıyla sonuçlanmış olup toplumun tanışmasının ne denli önemli olduğunu gözler önüne sermiştir. Bunun gibi evliliklere açık olmak, bölgeler arası ilişkileri geliştirmek vb. gelişmeler, insanlar arası münasebetleri geliştirerek kendilerine çizdikleri sınırları silmelerine olanak sağlaması açasından önemlidir.

2.1.7 Asimilasyon kavramı

Asimilasyon, çoğunluğun yanında kültürel olarak farklılık gösteren grupların, belirleyici özelliklerini bırakıp egemen toplum özellikleriyle bürünmelerini sağlayan süreç veya politikaları ifade eder (Giddens, 2008). İktidarların, içinde buldukları dönem şartlarına, azınlıkta olan grupların tutumlarına ve bu ikisini en çok etkileyen unsur olarak küreselleşmeye bağlı olarak asimilasyona yaklaşan veya asimilasyondan uzaklaşan tutumları olagelmektedir. Asimilasyon kimi zaman, grupların gönüllü dahil olduğu bir politika olsa da genel itibariyle, gruplar tarafından rahatsız edici bulunan bir uygulama olarak algılanmaktadır.

Tez doğrultusunda öğrencilere yöneltilen sorulardan biri, ders kitaplarındaki kültürel konuların sunumuyla ilgilidir (bkz. Bölüm 4.1.7). Bu soruya, öğrencilerin bir kısmı kendi kültürlerinin kitapta yer almadığından, sadece çoğunluğun kültürüne yer verildiğinden ve kendi geçmişlerini öğrenemediklerinden yakınarak cevap vermişlerdir. Bu soru karşısında asimile edilmeye çalışıldıklarını söyleyen birkaç öğrenci de olmuştur. Yapılan görüşmeler neticesinde görüldüğü kadarıyla, Süryaniler ve Yezidiler kendi içlerinde yaşayan ve bilhassa Müslüman olmadıkları için kurucu unsur olan Türklerle ortak paylaşımları diğerlerine göre az olan topluluklardır. Bu yönüyle kendi kültür ve adetleri boyutunda soyutlanmış şekilde yaşamaktadırlar. Özellikle Süryanilerin, dillerine bağlılıkları, geleneklerini yaşamaları, prensipleri daha keskin çizgilerle belirlenmiştir. Kürt ve Arapların, bilhassa dini paylaşımlarından dolayı Türklerle iç içe olmaları, kimisinde gönüllü bir asimilasyona kimisinde de şartların getirdiği bir asimilasyona neden olabilmektedir. Asimilasyon kavramını, görüşme yapılan öğrenciler kullanmıştır.

Süryaniler, kendi içlerinde, zarar görmeyecekleri bir düzende yaşamayı arzulayan bir topluluktur. Bu şekilde yaşayarak, ata topraklarından koparılmanın önüne geçme ve kültürlerini koruma derdinde oldukları söylenebilir. Bu yüzden çevresiyle etkileşimi en az olan insanlardır, hakeza Yezidiler için de aynısından bahsedilebilir. Çevreye karşı kendilerini koruma hassasiyetinde olsalar da kendilerine danıştığınız zaman sıcakkanlı ve yardımseverlerdir, nitekim araştırma sürecinde tanışılan Süryani arkadaşların hepsi için bu durum söylenilebilir.

2.1.8 Bütünleşme kavramı

Bütünleşmek, en az iki olunduğu durumda gerçekleşebilecek, toplum bazında huzur için önemli olan bir eylemdir. En az iki etnik kültür, iki din, iki hayat görüşünün vb. olması durumunda bile huzurun sağlanması için bütünleşme gerekli olur. Modood(2014) , toplumdaki göçmen ve etnik azınlıklarla birlikte, çoğunluğu oluşturan insanların birlik olabilmek için buluşmaları gereken noktanın tam da burası olduğunu söyler. Bütünleşmenin gerçekleşmesi, toplumun tüm kesimlerinin katılımıyla hayata geçebileceği için göçmen ve azınlıklar bütünleşmekte başarısız olduklarında veya bütünleşmeye yanaşmadıklarında yalnızca onlar suçlanamayacaktır çünkü bütünleşmenin gerçekleşmesi gereken alan, yerleşik toplum yapısının kendisidir(s.75).

Tez için yapılan görüşmelerde, öğrencilerin birçoğunun dilinde bir batı ifadesi dönmekte olduğu gözlemlenmiştir; “*batı kültürü*”, “*batı baskısı*” gibi. Bu ifadeyle Avrupa’yı kastettikleri anlaşılacak olsa da, cevaplar incelendiği zaman, kendi batıları olan Türkiye’nin batısı için kullandıkları anlaşılmıştır. Kendilerini, Türkiye’nin diğer tarafından ayrı gördükleri veya ayrı hissettikleri gözlemlenmiştir. Öğrencilerle yapılan muhabbetlerde, Anadolu şehirlerinde üniversite okumayı düşünmedikleriyle ilgili görüşlerini öğrenme fırsatı olmuştur. Nitekim görüşme yapılan Kürt öğretmenlerden iki tanesi de Bayburt ve Trabzon’da üniversite okumuş olduklarını söylediklerinde, zorluk yaşayıp yaşamadıkları merak edilerek; başlarda birbirlerine karşı önyargıyla yaklaştıkları bilgisiyle birlikte zamanla tanışarak kaynaştıkları cevabına ulaşılmıştır. Bu örnekten de anlaşıldığı üzere, bütünleşmek için tanışmak, tanımak ve birbirini anlamak en önemli adımlardır. Bu kaynaşma için de toplumun tüm kesimlerinin çaba sarf etmesi gerekmektedir.

2.1.9 Kültür kavramı

Doytcheva(2016), kültürün; bilgi, inanış, sanat, ahlak, hukuk, töre ve toplum üyesi olarak edinilen alışkanlıklar yönüyle toplumu kapsayan bir olgu olduğunu düşünür, dolayısıyla da kültürü, karmaşık yapıya sahip bir terim olarak değerlendirir(s.18).

Sözlük anlamı olarak kültür; tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde oluşan maddi ve manevi değerler olup bu değerleri gelecek nesillere taşıyan ve insan çevresini etki altına alan araçların bütünüdür. Kymlicka(2015)'ya göre kültür terimi, ulus ya da halk ile eşanlamlıdır; buna göre belli bir yurttan yaşayan, ayrı bir dili ve tarihi paylaşan, soy bağları olan bir cemaati tanımlar(s.53). Niyazi(2014) de bu görüşe benzer şekilde, milletlerin, yaşadığı bölge, tarihleri ve inançlarını yaşama şekilleri, gibi unsurlar birbirinden farklı olduğu için kültürlerinin de farklı olduğunu ifade ederek, her milletin kendine özgü olduğunu söyler. Niyazi'ye göre, her kültürün yani milletin kendine has üslubu vardır. Bu farklı üsluplar dünyaya zengin düşünce biçimleri kazandırır (s.177).

Buna göre, kültür; toplumların ayırt edici özelliğidir, daha küçük grupların hatta ailelerin dahi kendine has kültürü geliştirmiştir. Örneğin, aile büyüklerinin yönlendirmesiyle veya yaşam koşullarının etkisiyle ailelerin de kendilerine has adetleri oluşur; mutlak toplanılan bayram kahvaltıları, haftalık buluşmalar, aile şenlikleri, genelde olmayıp o ailede olan kutlamalar veya yemekli organizasyonlar gibi. Bu gibi adetler, bilhassa büyüklerin gayretiyle, nesilden nesile aktarılır ve o ailenin kültürünü oluşturur.

Doytcheva, Kymlicka ve Niyazi'nin kültür tanımlarına bakarak ülkemizin, çok çeşitli kültürleri barındıran bir coğrafyaya sahip olduğu görülmektedir. Ancak, mesafe olarak yakın kültürler tanınırken, uzak olanlar hakkında pek bir bilgi bilinmemektedir. Bu da toplumun birbirinden kopuk, bütünlük olmadan, yaşamasına neden olmaktadır.

Tez doğrultusunda yapılan görüşmelerde öğrencilere, “tarih ders kitaplarındaki kültürle ilgili konuları yeterli bulup bulmadıkları” sorulmuştur. Kültürü, genel olarak kendi soylarına dayandırarak ele alan öğrenciler, bilhassa Kürt ve Süryani öğrenciler, kitapta kendileriyle ilgili bilgi bulamamaktan yakınmışlardır. Süryani öğrenciler, kendi kültürleriyle ilgili kısa bir bölüm olsa da bunun tamamen doğru bilgilerden

oluşmaması ve yetersiz bilgi içermesi yönünden, eksik olduğunu düşünmekteledir. Kürt öğrenciler ise kendileriyle ilgili bilgi olmamasından şikayet etmişlerdir. Öğrencilerin şikayetleri baz alınarak, Kürt tarihi ile ilgili kaynaklar incelendiği zaman efsanevi anlatımlara çok fazla vurgu yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu konuda ders kitaplarına bilgi aktarılabilir genel literatürde bir eksiklik olduğunu belirtmek gerekir. Tarih ders kitapları incelendiği zaman, bazı yerlerde birkaç kere Kürt kelimesinin geçtiği görülmektedir (bkz. s.57). Hem kelime olarak birkaç yerde Kürtlerin adının geçip hem onları tanıtan bir bölüm olmamasının, Kürt öğrencileri meraklandırıp, rahatsız hissettirmesi normal görülebilir. Anadolu'nun, yerel kültürlerinden biri olarak varlıklarına, yaşamlarına, adetlerine yer verilebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Görüşme yapılan Arap kökenli öğrencilerin, bu konuda genellikle bir beklenti duymadıkları söylenebilir. Arap öğrencilerin yaklaşımı genel olarak, ülkemizde yaşayan Gürcüler, Çerkezler, Arnavutlar vb. gibi; vatandaş olarak Türk hissedip kültür olarak kendi köklerine bağlı bir yaklaşım şeklindedir. Kürt, Süryani, Yezidi öğrenciler içinse siyasi, dini vb. mevzuların da etkisiyle köken konusunda ayrıca bir hassasiyete sahip olduklarından bahsedilebilir.

2.1.10 Çokkültürlülük kavramı

Çokkültürlülük, en sade şekliyle toplumdaki farklı kültürlerin egemen kültürle, eşit yurttaşlık temelinde bütünleşmesi şeklinde tanımlanabilmektedir. Yazıcı'nın eserinde ifade ettiği gibi farklı kültürlerin egemen kültürle bütünleşmesine asimilasyon denilemez, çünkü bu bütünleşme, öz değerleri sildiren bir eylem değildir. Herkes özgürce ve birbirine saygıyla kültürünü yaşar, her konuda her kesimi memnun edecek ortak paydalarda buluşulur(Yazıcı, 2013).

Adalet, çokkültürlülüğün yaşatılabilmesi için işlemesi gereken en önemli araçtır. Adil politikalar sayesinde öz kültür korunabilir ve bu çokkültürlülüğün yaşanması açısından çok önemlidir. Doytcheva(2016), özgül kültürlerin, adalet arayışını küreselleşmeyle beraber başlatır; küreselleşme ile birlikte tanınma taleplerinin ve kimlik iddialarının arttığını söyler. "Küreselleşmeyi sağlayan unsurlar nedir?" diye düşünüldüğü zamansa, buna; "...demokratik prensiplerin yayılması, kültürel malların dolaşımı ve iletişimin gelişmesi" şeklinde cevap verir(s.12). Küreselleşme ile beraber insanlar, başka toplumlarda veya yönetimlerde olup bitenleri

öğrenerek demokratik uygulamaların peşine düşmüş; bu durum da daha fazla adalet arayışını doğurmuştur.

Çokkültürlülük için kültürlerarası diyalogu ifade etmekten ziyade aynı toprakları paylaşan farklı toplulukların, aynı şartlarda beraber yaşaması şeklinde tanımlama yapılabilir. Eğer toplumu oluşturan unsurlara karşı, farklı bir politika izleniyorsa; örneğin asimilasyon, orada çokkültürlü bir yapının olduğundan bahsedilemez. Çünkü asimilasyon gibi bir uygulama, egemen olacak sadece bir kültürü, yaşatmaktadır.

Bazı devletler, çeşitli uygulamalarla kendi egemen kültürüne pozitif ayrımcılıkta bulunabilmektedir; bu durum o ülkelerdeki çokkültürlü yapının nasıl oluştuğuyla da ilgilidir. Doytcheva, ülkelerin farklı nedenlerle çokkültürlü yapıya sahip olduğunu ve kültürel farklılıklarla ilgili politikalarının da bu farklı sebeplerden dolayı değişiklik gösterdiğini söyler. ABD, Avustralya gibi ülkelerin çokkültürlü yapılarının aldıkları göçlerle oluştuğunu Türkiye gibi ülkelerin çokkültürlü yapısının ise imparatorluk geçmişinden gelen bir miras olduğunu ifade eder (s.19). Ülkelerin toplum yapısını; göçle gelenler, sömürgecilik sonucu getirilenler, asırlar önce gelip göçebe kimliği silinmiş olan yerli topluluklar, bin yılı aşkın zaman önce gelmiş ve yerli denmek durumunda olan topluluklar vb. unsurlar oluşturur. Günümüze bakıldığı zaman, çoğu ülkenin kültürel bakımdan çeşitlilik gösterdiği görülebilmektedir. Buna göre 193 bağımsız devlet bünyesinde, 600 yaşayan dil grubu ve 5.000 etnik grup bulunduğu düşünülmektedir; bu gruplar yukarıda sıraladığımız gibi birbirinden farklı etkenlerle bir araya gelmişlerdir. Çok az ülkede tek dil konuşulup ve tek etnik-ulusal grup vardır (Kymlicka, 2015; 26).

Çokkültürlü ülkelerde, kültürlerarası huzurun korunması ciddi bir uğraş gerektirmektedir. Bunun için en önemli unsur olarak, empatiyle tüm yurttaşları kapsayacak politikalar, gösterilebilir. İzlenecek politikalarla, özellikle adalet konusunda hassasiyetle durulması ile tüm kesimler açısından huzuru sağlanabilir. Göçle beraber kazanılan çok kültürlü yapının, sonradan ve şartlar gereği bir arada yaşamaya zorlaması açısından soğuk ilişkileri barındırması, anlaşılabilir bir hoşnutsuzluk olarak değerlendirilebilir. Fakat aynı durum, imparatorluk geçmişinden gelen, yüzlerce yıllık çokkültürlü bir toplum yapısında da görülebilmektedir. Ortak kültürden gelen insanlar arasında dahi, doğduğu bölgelere göre gruplaşma

olabiliyorken; daha da ayrıntılı düşünürsek aile içinde bile birlik olmakta sıkıntılar yaşanabiliyorken, farklı kökenden gelenler arasındaki sorunların çok da şaşılacak bir durum olmadığı söylenebilir. Modood (2014), çokkültürcülüğün çift yönlü bir bütünleşme sürecini öngördüğünü ama ayrıca bu sürecin farklı gruplar için farklı şekillerde işlediğini söyler. Bunun nedeni olarak da her grubun kendine özgü olmasını, dolayısıyla da herkese aynı şekilde uygulanabilecek tek bir bütünleşme şablonunun olmayacağını belirtir(s.75). Bütünleşme için uygulanabilecek politikaların başında duygusal bir yaklaşım olarak empati yoluna gitmek, önemli bir çözüm aracıdır. Egemen kültüre mensup biri için, ‘diğer’ kültürden olan kişinin duygularını anlamak, önemli bir beceri gerektirir. Diğer kültürden olan insanların inançlarını, kendi inancıyla bir görebilmesi, diğer kültürden olan kişinin yaşadığı ayrımcı tutumlara kendisinin maruz kaldığını hayal edebilmesi ve kimlik muhabbetlerinin içinde irdelenen kendisiymiş gibi düşünebilmesi, empatiyle kazanılabilecek tutumlardır.

2.2 Mardin Bölgesi Ve Toplumu

Araştırma doğrultusunda görüşme yapılan kişiler, Mardin bölgesinin binlerce yıllık geçmişinin son halkasını temsil etmekteledir. Dolayısıyla, görüşmeler sonucunda ortaya çıkan bulguları daha sağlıklı değerlendirebilmek adına, Mardin bölgesinin, geçmişten bugüne gelişimini tanımakta fayda vardır. Bu sebeple bölüm 2.2’de Mardin’in tarihine ve bu tarihin vesile olduğu kültürel çeşitliliğe değinilmiştir. Mardin bölgesi ve toplum yapısıyla ilgili Aydın, Emiroğlu, Özel ve Ünsal(2019)’ın kaleme aldığı eser, aydınlatıcı ve yardımcı olması hasebiyle bölüm 2.2’de ana kaynak olarak kullanılmıştır.

2.2.1 Mardin coğrafyası

Mardin, coğrafi olarak, kuzeyde Karadeniz kıyıları ve Kafkasya’ya uzanan, güneyde Basra Körfezi ve Doğu Akdeniz kıyılarına varan ticaret yollarının ve kültürel alışverişin gerçekleştiği hatların bağlantı noktası konumunda, bir tarih yaşamıştır. Tarımın doğduğu bölgenin içinde olduğu gibi, eskiçağ kültürlerinin geliştiği en önemli yerlerden birisidir. Ayrıca Mardin’in üzerinde bulunduğu tepe, önemli ticaret yollarını ve çevre kontrolünü sağlayan noktalardan birisidir(Aydın vd., 2019, s.3).

Mardin'in, coğrafi konumuna bağlı olarak, tarih boyunca çok önemli oluşumlara ev sahipliği yaptığı şu maddelerle açıklanabilir:

1. Hristiyanlık açısından, dinin ön tarihi sayılabilecek birçok gelişmenin yaşandığı bölge olması, doğu Hristiyanlığı manastır hayatının burada yoğunlaşması ve bugüne kadar 'İsa'nın dili' olarak anılan Aramcanın, bu bölgenin otantik dillerinden biri olması, Mardin'i önemli kılar.

2. Mardin yöresi, insanlık tarihinin başlangıç bölümünde rol sahibi olmuş büyük dilsel/etnik grupların, geçiş ve kavuşma noktasında bulunur. Hint Avrupa dillerinin konuşulduğu bölge ile Sami dillerinin konuşulduğu bölge Mardin'de iç içe girer.

3. Mardin, geç ortaçağda bölgeye hakim olmuş, Zengi ve Eyyubi gibi büyük hanedanların görünür etkisiyle, Artuklu, Akkoyunlu ve Karakoyunlu devletlerinin de uygulamalarıyla Mezopotamya ve doğu platosunun siyasi ve kültürel tarihinde önemli bir merkez haline gelmiştir.

4. Kürt kültürü açısından bölge, büyük bir önem taşır. Yezidilik kültürü, daha çok bu bölgeye hastır. (s.15)

2.2.2 Mardin'in kültürel çeşitliliği

Mardin'de çok uzun zaman bir arada yaşamış bulunan, birçok inanç olmuştur. Bunların arasında Şemsilik, Yezidilik, Hristiyan ve İslam mezhepleri ile Yahudilik gösterilebilir. Günümüzde ise İslamiyet, Hristiyanlık ve az da olsa Yezidilik inançlarının bölgede devam ettiği söylenebilir. İnançlar dışında, birçok kültürel yapının da bir arada yaşadığı bir bölgedir; bunların arasında Araplar, Kürtler, Süryaniler, Türkler, Yezidiler, Ermeniler ve son zamanlarda göçlerle gelerek artış gösteren Suriye Arapları sayılabilir.

Araplar

Arapların bu bölgedeki varlıkları, en az miladi V. yüzyıla dayandırılmaktadır. Bölge Araplarının müslümanlaşması ise İslamiyet'in Anadolu'ya doğru yayılmaya başladığı Halifeler dönemiyle birliktedir. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki en

büyük sünni Arap topluluğu, Mardin ilindedir ve Mardin'in merkez nüfusunu ağırlıklı oluşturan gruptur. Mardin merkezinde yakın zamana kadar çoğunlukta olan Arap nüfus gitgide azalmaktadır(Aydın vd., s.17).

Kürtler

Kürtlerin, bölgedeki varlıklarıyla ilgili en net bilgiler, en erken binli yıllara dayanmaktadır. Bugün, Mardin'deki en kalabalık etnik grup Sünni Kürtlerdir. Kürtler, büyük ölçüde aşiret yapıları içinde örgütlenmişlerdir(Aydın vd., s.19). Aşiretler, toplumsal ve iktisadi önemini yitirmiş olsa da kimliksel varlığını sürdürmektedir. Aşiretler Mardin'in ilçe ve köyleriyle özdeşleşmiş bir durumdadır; şu an aktif varlık göstermeseler dahi manevi varlığı devam etmekte olup, yerli Mardin halkı hangi aşiretin hangi bölgeyle anıldığını bilir.

Süryaniler

Süryaniler, Hristiyanlığı kabul etmekle birlikte Antakya Kilisesi etrafında, dini bir cemaat olarak örgütlenmiştir. Daha sonrasında Antakya Süryani Kilisesi'nde ihtilaflar sonucu bölünme yaşanmış ve Süryaniler, doğu ile batı olarak bölünmüştür (Özcoşar, 2008, s.24). Mardin'de yaşayan en büyük Hristiyan cemaat, Süryani Ortodokslardır. 20.yüzyılın başında, Mardin'de, önemli bir nüfusu bulunan Süryani Ortodokslar, İstanbul'a ve Avrupa ülkelerine göçler sonucunda Mardin ilinde çok azalmışlardır (Aydın vd., s.15).

Nasturiler

Antakya Süryani Kilisesi'nin bölünmesiyle, 'Doğu Süryanileri' diye de adlandırılan Nasturiler, 5. yüzyılda ortaya çıkmışlardır ve batı Hristiyanlarıyla tüm bağlarını koparmışlardır. 7.yüzyılda, İslam fetihleri ile birlikte, Müslümanlarla karşılaşmaları bu kiliselerin canlanmasına vesile olmuştur. Nasturilerin, tıp ve çeviri alanındaki çalışmaları sayesinde Müslümanlar, Yunan bilimiyle tanışmışlardır. Timur istilaları döneminde, İran ve Hakkari arasında sıkışıp kalmaları ve kendi içlerinde yaşadıkları bölünmeler neticesinde zamanla Osmanlı milletleri içinde erimişlerdir. Bunun sonucunda Nasturi kimliği silinerek sadece sahip oldukları aşiret yapısıyla anılmaya devam etmişlerdir(Özcoşar, s.110).

Keldaniler

16.yüzyılda Nasturi kilisesinden ayrılarak Katolikliği tercih edenleri ifade eder. Bu ismi onlara veren o dönemin papasıdır. Eskiçağda, Mezopotamya’da bir halkın adı iken 16. yüzyıldan sonra, mezhebi bir grubu ifade etmek için kullanılmıştır (Özcoşar, s.119). 19.yüzyıl Osmanlı belgelerinde isimlerini görebildiğimiz Keldaniler, en son 1830’da Roma kilisesine bağlanmışlardır(Aydın vd., s.345).

Yezidiler

Yezidiliğin, İslâm’dan ayrılan bir hareket olduğu düşünölmektedir(Tařđın, 2013, s.525). Bu inancın ortaya çıktığı tarih, 13.yüzyılın ikinci yarısından 15.yüzyılın başlarına kadar olan süreçtir. Yezidiler kendilerini tarihin ilk tek tanrıcuları olarak kabul ederler. Yezidilik ortaya çıktığında, cemaatin üyeleri değişik halklardan olup zamanla bölgedeki bazı Kürt aşiretleri arasında daha etkili olmuş ve bu aşiretlere has bir inanç haline gelmiştir(Özcoşar, s.256). Bugün Mardin il sınırları içinde, çoğu müslömanlaşan Yezidilere ait ya da Yezidiler ile diğer grupların karışık olarak yaşadığı 26 köy saptanmıştır. Çoğu boş olan o köylerin yerlisi olan Yezidilerin geneli, yurt dışında yaşamaktadır(Aydın vd., s.15).

Ermeniler

Ermeni adına ilk kez İ.Ö. 6.yüzyılda Pers kitabelerinde rastlanılmıştır. Yine kitabelerde yer alan bilgilere göre, bugün bir milleti ifade eden ‘Ermeni’ terimi, bölgenin ismidir. Büyük ihtimalle Trak göçleriyle bölgeye geldiği düşünölen Ermeniler, bu bölgenin adıyla anılmaya başlamışlardır(Memiş,2005, s.4). Zamanla Anadolu’nun doğusunda, Hristiyan nüfus olarak, önemli bir sayıya ulaşan Ermeniler, 19.yüzyıldan itibaren gerek kendi yönlönmeleri gerek tehcir kanunu esas alınarak, göç etmişlerdir. Mardin’de kent merkezinde olmak üzere, bugün sadece birkaç aileyle temsil edilen Ermeni Katolik ve sayısı birkaç kişiye inmiş bulunan Protestanlar vardır(Aydın vd., s.17).

Şemsiler

Güneşe tapan Şemsiler, mahalli bir paganizmin Diyarbakır-Mardin ve çevresindeki son kalıntıları olarak tanımlanırlar. 16.yüzyılda varlık gösterdikleri düşünülmektedir. Örneğin Mardin’de Şemsiyye adıyla bir mahalle bulunmaktadır ve bu mahalle muhtemelen Şemsilerin oturduğu bir yerdir. Osmanlı kayıtlarındaysa burada oturanlar, Ermeni olarak kaydedilmiştir. Osmanlı devletince resmen tanınmamış bir dinin mensupları olan Şemsiler, idari bakımdan Ermeni olarak kaydedilmiş olmalıdırlar(Aydın vd.). Osmanlı dönemindeki Şemsilerle ilgili bilgiler, Hristiyan kiliselerine gitmek zorunda bırakıldıklarına dair çeşitli rivayetlere dayanmaktadır. Bu durum, onları göç ve Hristiyanlık içinde kaybolmaya itmiştir(Özcoşar, s.254).

Çeçenler

Mardin il sınırları içinde, küçük bir grup olarak yaşamışlardır. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı’ndan sonra Kızıltepe’ye yerleştirilen Kafkasya kökenli bir Çeçen grubu, bugün Çaçanlar olarak bilinir. Çoğu Mardin’i terk etmiştir(Aydın vd., s.17).

Yukarıda yer aldığı gibi Mardin’de hali hazırda yaşayan ya da gelip geçmiş toplumlara bakınca, bünyesinde ne kadar çeşitlilik barındırdığı görülebilmektedir. Bu küçük gruplar, ana gruplar içinde erimiş ve kültürleri yok olmuş görünse de tesiri muhakkak devam etmektedir; örneğin sonradan müslümanlaşmış bir Yezidi’nin, eski kültüründen izler, Müslüman torunlarında gözlemlenebilir. İnsanoğlunun aynı anne babadan türediğini var sayarsak, aslında dünyadaki tüm toplumların birbirinden izler taşıdığı da söylenebilir.

Araştırma esnasında, Nasturi ve Keldanilerle ilgili hiçbir bilgiye ulaşılamamıştır. Görüşülen kişiler içinde köken itibariyle bu ikisinden birine geçmiş dayanan birileri olabilmekle birlikte, aktüel bir bilgiye ulaşmak bugün çok zor. Görüşülen Yezidi öğrencilerin, içine kapanık ve mesafeli durdukları söylenebilir. Sorulara verdikleri cevapların kısa ve derin anlam içermeyen cümleler olması, mesafeli yaklaştıklarının bir işaretidir. Bu sebeple onlarla ilgili de detaylı bilgiye ulaşılamamıştır. Ermenilerle görüşmek istenirse de pek bir kişiyle irtibat kurulamamıştır. Ulaşılmış olan tek kişi İstanbul’da yaşıyor olup, kendisinden

öğrenildiği kadarıyla, Mardin’de aile büyüklerinden sadece birkaç kişi kalmıştır. Görüşmeye gidilen okullarda Ermeni kökenli biriyle karşılaşılmamıştır.

2.2.3 Mardin tarihi

Mardin’in toplum, iktisadi, sosyal yapısını anlayabilmek için tarihiyle ilgili bilgilere biraz olsa da vakıf olmak gerekir. Bu bilgilerin, araştırma için görüşülen öğrencilerin verdiği cevapların, demografik yönden değerlendirilebilmesine yardımcı olması umulmaktadır. Bu sebeple, bu bölümde, ilk çağlardan bugüne, kısaca Mardin tarihinin incelemesi yer almaktadır.

İlk yerleşimler

Mardin bölgesinde yerleşme dönemi yaklaşık 5500 yıl devam etmiştir. Avcı-toplayıcı, tarımcı ve sulu tarımcı örneklerin peş peşe gelişmesi yaşanmıştır. Yazı kullanılmaya başlandıktan sonra, yazılı belgelerden anlaşıldığına göre, bölge Asur döneminde stratejik bir öneme sahiptir. Pek çok ana yol Mardin’de kesiştiği için de, tarihi çağlarda Mardin büyük önem kazanmıştır(Aydın vd., s.25-38).

İ.Ö. 4000’lerden İ.Ö. 300’lere kadar Babil, Hurri-Mitanni, Medler, Persler gibi bölgeye hakimiyet sağlamış unsurların hepsi az veya çok bölgeye zenginlik ve medeniyet kazandırmıştır. Özellikle Selevkoslar dönemi bölge için bir gelişme ve zenginleşme dönemi olmuştur. Selevkosların egemenliği parçalandıktan sonra, İ.S. 7.yüzyılda Arap hakimiyeti kurulana kadar bölge, savaştan güçler arasında bir tampon bölge olarak kalmıştır. Bölgede zenginlik yaşanmasında Yahudi halkının etkisi büyük olmakla birlikte Yahudi nüfusu, İ.S. 2.yüzyıla kadar epey kalabalık iken, Sasani ve İslam dönemlerinde giderek azalmıştır(Aydın vd., s.38-75).

Bölgede Hristiyanlığın toplumsal bir taban bulmasını sağlayan halk Aramilerdir ve İ.S. 38’den başlayarak Hristiyanlaşmışlardır. Aramiler, tarihin tanıdığı ilk Hristiyan halktır. Özellikle 2.yüzyıldan itibaren dinin çıkış merkezi olan Filistin’den kuzeye ve doğuya doğru yayılmaya başlayan Hristiyanlık, 2.yüzyılın başlarında Antakya Patrikliğinin etki alanı içinde daha doğudaki Urfa’da kendisine önemli bir tutunma merkezi bulmuş ve Urfa, Süryani Hristiyanlığının tarihi bakımından da ilk önemli merkezi olmuştur. Süryanilerin kullandığı dil olan Süryanca, Filistin’in eski dili olan ve Hz. İsa’nın anadili olduğu düşünülen klasik Aramcadan

ayrışmış, yerel bir dil kimliği olarak belirlemiştir. Zamanla Grekçenin yerini alarak, Doğu Suriye'deki Hristiyan literatürüne egemen olmuştur. Dolayısıyla, Urfa kilisesi kendi dinsel literatürünü bu dille üretmeye başlamakla birlikte kendine özgü bir kimlik kazanmaya başlamıştır(Aydın vd., s.74). Süryanilerin bu topraklarla yoğrulmuş varlıklarının ne kadar önemli olduğu, tarihlerine bakılarak anlaşılmaktadır.

Dinler çağı

Arapların bölge fetihleri başladığı sırada, Mardin nüfusunun çoğunluğu Hristiyan'dır. O sırada Mardin, bir Ermeni şehridir. Ancak, İslam fetihleriyle birlikte yoğun bir biçimde bölgeye yerleşen Arap aşiretleri, belirli bir nüfus baskısı oluşturarak bölgeyi İslamlaştırmıştır.

Bölgeye doğudan ve kuzeyden gelen Türkmen akınlarının yoğunlaştığı dönemde, Selçukluların da İran ve Irak içlerine girmesiyle, Türkmenlerin bir kısmı Kürt aşiretlerle birlikte, Diyarbakır yaylasından aşağı doğru ilerlemek zorunda kalmışlardır. Bu baskılar, bölgede yaşayan Kürt aşiretlerini dağıtmıştır. Türkmen aşiretler, alışık olmadıkları çöl bölgelerinden uzak durmak istediği için daha çok Kürt ve Ermenilerin yaşadığı dağlık ve engebeli alanlara yönelmişlerdir. Bu durum karşısında Mardin'i de içine alan bölge, Süryaniler, Ermeniler, Şemsiler, Araplar ve Kürtlerden sonra Türkmenlerle de tanışmıştır(Aydın vd., s.79-115).

Türklerin Anadolu'yla tanıştığı dönemde, Anadolu içinde bir bütünlüğün olmaması, devamlı savaşların yaşanıyor olması, Bizans'ın kendi içinde yaşadığı sorunların sebep olduğu karmaşık ortam Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinde, kolaylık sağlamıştır. Avcıoğlu(2000), güneydoğu Anadolu bölgesinde, Türklerin Kürtlerle harmanlandığı bir ortam oluştuğu, birbirlerinin isimlerini taşıdıkları, evliliklerin yapıldığı bir bütünleşmenin olduğunu söyler. 1100'lü yıllara gelindiğinde ise bölgeye Kürt ismi verilmekle birlikte Osmanlı döneminde de idare Kürt aşiretlerine tayin edilip Türkmenler geri planda tutulunca; değişen idarelerin izlediği farklı politikalara bağlı olarak, bölgenin etnik bir ayrım pozisyon aldığı görülmektedir.

Artuklular dönemi

1071 Malazgirt savaşı ile Doğu Roma gücü bertaraf edilmiş ve bölgeye göç eden Türkmenler, Selçuklu himayesi altında birleşip, Mardin ve yöresini yurt edinmişlerdir. Selçuklu Sultanı Alparslan, maiyetindeki Türkmen beylerinden Artuk

Bey'i, Mardin ve civarını fetih için görevlendirmiştir. Bu fetihten sonra, konar-göçer Türkmen kitleleri, bölgeye yerleşmişlerdir. Artuklular'ın, Mardin'e hükmettiği dönem, bilim ve kültür kenti olarak parlak bir dönemdir. Artuklular döneminin önemli bir kısmı, Mardin civarındaki konar-göçer Arap aşiretleri ile yerleşik nüfus arasındaki çekişmelerle geçmiştir(Aydın vd., s.127-158).

Türkmen egemenliği

Mardin, Akkoyunlu yönetimindeyken, yeniden konar-göçer aşiretlerin etkisine girmiştir. Özellikle Uzun Hasan dönemi, bölgedeki Hristiyan ahalinin öncekine göre daha huzurlu olduğu bir dönemdir. Hristiyan topluluklara uygulanan sistemli baskılar Uzun Hasan'ın, Azerbaycan tarafıyla ilgilenmesinden dolayı, azalmıştır(Aydın vd., s.162-170).

Akkoyunlular'ın gücü, Osmanlı ve Safevilerle mücadeleler içinde yavaş yavaş azalmış ve yerel emirlikler yeniden canlanmaya başlamıştır. Akkoyunlular dönemi, Mardin için önemli imar faaliyetlerinin ve İslamlaşmanın ön planda olduğu bir dönemdir. Kentteki ticaret ve zanaat hayatı da Akkoyunlu döneminde zirveye ulaşmış ve bu durum 18. yüzyıla kadar sürmüştür. (Aydın vd., s.170)

Osmanlı dönemi

1514'te Çaldıran Savaşı ile Osmanlılar, Safevilerin doğu platosundaki egemenliğini sona erdirmiştir. Bu mücadelede Kürt mirleri, Osmanlılarla müttefik olup Safevi kuvvetlerine karşı durmuş ve bu durum, Osmanlı egemenliğinin güneye doğru yayılmasının önünü açmıştır. Osmanlı'nın güneydoğuda nüfuz sahibi olmaya başladığı bu dönemde, Sincar ve Musul taraflarında çoğunlukta olan Yezidi Kürtler, Osmanlı hakimiyeti altına girdikten sonra yavaş yavaş sünnileşmiştir(Aydın vd., s.179).

Osmanlı egemenliği, Mardin'in yapısında bir değişim sağlamamış olup, bölgede hissettirdiği tek değişiklik, siyasi düzlemde yaşanmıştır(Aydın vd., s.186). 19.yüzyıla birlikte Osmanlı'nın, Avrupa karşısında güçsüzleşen konumu, devlet adamlarını, Avrupa'yla denk siyasi tutum izlemeye yönlendirmiş ve bu doğrultuda merkezileşmeyi sağlama yoluna itmiştir(Aydın vd., s.286). Bunun için geleneksel mir yönetimlerine son verilip, yerel iktidar odaklarının tasfiyesinden sonra Van, Muş, Hakkari, Cizre, Batman, Bitlis, Diyarbakır ve Mardin birleştirilerek Kürdistan eyaleti

kurulmuştur. Aşiret reislerine maaş bağlanarak her birine egemen oldukları kazanın müdürlüğü verilmiş, böylelikle aşiret halkı vergi ve askerliğe alıştırılmak istenmiş fakat pek sonuç alınamamıştır(Aydın vd., s.306).

Osmanlı Devleti'nin 19.yüzyılda, gayrimüslimlerin haklarında yaptığı iyileştirmeler neticesinde, özellikle doğu vilayetlerde misyonerlik faaliyetleri ciddi oranda artmıştır. Balkanlardaki milliyetçi hareketler ve onlardan etkilenen Ermeni milliyetçiliği bu dönemde doğmuştur ve Osmanlı'nın uyguladığı iyileştirmeler, Avrupa karşısında, daha da zayıflamasına sebep olmuştur. Devletin bu yeni siyaseti Kürtleri de tedirgin edip, Kürtlerin Ermenilere karşı düşmanca hisler içine girmesine sebep olmuştur(Aydın vd., s.331).

Doğu vilayetlerindeki en kalabalık Hristiyan grup olan Ermeniler, Osmanlının sağladığı imkanlar kullanılarak artan, misyonerlik faaliyetlerinden en fazla etkilenen grup olmuştur. Osmanlı reformlarının sağladığı olanaklar, bir süre sonra Hristiyan cemaatleri tatmin etmemeye başlamış ve şikayetleri tekrar başlamıştır. Bu dönemde Ermenilerin en önemli şikayeti, aşiret saldırıları olmuştur, bu da Batılı ülkelerin Ermenileri korumak için bölgenin iç işlerine karışmalarına neden olmuştur. I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla, Osmanlı yanında yer almak istemeyen Ermenilere, doğu vilayetlerinden tehcir uygulanmıştır. O dönemde Mardin'de yaşayan Süryanilerin de Ermeniler gibi tehcir edilmesi gerektiğini düşünen bazı kesimler karşısında, devlet tarafından kesin emir verilerek, tehcirden muaf oldukları netleştirilmiştir(Aydın vd., s.592).

Cumhuriyet dönemi

Atatürk'ün doğu illeriyle temasları

Mustafa Kemal Atatürk, yabancı devletlerin doğudaki Hristiyanları kışkırtmaması ve bölgeyi kontrol altında tutmak için çeşitli atılımlarda bulunmuştur. Doğuda görev yaparken Mardin'i üç kez ziyaret etmiş, eşraf ve aşiret reisleriyle tanışmıştır. Erzurum Kongresi'nde de İslam şemsiyesi altında farklılıklara nasıl eşit haklar tanınacağı ve yabancı güçler karşısında 'öz kardaş' olunması gerektiği vurgulanmış ve böylece bölgede bir birliklilik oluşturulmaya çalışılmıştır(Aydın vd., s.631).

1925 yılında yaşanan Şeyh Said isyanının bastırılmasının ardından, tedbir amaçlı, bazı büyük aşiretler bölgeden göç ettirilmiş ve bu ortam sayesinde yeni uygulamaya konulan cumhuriyet devrimlerinin de bölgede, direnişe uğramasının önüne geçilmiştir. Göç ettirilen aşiretlere, daha sonra, tekrar kendi yerlerine gelme imkanı verilse de bir kısmı gittikleri yerlerde kalmışlardır(Aydın vd.). Yabancı karşıtlığı ve bölge aşiretlerinin gücünün bastırılması, Atatürk hareketinin güneydoğuda da destek görmesine vesile olmuştur.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde, Osmanlı'dan kalma azınlık sorunlarına karşı tedbir amaçlı Atatürk'ün doğuda çeşitli faaliyetleri olmuştur. Müslümanları Hristiyanlar karşısında birlik olmaları konusunda teşvik ederek birlik olmaları için yönlendirmek istemiştir. Bu çalışmalar sonuç vermiş, fakat art niyetli yaklaşan insanlar yüzünden kendi halinde yaşayan Hristiyanlardan da kötü muameleye maruz kalanlar olmuştur. Araştırma için görüşülen Hristiyanlarda, geçmişe dair üzüntünün canlı bir şekilde yaşandığı görülmüştür.

Mardin'de Türk ocakları ve halkevleri

1920'li yılların sonunda Mardin'de etkin olan örgütlenme, Türk Ocağı olmuştur. 1911'de Türkçü çevreler tarafından kurulmuş olan ocak, şehirde çeşitli kurslar, faaliyetler düzenlemiştir. Bu faaliyet ortamları daha sonra partilerin siyasi mücadelesinde bir alan haline gelmiş ve kapatılmıştır. Türk ocaklarının kapatılmasından sonra, 1932'de, Halkevleri kurulmuştur. Halkevleri, Cumhuriyet'in yeni kültür kimliğini kitlelere yaymanın en önemli aracı olarak görülmüştür. Mardin halkevlerinin birinci amacı Mardin halkının Türkçe konuşması olmuştur. Türk Ocağı döneminde başlatılan dil çalışmaları 12 yılda ciddi ilerleme kat etmiştir. Bu ilerleme sağlanırken Türkçe dışında dil konuşanlara uygulanan para cezaları da etkili olmuştur(Aydın vd., s.673-687).

Süryani nüfusunun azalması

Mardin, I. ve II. Dünya savaşlarının etkisiyle ekonomik ve kültürel gerileme yaşamıştır; bu durum Mardin'deki, patrikhanesi Humus'a taşınan, okulu kapanan ve nüfusu azalan Süryanileri de olumsuz etkilemiştir. Süryaniler, 1947'den 1954'e kadar olan dönemde kültürel olarak bir sıçrama yaşamış fakat kısa sürmüştür. Bunda,

Demokrat Parti'nin ilk dönemlerde izlediği demokratikleşme çabalarının etkisi büyüktür(Aydın vd., s.730).

Süryaniler, belli bölgelerde yoğunlaşmaktadırlar. Şu an sayıları itibariyle azınlık olarak nitelendirilseler de Mardin'in Eski Mardin olarak anılan tarihi tepesinde ve Midyat'ta çoğunlukla bulunmakla birlikte, kendilerine ait birkaç köyde bir arada yaşamaktadırlar. Köklerine olan bağlılıkları ve topraklarına karşı besledikleri sevgiyle tanınırlar. Kendi içlerinde kadim kültürlerini hevesle yaşarlar. Her biri son derece bilinçli, köklerine sadık, saygılı, sevgi dolu insanlardır; yeter ki aynı saygıyı görebilsinler. Oran'ın dediği gibi, bu asrın demokrasi anlayışı azınlığa saygıdan geçmektedir. Bugün Kanada, Yeni Zelanda gibi devletler, ülkelerine göç eden insanlara gösterdikleri saygıyla ön plandadırlar. Süryaniler, bu toprakların binlerce yıllık ağaçları ya da kıymetli bir anıtı gibidir. Ülkemizin zenginliğini sağlayan tüm kültürlerin, dinlerin, yaşayışların korunması, turizm amaçlı tanıtımlarda yer aldığı kadar gelecek nesillere de aktarılması gereken en önemli değerlerdendir.

Köyden şehre göçün etkileri

Mardin, I. Dünya Savaşı'ndan önce, güney bölgelerinin anahtarı mahiyetinde bir transit bölgeyken, sınırların değişmesiyle iktisadi yönden gerilemiştir. Dünyayı etkisi altına alan savaşlar, Mardin'de de tesirini göstermiş ve buna bir de yaşanan göçler eklenince Mardin, ekonomik, kültürel ve nüfus bakımından ciddi bir değişime uğramıştır. Ekonomi ve nüfus bakımından gerilemeye başladığı gibi dil yasağının da dahil olduğu yeni kültür politikalarının uygulandığı ortam, yatırım açısından sıkıntılı bir hal almıştır(Aydın vd., s.705).

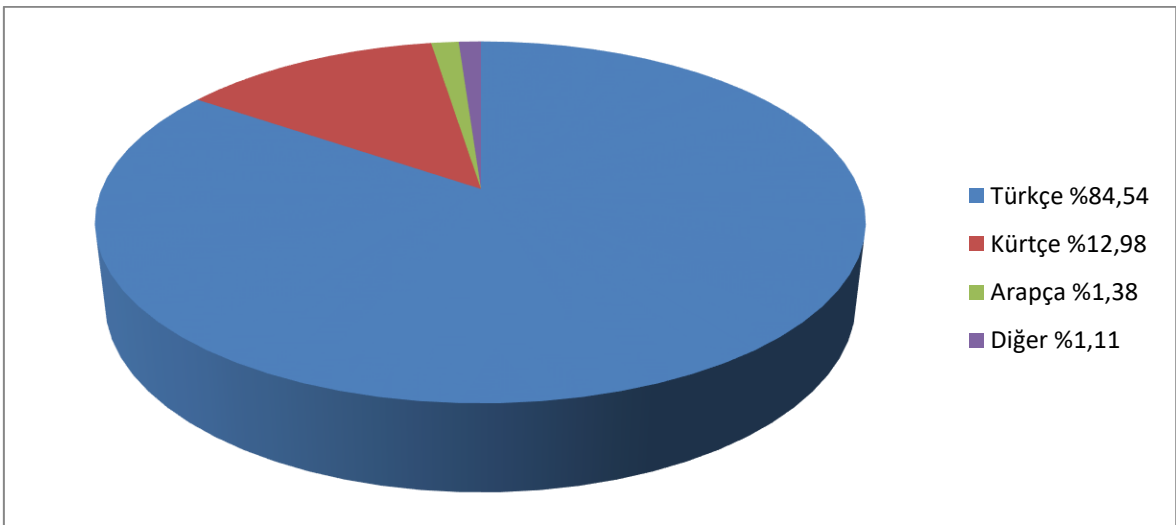
Yaşanılan darbe dönemleri, Mardin'i çok etkilememiştir fakat aşiretlerin hep kontrol altında tutulmaya çalışılması ve dolayısıyla da sürgüne maruz bırakılmaları aileleri rahatsız eden bir durum olmuştur. 1960 darbesinde de yürürlüğe konulan iskan kanunu ile bazı aileler yine sürgüne maruz kalmış ve bu Mardin'den göçü tetikleyen yeni bir durum olmuştur. İskan kanunlarıyla yaşanan göçler, Mardin'in toplum yapısını ciddi bir değişime uğratmıştır. Büyük ailelerin birçoğu batıya yerleşmiş olup ticaret ve bürokraside yükselirken Mardin'de boş kalan yerlere köylüler yerleşmeye başlamıştır. Böylece şehir merkezi, çoğu Kürtçe konuşan zenginlerin eline geçmiştir(Aydın vd., s.735).

Mardin’de ekonomik ilişkilerin gelişmesi ve ulusal pazarla bütünleşme, 1970’li yıllarla birlikte başlamıştır. Belirtilen zamana kadar, sınır bölgelerinde kaçakçılık ve dağlarda eşkıyalık, Mardin’in geçim ve yaşam stilini oluşturmuştur. 1970’lerle beraber köyden kente göç ciddi biçimde hızlanmıştır. Mardin’de imalat sanayinin gelişmemiş olması, bu yıllara kadar köylü nüfusunun Kızıltepe ve Nusaybin’e yönelmesine neden olmuştur. Bu sebeple de Mardin’de nüfus hareketliliğine yol açacak iktisadi etkenler oluşmamış ve nüfus baskısı zayıf kalmıştır. Bunun tek olumlu yanı olarak, Mardin’in kent dokusunun bu sayede bozulmadığı gösterilmektedir(Aydın vd., s.744-753).

2.2.4 Mardin’in geçmişten bugüne demografik yapısı ve nüfusu

Parekh’e (2002) göre iki veya daha fazla kültürel topluluğu barındıran toplumlar çokkültürlüdür. Bu tanımdan hareketle etnik yapı, din, dil, cinsiyet, sosyal sınıf gibi birçok farklılığı barındıran Türkiye, çokkültürlü bir toplumdur. Türkiye’de Türkçe, Kürtçe, Arapça, Çerkezce, Ermenice, Gürcüce, Lazca, Rumca, Süryanice gibi birçok dil konuşulmaktadır. Anadolu, çok dilli ve çok kültürlü zenginliğini, kıtalara kıyasla küçük denebilecek topraklarında koruyarak bir narı andırmaktadır; küçük ama sayısız lezzetli taneleri olan bir meyve gibidir. Konda’nın 2006 yılında yaptığı araştırma, en son tarihli araştırma olup verilerine bakıldığında Türkiye toplumunun çokkültürlü dil yapısını görmek mümkündür.

Şekil 2.2-1 Türkiye'nin Dil Çeşitliliği

Kaynak: KONDA 2006

Yukarıdaki tabloda, Türkiye'deki dil çeşitliliğine bakıldığı zaman, en büyük dilimlere sahip dillerin Mardin'de de hakim olduğu görülmektedir. Bu yönüyle Mardin, Türkiye genelinin bir yansıması niteliğindedir. Mardin'deki Türkçe, Kürtçe, Arapça, Süryanice dillerinin gündelik hayatta, sokaklara hakim olması çokkültürlü yapısını gözler önüne serer. Mardin'de sıradan bir günde bir kuaföre gittiğinizde bir koltukta Kürt kökenli çalışana saçını kestiren bir Arabı, yan koltukta vaftiz törenine gidecek bir Süryaniyi diğer koltukta da düğünü olan bir Türkü görmemiz çok olağandır. Yan yana çalışan esnaf da farklı kökenlerden olsalar da, birbirlerinin anadillerini anlayabilmektedirler. Yıllarca beraber yaşamının bir getirisi olarak birkaç dile sahip olmaktadır.

Osmanlı döneminde demografik yapı ve nüfus

Osmanlı Devleti, Safevilerden bölgeyi aldıktan hemen sonra bölgede nüfus sayımı yaptırmıştır. 1518 ve 1530'da gerçekleştirilen sayımlara göre Mardin, idari açıdan bağlı olduğu Diyarbakır'dan sonra, nüfusça bölgenin en kalabalık ikinci kentidir(Aydın, vd., s.190)

Osmanlı yönetiminin nüfus sayımları neticesinde, Mardin'deki en kalabalık dinsel grubun, Hristiyanlar olduğu görülmüştür. Müslümanlar ise kentin diğer büyük unsurudur. Kent sakinlerinin geri kalan çok küçük bir kısmı da Şemsilerle Yahudilerdir. Osmanlı'nın devraldığı dönemde Mardin'deki Hristiyanları oluşturan grupların Süryani Kadim(Ortodoks), Nasturi, Keldani ve Ermeni Ortodoks(Gregoryen) oldukları görülmüştür. 17.yüzyıl ortalarından itibaren bu gruplara, Ermeni Katolik ve 19.yüzyılın ortalarında da Süryani Protestan cemaatinin katıldığı görülmüştür. 19.yüzyıl sonlarına gelindiğinde, Müslüman nüfusun Hristiyanları geçmiş olduğu görülmekle birlikte Şemsilerin ayrıca ifade edilmeyip, muhtemelen Hristiyanlar içinde sayıldıkları tahmin edilmektedir(Aydın vd., s.205)

Tablo 2.2-1 16. Yüzyılda Cemaatlere Göre Mardin Merkez Nüfusu

Yıl	Müslüman	Hristiyan	Yahudi	Şemsi
1518	714	880	112	72
1530	884	1408	234	131
1564	1071	2484	1071	195

Kaynak: Mardin tahrir defterlerinde kayıtlı olan vergi mükellefi erkek nüfusu, akt.Aydın vd., s.200

Tablo 2.2-2 18.Yüzyılda Cemaatlere Göre Mardin Merkez Nüfusu

Yıl	Müslüman	Gayrimüslim
1766	40.000	20.000

Kaynak: Niebuhr, akt. Aydın vd., 435

Tablo 2.2-3 19.Yüzyılda Cemaatlere Göre Mardin Merkez Nüfusu

Yıl	Müslüman	Ermeni	Süryani	Yahudi
1881	77.157	7.173	10.480	410

Kaynak: Kemal Karpat, akt. Aydın vd., 439

Cumhuriyet dönemi demografik yapı ve nüfus

Mardin, cumhuriyete toprak ve nüfus kaybıyla girmiştir. I. Dünya Savaşı öncesi, 1914'te Mardin toplam nüfusu 192 bin iken 1927'de 183 bine düşmüştür (Aydın vd., s.674).

Tablo 2.2-4 Cumhuriyet İlk Dönem Din/Cemaatlere Göre Mardin Nüfusu

Yıl	Müslüman			Ermeni	Süryani	Keldani	Yezidi	Yahudi
	Türk	Kürt	Arap					
1914		163.515		10.737	33.317	3.762	2.060	1.243
1927	11.864	109.841	51.734					
1935	5.322	160.404	69.375	2.641	18.025	1.831	1.894	1.204

Kaynak: 1914 Karpat, akt. Aydın vd. s.440, 1927 ve 1935 Müfettiş Toplantı Tutanaqları, akt. Aydın vd., s.676

Tablodan da görüldüğü üzere net bir kıyaslama yapmak pek mümkün değildir. Kayıtlar çok açık bir şekilde kaynaklara geçmemiştir, dolayısıyla ulaşılabilen en net bilgilere tabloda yer verilmiş olup, belirsiz olanlara değinilmemiştir. Ayrıca 1927 nüfusunda eksik bilgiler bulunmaktadır. Bu tablo sayesinde en azından I. Dünya Savaşı öncesi ve sonrası nüfusunu irdelemek mümkün olmaktadır.

1950 sonrası demografik yapı ve nüfus

1950'de DP'nin iktidar olmasıyla birlikte yeni tarım politikası ve tarımda başlayan makineleşme, köydeki üretimin önemini yitirmesine neden olmuştur.(Kıray, akt. Küçük, 2012). 1950'li yıllardan sonra, Mardin'de, dışarıya göç belirgin bir şekilde artmış ve Mardin mahallelerinin geleneksel yapısı bozulmaya başlamıştır. Ekonomik

nedenlere bağlı olan bu göçlerde büyük aile yapısına sahip Araplarla sermaye ve zanaat bilgisinin sahibi Hıristiyanlar göç etmişlerdir(Alioğlu, 2000). 1955'te İstanbul'da Hıristiyan azınlıkların maruz kaldığı saldırılar, Mardin'deki Hıristiyanları göçe zorlayan bir başka etken olmuştur. Şehre göç eden köylü nüfusun bir kısmı, şehirde sanayileşme olmadığından esnaflığa yönelmiştir. Avrupa'ya işçi göçleri ve Süryanilerin İsveç'ten aldıkları davetle İsveç'e göçleri ile Hristiyanların varlıkları daha az hissedilmeye başlamıştır. Eski Mardin'de etnik yönden çeşitlilik barındıran bir yapı devam etmekle birlikte, kiliseler etrafında kümelenen Hıristiyan nüfustan bahsedilebilir; fakat yine de kesin sınırlar ifade edilememektedir. Eski Mardin'de olduğu gibi, yeni şehirde de belirgin bir ayrışmadan söz edilememektedir. Mardin merkez nüfusuyla ilgili bugün de devam eden bir durum varsa o da: şehrin yerlisi olan nüfus azalırken, köyden ya da dışarıdan gelenlerin sayısının arttığıdır(Küçük, 2012).

2.3 Dünyada Ve Türkiye'de Tarih Eğitimi

2.3.1 Dünyada tarih eğitimi

Dilek(2007), tarihi açıklarken, tarihin, geçmiş veya geçmişin aynası olmadığını; aksine geçmişi inceleyen bir çalışma disiplini olduğunu söyler. Tarihin bir bilim dalı olarak ele alınmasındaki esas unsurun, tarihi incelemeler için kullanılan bilimsel yöntemler olduğunu belirtir. Eğer bilimsel yöntemler izlenmiyorsa, olayları değerlendiren her kişinin farklı yorumda bulunabileceğini dolayısıyla da birbirinden farklı bir sürü bilginin ortaya çıkacağını belirtir(s.5).

İnsanların tarihi olaylara kendi pencerelerinden baktığı varsayılabilir, bu durumda ortaya farklı farklı cümle kalıpları çıkmaktadır. Kelimelerinin kesinlikle değiştirilemeyeceği düşünülen bir kutsal kitabın çevirisini yapan çevirmen bile, cümleleri kendi kelime ve anlam dağarcığına göre seçer. Dolayısıyla, tarihi olayları yorumlamak ya da en basit şekliyle kaleme almak dahi bir beynin sınırlarıyla çevrilidir.

Dilek, tarihin üç farklı bakış açısıyla incelenebileceğinden bahseder:

1. Gerçeklik veya içerik olarak tarih. Buna göre bütün geçmiş olaylar tarih olarak görülür.

2. Yöntem olarak tarih. Yani tarihçiler tarafından geçmişini yeniden yapılandırmak için kullanılan metottur.

3. İfade veya tepki olarak tarih. Geçmiş olaylar hakkında tarihçilerin yazdığı ifadeler ve tarih okuyanların oluşturduğu tepkilerdir. Bu tarihsel ifadelerin kaynağını belgeler, ders kitapları, tarihsel öyküler vs. oluşturmaktadır(Banks, akt. Dilek, s.6).

Modern öncesi dönemde habercilik biçiminde insanların başından geçenleri aktaran tarih anlayışı, Thukidides'in, tarih anlatımına insani olayların değerlendirilmesini de eklemesiyle yorumlanmış tarih özelliği kazanmıştır. Tek bir Yaratıcı 'ya bağlı dinlerin ortaya çıkmasıyla tarihin sınırları çizilmiş ve bir başlangıçla son noktanın olduğu düşüncesi, tarihi de etki altına almıştır. Modern dönemde, pozitivistimin ortaya çıkmasıyla ise Yaratıcı merkezli anlayışın yerini insan almıştır. Bu anlayışı baz alan Ranke de tarihin, diğer bilim dallarında olduğu gibi kendine has kanunları olduğu ve neden sonuç bağlamında, tıpkı formüllere dayalı fiziki bir teori gibi, gelecekteki olaylarla ilgili çıkarımda bulunulabileceği anlayışını getirmiştir. Postmodern dönemde ise tarih yazımının temel noktası, modern tarih yazımına göre daha parçacı bir bakış açısı ile geçmişini algılaması olarak ortaya çıkmıştır. Buna göre artık geniş ve belirsiz 'tarihimiz'in yerine çok daha dar ve sınırlı 'tarihimiz' hatta 'tarihim' ilgi görmeye başlamıştır(Şimşek, Pamuk, 2014). 19. Yüzyıla gelindiğinde, demokrasinin işlenir olmaya başlamasıyla tarih eğitiminde laiklik temelli okul ders programları yer almaya başlamış ve tarih eğitiminin vatandaşlığı öğretici bir unsur olduğu fikri gelişmiştir(Merey, 2014).

2.3.2 Osmanlı Devleti'nde tarih eğitimi

Osmanlı'nın, 18.yüzyıla kadar özgün imparatorluk kültürü ve sistemiyle başarılı bir biçimde hâkimiyet sürdüğünü, Lale Devri ile birlikte ise Osmanlı sistemi için yeni bir dönem başladığını tarihçiler onaylamaktadır. Şimşek ve Alaslan(2014), bu sistemsel değişiklikle birlikte tarih eğitimi anlayışında da değişiklik olduğunu ifade etmektedirler. Buna göre, klasik dönemde sıbyan mektebi ve medreselerde din, ahlak ve Kuran dersleri esas alınarak tarih derslerine yer verilmediğini, sadece ordu ve sarayda görev alacakları yetiştirmekle yükümlü Enderun Mektebi'nde tarih dersleri okutulduğunu söylemektedirler. Merey de bu konuyla ilgili olarak, tarih derslerinin

medreselerde okutulduğunu, fakat bu derslerin heyet ve edebiyat dersi içinde işlendiğini Tekin(1994)'den aktarır(Merey, 2014, s.30).

Tarihin eğitimi ve öğretiminin önemine ilk dikkat çeken kişi olarak İbrahim Müteferrika gösterilmektedir(Şimşek, Alaslan). Tarih dersinin resmi ders programına konulması ise 1869 yılında olmuştur(Merey, s.32).

Tarihin, eğitim programları içerisinde sadece geçmiş olayları aktaran bir ders olmaktan çıkıp modern yöntemlerle milli bilinç kazandırma aracına dönüşmesi 19.yüzyılın son demlerinde başlamıştır(Şimşek ve Satan, 2011, s.20). Türk Ocakları öncülüğünde de Orta Asya'dan başlatılan bir milliyetçi tarih anlayışı ortaya konulmuştur(Şimşek ve Satan, 2011, s.21).

Sonraki dönemde İttihat ve Terakki Partisi, kaybedilen Osmanlı topraklarını geri alma bilincini öğrencilere kazandırıp onları motive etmek adına tarih eğitiminde II. Abdülhamid'in İslamcı yaklaşımını izlemeyi uygun görmüş ve böylece öğrencilerdeki dini ve milli duyguları canlandırmayı hedeflemişlerdir. Bu doğrultuda ders kitaplarında, dini ve milli duyguları coşturacak nitelikte metinler ve çizimler yer almaya başlamıştır(Şimşek, Alaslan).

2.3.3 Cumhuriyet döneminde tarih eğitimi

Cumhuriyetin ilk yıllarında, cehaletin giderilmesi ve okuryazarlığın artırılması, eğitim sisteminin öncelikli hedefleri olarak belirlenmiştir. Cumhuriyetle birlikte topluma kazandırılmak istenen en önemli unsurlardan biri, Türk tarihi bilgisi olmuştur. Tarihi, başkalarının bakış açısıyla öğreten anlayışa karşı bir mücadele başlamıştır(Merey,2014, s.35).

Atatürk ve tarih çalışmaları

Tarihle ilgili çalışmalara önem veren Atatürk, Kurtuluş Savaşı'nın hemen ardından tekrar yoğun bir şekilde bu alanda çalışmalarına devam etmiştir. Atatürk'ün tarih ilmine yaklaşımı ve görüşleri, sistematik ve planlı bir tarih çalışması sağlayacak nitelikteydi. Türk Tarih Tezi de onun tarih görüşü baz alınarak oluşturulmuş ve tezin yönünü belirleyici başlıca etken olmuştur(Oral, 2015).

Türk Tarih Tezi'nin dayandığı esaslar şu şekildedir:

1- İslam kimliği içerisinde kaybolmuş Türk tarihinin bütünlüğünü ve Türk kimliğini ortaya çıkarmak

2- Osmanlı'nın son dönemlerinde görülen ümmetçi-ulusçu biçimindeki ikili görüşten sıyrılıp ulusal anlayışta bir tarih görüşü egemen kılmak

3- Batılıların, Türklerin uygarlıktan yoksun bulunduğu ve yalnızca asker bir toplum olduğu iddiasının gerçek olmadığını ortaya koymak için her yerde ve her alanda Türk'ü, Türklüğü ve Türk uygarlığını aramak

4- Anadolu üzerindeki tarihsel iddiaların asılsızlığını saptamak, bunun için de Anadolu'da uygarlıklar kurmuş Hititler ve Urartular gibi toplulukların Türklerle ilişkili olabileceği ihtimalini ve Sümerlerin Orta Asyalı olduğu savlarının gerçekliğini ortaya koymak

5- Türkçenin geçmişini ve eski söz varlığını ortaya çıkarmak(Turan, akt.Oral, s.69)

Osmanlı zamanlarından kalma karma toplum yapısının, insanların benliklerinde kökleşmiş halini aşmak için Türkçülüğün esas unsur haline getirilme çabasıyla çeşitli çalışmalar yapılmış, bunlardan en önemlisi olarak da Türk Tarih Tezi ile İslam kimliği içinde kaybolmuş Türk kimliğini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Cumhuriyetle beraber kazandırılmak istenen Türklük bilinci, tarih ders müfredatındaki önemini uzun yıllar korumuştur. Belirlenmiş olan ağır müfredatla ilgili dönem dönem iyileştirmelere gidilmiştir. 1952 ve 1973 lise müfredat programlarında, sadece sınıflara göre konu dağılımına yer verilmiş olup öğretim teknik ve yöntemleri öğretmenlere bırakılmıştır(Ata, akt.Merey, s.35). 1993-1994 öğretim yılından itibaren ise liseler için köklü program değişikliğine gidilerek ilkokul ve ortaokullarda okutulan Milli Tarih ve sosyal bilgiler programlarından kopuk, akademik tarihçilik anlayışının ön planda olduğu bir yapı izlenmiştir. 1997-98 öğretim yılında ise 6. ve 7. Sınıflardaki “Milli Tarih” dersi kaldırılarak yerine “Sosyal Bilgiler” dersi konmuş ve üniversitelerde “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği” programı açılmıştır(Merey, s.35).

2.3.4 Mardin’de eğitim

Mardin’in eğitim tarihiyle ilgili ilk bilgiler, İ.Ö. 2000’li yıllarda Deyrulzafaran Manastırı’nda verilen din eğitimine aittir. Artuklu, Akkoyunlu ve Osmanlı dönemlerindeki kurumlar şehrin dokusuna Türk İslam kimliği kazandırmıştır. Medrese eğitimi, cami ve zaviye eğitimlerinden sonra cami külliyesi kapsamında eğitim verilmesiyle eğitim tarihi zenginlik kazanmıştır. Mardin’de bulunan Kasımiye ve Zinciriye Medreseleri, dönemlerinin en iyi kurumlarıdır. Cumhuriyet dönemi ile birlikte modern eğitim sistemine geçilmiş ve 1920’li yıllarda ilkokul ve ticaret lisesi, 1946 yılında sanat okulu, 1950’de düz lise ve 2006 yılında da ilk fen lisesi eğitim hayatına başlamıştır (Fırat, vd., 2020, s.6).

Cumhuriyetin ilk yılında, Mardin’de okuyan kız öğrenciler 101, erkek öğrenciler 1642 kişidir. Kız öğrenciler yalnızca ilkokulda okuyor olup erkeklerin hemen hemen yarısı cemaat okullarındandır. 1930’larda okul sayısı arttırılmış fakat öğrenci sayısı yükseltilememiştir. 1965’te ortaokul sayısı 72’ye çıkmış ve lise sayısı da 5’e çıkmıştır. Mardin’deki cemaat okulları, misyonerlik faaliyetlerinin devlet tarafından rahatsız edici bulunmasıyla 1920’lerde kapatılmıştır. Süryani okulu ise dönemin metropolitenin isteğiyle kapanmıştır. (Aydın vd., 2014, s.702). Günümüzde, il genelinde toplam 1.177 okul, 8.238 derslik bulunmaktadır.

2.3.5 Çokkültürlü eğitim

Çokkültürlü eğitim öğrencilere; merak, özeleştirici, bağımsız karar alabilme becerisi, başkalarına saygı, farklılıklara duyarlılık gibi özellikler kazandırır. Çokkültürlü eğitimle yalnızca iyi vatandaş olunması hedeflenmeyip; zengin ve çeşitli insan dünyasında rahat yaşayabilen bireyler olunması da sağlanmalıdır(Parekh, 2002, s.290).

Parekh, müfredata farklı din, kültür veya metinlerin eklenmesini yeterli bulmadığını; bu farklılıklar arasında sağlıklı diyaloglar da geliştirilmesi gerektiğini söyler. Ona göre eğitim zaten temel olarak öğrenciyi bu tür diyaloglar için donatmak ve sempatiilerini genişleterek gerçeğin karmaşıklığını ve yorumların çeşitliliğini kavratmakla yükümlüdür (Parekh, s.292). Parekh’e göre tekkültürlü eğitim, eleştiriyi yeteneğini sınırlar. Dünyaya kendi kültürlerinin penceresinden bakan öğrenciler, bu pencerenin kapsadığı kategoriler içerisinde yer bulamadıkları her şeyi reddetmeye

eğilim gösterirler. Kendi kültüründe hapis kalan öğrenci, dünyadaki çeşitliliğin, insanları belirginleştiren en önemli unsurlardan biri olduğunu kabul edemez(Parekh, s.288).

Çokkültürlü eğitim farklı boyutlardan oluşmaktadır, bu boyutlar içerik bütünlüğü, bilginin yapılandırılması, önyargının azaltılması, eşitlik pedagojisi ile okul kültürü ve sosyal yapının güçlendirilmesidir (Banks, akt. Yazıcı, 2013):

- İçerik bütünlüğü; öğretmenlerin kendi alanlarıyla ilgili önemli kavramları, ilkeleri, genellemeleri ve teorileri açıklamak için kullanacakları örnekleri, verileri ve bilgileri, farklı kültürlerden ve topluluklardan seçmesidir.
- Bilginin yapılandırılma süreci; bilim adamlarının kendi disiplinlerinde bilgiyi üretme yöntemlerini içerir. Bilginin yapılandırılmasına çokkültürlü bir bakış kültürel varsayımların; kaynakların kurgulanmasının, bakış açılarının ve eğilimlerin bilginin yapılandırılmasına etkisini kapsar. Öğretmenler, öğrencilerin bilginin nasıl üretildiğini ve bu sürecin ırk, etnisite, cinsiyet ve sosyal sınıf gibi etkenler tarafından nasıl etkilendiğini anlamalarına yardımcı olur
- Önyargıların azaltılması boyutu; çocukların ırkla ilgili tutum özelliklerine, ırk ve etnisiteyle ilgili olumlu tutum geliştirmede kullanılacak stratejilere odaklanır
- Eşitlik pedagojisi; öğretmenler, çeşitli ırk ve etnik gruplardan tüm sosyal sınıflara kadar, öğrencilerin akademik başarılarına olanak sağlayacak yöntem ve teknikler kullanıldığında söz konusudur
- Okul kültürünün ve sosyal yapının güçlendirilmesi; okul kültürünün ve idaresinin, farklı ırk, kültür ve sosyal sınıftan öğrencilerin eğitim eşitliğini deneyimleyebilmeleri adına yeniden yapılandırılmasını gerektirir. Çokkültürlü eğitimin bu boyutu, okulun bir değişim yeri olarak kavramsallaştırılmasını ve yapısal değişimlerin okul iklimi içinde yapılmasını kapsar

Düşünceler, yaklaşımlar her zaman bireyin kendinde saklıdır. Düşünce deryası uçsuz bucaksızdır. Bu kadar büyük bir denizi bir kaba sığdırmaya çalışmak mümkün değildir, fakat buna zorlanırsa fikirler kısıtlanır ve belki de en değerlileri kabın dışında kalır. Çokkültürlü bir ortamda her beyin, farklı kültürün, farklı anıların ve farklı ataların izlerini etrafıyla paylaşma imkanı bulur. Tekkültürlülüğün dayatıldığı bir ortamda ise tüm bu zenginliklerin üstü örtülerek birbirini tanıma, empati kazanma, farklı kültürler arası köprüler kurma imkanları devre dışı kalır. Her insan bir evren her evrense bir renk gibidir, tüm bu renklerle boyanmak dünyadaki tüm renkleri görüp anlamaya yardımcı olur. Bu tanım, çokkültürlü bir ortamda hayat bulur. Böyle bir ortamda tüm kültürler aynı değeri görür, baskın bir kültür öne çıkmaz, sayıca azınlıkta olanlar da eleştiri yapabiliyor rahatlıkla konuşabilir. Azınlık olanlar, çokkültürlülüğün sağladığı imkanla ilerlemeye yönelik eğitim alabilir ve başkalarını rahatsız etme korkusuyla düşüncelerini bastırmak, kenarda durmak zorunda kalmaz.

2.3.6 Tarih eğitiminin amacı

Eğitimin amacı, bilimin toplum gelişimine katkı sağlaması için okul programlarında yer alması şeklinde ifade edilebilir. Bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkı sağlaması yönünden sayısal alanlar faydalı görülürken, tarih için bundan bahsedilmemektedir. Bu durumda da tarih alanına, vatandaşlık eğitiminde önemli olduğu rolü verilerek değer atfedilmek istenmiştir. Bu bakışa karşı çıkan birçok bilim adamı vardır, onlara göre de tarih, öğrencinin bilişsel ve duyuşsal gelişimine katkı sağlayan bir bilim dalıdır. İktidarlar ve egemen kültürün tarih eğitiminden beklentileri, disiplin içi ve disiplin dışı şeklinde ayrılabilir(Dilek, 2007, s.24). Disiplin içi olarak tarihsel empati, analiz ve yorum gibi beceriler kazandırmaktan bahsedilirken, disiplin dışı olarak da sosyalleşme sağlayıp, kültür aktarımı sayesinde ortak değerleri yaşamlara aktarmak şeklinde belirtilebilir (Pamuk, 2014, s.19).

Tarihi var eden insanlardır ve insanlar da düşünceleri doğrultusunda hamlelerde bulunur. Tarihte, doğanın etkisi önemli bir faktör olsa da esas unsur insan beyninin yönlendirmesidir. Beyin fonksiyonları, insan psikolojisi, duygu durumu gibi konularla ilgili araştırmaların bilimsel süreçlerden geçmeye ihtiyaç duyması gibi düşünce yapılarının etkisiyle yaşanan olayların da bilimsel incelemeye tabi tutulması gerekir. Bazı olaylar vardır ki, insanların hayatlarını, ülkelerin geleceklerini veya toplumların varlığını etkiler. Bu sebeple, tarih öğretiminin amacı, sadece bir olayı öğrenmek olmamalıdır. Örneğin sömürgecilik hiç yaşanmamış olsaydı; Afrika, Amerika kıtaları, kendi halkıyla, ekonomik zenginlikleri kendi kontrollerinde olarak bu zamana gelmiş olsaydı, kim bilir bugün dünyanın dengesi nasıl olurdu. Bu ders anlatılırken; “15.yüzyılda coğrafi keşifler başladı, dünyanın yuvarlak olduğu ispatlandı, yeni ticari yollar keşfedildi” gibi yalın bir anlatım yeterli değildir. Bu olayın etkisi dünyayı sadece ticari ve maddi güç dengesi açısından etkilememiş; ülkelerin konumunu, insan hayatlarını etkilemiş, hatta bazı toplumların yok oluşlarına da neden olmuştur. Bu büyük değişimleri yaşatan keşifler değil keşiflerden faydalanan insanların düşünce yapısıdır.

Demircioğlu(2014), tarih öğretimi genel amaçlarının çağlara ve ülkelere göre değişiklik gösterdiğini söyler. II. Dünya Savaşının ardından sanayi devletlerine dönüşmüş ülkelerde ve bunlardan biri olan İngiltere’de tarih öğretimi yeni bir anlayış kazanmıştır. Buna göre tarih, bilgi aktarımının yanında problem çözme, düşünme

yetisi de kazandırmalıdır. Bilgi, toplumsal değer ve kültür aktarımı, tarih öğretiminin temel amaçlarından görülmektedir, fakat sadece bu amaca yönelik bir öğretim yetersizdir; günümüzü anlamak, ayak uydurmak için toplumu, uluslararası ilişkileri, çatışmaları tarihsel gelişim seyirleriyle beraber bilmek gereklidir. II. Dünya savaşından sonra gelişen dünyada, insanların da yeni niteliklere sahip olmaları ve şartlara ayak uydurmaları zorunlu hale gelmiştir. Bu niteliklerin başında eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri gelmektedir, bu noktada da tarih öğretimi öne çıkmaktadır. Sorgulamaya dayalı olarak öğrencilere analiz, karar verme, mukayese ve muhakeme gibi yetenekler kazandırılabilir ve zamana ayak uydurmaları sağlanabilir(s.67-70).

Sorgulama, Türkiye üniversitelerindeki tarih programlarında da eksiktir. Bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar öğrenci, eleştirel düşünüp; olayları analiz etme çabasına girerken öğrencilerin çoğu bilgiyi olduğu gibi alıp sadece beynine işlemektedir. Tarih eğitimini veren eğitimciler dahi öğrencilerden geri bildirim olarak, anlattıkları bilgileri harfîyen beklerken, gençlerin düşünce gücünün gelişmesini beklemek çok da mümkün görünmemektedir. Bu yüzden de tarih bölümüne ilgisizlik her zaman devam etmektedir. Öğrencilerin aklında tarihle özdeşleşen tek kelime 'ezber'dir. Üniversitede bir mülakata katıldığımızda, karşınızdaki hocalar bile çoğunlukla, sizden bir olayın analizini istemek yerine olayın zamanını veya olayı anlatmanızı ister. Eğitimcilerimiz dahi mevzuya böyle baktığı sürece, üniversiteler, puanı sadece bu bölüme yettiği için tarih okuyup, sonrasında mesleğini yapmayan öğrencilerle dolu olmaya devam edecektir.

Ulus devlet anlayışını aşma sürecinde olan yerlerde tarih öğretiminin yeniden düzenlenmesi ve ders kitaplarının yeniden yazılması gündemdedir. Küreselleşen dünya, barışçıl ortamı da gerekli kılmaktadır; böyle bir durumda ulusçu dilin kullanıldığı tarih dersleri de daha kapsayıcı bir hale getirilmelidir. Günümüz şartlarında, ayrılıkçı bir tutumla, toplumlar arası çatışmalara sebep olan tarih yazımı yerine, dostluk köprüleri kurmaya dayalı, birleştirici bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır(Özbaran,1998; 34). Küreselleşen dünya, toplumlar arası iletişimi geliştirmek, saygı merkezli diyaloglara yönelebilmek, kendini ve başkasını tanımak adına çokkültürlü eğitim anlayışını gerekli kılmaktadır. Bu model sayesinde Özbaran'ın bahsettiği dostluk köprülerinin inşası kolaylaşacaktır.

2.3.7 Bazı ülkelerde tarih eğitiminin genel amaçları

Demircioğlu(2014), eserinde belli başlı ülkelerin tarih öğretiminde izledikleri amaçlara yer vermiştir(s.29-33);

Avusturya

- Tarihiyle bağlantılı olarak dünya ve Avrupa tarihi hakkında derin bilgi elde etme
- Tarihi bilgiyi arttırma, geliştirme ve sağlamlaştırma
- Metodolojik olarak eğitim ve tarihsel bilgiyi eleştirel olarak seçebilme
- Politika, hukuk, toplum, ekonomi ve kültür arasındaki ilişki hakkında derin bilgi elde etme
- Tarihe ve tarihsel konulara eleştirel ve problem çözme açısından seçenekler geliştirebilme
- Demokrasi kurumu ve hukuk kuralları hakkında derinlemesine bilgi elde etme
- Barış, özgürlük, adalet, iletişime açık olma, açık fikirlilik, tolerans ve insani değerler gibi değerleri anlama
- Önyargıları tespit edebilme ve bunları zamanla yenebilme
- Toplumun, Avusturya'nın, Avrupa ve dünyanın sosyal problemleriyle ilgilenme, kaynakların yorumlanması ve seçiminde eleştirel olabilme

Fransa

- Günümüz problemlerinin farkında olma
- Kültür ve mirası aktarma
- Zihni geliştirme
- Vatandaşlık sorumlulukları fikrini geliştirme
- Öğrencilere tarih ve coğrafya bilgisi aktarmak ve bu bilgiyi öğrenilmesini sağlamak, buna emin olma
- Çağdaş dünyayı anlayabilme
- Öğrencilere toplumda kendi yerlerini bulabilme becerisi kazandırma
- Zihinsel olgunluğu sağlamak ve geliştirmek için, analitik metotları elde etme

İngiltere

- Erken Orta Çağ'dan 20. Yüzyılın yarısına kadar Birleşik Krallığın ekonomik, toplumsal, kültürel ve politik yönünü öğrenme
- Avrupa ve Avrupa dışı tarihi öğrenme
- Farklı dönem ve dönemlerde tarihsel olaylar ve değişimler arasında ilişki ve bağlantı kurma
- Tarihsel bilgiyi, bilgi kaynaklarını değerlendirmek için kullanma
- Tarihsel olay ve gelişmeleri hikaye etme, betimleme ve açıklama
- İngiliz tarihi hakkında, Avrupa ve dünya ile bağlantılı olarak derinlemesine bilgilendirme
- Günümüzü geçmişin ışığı altında anlayabilme
- Geçmişe karşı ilgi uyandırma
- Öğrencilerin kimlik gelişmelerine yardım etme
- Ortak mirası ve kültürel geçmişi anlamaya yardım etme
- Modern dünyada diğer ülkeleri ve diğer kültürleri bilmesi ve anlamasına yardım etme
- Disiplinli çalışmayla zihni eğitime
- Tarihçilerin kullandığı metodolojiyi öğrenciye tanıtmak
- Müfredatın diğer alanlarını zenginleştirme
- Öğrencileri yetişkin yaşama hazırlama

Türkiye

- Atatürk ilke ve inkılaplarının Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişmesindeki yerini kavratarak öğrencilerin laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmasını sağlama
- Geçmiş, bugün ve gelecek algısında tarih bilinci kazandırma
- Türk tarihi ve kültürünü oluşturan öğeleri kavratarak öğrencilerin bu mirasların korunmasında sorumluluk almalarını sağlama
- Milli kimlikle ilgili kavramları ve korunması gerekliliğini öğretme
- Milli birlik ve beraberliğin önemini kavratma
- Tarih boyu kurulmuş uygarlık ve milletler hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlama
- Türk milletinin dünya gelişimindeki yerini ve insanlığa hizmetlerini kavratma
- Öğrencilerin etraflarındaki kültür dünyaları hakkında meraklarını giderme
- Tarihin sadece siyasi değil ekonomik, sosyal ve kültürel alanları da kapsadığı bilincini kazandırma
- Tarihi araştırmalarda tarih biliminin yöntem ve tekniklerini doğru kullanmalarını sağlama
- Öğrencilerin toplumlararası etkileşimleri analiz edebilmelerini sağlayarak günümüze yansımaları hakkında çıkarımda bulunmalarını sağlama
- Temel değerlerin önemini kavramalarını sağlama
- Kendi kültür değerlerine bağlı kalarak başka kültürlerle etkileşimde bulunabilmelerini sağlama
- Kültür ve uygarlığın somut olan ya da olmayan mirası üzerinde araştırma yaparak değer kazanımı sağlama
- Öğrencilere tarihsel anlatıları yazılı ve sözlü ifade ederken Türk dilini doğru kullanma becerisi kazandırma

2.3.8 Türkiye'de tarih eğitiminin amacı

Tarih eğitiminin genellikle sorgulanmayan ve eleştirilmeyen bir tarafı vardır. Bu yaklaşıma sebep olan durum, tarih eğitime yüklenen misyon ve tarih eğitiminin, vatandaş yetiştirmek için bir araç olarak görülmesi, denebilir. Tarih derslerine yüklenen görev neticesinde, tarihi gerçekleri anlatan ifadeler, tartışılmaz hale gelmektedir; şayet bu durum aşılabılırsa tarihin yapısıyla ilgili içinde bulunulan yanlış en aza iner. Bu durum aşılamadığı sürece, geçmişte yaşanan olaylar, farklı kişiler tarafından incelendikçe farklı amaçlara uygun olarak yeniden yapılandırılacaktır; örneğin hükümetin yaptığı bir araştırma ile muhalefetin aynı konuda yaptığı araştırma birbirinden her zaman farklı olacaktır(Dilek, 2007, s.7-9).

Türkiye'de, 20. yüzyılın başında, topluma Türk kimliğini benimsetme adına bir mücadeleye girilmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmasıyla, Türkiye'de tarihçilik, radikal bir yol ayrımı yaşamıştır. O dönemin tarih anlayışı, imparatorlukla aynı şekilde yıkılmış bir tarihçilik ile kaynaklarla tam olarak beslenemeyen bir etnik tarihçilik arasında sıkışıp kalmıştır (Özbaran, 1998; 196). Türkiye'ye özgü nedenlerden dolayı tarih öğretimi, dünyadaki gelişmelere paralel bir değişim gösterememiştir. Popülist siyasetin baskısıyla oluşan sıkışık bir eğitim anlayışı yanında bilimin evrensellik

özelliğinden vazgeçilip milli kavramının eğitime işlenmesiyle başvurulan ideolojik yönlendirme, Türkiye'nin dünyadan kopuk bir çizgide eğitim sistemi izlediğini göstermiştir(Özbaran, s.35).

Türkiye'deki okullarda Türk toplumunun ihtiyaçları baz alınarak eğitim modeli izlenmiş ve bu doğrultuda vatandaşlık duygusu, moral ve kültürel değerleri aşlamak esas alınmıştır. Bu sayede öğrencilerin, ulusal kimlik, kültürel miras ve Türk toplumunun değerlerinin farkına varmaları amaçlanmıştır(Dilek, 2007, s.38).

Araştırma doğrultusunda öğrencilere yöneltilen bir soru “tarih öğretiminin amacı” ile ilgili olmuştur (bkz. 4.1.3). Hem içinde buldukları kültürel ve siyasal yapı hem de müfredatın kültürel yönden içeriği, bulgular üzerinde etkili olmuştur. Bulgular incelendiğinde, öğrencilerin çoğunun, “*geçmişten ders çıkartıp geleceğe yön vermeye yaraması gerektiği*” şeklinde cevap verdikleri görülmüştür. Yine azımsanmayacak kadar öğrenci de “*gerçeklerin olduğu gibi öğretilmesi*” şeklinde, yorumda bulunmuştur. Tarih dersiyle ulaşılan bakış açısının, tarihle bir hobi olarak ilgilenmenin sonunda kazanılan özelliklerden daha ileri düzeyde olması beklenir. Özbaran gibi, tarih eğitimiyle ilgili eleştirilerini, tavsiyelerini bildiren kişilerin görüşleri irdelenip, sistemde değişikliğe gidilerek, öğrencilerin dimağı genişletilebilmelidir.

2.3.9 Türkiye'deki tarih eğitimine getirilen eleştiriler

Özbaran(2015), Türkiye'deki tarih öğretimiyle ilgili belirttiği birkaç eleştiride, temel yaklaşımın Türk, Osmanlı ve Türk-İslam tarihleriyle sınırlanmış olduğuna dikkat çekmekle beraber, öğrencinin ufkunu açabilecek tarih programlarına gereken özenin gösterilmediğini ifade eder. Bununla beraber yerel kültürümüzün öğrencilere aktarılmamasıyla ilgili olarak, Anadolu uygarlıklarına ders kitaplarında yer verilmemesinin büyük bir sorun olduğuna ve yabancı turistler için çekici hale getirilen kültür varlıklarımıza kitaplarda hiç de cömert davranılmadığına değinir(Yıldırım, akt. Özbaran, s.175). Ayrıca kültür varlıklarının öğretilmesi bir tarafa, tarih eğitiminde izlenen tek yolun; geçmişten yararlanmak ve kimlik arayışları olup, iktidarların dayattığı bir tarih versiyonunun uygulanmakta olduğunu söyler(Bilgin, akt. Özbaran, s.178).

Türkiye'deki tarih eğitimine Özbaran'ın çok gerçekçi eleştirileri vardır. Tarih öğretiminde gelişmelerden uzak olunması ve güncel olanı yakalayamamaktan, geçmişini değerlendirirken kapsamlı olamamaktan, demokratik vurguların eksikliğinden, tek tip tarih yaratma çabasının yanlışlığından, ulusal bütünlük üzerine gidilememesinden ve incitici dil kullanılmasından yakınmıştır. Bu şekilde özetlediğimiz Özbaran'ın eleştirileri şunlardır:

- Tarih disiplini ve tarih öğretiminde yansımaları gereken bölgesel ve uluslararası gelişmeleri yansıtamamışlardır, son ve güncel tartışmaları kavrayamamışlardır.
- Kapsamlı, çok yönlü ve demokratik yaklaşımları geçmişini değerlendirirken kullanamamışlardır; lider ve kurtarıcı kişiliklerinin yanında sıradan insanları, toplumları, kadını ve erkeği ile beşeri deneyimlerin siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel boyutlarını yansıtamamışlardır.
- Tarih öğretiminde, tabii okutulan kitapların içeriklerinde yer alması gereken demokratik ifade ve tavırlar eksik kalmıştır; sınıflarda yapılması gereken tartışmalar yok sayılmıştır.
- Konular, tarihin heyecanı ve büyüleyici yanını yansıtamamıştır. Aydın adayları için tarihin empatik anlayışı geliştirici yanı, duygusal ve ahlaki vaatleri, geçmiş-günümüz-gelecek arasındaki sürekli ilişki duyarlılığı gözden uzak tutulmuştur. Tek toplum yaratma amacıyla olan günümüz dünyasında tek tip tarih yaratma peşine takılan ve fetih, emperyalist bütünleştiricilik, kapitalist ekonominin eşitlikçi olmayan gidişatını benimseyenler karşısında, nüfusumuzun çeşitliliğini yansıtamamıştır.
- Milliyetçilik, ırkçılık, kültür ve kimlik gibi kavramların uzun süreçlerde oluştuğunu açıklamak suretiyle ulusal bütünlük ile kültürel farklılıkları bağdaştırabilecek yolları bulamamıştır.
- Tarih metinlerinin bir ırk veya sınıf ayrımı yapmamaları, basmakalıp deyimlerle kadını ve erkeği, kızları ve erkek çocukları tefrikle incitmeleri, öğrenciyi çok kimlikliliğe ısındırmaları gerekirken bunlar yapılmamıştır.

2.4 Tarih Ders Kitaplarının Kültür/Kimlik Yönüyle İncelemesi

2.4.1 Bazı ülkelerde tarih ders kitapları

Almanya

1960'lara kadar geleneksel tarih ders kitaplarının amacı ulusal kimliği, yurttaşlık duygusunu ve ülkeye sadakati pekiştirmek olmuştur. Bu nedenle Avrupa, dünya ve yerel tarihe çok az yer ayrılmıştır. 1970'lerden itibaren toplumsal tarih ön plana çıkmaya başlamıştır. Ulusal kimliğin pekiştirilmesi amacı da önemini yitirmiş olup tarih ders kitapları aracılığıyla, karma demokratik toplumu anlayan, bilinçli yurttaş olacak öğrenciler yetiştirmek temel amaç olmuştur. Bu, Nazi dönemine eleştirel bakabilmeyi sağlamıştır. Ders kitaplarında, tek bir bakış açısına

hapsedilmeyip farklı görüşlerin de yer aldığı anlayış bugün de devam etmektedir (Karabağ, 2014, s.185).

ABD

1980’li yıllardan sonra vatansever Amerikan vatandaşı yetiştirme gayesi, dünya vatandaşı yetiştirme amacına dönüşmüştür. Ders kitapları başvuru kaynağı niteliğindedir; içinde çeşitli etkinlikler, oyunlar, sorular ve bol resim bulunmaktadır. Bazı ders kitaplarında ise önemli tarihsel olaylarla ilgili belgelere, gazete alıntılarında yer verilerek öğrencilerin bu metinleri okuyup tarihe tanıklık etmeleri amaçlanmıştır(Karabağ, 2014, s.186).

Fransa

Fransa’da resmi bir tarih ders kitabı yoktur. Bu sayede öğretmenler serbest ve resmi ideolojilerden uzak bir tarih eğitimi vermektelerdir. Öğretmenler üniversite öğrenimleri sırasında ders kitabının nasıl seçileceği, değerlendirileceği ve kullanacağı ile ilgili de eğitim alırlar. Fransa’da, ülke pasaportu olan herkes Fransız kabul edilmektedir bu yüzden de bünyesinde barındırdığı farklı topluluklara ayrıca yer vermeyip, tarih ders kitaplarında ağırlıklı olarak Fransız tarihi işlenir(Karabağ, 2014, s.187).

İngiltere

İngiltere’de 1990’lı yıllara kadar tarih ders kitaplarının, öğretimi destekleyici rolü az olmakla birlikte genelde öğretmenlerin kendi notlarına dayalı ders işlenmiştir. 1990’lı yıllardan itibaren eğitim reformu ile tarih programı yenilenmiş ve kendilerini Avrupa’dan ayrı görüyor idiyseleler de son yirmi yıldır ortak paylaşılan geçmişe yönelme ihtiyacı duymuşlardır. Bu yüzden de tarih ders kitapları daha Avrupa merkezli olmaya başlamıştır. İngiltere’de ders kitapları, programda tanımlanan ünitelerin her biri için ayrı ayrı hazırlanmakta olup içeriğinde bol miktarda resim, tarihsel kanıt, soru ve etkinlik içerir. Bununla birlikte birinci el kaynaklardan alınmış parçalar ve bunların incelenmesine yönelik alıştırmalar da barındırır. Ders kitaplarında ırkçı yaklaşımlar ve ırkçı bir dil kullanımı kesin olarak yasaktır (Karabağ, 2014, s.188).

İspanya

İspanya’da ders kitaplarında, konu anlatımından çok, farklı kaynaklardan bilgiler ve resimler yer kaplamaktadır. Son otuz yılda tarih ders kitapları milliyetçi yapısından sıyrılarak daha demokratik bir yaklaşım içine girmiştir. Birinci elden tarihsel kanıtların sınıfta kullanılması, yerel çevre araştırmaları ve proje çalışmaları yaptırma, tarihsel projeler çözdürme ve benzetişim yaptırma gibi öğretmenler tarafından yapılan uygulamalı araştırmalar tarih ders kitaplarının yapısını da etkilemiştir (Karabağ, 2014, s.188).

Polonya

Polonya’da komünist dönemin sonunda, yeni tarzda ders kitapları yazılmaya başlamıştır. Bu şekilde, ulus bazlı bakış açısından Avrupa merkezli bakış açısına geçilmiştir. Siyasi tarihten çok toplumsal ve kültürel tarih öğeleri vurgulanmaktadır. Kitaplarda görsel tasarıma önem verilmektedir. Kitapta yalnızca tarihsel kaynaklar gösterilmemekte, aynı zamanda farklı tarihçilerin konuyla ilgili farklı yorumları ve bu yorumlarla ilgili yapılan yorumlara da yer verilmektedir (Karabağ, 2014, s.189).

Yukarıdaki ülkelerin, tarih eğitiminde uyguladıkları yöntemlerden bazıları ön plana çıkmaktadır. Almanya’nın ulusal kimlik pekiştirmekten ziyade karmaşık demokratik toplumu anlayan bilinçli yurttaş yetiştirme amacı, ABD’nin öğretmenlere kaynak dosyası, alıştırma kitabı, dijital kaynaklar sunması, Fransa’nın resmi ideolojiyi vurgulamayıp öğretmenleri kitap seçimi konusunda serbest bırakması, İngiltere’nin birinci elden kaynakları öğrencilere sunması, İspanya’nın yerel çevre araştırmaları üzerinde durması, Polonya’nın siyasi tarihten çok toplumsal kültürel tarihin üzerinde durması bunlara örnek gösterilebilir.

2.4.2 Türkiye’de tarih ders kitapları

Cumhuriyetle beraber Türkiye’deki tarih eğitimi, öğrencilere Türklüğü ve köklerini öğretmek kimlik kazandırmak üzerine şekillenmiştir. Bu durum Türk tarihi ile ilgili derin araştırmalara yönlendirmiş ve bu sayede Türk Tarih Kurumu kurulmuştur. Türkiye’de problem çözme becerisi üzerine programlamalar 1970’li yıllarda ve 1993’te, dünya ile birlikte yapılmış fakat yeterli uygulanamamıştır. 2005 yılında dünyada uygulanan yeni yapılandırmacı anlayış çerçevesinde Türkiye’de de

sosyal bilgiler programı hazırlanmıştır. Bu programda yine milli kimlik, Türk tarihi bilincini kazandırmak ön planda olmakla bilgi aktarımı amaçlanmış olup, az da olsa analize, eleştiriye, etkileşime açıklık üzerinde durulmuştur (Demircioğlu, 2014).

Aşağıda, Tuna ve MEB yayınlarına ait 9. Sınıf tarih ders kitaplarında yer alan tarih tanımı görülmektedir(bkz. Şekil 2.4-1, Şekil 2.4-2).

Şekil 2.4-1 MEB Yayınları 9. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Tarih Tanımı

BİLİYOR MUSUNUZ?

Tarih; toplumların başından geçen olayları zaman ve yer göstererek belgelere dayalı bir biçimde anlatan bunların sebep ve sonuçlarını, birbirleriyle olan ilişkilerini objektif olarak ele alan sosyal bir bilimdir. Amaç olarak insanın kendisini konu alan tarih, yöntem olarak da kanıtların ortaya çıkarılmasını ve belirli bir yaklaşımla yorumlanmasını benimser. Geçmiş ve şimdiki zamandaki insan tecrübesinin tamamı tarihin konusu içerisine girer.

Arapça "erha" fiilinden türeyen tarih; "Aya göre vakit tayin etmek, bir olayın meydana geldiği günü ve yılı, bunların rakamla yazılışını, bir şeyin oluş zamanını ve olaylar dizisini tespit etmek" gibi çok geniş anlamlara gelmektedir. Batı dillerindeki karşılığı Yunanca "istoria"dan türetilen historia ve historie'dir.

Tarihin konusu, zaman içinde insan faaliyetleri, farklı etkilerle meydana gelen değişimler ve insan eylemlerinin sonucunda ortaya çıkan eserlerdir. Ayrıca doğa olayları, sonuçları itibarıyla insanları etkilediğinden tarihin konusu içerisinde yer alır. Örneğin Orta Asya'da yaşanan kuraklık ve kıtlık tarihin konusu değilken bu doğa olayı sonucundaki göçler tarihin konusu olabilir. Kısaca tarihin konusu insandır ve insanın olmadığı yerde tarih de olmaz.

Şekil 2.4-2 Tuna Yayınları 9. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Tarih Tanımı

Tarih insanın her türlü düşüncesünü, bu düşüncülerin eseri olan faaliyetlerini ve bunların sonucunda ortaya çıkan değişimleri inceler. Ayrıca insanın yönlendirdiği gelişmeleri ve toplumların zaman içinde geçirdikleri safhaları açıklığa kavuşturmayı görev edinir. Buna göre tarımsal faaliyetlerden (Görsel 1.1) savaşımlara (Görsel 1.2) ve göçlere; devletlerin kurulup yıkılmasından bilim, sanat ve teknolojiye kadar pek çok olay tarihin konusu içine girer.

Görsel 1.1: Tarımsal faaliyetler tarihin inceleme alanına giren konulardan biridir (Jean-François Millet).

Görsel 1.2: Savaşlar tarihin inceleme alanına giren insan faaliyetlerindedir (Stanislaw Chlebowski).

Tarih, esas olarak insanın bilinçli faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan eserleri ve değişimleri konu edinmekle birlikte insanın iradesi dışında gelişen olaylarla da ilgilidir. Çünkü depremler, volkanik patlamalar, su baskınları, kuraklık ve salgın hastalıklar gibi olaylar insanlık tarihinin akışını değiştirir. Örneğin bir veba salgını kitlesel ölümlere yol açarak devletlerin askerî, ekonomik açıdan ve nüfus bakımından zayıflamasına yol açabilir. Aynı şekilde deprem veya kuraklık gibi afetler de büyük göç hareketlerine neden olabilir.

Yukarıda görüldüğü gibi, tarihin tanımıyla ilgili Tuna ve MEB yayınları benzer tanımlarda bulunmuştur. MEB yayınlarında buna ek olarak milli kimlik ve bilinç üzerinde fazlaca durulmuştur. Tuna yayınları Milli bilinçle ilgili, bir paragraflık

anlatımda bulunurken(bkz. Şekil 2.4-4) MEB bu konuya iki sayfalık yer ayırmıştır, bunun bir kısmı Şekil 2.4-3'te gösterilmektedir.

Şekil 2.4-3 MEB Yayınları 9. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Milli Bilinç Tanımı

1.2. NEDEN TARİH?

"Türk çocuğu, ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır."

M. Kemal Atatürk

Milletlerin ortak hafızası olan tarih, millî ve toplumsal kimliğin inşasında önemli rol oynar. Toplum, kendisini oluşturan bireylerin bir kimlik altında toplanması sayesinde ortaya çıkar. Kimlik insanların düşünme, kendilerini ifade etme ve geliştirme biçimlerinin değişmez karakteri olarak tanımlanabilir. Kimlik olmadan bir toplumun devamlılık sağlayabilmesi söz konusu olmayacaktır. Toplumsal kimlik, ahlaki ve tarihi değerlerin etkisiyle oluşur. Topluluk şuuru yani sürekliliği toplumsal kimlikle aynıdır. Bireylerin ve toplumun kendini Türk kimliği gibi bir kimlik altında tanımlaması, toplumsal birliktelikle gerçekleşir (Görsel 1.8). Ayrıca tarih, bireylere yaşadığı toplumun geçmişini öğretmek kişinin kendi milletine aidiyet duygusuyla bağlanmasını sağlar. Tarih, kimliğin oluşumunda hafızanın destekleyicisidir.

Şekil 2.4-4 Tuna Yayınları 9. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Milli Bilinç Tanımı

Toplumların ortak hafızası olan tarih, insanlardaki vatan ve millet sevgisini pekiştirerek millî kimliğin güçlenmesinde önemli rol oynar. Toplum oluşturulan insanlar, tarihte olup bitenleri öğrendikçe ortak bir geçmişten geldiklerini ve aynı milletin fertleri olduklarını fark ederler. Atalarının tarihteki başarılarını öğrenen genç nesiller, onlarla övünür ve gurur duyarlar. Milletçe yaşanan acı tatlı olayları anlatan kitapları okudukça fedakârlık ve dayanışma duygularıyla birbirlerine daha sıkı bağlanırlar. Medeniyetlerine ait değerlere ve ülkelerine sahip çıkarak her türlü tehdide karşı bilinçli şekilde mücadele ederler.

Türkiye tarih ders kitaplarında, analiz ve eleştiriye az yer ayrıldığı gibi yerel kültürlerle de neredeyse hiç değinilmemiştir. Anadolu'nun ilk uygarlıklarıyla ilgili bir ünite ayrılmış olup ayrıntılı bilgi verilmeye çalışılırken günümüz toplumunu oluşturan yerel kültürlerle ya tek kelimelik yer verilmiş ya da o kültürlerden hiç bahsedilmemiştir. Anadolu'daki yerel kültürler kendilerini, inançlarıyla veya etnik kökenleriyle isimlendirmektelerdir; toplum içinde de bu isimlerle tanınmaktadırlar. Toplumun hemen hemen hepsi, öne çıkan grupları duymuştur; örneğin Aleviler, Çerkezler, Süryaniler, Kürtler, Zazalar... gibi. Bu topluluklar, Türk toplumunun bir

ferdi olmanın dışında kendilerini belirttikleri belli bir tanıma sahiptirler. Tarih ders müfredatında, kendilerini tanıtıcı bilgi görmeye yönelik isteklerini, tez doğrultusunda yöneltilen sorular karşısında belirtmişlerdir. Bu durum, tarih dersini benimsemeleri hususunda etkilidir.

Tarih ders kitaplarında kültürel kimlikler

Bu konuya yer verilmesinin sebebi, tez doğrultusunda görüşme yapılan öğrencilerin, en fazla üzerinde durdukları problem olarak ‘ders kitabında kendi kültürlerine yer bulamama’ yorumunda bulunmalarındır. Bu doğrultuda ders kitapları incelenmiş olup öğrencilerin bahsettiği tüm veriler, bu bölüm içerisinde sunulmuştur.

Anadolu’da yaşayan ve kendisini Türk kimliği dışında, ayrı bir kimlikle de ifade eden topluluklarla ilgili ayrıntılı bilgi ders kitaplarında yer almamaktadır. Özellikle tezimizin konusunu oluşturan Mardin toplulukları; yani kendilerini Arap, Kürt, Süryani ve Yezidi olarak belirten öğrencileri tanımlayıcı ifadelerle pek karşılaşmamaktadır. Aşağıda, ders kitaplarından yaptığımız alıntılarda görüldüğü gibi, Selçuklu ve Osmanlı toplumunu oluşturan unsurlar, sadece isim olarak kitaplarda varlık göstermekte iken günümüz toplumunu oluşturmaya devam eden unsurlar hakkında herhangi bir detay bilgi verilmemektedir. Arap, Süryani, Kürt ve Yezidiler dışında Türkiye’de belli bir isimle anılıp, ders kitabında yer almayan başka topluluklar da vardır.

Şekil 2.4-5 MEB Yayınları 11. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Osmanlı İdaresindeki Topluluklar

Osmanlı’da devleti kuran ve genişleten Türklerin yanında onların idaresini kabul etmiş olan Grekler, Latinler, Slavlar, Çerkezler, Gürcüler, Ermeniler, Araplar ve Yahudiler vardır. Devlet içinde Müslümanlık, Hıristiyanlık ve Musevilik gibi çeşitli dinler bir arada

Şekil 2.4-6 MEB Yayınları TKVM Kitabı-Selçuklu İdaresindeki Topluluklar

Gazneliler; Türkler, Gurlular, Hindular ve İranlılar gibi farklı unsurlardan meydana gelmişti. Büyük Selçuklularda Türkler, İranlılar ve Araplar; Türkiye Selçuklularında ise Türklerle birlikte Süryaniler, Ermeniler ve Rumlar bulunuyordu. Üç toplumda da devletin yöneticileri Türklerden oluşuyordu.

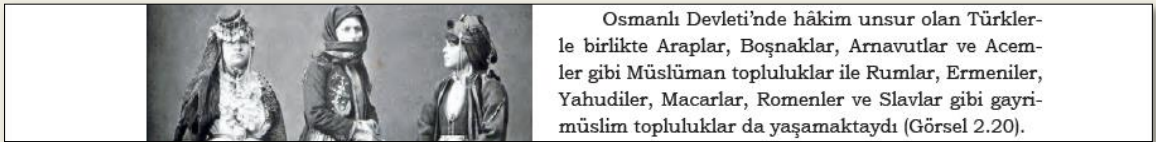
Tarih ders kitaplarında Kürtler

Türkiye tarih ders kitaplarında Kürtler, Türklerden ayrı bir unsur olarak yer almamaktadır. Kürtlerle ilgili bahisler, tüm lise tarih ders kitaplarında toplam üç yerde, İslam'la tanışmaları ile alakalıdır. Bu tanımın dışında, toplam üç yerde, Kürt terimi geçmektedir, bunlar; iki ayrı yayında yer alan Kürt Teali Cemiyeti tanımı ve Deaş Terör Örgütü bahisleridir. Deaş Terör Örgütü tanımındaki Kürt ifadesiyle Irak Kürtleri kastedilmektedir.

Araştırma doğrultusunda soru yöneltilen Kürt öğrenciler, sorulan 'köken' sorusunda, kendilerini Kürt kimliğiyle ifade etmişlerdir(bkz. Bölüm 3.3). Kürt olarak kendini tanımlayan öğrenciler, ders kitaplarında, kendi kültürel kimlikleriyle ilgili anlatımların geçmesi yönünde beklentilerini aktarmışlardır(bkz. Bölüm 4).

Aşağıda, lise tarih ders kitaplarında Kürtlerin adının geçtiği kısımlara yer verilmiştir. Bunlar ve yukarıdaki alıntılarda görüldüğü üzere, Anadolu'yu oluşturan unsurların içinde isimleri geçmezken İslam'la tanışma ve cemiyetlerle ilgili kısımlarda isimleri yer almıştır.

Şekil 2.4-7 MEB Yayınları TKVM Kitabı-Osmanlı İdaresindeki Topluluklar

Osmanlı Devleti'nde hâkim unsur olan Türklerle birlikte Araplar, Boşnaklar, Arnavutlar ve Acemler gibi Müslüman topluluklar ile Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Macarlar, Romenler ve Slavlar gibi gayrimüslim topluluklar da yaşamaktaydı (Görsel 2.20).

Şekil 2.4-8 İlke Yayınları 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Osmanlı İdaresindeki Topluluklar

Osmanlı Devleti'nde halkın yönetimi ırk esasına göre değil, düşünce ve inanç esasına göre örgütlendi. Müslüman cemaatini meydana getiren topluluklar Türkler, Araplar, Acemler, Boşnaklar ve Arnavutlardı. Bunlardan sonra en kalabalık topluluğu Ortodoks cemaati oluşturuyordu. Ortodoks cemaatler; Rumlar, Eflâk-Boğdanlılar, Karadağlılar, Sırlar ve Bulgarlar idi. Ayrıca Osmanlı toplumunda Ermeni, Musevi (Yahudi), Süryani, Nasturi ve Kildani cemaatleri de vardı. Bu insanlar kendi ibadet yerlerini açma ve inanç-

Şekil 2.4-9 MEB Yayınları 9. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Kürtler

Görsel 6.4
Berberi

Arap Yarımadası dışında İslam'ı yayma faaliyetine girişen Araplar, zamanla Acemlerle iç içe geçmiştir. Acemlerin de İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte çoğunun Araplaştığı görülmüştür. Kürtler ise Müslümanlar ile ilk defa Hz. Ömer zamanında karşılaşmıştır. Bu dönemde Kürtler, Müslümanlara karşı İranlılar ile birlikte savaşmış ve İslam ordularına yenilen Kürtler, Müslüman olmaya başlamıştır. Hz. Osman Dönemi'nde Azerbaycan'ın fethiyle Kürtler ile Müslümanlar arasında ilişkiler yoğunlaşmıştır. Abbasiler, Kürt aşiretlerin askerî potansiyelinden yararlanmıştı.

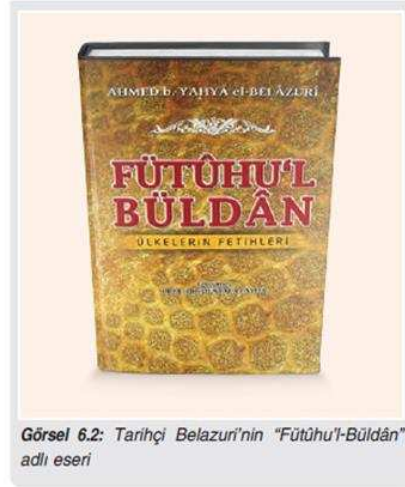
Şekil 2.4-10 Tuna Yayınları 9. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Müslüman Topluluklar

İslamiyet Araplar ve Türkler dışında Acemler, Berberiler ve Kürtler tarafından da benimsendi. Bunlardan Acemler Dört Halife Dönemi'nde İran'ın fethiyle birlikte İslam egemenliğine girdiler. Müslümanlar

Şekil 2.4-11 Tuna Yayınları 9. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Kürtler

Kürtler arasında İslamiyet'i yayma çalışmaları Hz. Muhammed Dönemi'nde Müslüman olan Caban el-Kürdî tarafından başlatıldı. İslamiyet'i kabul eden ilk Kürtler El-Cezire (Güneydoğu Anadolu) bölgesinden ticaret amacıyla Arabistan'a giden tüccarlar oldu. Daha sonra bu Kürt tüccarlar kendi kavimleri arasında İslamiyet'i yaymaya çalıştı.

Müslümanlarla Kürtlerin kitlesel olarak ilk karşılaşması Dört Halife Dönemi'nde yaşandı. Bu karşılaşmalar sırasında Cezire toprakları önemsiz bazı çatışmalar dışında büyük ölçüde barışçı yollar kullanılarak İslam Devleti'ne katıldı. İranlı tarihçi Belazuri'nin "Fütûhu'l-Büldân" (Ülkelerin Fethihleri) adlı eserinde (Görsel 6.2) belirttiği gibi Bizans ve Sasani İmparatorluklarının Kürtlere uyguladığı baskılar da bölgenin fethini kolaylaştıran bir rol oynadı. Böylece Kürtler, Araplardan sonra Müslümanlığı kabul eden ilk topluluklardan biri oldu.

Görsel 6.2: Tarihçi Belazuri'nin "Fütûhu'l-Büldân" adlı eseri

Kürtleri hiç tanımayıp, tarih dersine katılan bir öğrenci, "Bazı yerlerde ismi geçen Kürtler kimdir? Selçuklu ve Osmanlı toplumları içinde kendilerinden bahsedilmezken İslam'la tanışan toplumlarda neden onlardan bahsedilmektedir? Kürt Teali Cemiyeti diye bir cemiyet kurma isteği nasıl hasıl olmuştur?" gibi soruları aklına getirebilir. Böyle durumlara karşı, öğrencilerin merak duygularını beslemek

adına; “Bir ders kitabında geçen tüm kimlik, terim, isimlerin anlamları da beraberinde olmalı mıdır?” düşüncesi tartışılabilir.

Şekil 2.4-12 Mevsim Yayınları 12. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Kürt Teali Cemiyeti

<p>Kürt Teali Cemiyeti 17 Aralık 1918</p>	<p>Seyyit Abdülkadir tarafından kurulmuştur. Cemiyet Wilson İlkeleri çerçevesinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da bir sözde Kürt devleti kurmak, Kürtçe eğitim verecek okullar açmak; amaçlarına yardım edecek dergi, gazete ve kitaplar çıkarmak için çalışmıştır. Wilson İlkelerinden cesaret alan bu cemiyete özellikle Musul petrollerine hâkim olmak isteyen İngiltere destek vermiştir.</p>
---	--

Şekil 2.4-13 MEB Yayınları 12. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Kürt Teali Cemiyeti

Kürt Teali Cemiyeti: İngilizlerin desteği ile İstanbul’da kurulan bu cemiyetin amacı, bağımsız bir Kürt devleti kurmaktır.

Şekil 2.4-14 Mevsim Yayınları 12. Sınıf Tarih Ders Kitabı-DEAŞ Terör Örgütü

11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında ABD’nin öncülüğünde Afganistan’da başlatılan terörle mücadele operasyonu Irak Savaşı ile devam etti. 2003 yılındaki bu savaş sonunda Saddam yönetimi devrildi. Ancak Saddam’ın gidişiyle birlikte Irak’ta toprak bütünlüğü çok daha tehlikeli bir durum aldı. Geçici Koalisyon Yönetimi tarafından Şii Araplar ve Kürtlere ayrıcalık verildiği, Sünni Araplar ve Türkmenlerin dışlandığı bir Irak Devleti inşa edilmeye başlandı. Irak Başbakanı Maliki’nin özellikle 2010-2014 yılları arasındaki ayrılıkçı politikaları, Ebu Musab el-Zerkavi’nin gücünü artırmaya başladı. El-Kaide’nin desteğini alan Zerkavi kısa sürede Irak’ta önemli bir silahlı güç oldu. Bu arada IŞİD’in Musul’u ele geçirmesi üzerine Mesut Barzani, bağımsız bir Kürt devletinin kurulması için girişimlere başladı. 2014 yılında başlayan Haydar el-Abadi’nin başbakanlığı döneminde ise adını DEAŞ olarak değiştiren örgütün başarısız olduğu ve Musul başta olmak üzere pek çok Irak toprağının DEAŞ’tan geri alındığı görüldü. 2017 Eylül ayında Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin (IKBY) Musul’u da içine alacak şekilde bağımsızlık referandumunda “Evet” sonucunu alması Türkiye ve Irak merkezî yönetimi başta olmak üzere birçok ülke tarafından tepki ile karşılandı.

Tarih ders kitaplarında Süryaniler

Türkiye’de okutulan tarih ders kitaplarında, 2000’li yılların başlarına kadar Süryanilerle ilgili bağımsız, ayrı başlık altında herhangi bir konuya yer verilmemiş olup, Anadolu’da yaşayan gayrimüslim topluluklardan biri olarak kendilerine değinilmiştir. 2000’li yılların başlarından itibaren, soykırım iddialarının dünya kamuoyunda gündeme gelmesiyle, 2017’e kadar ki dönem boyunca, Süryanilerle ilgili bilgiler ayrıntılı bir şekilde ders kitaplarında ele alınmıştır. 2017’de yenilenen lise tarih dersi öğretim programlarında ise Süryanilerle ilgili konular kaldırılmış ve önceki dönem gibi herhangi bir konu başlığına yer verilmemiştir. Bu dönemden sonra yine, millet sistemindeki unsurlardan biri olarak ders kitaplarında yer almaya devam etmişlerdir (Turan, 2019, s.503).

Aşağıda, lise tarih ders kitaplarında, Süryanilerin isimlerinin geçtiği yerler görülmektedir. Buna göre Süryaniler hakkında pek bir bilgi olmayıp sadece isimlerinin zikredildiği söylenebilir.

Şekil 2.4-15 MEB Yayınları 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Süryaniler

XI. yüzyılda Doğu Anadolu’da Ermeni ve Süryaniler ile Orta Anadolu’da yaşayan halk, Bizans’ın adaletsiz idaresi nedeniyle Türklerle karşı Bizans İmparatorluğu’nun yanında yer almamıştır. Bu yüzden Bizans, bu yüzyıl başlarında Doğu Anadolu’daki Ermeni prensliklerini yıkıp buradaki halkı kitleler hâlinde Orta Anadolu’ya sürmüştür. Bizans’ın Ortodoks mezhebini bu milletlere dayatması, halkı Bizanslılardan daha da uzaklaştırmıştır.

Şekil 2.4-16 İlke Yayınları 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Süryaniler

Osmanlı Devleti’nde gayrimüslim topluluklardan biri de Süryanilerdi. Ortodoks Bizans Dönemi’nde çeşitli baskılara maruz kalan Süryaniler, önce Selçuklular daha sonra da Osmanlılar sayesinde son derece rahat ve huzurlu yaşadılar. Çünkü Türkler; Rumlar ve Ermeniler gibi kimsenin dinine ve inancına karşıyor, hiçbir baskı ve zulüm yapmıyorlardı. Bu yüzden Süryaniler de Osmanlı’nın Anadolu’ya hâkim olduğu dönemde de rahatça Osmanlı egemenliğini tanıdılar.

Görsel 7.2: Osmanlı’da Ermeni Cemaati

Tarih ders kitaplarında Araplar ve Yezidiler

Tarih ders kitaplarında Arap kökenli Anadolu insanlarından, sadece isim olarak bahsedilmektedir; “İslamiyet’in Arap yarım adasından Anadolu’ya ilerlemesiyle

beraber bu topraklarla tanıştıkları ve Osmanlı yönetimi altında yaşayan topluluklar içerisinde bir grubun da Araplar olduğu” şeklinde yer almaktadırlar.

Şekil 2.4-17 İlke Yayınları 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Osmanlı İdaresindeki Topluluklar

XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin fetihlerle genişlemeye başlamasıyla etnik yapısı da değişti. Zamanla birçok millet Osmanlı toplumu içinde yer aldı. Osmanlı Devleti'nde egemen güç Türkler olmakla beraber ülkede Rumlar, Ermeniler, Bulgarlar, Slavlar ve Araplar gibi birçok ulus beraber yaşadı. Osmanlılar farklı dinî ve kültürel kimliklere sahip toplum kesimlerini ırk esasına göre değil din esasına göre teşkilatlandırdı.

Şekil 2.4-18 MEB Yayınları 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Anadolu Toplulukları

Balkanlarda; Uz, Peçenek ve Kuman akınları ile uğraşmak zorunda kalan Bizans İmparatorluğu, içerde de sık sık imparator değişiklikleri yaşamıştır. Özellikle II. Basileos'un (Bazileus) 1025'te ölümünden sonra uzun süre yönetimde istikrar yakalayamayan Bizans'ta, devlet düzeni bozulmuş ve halkın devlete olan güveni sarsılmıştır. Bu dönemde Anadolu'da; Rumlar ve Ermenilerle birlikte Süryaniler, Araplar ve Türkler bulunmaktadır. Anadolu'da yaşayan bu halklar, ekonomik olarak çok zor durumda olsalar da kendi yaşadıkları bölgelerde eski dillerini, adetlerini ve yaşayışlarını koruyabilmişlerdir.

Yezidilerle ilgili ise hiçbir bilgi, tarih ders kitaplarında geçmemekle birlikte isimleri de zikredilmemektedir. Bu durumu yaşayan farklı gruplar da vardır. Bu noktada, ülke topraklarında yaşayan Yezidi, Zaza, Gürcü, Laz gibi isimlerle anılan tüm toplumların ders müfredatında tanımlarının yer alması, tartışmaya açıktır.

Araştırma için görüşebilecek sadece dört Yezidi öğrenci bulunabilmiştir. Yezidi öğrenciler, sorulara isteksiz ve kısa cevap vermişlerdir. Tarih ders kitaplarında bahislerinin geçmiyor olması bu isteksizlikleriyle ilgili fikir uyandırmaktadır.

Tarih ders kitaplarında Mardin kültür ve medeniyeti

Mardin, Anadolu'nun kültür mozaiğinin mikro bir görüntüsüne sahiptir; Türklerin Anadolu'ya gelmesinden önce dahi, binlerce yıllık medeniyetlerin coğrafyasında yer almış, kıymetli topraklardır. İlkçağ tarihinin önemli gelişmeleri yaşanırken, olanlara şahit olmuş bir bölgedir. Bu özelliğiyle öne çıkan Mardin gibi başka şehirler de vardır Türkiye'de, fakat tarih derslerinde bu şehirlerin tanıtımı yeterli şekilde yer almamaktadır.

Turistlerin kültür gezileriyle ziyaret ettiği Mardin ve Anadolu'nun birçok şehri, o şehirde doğmuş büyümüş öğrenciler ve farklı bölgelerde yaşayan öğrenciler tarafından yeterince tanınmamaktadır. Bu durum da, tarih derslerindeki kültürel konularla ilgili bir eksiklik olabileceğini işaret etmektedir.

Aşağıda, ders kitaplarında Mardin iliyle alakalı olan tek bilgiye yer verilmiştir. Yerel tarihle ilgili bilgiler ne yazık ki çok eksiktir.

Şekil 2.4-19 MEB Yayınları 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı-Mardin Tarihi

Artuklular, Mardin merkezli olarak 1102'de kurulmuş ve 1231'e kadar Mardin, Hasankeyf, Harput olmak üzere üç kol hâlinde varlığını sürdürmüştür. Çeşitli din, mezhep ve milletlere mensup kitlelerin yaşadığı Anadolu'nun güney doğusunda hâkimiyet kuran Artuklular, başlangıçta idari ve mali divânlarda Hristiyan memurlara da görev vermiştir. Bu dönemde Diyarbakır, Mardin gibi büyük merkezlerde, ilim gelişmiş ve Cezerî gibi ilim adamları ön planda tutulmuştur. Beylik, vergileri hafifletmiş ve halkın refahını yükseltmiştir. Bizans sikkeleri örnek alınarak para basılmıştır. Bu durum Bizans ile ticari ilişkilerin olduğunu göstermektedir. Artuklular Dönemi'nde

yaşayan, bilim ve teknoloji alanında gerçekleştirdiği olağanüstü buluşlarla tanınan Cezerî, elektriğin henüz kullanılmadığı dönemde sadece su ve mekanik parçalar ile çalışan makineler yapmıştır.

3 YÖNTEM

3.1 Araştırma Modeli

Yıldırım ve Şimşek(2013), sosyal bilimlerde iki türlü araştırma yöntemi olduğunu söylerken bu yöntemleri yalın bir ifadeyle anlatırlar. Buna göre, yöntemlerden biri niceldir ve ölçme değerlendirme, verilerin sayısallaşması ve anket ile gözlemin ön planda olduğu bir yöntem olduğunu belirtirler. Diğer yöntem olan nitel araştırmada ise kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları, bağlı buldukları çevre içerisinde araştırma ve anlamının ön planda olduğunu ve araştırma kapsamında kurulan ilişkilerin daha doğal olduğunu ifade ederler (s.45). Bu bağlamda araştırma için, Mardin’de, kendi sosyal çevrelerinde iç içe yaşayan, farklı etnik kökenlerden gelen öğrencileri ve onlara tarih eğitimi veren öğretmenleri anlayabilmek adına nitel yöntem tercih edilmiştir.

Nitel araştırmada, verileri toplamak için en yaygın olarak kullanılan üç tür veri toplama yöntemi vardır.

- **Görüşme:** Kullanılan temel yöntem sözlü iletişimdir. Günlük yaşamda kullandığımız en yaygın iletişim süreci olan “konuşma” ile veri toplamaya çalışırız.
- **Gözlem:** Sosyal olguların gözlenerek anlaşılabilceği varsayımına dayanan gözlem yöntemi, nitel araştırmada, kendi içinde katılımcı, katılımcı olmayan gibi gruplara ayrılır.
- **Yazılı dokümanların incelenmesi:** Gerek kendi başına gerekse görüşme ve gözlemlerle elde edilen verilere destek amacıyla kullanılan bir veri toplama yöntemidir (Yıldırım, Şimşek, s.46).

Araştırma konusunun, demografik yapı özelliği farklı olan yerlerde tarih öğretiminde ne gibi sorunlar yaşandığıyla ilgili olduğu göz önünde bulundurulduğunda, veri toplamak için görüşme yönteminden faydalanılmış olması en doğru seçenektir.

Yıldırım ve Şimşek, nitel araştırmaların en çok karşımıza çıkan yedi özelliği olduğunu söyler. Bu yedi özelliği, tezin yapısını temel alarak değerlendirmek gerekirse:

- **Doğal ortama duyarlılık:** Araştırmanın konusunu oluşturan olgu ya da olay, içinde buldukları doğal ortamda incelenmelidir (s.48).

Görüşme yapılan öğrencilerle okul ortamında tarih ders saatlerinde, öğretmenlerle de ders aralarında konuşulmuştur. Böylece, hem sınıf ortamındaki karma yapıyı göz önüne alarak hem de kitapla ilgili sorularda kitabı açıp konuları tekrar inceleyerek cevap verme imkanı bulmuşlardır. Öğretmenler de soruları cevaplarırken, soruların etkisiyle sınıfı tekrar inceleyebilme ve öğrencilerle kitabı aynı anda değerlendirebilme imkanı bulmuştur.

- **Araştırmacının katılımcı rolü:** Nitel araştırmacı, bizzat alanda zaman harcayan, araştırma kapsamındaki kişilerle doğrudan görüşen ve gerektiğinde bu kişilerin deneyimlerini yaşayan, alanda kazandığı bakış açısını ve deneyimleri, toplanan verilerin analizinde kullanan kişidir (s.49).

Bu bağlamda, tezin araştırmacısı olarak, 3 yıldır araştırma yapılması gereken bölgede yaşamak ciddi bir avantaj sağlamıştır. İnsanların günlük hayatlarını, aile içi diyalogları, merasim ortamlarını, esnaf muhabbetlerini vs. inceleme fırsatı bulunmuş olup, yeni bakış açıları kazanılmıştır. Öğrenci ve öğretmenlerle de uzun süreli görüşme imkanı bulunmuştur.

- **Bütüncül yaklaşım:** Nitel araştırmalarda toplanan verilerin bütüncül olması temel ilkelerden biridir, buna göre toplanan veriler bütüncül bir yaklaşımla analiz edilir(s.50).

Bu bağlamda, görüşme yapılan öğrencilerin düşünceleri bulgular bölümünde ayrıntılı bir şekilde aktarıldıktan sonra analiz tabloları ile öğrenci yaklaşımları bütünleştirilmiştir. Böylece, genel algının nasıl olduğu ile ilgili bir resim sunulabilmiştir.

- **Algıların ortaya konması:** Araştırmacılar, katılımcıların dış dünyayı nasıl algıladıklarını ve nasıl yorumladıklarını anlamak amacıyla onlarla konuşur, onları gözler(s.51).

Öğrenci ve öğretmenlerle görüşme yapılırken sadece sorulara bağlı kalınmamıştır. Hem onları daha yakından tanıyabilmek hem daha samimi diyaloglar oluşturabilmek için ders aralarında ve mümkün mertebe okul dışında da beraber

zaman geçirmeye özen gösterilmiştir. Kurulan muhabbetler sayesinde sorulara cevap olarak yazmadıkları fakat fikir sahibi olmamıza fayda sağlayan bilgiler edinilmiştir.

- **Araştırma deseninde esneklik:** Nitel araştırmanın başında oluşturulan kavramsal ve yöntemsel yapı süreç içerisinde değişikliklere uğrayabilir (s.51).

Bu esneklik, görüşme planlanan öğrenci sayısını arttırmakta uygulanmıştır. İzlemek istenen yöntemlerde herhangi bir değişikliğe gidilmemiş olsa da görüşme yapmak istenilen öğrenci sayısının 15-20 civarında tutulması planlanırken sayı 200'e çıkarılmıştır. Bunda en önemli etken olarak öğrencilerle randevulaşma saatlerinde uygunluk sağlanamaması söylenebilir(bkz. Bölüm 3.6).

- **Tümevarımcı analiz:** Araştırmacı topladığı tanımlayıcı ve ayrıntılı verilerden yola çıkarak incelediği probleme ilişkin ana temaları ortaya çıkarma, topladığı verileri anlamlı bir yapıya kavuşturma, yani bu verilerden yola çıkarak bir kuram oluşturma çabası içindedir (s.53).

Dördüncü bölümde, öğrenci ve öğretmenlerin sorulara verdiği cevapları aynı temalar etrafında toplayarak bir analiz sunmaya gayret edilmiştir.

- **Nitel veri:** Nitel araştırmada toplanan veriler nicel araştırmada olduğu gibi sayılara indirgenemez. Toplanan verilerin ayrıntılı ve derinlemesine olması ve araştırmaya konu olan bireylerin görüş ve deneyimlerinin mümkün olduğu ölçüde doğrudan sunulması önemlidir (s.54).

Dördüncü bölümde görüleceği üzere, okuyucunun rahat bir değerlendirme yapabilmesi için cevaplar tablolar halinde yer almakta olup bazı sayısal değerlerle öğrenci ve öğretmenlerin hangi düşünceler etrafında yoğunlaştıkları sunulmaya çalışılmıştır. Cevaplar üzerinde de özete gidilmeden, her bir görüşün olduğu gibi aktarılmasına özen gösterilmiştir.

3.2 Araştırma Deseni

Nitel araştırma deseni, araştırmanın yaklaşımını belirleyen ve çeşitli aşamalarının bu yaklaşım çerçevesinde tutarlı olmasına rehberlik eden bir strateji olarak tanımlanabilir (Yıldırım, Şimşek, s.75). Araştırma için en uygun olduğu düşünülen olgubilim deseniyle yol izlenmiştir. Olgubilimde, farkında olunan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanılır. Veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır. Olgubilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı ise görüşmedir. Yaşantıların derinliğini ortaya koyması ve açıklanması

için araştırmacının görüşülen birey ya da bireylerle yoğun bir etkileşim içine girmesi gerekir. Olgubilim araştırmalarında gözlem, genellikle görüşmelere temel oluşturma ya da destekleme amacıyla bir veri toplama aracı olarak kullanılabilir. Olgubilim araştırmaları, nitel araştırmanın doğasına uygun olarak kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koymayabilir. Ancak bir olguyu daha iyi tanımamıza ve anlamamıza yardımcı olacak sonuçlar sağlayacak örnekler, açıklamalar ve yaşantılar ortaya koyabilir (s.78).

Görüşme yapılan kişilerle kurulan diyaloglarda, Patton(2014)'ın belirttiği, nitel araştırmaların ve insancıl değerlerin altında yatan ortak ilkeler rehber edinilerek yol izlendi. Bu ilkeler şunlardı:

- Her birey veya toplum benzersizdir ve saygıyı hak eder.
- Eşitlik, adalet ve karşılıklı saygı insani etkileşimlerin temelleri olmalıdır.
- Değişim süreçleri ve bilimsel araştırma müzakere edilerek kabul edilmeli ve karşılıklı olarak anlaşılmalı; dayatılmamalıdır.
- Başkalarına saygı duygusu ve onlarla ilgilenme; kişilerin, onların bakış açıları ve dünyalarının hakkında bilgi sahibi olarak ve dünyalarına dahil olarak ifade edilir.
- Değişim süreçleri insan merkezli olmalı ve kendi özgün ihtiyaçları ve ilgileri olan bireyler olarak gerçek insanlar üzerindeki etkilere özen göstermelidir.
- Duygu, his, duyuş insan deneyiminin doğal ve önemli boyutlarıdır.
- Değişim aracı, terapist ya da araştırmacı başkalarının kendi kararlarını verme ve istedikleri gibi yaşama hakkına saygı duyma konusunda yargılayıcı olmamalı, kabullenici ve destekleyici olmalıdır. Mesele diğerlerini kontrol etmek ya da yargılamak değil, onları güçlendirmektir.
- İnsanlar ve toplumlar bir bağlam içinde ve bütüncül olarak anlaşılmalıdırlar.
- Bu süreç en az çıktılar kadar önemlidir.
- Eylem ve sorumluluklar paylaşılır; tek taraflı eylemlerden kaçınılır.
- Açıklığın, karşılıklı saygının bir ögesi ve bir değer olarak desteklenmesi için bilgi açıkça paylaşılmalı ve dürüstçe ifade edilmelidir (s.177).

3.3 Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Mardin ilinin Artuklu ve Midyat ilçelerinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 6 Anadolu Lisesi, 1 Sosyal Bilimler Lisesi ve 1 Fen Lisesinde, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında eğitim gören 200 öğrenci ile Tarih dersi veren 13 öğretmen oluşturmaktadır. İlçe olarak Artuklu ve Midyat'ın tercih edilmesinin sebebi; Artuklu'nun merkez ilçe olması nedeniyle karma yapısı, Midyat'ınsa diğer ilçelere göre daha fazla Süryani ve Yezidi barındırması dolayısıyla hem daha karma sınıf ortamlarının gözlemlenebilmesi hem de daha fazla azınlıkta kalan gruplara ulaşılması açısındandır. Bu sayede, araştırma için daha iyi sonuçlar elde edilmiştir.

Görüşmeler esnasında, müsait olan sınıflardan rastgele seçimde bulunarak toplamda 300 öğrenciye soru yöneltilmiştir. Fakat bu sayı, açık uçlu sorularla

hazırlanan görüşme sonuçlarının analizi ve gruplandırmasında zorlayıcı olacağı ve okuyucu için de konudan kopmaya neden olabileceği gibi etkenlerle, basit tesadüfi örneklem yöntemiyle, 200’de sabitlenmiştir. Öğrencilerin 59’u, kendisini Kürt olarak tanıtırken 57’si Arap olduğunu belirtmiştir; 200 kişinin en kalabalık iki grubu da bunlardır. Süryani 27 öğrenci, Türk 25 öğrenci, kendisini melez olarak ifade eden 15 öğrenci, kökenini belirtmek istemeyen 14 öğrenci ve Yezidi olan 4 öğrenci araştırma grubunun diğer üyeleridir. “Melez” ifadesi, öğrencilerin kendilerine ait olup, bununla anne ve babanın, köken olarak Türk-Kürt, Kürt-Arap vb. gibi eş olma durumunu kastetmişlerdir.

Tablo 3.3-1 Görüşme Yapılan Öğrencilerin Köken, Yaş, Sınıf, Cinsiyet, Din Yönüyle Özellikleri

Öğrencilerin köken, yaş, sınıf, cinsiyet, din yönüyle özellikleri																			
KÖKEN	YAŞ						SINIF					CİNSİYET			DİN				
	15	16	17	18	19	B	9.	10.	11.	12.	B	E	K	B	İ	H	Y	D	B
KÖ	12	11	27	9	-	-	-	22	13	23	1	23	36	-	59	-	-	-	-
AÖ	5	24	24	2	1	1	-	18	30	8	1	28	29	-	56	-	-	1	-
SÖ	11	7	2	1	2	3	4	9	7	3	3	10	13	3	-	26	-	-	-
YÖ	-	1	2	1	-	-	-	4	-	-	-	-	4	-	-	-	4	-	-
TÖ	3	8	9	4	-	1	-	9	13	2	1	16	8	1	23	-	-	2	-
MÖ	2	4	7	2	-	-	-	3	10	2	-	2	13	-	15	-	-	-	-
BÖ	-	1	3	5	1	4	-	-	6	4	4	7	3	4	8	-	-	1	5
T	33	56	74	24	4	9	4	65	79	42	10	86	106	8	161	26	4	4	5

KÖ: Kürt öğrenciler

B: Belirtmeyen

E: Erkek

İ: İslam

AÖ: Arap öğrenciler

K: Kız

H: Hristiyanlık

SÖ: Süryani öğrenciler

B: Belirtmeyen

Y: Yezidilik

YÖ: Yezidi öğrenciler

D: Diğer

TÖ: Türk öğrenciler

B: Belirtmeyen

MÖ: Melez öğrenciler

BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler

Yukarıdaki tabloda, öğrencilere yöneltilen köken, yaş, sınıf, cinsiyet, din sorularına verdikleri cevaplar görülmektedir. Öğrenciler kendilerini, Kürt, Arap, Süryani, Yezidi, Türk, Melez olarak belirtmişlerdir; bir kısmı da köken sorusunu cevaplamıştır.

Araştırmanın problem cümlesinin, “demografik yapı özellikleri farklı olan yerlerde tarih öğretiminde yaşanan sorunlar” olması hasebiyle görüşmeler, bu dersi

veren öğretmenler ve dersin muhatabı olan öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin 11 tanesi, araştırma için gidilen okullarda görev yapan tarih öğretmenleri iken 2 tanesi başka okullarda eğitim veren Süryani öğretmenlerdir. Süryani oldukları için, onların düşüncesi öğrenilmek istenmiştir ve bu yüzden okul dışına çıkmıştır.

Tablo 3.3-2 Görüşme Yapılan Öğretmenlerin Yaş, Cinsiyet, Meslek Yılı, Köken, Memleket, Din Yönüyle Özellikleri

Öğretmenlerin yaş, cinsiyet, meslek yılı, köken, memleket, din yönüyle özellikleri						
RUMUZ	YAŞ	CİNSİYET	MESLEK YILI	KÖKEN	MEMLEKET	DİN
Ö1	33	E	7	Süryani	Mardin	Hristiyanlık
Ö2	31	E	4	Arap	Mardin	İslam
Ö3	43	E	10	Kürt	Mardin	İslam
Ö4	45	E	18	Türk	Sivas	İslam
Ö5	41	E	16	Türk	Kayseri	İslam
Ö6	28	E	3	Türk	Ordu	İslam
Ö7	39	K	14	Gürcü	Balıkesir	İslam
Ö8	29	E	5	Belirtmedi	Şırnak	İslam
Ö9	38	E	13	Belirtmedi	Hatay	İslam
Ö10	46	E	22	Belirtmedi	Mardin	İslam
Ö11	42	E	12	Zaza	Şanlıurfa	İslam
Ö12	34	E	4	Belirtmedi	Mardin	Belirtmedi
Ö13	30	E	B	Süryani	Mardin	Hristiyanlık

3.4 Verilerin Toplanması

Veriler, görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Bu yöntem, sosyal bilimler ve sosyolojide sıkça kullanılan araştırma yöntemlerinden biridir. Görüşme, beceri, duyarlılık, yoğunlaşma, bireylerin karşılıklı anlayışı, zihinsel farkındalık gibi çeşitli boyutları kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.119-127).

Patton(2014)'ın bahsettiği dört farklı mülakat tipi vardır. Bunlar, gündelik sohbet mülakatı, mülakat kılavuz, standartlaştırılmış açık uçlu mülakat ve kapalı sabit cevaplı mülakattır. Araştırmada kullanılan mülakat tipi, standartlaştırılmış açık uçlu mülakattır. Bu mülakat tipinde; soruların cümle yapısı ve sırası önceden belirlenmiştir.

Aynı sorular, tüm katılımcılara, aynı sıra ile sorulur. Sorular, açık uçlu cevaplanacak şekilde oluşturulur. Bu tipin avantajı; katılımcılar aynı sorulara cevap verir ve bu da cevapların karşılaştırılabilirliğini artırır, böylece her katılımcıdan mülakatta yer verilen konuların tümü ile ilgili bilgi alınır. Dezavantajı ise; mülakatın kişilere ve durumlara göre özelleştirilme esnekliği zayıftır, dolayısıyla soruların standartlaştırılmış cümle yapısı, soruların ve alınan cevapların doğallığını ve birbiri ile ilişkisini sınırlayabilir (s.349). Araştırmada, cevapların hem karşılaştırılabilir olması hem de kişilerin düşüncelerini mümkün olduğunca rahat belirtebilmeleri için bu mülakat tipi tercih edilmiştir.

Başlangıçta 15-20 civarı öğrenciyle, cevaplar ses kayıt cihazıyla kaydedilecek şekilde görüşme planlanmıştır. Fakat, öğrencilerin kayıt cihazına karşı tepkisi ve görüşme saati ayarlamadaki zorluklardan dolayı, sınıf ortamında açık uçlu sorularla, cevaplarını kağıtlara yazma şeklinde, görüşmeler tamamlanmıştır. Sınıf ortamında araştırma yapma durumu netleştikten sonra ise öğrenci sayısını 200'e yükseltmek uygun görülmüştür.

Öğretmenlerle birebir görüşmeler, okul ortamında; ders aralarında gerçekleştirilmiştir. Fakat onlar da ses kayıt cihazına karşı rahatsızlıklarını belirttiklerinden, görüşleri not alınarak ya da görüşlerini kendileri kaleme alarak sorular cevaplanmıştır. Ses kayıt cihazına karşı hem öğretmenlerin hem öğrencilerin çekinceli bir yaklaşım içinde olması karşısında ses kaydı yapılmamıştır.

3.5 Verilerin Analizi

Nitel veri analizi yöntemlerinden, içerik analizi kullanılarak çalışma yapılmıştır. İçerik analizi, toplanılan verileri, açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmayı amaçlar. Toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, sonrasında da ortaya çıkan kavramların mantıklı bir şekilde düzenlenmesi ve verileri açıklayan temaların tespit edilmesi gerekmektedir. İçerik analizinin temelinde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyanın anlayabileceği bir şekilde yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.227). Bu bağlamda IV. bölümde, her soru için ayrı tablo oluşturulup verilen cevaplara göre kategorize edilerek, cevap sayısı nicel bir şablonla yansıtılmıştır.

Ayrıca cevap tablolarının ardından, cevaplara ilişkin analiz tablosu ve yorumlar sunulmuştur. Sorulara verilen cevaplar tek tek incelenerek ve aynı cevabı verenler bir arada sunularak, aynı yönde ne kadar görüş olduğu okuyucuya sunulmuştur. Bu sayede görüşler arasında rahatlıkla kıyaslama yapılabilmesi amaçlanmıştır. Öğrenciler, kendilerini ifade ettikleri kökenlerinin baş harfleriyle, KÖ1, AÖ5, TÖ4... vs. şeklinde belirtilerek cevapların kıyaslanmasının, kökenlere göre ayrılması hedeflenmiştir. Bu sayede, hangi kökenden gelen öğrencinin soruya bakışının nasıl olduğu gözlemlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenler için de Ö1, Ö5.. gibi kodlama uygulanmıştır.

3.6 Araştırma Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar

İzin alma sürecinde yaşanan zorluklar: Mardin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne okullarda görüşme yapabilmek için izin dilekçesi sunulduğunda, daha kolay bir konu ile ilerleme tavsiyesiyle karşılaşılmıştır. Marmara Üniversitesi Rektörlüğü'ne ve o dönemde tez danışmanı olan Mustafa Aksoy'a durum bildirilip, onayları alınarak, gerekli izinler çıkarılmıştır. Bunun dışında, görüşmeye gidilen okulların müdürleri ve öğretmenler son derece yardımsever yaklaşmış, araştırmanın en iyi şekilde yapılabilmesi için imkan sağlamışlardır.

Mülakat yerine gidilirken yaşanan zorluklar: Karşılaşılan zorluklar içerisinde en önemlilerinden biri mülakat yerine gidilirken yaşanılmıştır. Tezin araştırmacısının, yaşadığı ilçeden (Güçlükönak, Şırnak'ın Mardin'e sınır ilçesi) görüşme yapılmak istenen okullara (Mardin merkez ve Midyat ilçelerine) gitme mesafesi 1 buçuk - 2 saattir. Yol güzergahı askeriyenin nöbet tuttuğu, zaman zaman denetimlerin arttırıldığı bir mevkide olması dolayısıyla mülakata gidilen zamanlar, keyfi seçilememiştir. Mülakat randevuları, gerekli imkanlar sağlandıkça, belirli günlere ve saatlere sığdırılmaya çalışılmıştır. Görüşme esnasında bir aksilik çıktığı takdirde, örneğin bir öğretmen o esnada müsait olmadığında, bir sonraki gün tekrar okula gitmek sıkıntı oluşturmuştur. Bu gibi etkenlerle, mülakat zamanları hem uzamış hem de zorlu geçmiştir.

Mülakat randevularını ayarlarken yaşanan zorluklar: Yukarıda belirtilen ulaşım sıkıntısından kaynaklı olarak öğrenci ve öğretmenlerle randevu saatleri ve günleri belirlenirken zorluk yaşanmıştır. Bu yüzden 15-20 öğrenciyle, teke tek yapılmak istenen görüşmeler, 200 öğrenciyle, sınıf ortamında yapılmış olup, yarı yapılandırılmış sorularla, araştırma tamamlanmıştır. Aynı durum öğretmenlerle olan randevular için de geçerli olduğundan, onlarla da ders aralarında görüşerek araştırma soruları cevaplandırılmıştır. Birkaç öğrenci ve öğretmenle okul ortamı dışında sohbet etme imkanı bulunmuş olsa da, araştırma soruları için esas saha, okul ortamı olmuştur.

Öğretmenlerin çekinceleriyle ilgili yaşanan zorluklar: Görüşme yapılmış tüm öğretmenler son derece ilgili ve yardımsever yaklaşmıştır. Gidilen her okulda, çok sıcak karşılanıp, okuldan ayrılana kadar yakın alaka gösterilmiştir. Fakat görüşmeler esnasında, öğretmenlerin çekinceleriyle karşılaşmıştır. Özellikle, kökenini Türk olarak belirtmeyen öğretmenleri ikna etmekte zorlanılmıştır. Örneğin, bir öğretmen, cevaplamak istemediğini, “*Aleviyim, din sorusuna nasıl alevi olduğumu yazayım*” şeklinde ifade ederek belirtmiştir.

Ses kaydıyla ilgili zorluklar: Görüşme yapılacak kişiler, ses kaydıyla ilgili çekinceli olduklarını ifade etmişlerdir. Bilhassa öğretmenler, bu konuda net bir şekilde tavırlarını belirtmiş olup cevaplamayı kağıda yazarak yapabileceklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmacının şahsi zorlukları: Mülakatlar ve tez yazım sürecinde, araştırmacının çocuğunun 1 yaşında olması, sürecin zorlu ve aksayarak ilerlemesine sebep olmuştur. Eşinin görevi dolayısıyla yaşadıkları ilçede, herhangi bir yakınlarının olmaması, mülakatlara giderken çocuğu da beraberinde taşıma zorunluluğu oluşturmuştur. Mülakatlar planlanırken, çocuğu da şartlara adapte etmek ve onu da hesaba katarak zamanları ayarlamak gerekliliği doğmuştur. Bir diğer zorluk da yaşadıkları ilçede kütüphane olmaması ve en yakın kütüphanelerin 2 saat mesafede olmasından kaynaklanmıştır. Bu durumda, elde olmayan bir esere acil ihtiyaç duyulduğunda sıkıntı yaşanmıştır.

4 BULGULAR

Öğrencilerin verdikleri cevaplar kökenlere göre ayrılarak sunulmuştur. Bu sayede kökenler arasında, sorulara yaklaşım açısından fark olup olmadığı net bir şekilde incelenmek istenmiştir. Bu sınıflandırma şekli, özellikle bazı cevapların aktarılmasında görüş sahibi olunmasına yardımcı olmuştur. Öğrencilerin, kökenlerine göre, hangi temalardan daha çok etkilendiklerini, hangi durumlardan daha çok rahatsız olduklarını değerlendirebilme imkanı elde edilmiştir. Buna göre sunulan analizler de aynı başlıklar altında aktarılmıştır.

Tablolar, ortak bildirilen cümlelerin yanına kaç kez aynı görüşün bildirildiği temel alınarak oluşturulmuştur. Buna göre, öğrencilerin belirttiği görüşler bazen toplam öğrenci sayısından az, bazense tek öğrencinin birden fazla görüşü olabildiğinden, tablolardaki görüş sayısı, kişi sayısından fazla olabilmektedir.

Bu bölüm 2 başlıktan oluşmaktadır. 4.1 bölümünde; öğrencilere yöneltilen soruların cevap tabloları, analiz tabloları ve ilgili yorumlar, 4.2’de ise öğretmenlere yöneltilen soruların cevap tabloları ve ilgili yorumlar yer almaktadır.

4.1 Mardin İlinde Eğitim Gören Lise Öğrencileriyle İlgili Bulgu Ve Yorumlar

4.1.1 Öğrencilerin, tarih dersi ve en çok ilgilerini çeken konuyla ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Soru yöneltilen öğrencilerin geneli için, tarih dersini sevdikleri söylenebilir. Fakat ilgilerininse müfredatla sınırlı kalmış olduğunu vurgulamak yerinde olur. 200 öğrencinin soruyu cevaplamaıyla katılım oranı tam olmuştur.

Mardin ilinde eğitim gören lise öğrencilerine yöneltilen “*Tarih dersini seviyor musunuz? Seviyorsanız, en çok ilginizi çeken konu hangisidir?*” sorusuna verdikleri cevaplar, aşağıdaki Tablo 4.1-1’de yer almaktadır.

Tablo 4.1-1 Öğrencilerin Tarih Dersini Sevip Sevmedikleri Ve En Çok İlgilerini Çeken Konuyla İlgili Görüşleri

GÖRÜŞLER	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Tarih dersini seviyor musunuz?								
Seviyorum	36	37	12	1	18	13	5	122
Sevmiyorum	18	13	11	3	4	2	5	56
Bazen Seviyorum	3	2	1	-	1	-	2	9
Seviyorsanız, en çok ilginizi çeken konu hangisidir?								
Osmanlı Tarihi	14	13	1	-	4	2	3	37
Osmanlı Kuruluş Dönemi	3	3	-	-	1	-	-	7
Osmanlı Yükseliş Dönemi	1	4	-	1	1	-	-	7
İnkılap Tarihi	1	-	-	-	3	-	1	5
Dünya Tarihi	1	1	1	-	1	1	-	5
Atatürk İlkeleri	-	5	-	-	-	-	-	5
İstanbul'un Fethi	1	1	-	-	4	-	-	5
Bilim Tarihi	1	3	-	-	-	-	-	4
Tüm Konuları Seviyorum	1	1	-	-	1	1	-	4
Cumhuriyet Dönemi	-	1	-	-	-	2	-	3
Çağlar	2	-	1	-	-	-	-	3
İlk Uygarlıklar	-	-	2	-	-	1	-	3
İslam Öncesi Türk Tarihi	-	-	-	-	3	-	-	3
Yazıdan Önceki Tarih	1	-	1	-	-	1	-	3
Fatih Sultan Mehmet	2	1	-	-	-	-	-	3
Dünya Savaşları	1	1	-	-	-	1	-	3
Haçlı Seferleri	2	-	1	-	-	-	-	3
İslam Tarihi	2	-	-	-	1	-	-	3
Coğrafi Keşifler	1	1	-	-	-	-	-	2
Osmanlı Yıkılış Dönemi	-	-	-	-	-	-	2	2
Çanakkale Savaşı	1	1	-	-	-	-	-	2
I. Dünya Savaşı	-	2	-	-	-	-	-	2
II. Dünya Savaşı	-	1	1	-	-	-	-	2
Anadolu Selçuklu Tarihi	-	2	-	-	-	-	-	2
Avrupa'nın Değişimi	2	-	-	-	-	-	-	2
Gündelik Hayatlar	2	-	-	-	-	-	-	2
Heyecanlı konular	2	-	-	-	-	-	-	2
Tüm Konular Sıkıcı	-	2	-	-	-	-	-	2
Avrupa Tarihi	-	-	1	-	-	-	-	1

İnsanlık Tarihi	-	-	1	-	-	-	-	1
Ortaçağ İslam Tarihi	-	1	-	-	-	-	-	1
Yakın Tarih	-	-	-	-	1	-	-	1
İcatlar	-	-	1	-	-	-	-	1
Kanuni Sultan Süleyman	-	1	-	-	-	-	-	1
Kurtuluş Savaşı	1	-	-	-	-	-	-	1
Osmanlı Savaşları	-	1	-	-	-	-	-	1
Malazgirt Savaşı	-	-	-	-	1	-	-	1
Balkan Savaşları	-	1	-	-	-	-	-	1
30 Yıl Savaşları	-	1	-	-	-	-	-	1
Anadolu'da Devletleşme	1	-	-	-	-	-	-	1
Bizans'la Mücadele	-	-	-	-	-	1	-	1
Dünya Kültürleri	-	-	-	-	-	1	-	1
Müslüman Bilim Adamları	-	-	-	-	1	-	-	1
9. ile 19. yy Arası Dönem	1	-	-	-	-	-	-	1
Rönesans Reform	1	-	-	-	-	-	-	1
19. yy Avrupası	-	-	-	-	-	1	-	1
Devletlerin Kuruluş Ve Yıkılışları	1	-	-	-	-	-	-	1
Devletler Arası Mücadeleler	-	-	-	-	-	1	-	1
Antlaşmalar	1	-	-	-	-	-	-	1
İsyanlar	-	-	-	-	-	1	-	1
Siyasi Olaylar	-	-	-	-	1	-	-	1
Diplomasi	-	-	-	-	-	-	1	1
Halk İle Devlet İlişkileri	-	1	-	-	-	-	-	1
Kahramanlık Hikayeleri	1	-	-	-	-	-	-	1
Fikir Sahibi Olduğumuz Konular	-	-	-	-	-	-	1	1
Mimari Eserler	-	-	-	-	-	-	1	1
Bazen olaylar sıkıcı geliyor	-	-	1	-	-	-	-	1
Hepsi yanlış bilgi içeriyor	-	-	1	-	-	-	-	1
Özellikle ilgimi çeken bir konu yok	-	-	1	-	-	-	-	1

Toplam Belirtilen Görüş
157

KÖ: Kürt kökenli öğrenciler

TÖ: Türk kökenli öğrenciler

AÖ: Arap kökenli öğrenciler

MÖ: Melez öğrenciler

SÖ: Süryani öğrenciler

BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler

YÖ: Yezidi öğrenciler

T: Toplam

Tabloda görüldüğü üzere, soru yöneltilen 200 öğrencinin 122 tanesi tarih dersini sevdiğini belirtmiştir. Sevmediğini belirten 56 kişi olmakla birlikte, konuya veya dersteki faaliyete göre bazen sevdiğini söyleyen öğrenci sayısı 9'dur. Bununla birlikte 13 öğrenci, sevip sevmediğiyle ilgili bilgi vermeyip sadece ilgilerini çeken konuyu yazmışlardır. Bu soruya cevap vermeyen öğrenci olmamıştır. Öğrencilerin sevdiği konularla ilgili belirttikleri görüş de 157'dir.

Tablo 4.1-1'de, başlıklar halinde cevapları aktarılan öğrencilerden SÖ11 rumuzlu öğrenci, hiçbir bilginin doğru olduğuna inanmadığını ve herkesin, eleştirmeden dersi dinleyip geçmesinden de rahatsız olduğunu ifade etmiştir. Onun gibi düşünen başka öğrencilerin olduğu da görülmüştür. SÖ11, düşüncelerini şu cümlelerle anlatmıştır: “*Sevmiyorum, çünkü hepsi yanlış. Hiç kimse çıkıp da bu yanlış demiyor.*” AÖ19 ise ezberci sistemden yakındığını ve bu sistemden dolayı sevmediğini şu cümleyle ifade etmiştir: “*Eğitim sistemimizde tarih dersleri ezbere dayatıldığı için sevemiyorum.*”

Öğrencilerin, üçüncü soruda en fazla ortak görüş bildirdiği düşüncelerden biri ‘geçmiş bilip geleceğe yön vermek’ üzerinedir. Burada da KÖ21, bu düşüncesini ifade ederek; tarihi, kendi geçmişini öğreten bir araç olarak belirtmiştir. Zaten öğrencilerin genel yaklaşımı hep bu yönde olmakla birlikte, tarihi didaktik bir eğitim aracı olarak değerlendirmişlerdir. KÖ21, görüşleriyle ilgili şu cümleleri kullanmıştır: “*Tarih dersini seviyorum. Bence her insan kendi tarihini, nereden geldiğini bilmelidir. Geçmişimizi bilmedikçe geleceğimizi de yönlendiremeyeceğimizi düşünüyorum. Osmanlı tarihinde Fatih Sultan Mehmet dönemi.*” YÖ2 ise düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir: “*Evet seviyorum. En çok Osmanlı Devleti gelişimi konusu ilgimi çeker.*”

Öğrencilerin tarih dersinde en çok ilgilerini çeken konuyla ilgili analiz tablosu ve yorum

Bildirilen cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin belli başlı konulardan duydukları rahatsızlık hemen hemen aynı orandadır. Rahatsızlıklarını farklı cümlelerle anlattıkları için yukarıdaki Tablo 4.1-1'de her cümleye ayrı ayrı yer verilmiştir. Aşağıdaki Tablo 4.1-2'de ise, aynı tema etrafında yoğunlaşan bazı görüşleri ve bu görüşlerin kaç kez belirtildiği yer almaktadır. Buna göre:

Tablo 4.1-2 Öğrencilerin Tarih Dersinde En Çok İlgilerini Çeken Konuyla İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları

Konular	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Osmanlı Tarihi İle İlgili Konular	21	24	1	1	10	2	3	62
Dünya Tarihi Ve Uygarlıklarla İlgili Konular	8	7	7	-	1	6	-	29
Atatürk Ve Cumhuriyet İle İlgili Konular	3	9	-	-	3	2	1	18
KÖ: Kürt öğrenciler	TÖ: Türk öğrenciler							
AÖ: Arap öğrenciler	MÖ: Melez öğrenciler							
SÖ: Süryani öğrenciler	BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler							
YÖ: Yezidi öğrenciler	T: Toplam							

Öğrencilerin cevapları incelendiğinde ilgilerini çeken konuların belli başlıklar etrafında toplandığı görülmektedir. Buna göre, Osmanlı Tarihi'nin kapsadığı temalar, bildirilen 62 görüşle, en çok sevilen konular olduğu dikkat çekmektedir. Kürt, Arap ve Türk kökenli öğrencilerin sayıca yarısının bu konuları tercih ettiği görülmektedir. Öğrencilerin yorumları incelendiği zaman, Osmanlıyla ilgili konuların bu kadar fazla olmasındaki etken olarak, derslerde ağırlıklı bir şekilde Osmanlı tarihinin işlenmesi ve kahramanlık hikayelerinin öğrenciler üzerindeki etkisi gösterilebilir.

İkinci olarak en çok sevilen konular, dünya tarihi ve uygarlıklar etrafında şekillenmektedir. Öğrencilerin sayıca oranlamasına bakıldığı zaman, bu konuları en fazla tercih eden öğrenciler olarak Melezleri belirtebiliriz. Melezlerin yarısı ve Süryani öğrencilerin üçte biri, bu konuları sevdiğini belirterek en fazla katılımı sağlamışlardır.

Atatürk ve Cumhuriyet'le ilgili konular genel temalar içerisinde üçüncü sırada yer almasına rağmen en fazla tercih sadece Arap kökenli öğrenciler tarafından olmuştur. O da altıda bir oranında bir katılımıdır. Öğrencilerin yorumları incelendiğinde, bu konuların az sevilmesinde etken olarak, sıkıcı bir üslupla anlatılması gösterilebilir. Süryani öğrencilerin hiç tercih etmemesi ve Kürt öğrencilerinse çok az orandaki katılımı dikkat çekicidir.

Sevilen konular genelde siyasi tarih etrafında dönüyor olup, bunun dışına çıkan, ancak birkaç başlıktan bahsedilebilir: gündelik hayatlar, halk ile devlet ilişkileri,

dünya kültürleri gibi. Öğrencilerin hemen hemen hepsinin ders kitaplarında yer alan konular üzerinden değerlendirme yapmış oldukları gözlemlenebilmektedir.

4.1.2 Öğrencilerin tarih dersinde en rahatsız oldukları konularla ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Öğrencilerin büyük bir kısmı yöneltilen soruda geçen ‘rahatsız olma’ kavramını ‘sıkılma, keyif almama’ şeklinde değerlendirmiş olup, buna göre cevaplandırmıştır. Kastedilen anlam, ‘onları huzursuz eden, derste duymaktan hoşlanmadıkları’ şeklindedir. 178 öğrenci soruyu cevaplamıştır.

Sınıf ortamında öğrencilere soru yöneltilirken, çekinmeden cevap vermeleri telkininde bulunularak samimi cevap vermeleri beklenmiştir. Birçok öğrencinin bu samimiyetle cevap verdiği inandırıcıdır.

Mardin ilinde eğitim gören lise öğrencilerine yöneltilen “*Tarih dersinde en rahatsız olduğunuz konu hangisidir? Neden?*” sorusuna verilen cevaplar aşağıdaki Tablo 4.1-3’te yer almaktadır.

Tablo 4.1-3 Öğrencilerin Tarih Dersinde En Rahatsız Oldukları Konularla İlgili Görüşleri

GÖRÜŞLER	f
Tarih Dersinde En Rahatsız Olduğunuz Konu Hangisidir? Neden?	Kürt
Rahatsız olduğum konu yok	13
Devletin kuruluşunda Kürtlerin göz ardı edilmesi	4
Süryani arkadaşlarımızı rahatsız eden konulardan, onlar adına, rahatsız oluyorum	3
Konular objektif anlatılmıyor	3
Atatürk’ün abartılıyor, askerlerin emeklerine çok değinilmiyor	2
Türklerin başarıları çok abartılıyor	2
Başarısızlıklara çok değinilmediğini düşünüyorum	2
Bazı olayların abartıldığını düşünüyorum	2
Bazı olaylar eksik anlatılıyor	2
Kardeş katli konusunu kabullenemiyorum	2
Savaş konularını sevmiyorum	2
İlk uygarlıklar konusunu sevmiyorum	2
İlk Türk devletleri konusunu sevmiyorum	2

Ders kitabı çok milliyetçi ve taraflı	2
Dersi dinlemediğim için bilmiyorum	2
Yararlı ve zararlı cemiyetler taraflı yazılıyor	1
Konu siyasete girmesin diye hocaların eksik bilgi vermesi	1
Müslümanların keşiflerinin batılılarınmış gibi anlatıldığını düşünüyorum	1
Orta Asya Tarihini sıkıcı buluyorum	1
Türklerin dışındaki kültürler aşağılanıyor	1
Haçlı Seferleri konusunu sevmiyorum	1
Osmanlı gibi büyük bir devletin yıkılışı konusu canımı sıkıyor	1
İnkılap tarihini inandırıcı bulmuyorum	1
Antlaşmaların çok ayrıntılı anlatılması	1
İnkılap tarihini sevmiyorum	1
İnanç konularından rahatsız oluyorum	1
Şeyh Said İsyanından kötü bahsedilmesinden rahatsız oluyorum	1
Atatürk'ün icraatları, güneydoğuyu etkileyen olaylarda Kürtler yok sayılıyor	1
İsyanlardan rahatsız oluyorum, insanların savaşması üzücü	1
Ermeni olaylarından rahatsız oluyorum, çünkü kim doğru söylüyor bilmiyoruz	1
Savaş ve antlaşmaları sevmiyorum, çünkü boğucu buluyorum	1
Siyasi konuları sevmiyorum	1
Tüm konulardan rahatsız oluyorum	1
Toplam Bildirilen Görüş	63
Cevap vermeyenler	5

Tarih Dersinde En Rahatsız Olduğunuz Konu Hangisidir? Neden?	Arap
Rahatsız olduğum konu yok	16
İlk Uygarlıklar konusundan rahatsız oluyorum, ilgimi çekmiyor	6
Osmanlı tarihinden rahatsız oluyorum, çok uzun olduğu için	2
Osmanlı Yıkılış döneminden rahatsız oluyorum, devletin yıkılışı zoruma gidiyor	2
Antlaşmalardan rahatsız oluyorum, sıkıcı geliyor	2
Savaşlardan rahatsız oluyorum	2
Bazı konuların abartıldığını düşünüyorum	2
Bazı konuların çok detaylı anlatılmasından rahatsız oluyorum	2
Padişahların icraatlarını sıkıcı buluyorum	2
Sadece Türklerden bahsedilmesinden rahatsız oluyorum	1
Beylikler konusundan rahatsız oluyorum, çok ayrıntılı verildiği için	1
İlk Türk Devletleri konusundan rahatsız oluyorum, ilgimi çekmiyor	1

Milli Mücadele konusundan rahatsız oluyorum, ihanet konularını sevmiyorum	1
İhtilallerden rahatsız oluyorum	1
Osmanlı'nın hep olumlanmasından rahatsız oluyorum	1
Türklerin çok abartıldığını düşünüyorum, bazı bilgiler yalan	1
İlk insanlarla ilgili bilgiler yanlış aktarılıyor, insanlar aptalmış gibi lanse ediliyor	1
Soykırım, katliam gibi konuları sevmiyorum	1
Türkiye Selçuklu – Bizans ilişkileri	1
Haçlı Seferleri	1
Eskiçağ Tarihi	1
Tımar sistemiyle ilgili konuları sıkıcı buluyorum, çünkü çok ayrıntıya giriliyor	1
Rönesans ve Reform konularını sıkıcı buluyorum, her yıl görmeye gerek yok	1
Türkiye Cumhuriyeti'nin abartılmasından rahatsız oluyorum	1
Aynı konuların devamlı tekrar edilmesinden rahatsız oluyorum	1
Çoğu konuyu gereksiz buluyorum	1
Tüm konulardan rahatsız oluyorum	1
Toplam Bildirilen Görüş	54
Cevap vermeyenler	8

Tarih Dersinde En Rahatsız Olduğunuz Konu Hangisidir? Neden?	Süryani
Rahatsız olduğum konular var	14
İslam Tarihi konusundan rahatsız oluyorum, çünkü ilgimi çekmiyor	7
Rahatsız olduğum bir konu yok	3
Her konuda devletin kendini haklı görmesinden rahatsız oluyorum	2
Katoliklerle Ortodoksların karıştırılmasından rahatsız oluyorum	2
Tüm konulardan rahatsız oluyorum	2
İslamiyet döneminden rahatsız oluyorum, çünkü tarihle ilgisi yok	1
Konular işlenirken önyargılı olunmasından rahatsız oluyorum	1
Osmanlı tarihinden sıkılıyorum, çünkü çok detaylı anlatılıyor	1
Osmanlı tarihinden rahatsız oluyorum, çünkü çoğu bilgi yanlış anlatılıyor	1
Haçlı seferlerinden rahatsız oluyorum	1
İsyanlardan ve isyanlara müdahalelerden rahatsız oluyorum	1
Fetih konularından rahatsız oluyorum, çünkü sıkıcı geliyor	1
Fikir akımlarından rahatsız oluyorum, çünkü sıkıcı buluyorum	1
Tüm konuları faydalı buluyorum	1
Toplam Bildirilen Görüş	39
Cevap vermeyenler	3

Tarih Dersinde En Rahatsız Olduğunuz Konu Hangisidir? Neden?	Yezidi
Dini konulardan rahatsız oluyorum, katı uygulamalardan dolayı	1
Haçlı Seferleri'nden rahatsız oluyorum, objektif anlatılmadığını düşünüyorum	1
Osmanlı Tarihi'nden, Hristiyan çocukların ailelerinden alınması hoş bulmuyorum	1
Rahatsız olduğum bir konu yok	1
Toplam Bildirilen Görüş	4

Tarih Dersinde En Rahatsız Olduğunuz Konu Hangisidir? Neden?	Türk
Rahatsız olduğum bir konu yok	10
İslam Tarihi	2
İlk Uygarlıklar	2
İlk Türk Beylikleri	1
İlk İslam Devletleri	1
Osmanlı'nın Yıkılışı	1
Türkiye Selçuklu Devleti	1
Başarısız Osmanlı Padişahlarının İcraatları	1
Osmanlı ile beraber Türklerin Araplaşması ve kadına saygının azalması	1
Konuların doğru aktarıldığını düşünmüyorum	1
Ders esnasında ırkçılık/siyaset yapılması	1
Osmanlı Safevi ilişkileri, karışık geldiği için	1
Görsel temaların az olmasından rahatsız oluyorum	1
Sarıkamış olayı canımı sıkıyor	1
Dersler sıkıcı bir şekilde işleniyor	1
Toplam Bildirilen Görüş	26
Cevap vermeyenler	2

Tarih Dersinde En Rahatsız Olduğunuz Konu Hangisidir? Neden?	Melez
Rahatsız olduğum konu yok	2
Osmanlı tarihinden rahatsız oluyorum, çünkü çok fazla işledik	1
Anadolu Selçuklu Devleti	1
Tarihlerin ezberletilmesi	1
Milletlerin yorum katılarak anlatılması	1
Cumhuriyete odaklanıp başka milletlere yer verilmemesi	1
Aynı konuların detaylı bir şekilde tekrarlanması	1
Cumhuriyet döneminin yanlış ve eleştiriye kapalı aktarılması	1

Savaşlar	1
Moğollar	1
Harem	1
İnkılap Tarihi	1
Sıkıntılı dönemler	1
Toplam Bildirilen Görüş	14
Cevap vermeyenler	1

Tarih Dersinde En Rahatsız Olduğunuz Konu Hangisidir? Neden?	Köken Belirtmeyen
Konuların çok ayrıntılı anlatılmasından rahatsız oluyorum	3
Konuların bağlantısızlığından dolayı rahatsız oluyorum	1
Fetihler, çünkü savaşlarla tarihi eserlerin yıkılması hoşuma gitmiyor	1
İnkılap tarihi, çünkü gerçekliği şüpheli geliyor	1
Savaşlarla tarihi eserlerin yıkılmasından rahatsız oluyorum	1
Haçlı Seferleri, çünkü çok karışık	1
Antlaşmalar, çünkü önemli maddeler saklanıyor	1
İstanbul'un Fethi	1
Harem	1
İçerik ilgimi çekmiyor	1
Tüm konulardan rahatsız oluyorum	1
Toplam Bildirilen Görüş	13
Cevap vermeyenler	3

Soruya cevap veren toplam öğrenci sayısı 178 olup, 22 öğrenci cevaplamamıştır. 178 öğrencininse belirttiği toplam görüş sayısı 213'tür. Soru yöneltilen öğrencilerin toplamda 45 tanesi rahatsız olduğu herhangi bir konu olmadığını belirtmiş ve en yüksek oran 16 öğrenci ile Arap kökenlilere aittir. Süryani kökenli öğrencilerinse 14 tanesi, diğer tüm öğrencilerden farklı olarak, "*rahatsız olduğum konular var*" demeleriyle dikkat çekmiştir.

Tablo 4.1-3'te başlıklar halinde cevapları aktarılan öğrencilerden SÖ4, çokça karşılaşılan bir görüş olarak; tarih dersinde, o ülkenin devamlı olumlanmasından duyulan rahatsızlığa değinmiştir. Düşüncelerini ise şu cümlelerle ifade etmiştir: "*Tarih dersi anlatıldığı ülkede kendi ülkesinin her zaman haklı olduğunu savunuyor. Bence tarih dersi tüm kaynakları araştırarak (iyi veya kötü) tüm bilgileri önümüze sermeli.*". KÖ7 ise Süryani arkadaşlarına karşı hissettiği duyarlılığı şu cümlelerle anlatmıştır:

“Bazı konularda Süryanilerle ilgili bir şeyler var ve bizim aramızda da Süryani arkadaşlarımız olduğu için rahatsız oluyoruz ve hocalarımız bu konuları işlerken de biraz çekiniyorlar.”

Tarihteki bazı olaylar, taraflı bakıldığı için farklı algılanabilmektedir, tıpkı KÖ8 rumuzlu öğrencinin yaklaşımı gibi. Kendisine göre tarih kitabını yazanlar taraflı olduğu için bir cemiyeti yararlı iken zararlı cemiyetler arasında yazmıştır. KÖ8, kendi düşünce yapısına göre mevzuya bakarak; zararlı bir cemiyetin zararsız olduğunu savunmaktadır. KÖ8 bu konuyla ilgili samimi duygularını ifade ederek, zararsız gördüğü bir hareketi şu sözlerle savunmuştur:

“Aslında tüm konuları seviyorum ama bazı konuları tarihi yazanlar, tarafsız yazmıyor. Onlara zararlı gelen şeyleri kötülüyorlar. Mesela İnkılap dersindeki yararlı ve zararlı cemiyetleri sıralarken Kürt Teali Cemiyeti'nin zararlı cemiyetler içinde yer alması gibi.”

Hangi Süryani arkadaşla görüşüldüyse yakındıkları konu, tüm Hristiyan mezheplerinin birbirine karıştırılmasıdır. Müslümanlar, Hristiyanlığı tam tanımadıkları için tüm mezheplerini aynıymış gibi değerlendirirken Hristiyanlar kendi içlerinde ciddi bir ayırım yaşamaktadır. Bu ayırlardan bir tanesi de Katoliklerle Ortodokslarinkidir. Örneğin, tarihte yaşanan Haçlı Seferleri olayında Süryanilerin de acıları vardır. Katoliklerin hareketi olan bu seferlerde Ortodokslar da hedef alındığı halde Ortodoks olan Süryanilerin ataları bu seferleri düzenlemişçesine muamele gördüklerinden yakınmaktadırlar. İşte bununla bağlantılı olarak SÖ18 rumuzlu öğrenci düşüncesini şu cümleyle ifade etmiştir: *“Katolik kilise Hristiyanlarını anlatırken katolik mezhebini Ortodoks mezhebi ile karıştırmaları bizi utandırıyor.”*

Tarih dersi işlenirken öğrencilerin en rahatsız olduğu konularla ilgili analiz tablosu ve yorum

Bildirilen cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin belli başlı konulardan duydukları rahatsızlık hemen hemen aynı orandadır. Rahatsızlıklarını farklı cümlelerle anlattıkları için yukarıdaki Tablo 4.1-3'te her cümleye ayrı ayrı yer verilmiştir. Aşağıdaki Tablo 4.1-4'de ise, aynı tema etrafında yoğunlaşan ilk beş görüşü ve bu görüşlerin kaç kez belirtildiğine yer verilmesi faydalı bulunmuştur. Buna göre:

Tablo 4.1-4 Tarih Dersi İşlenirken Öğrencilerin En Rahatsız Olduğu Konularla İlgili Analiz Sonuçları

Konular	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Tarafli bir dille gerceklerin anlatilmaması	13	5	5	1	2	3	2	31
Etnik kökenleriyle ilgili temalar	12	4	3	1	1	1	-	22
Konuların ayrıntılı anlatılması	4	9	1	-	-	2	2	18
İlk Uygarlıklar konusu	2	6	-	-	2	-	-	10
İslam tarihine fazla yer verilmesi	-	-	7	-	2	-	-	9
KÖ: Kürt kökenli öğrenciler	TÖ: Türk kökenli öğrenciler							
AÖ: Arap kökenli öğrenciler	MÖ: Melez öğrenciler							
SÖ: Süryani öğrenciler	BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler							
YÖ: Yezidi öğrenciler	T: Toplam							

Tablo 4.1-4'e göre, görüş bildiren öğrencilerin beşte biri tarih dersinde tarafli bir dil kullanıldığını ve gerceklerin anlatılmadığını belirtmiştir. Özellikle Kürt kökenli öğrenciler bundan rahatsızlık duyarken etnik olarak ayrımcılığa uğradıklarıyla bağlantılı cevaplar da vermişlerdir. Bununla bağlantılı olarak TÖ25: "*Kürt kökenli arkadaşlar şimdi hep dışlandıklarını söyleyecekler...*" şeklinde bir düşüncesini belirtmiştir. TÖ25'in yaptığı yoruma benzer başka ifadelerin de olduğunu göz önünde bulundurursak, sınıf ortamında bu tarz konulara çokça değinilmektedir.

Arap kökenli öğrenciler, daha ziyade, konular işlenirken detaya inilmesinden ve ilk uygarlıklar konusunun sıkmasından yakınmışlardır. Arap kökenli öğrencilerin bir kısmı ilk uygarlıkları belirtirken rahatsız olmaktan ziyade sıkıcı buldukları doğrultusunda cevap vermişlerdir. Onlar gibi, bu soruyu farklı değerlendirerek kendilerini huzursuz/rahatsız eden konudan ziyade sıkın/bunaltan konuları belirten çok öğrenci olmuştur.

Bunun dışında Süryani öğrencilerden de, İslam tarihinin çok fazla yer almasından duydukları rahatsızlığı belirten cümleler gelmiştir. Kendi kültürleri ve dinleriyle ilgili çok fazla bilgi bulamadıklarını düşünmeleri bakımından bu konuların onları rahatsız etmesi anlaşılabilir bir durumdur.

4.1.3 Öğrencilerin, tarih öğretiminin amacı ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Soru yöneltile öğrencilerin büyük bir kısmının, soruda geçen “tarih öğretiminin...” kısmını “tarih öğretmeninin...” şeklinde okuduğu, verdikleri cevaplardan gözlemlenmiştir. Dolayısıyla bazı cevaplar, öğretmenlerden beklentileri ifade eden konular içerirken, cümleler de “...anlatmak”, “...öğretmek” gibi yüklemeler barındırmaktadır. Verilen cevaplara, tema dışı bir anlam yüklediği için hepsi değerlendirmelere alınmıştır. Soruyu cevaplayan öğrenci sayısı 185’tir.

Mardin ilinde eğitim gören lise öğrencilerine yöneltile “*Sizce tarih öğretiminin amacı ne olmalıdır?*” sorusuna verdikleri cevaplar, Tablo 4.1-5’te yer almaktadır.

Tablo 4.1-5 Öğrencilerin, Tarih Öğretiminin Amacıyla İlgili Görüşleri

GÖRÜŞLER	f
Sizce tarih öğretiminin amacı ne olmalıdır?	Kürt
Geçmişten ders alıp geleceğe yön vermek	16
Geçmişimizi öğretmek	13
Gerçekleri en doğru şekliyle aktarmak	11
Ülkemizin tarihini ve atalarımızı öğretmek	6
Tarihi sevdirmek	4
Kendi kültürümüzü öğretmek	4
İrk ayrımı yapmadan geçmişimizi öğretmek	3
Dostu düşmanı tanıtmak	2
Empati kazandırmak	2
Kalıcı bilgi sağlamak	2
Olayları değerlendirebilmeyi öğretmek	2
Genel kültür bilgisi kazandırmak	2
Öğretmekten ziyade tarihe bağlamak	2
Herkes eşit mesafede, değer veren üslupla tarihi öğretmek	1
Farklılıkları öğretmek, başka kültürleri tanıtmak	1
Batıya mal edilmiş kültürümüzü doğrularıyla sunmak	1
Kökenimizi göz ardı etmeden devletimize bağlamak	1
Kardeşçe yaşamaya teşvik etmek	1
Batı sürekli övülmemeli, doğunun değerleri de öğretilmeli	1

Kürtlerden bahsedilmediği için geleceğimize ışık tutamıyoruz	1
Toplam Bildirilen Görüş	76
Cevap vermeyenler	2

Sizce tarih öğretiminin amacı ne olmalıdır?	Arap
Geçmişimizi öğretmek	17
Geçmişten ders alıp geleceğe yön vermek	15
Gerçekleri olduğu gibi, objektif anlatmak	13
Millet ve vatan sevgisi aşlamak	3
Tarihi sevdirmek	2
Genel kültür kazandırmak	1
Sınava dayalı eğitim vermemek	1
Kitapta anlatılanın dışına çıkmamak	1
İnsanlığı yaşatmak	1
Bilinçlendirmek	1
Her insan ayrı bir şekilde faydalanır	1
Toplam Bildirilen Görüş	56
Cevap Vermeyenler	8

Sizce tarih öğretiminin amacı ne olmalıdır?	Süryani
Geçmişten ders alıp geleceğe yön vermek	7
Gerçekler olduğu gibi, tarafsız anlatılmalı	4
Geçmişini öğretmek	3
İnsanın kültürünü tarihini öğretmek	1
Dersler sadece övünme aracı olarak kullanılmamalı	1
Dersi eğlenceli işleyip dersi sevdirmek	1
Öğretmen eski dönemleri merak ettiği için öğretiyor	1
Hatalarla yüzleşerek dersleri işlemek	1
Yerinde oturmak	1
Toplam Bildirilen Görüş	20
Cevap Vermeyenler	2

Sizce tarih öğretiminin amacı ne olmalıdır?	Yezidi
İnsanlık tarihini öğretmek olmalı	2
Hikaye gibi anlatarak öğretmek olmalı	1
Toplam Bildirilen Görüş	3

Cevap Vermeyenler **1**

Sizce tarih öğretiminin amacı ne olmalıdır?	Türk
Geçmişten ders alıp geleceğe yön vermek	6
Doğruyu olduğu gibi objektif bir dille anlatmak	6
Kendi tarihimizi öğretmek	4
Geçmişini öğretmek	3
Milli bilinç sahibi, çevresine duyarlı nesiller yetiştirmek	3
Atatürk'e saygılı, ülkesine faydalı bireyler yetiştirmek	3
Ülkenin nasıl kurulduğunu öğretmek	2
Önceki Türklerin hatalarından ders çıkarılmasına yardımcı olmak	2
Tarihimizi bilmezsek yok oluruz	2
Sert bir dil kullanmadan konuları anlatmak	1
Konuları sıkıcı olmadan öğretmek	1
Toplam Bildirilen Görüş	33

Sizce tarih öğretiminin amacı ne olmalıdır?	Melez
Geçmişten ders alıp geleceğe yön vermek	8
Geçmişini öğretmek	4
Gerçekleri tüm açıklığıyla anlatmak	3
Geçmişimizi tanıyıp, anlamamızı sağlamak	2
Milli bilinci oluşturmak	2
Savaşları öğretmek	1
Zor konularda gezerek anlatmak	1
Bilgileri tarafsız ve eksiksiz anlatarak öğrencilere fikir kazandırmak	1
Toplam Bildirilen Görüş	22
Cevap Vermeyenler	1

Sizce tarih öğretiminin amacı ne olmalıdır?	Köken Belirtmeyen
Geçmişten ders alıp geleceğe yön vermek	3
Atalarımızı anlatmak	3
Örflerimizi öğretmek	1
Doğru aktarım	1
Hikayeci anlatım	1
Tarihi sevdirmek	1
Toplam Bildirilen Görüş	10

Soruya cevap veren toplam öğrenci sayısı 185 olup, 16 öğrenci cevaplamamıştır. 185 öğrencininse belirttiği toplam görüş sayısı 220'dir.

Tablo 4.1-5'te başlıklar halinde cevapları aktarılan öğrencilerden MÖ6, 43 görüşte bildirildiği gibi, gerçekleri açık bir şekilde öğrenme isteğiyle ilgili şu cümleleri sarf etmiştir:

“Bence tarih pragmatik olarak değil de bütün çıplaklığıyla anlatılmalı. Çünkü eğer geçmişte yaptığımız hataları bilmezsek gelecekte de aynı hataya düşebiliriz. Yani benim naçizane fikrim, tarih solunum gibidir. Bu yüzden yaşamak ve daha güzel bir gelecek için solunuma(tarihe) ihtiyacımız vardır. Bize geçmişimizi doğru bildirsün ki geleceğimiz şiir olsun.”

KÖ58, geçmişten alınan bilgilerle geleceğe yön verme amacının üstünde durarak, Kürtlerin uğradığını düşündüğü haksızlıklarla ilgili şöyle demiştir:

“Tarih öğretiminin amacı geçmişini bilip geleceğimize ışık tutmaktır. Bu konuda çok doluyum. Kusura bakmayın. Ne yazık ki biz Kürtlerin tarihi anlatılmadığı için özel bir araştırmadan hariç ne geçmişimizi doğru dürüst bulabiliyoruz ne de geleceğimize ışık tutabiliyoruz. Bugünkü siyasi ve toplumsal çatışmaları da buna bağlıyorum. Atatürk Nutuk'ta Türk ve Kürtlerin ayrılmaz bir bütün olduğu söylüyor. Ama ne yazık ki yapılan gizli politikalar bunun bir kandırmaca olduğunu ortaya koyuyor. Bugünkü tarih kitapları faydacı tarihin Everest noktasıdır.”

KÖ49 rumuzlu öğrenci, yakın zaman önce yaşanan Elazığ depremiyle ilgili, sosyal medyada karşılaşılan bir duruma atıfta bulunarak zihinlerinde, Türkiye'nin doğu-batı şeklinde ayrıldığını şu cümlelerle belirtmiştir:

“Tarih bize batıyı sürekli övmemeli. Doğunun da batı kadar değerli olmasını kavratmalı. Mesela Elazığ depreminde Türkiye'deki Google'da en çok arananlarda 'Elazığ Kürt mü?'

diye aramış herkes. Çok mu önemli ölenlerin Kürt olması? İşte batıdaki bu düşünceyi yok etmeleri gerekli.”

Diğer kökenlerden gelen öğrencilerden ziyade Türk öğrenciler, tarih öğretiminin amacı olarak daha olumlu, ülke geçmişine bağlılık bildiren ifadelerde bulunmuşlardır. T24, bununla bağlantılı olarak görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Aslında insanların eskiye dönüp bakmasıdır. Nasıl yollar izlemiş, nereden başlamış bunları bilmek özellikle ülkemize, büyük yararları olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu ülke kendi başına ülke olmuyor.”*

Öğrencilerin, tarih öğretiminin amacıyla ilgili görüşlerinin analiz tablosu ve yorum

Bildirilen cevaplar incelendiğinde, tüm öğrencilerin bazı temalar etrafında ortak görüş beyan ettiği görülmektedir. Düşüncelerini farklı cümlelerle anlattıkları için yukarıdaki Tablo 4.1-5’te her cümleye ayrı ayrı yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda ise aynı tema etrafında yoğunlaşan ilk üç görüşü ve bu görüşlerin kaç kez belirtildiğine yer verilmiştir. Buna göre:

Tablo 4.1-6 Öğrencilerin Tarih Öğretiminin Amacıyla İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları

Görüşler	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Geçmişten ders alıp geleceğe yön vermek	16	15	7	-	10	8	3	59
Geçmiş öğrenmek	13	17	4	2	7	6	3	52
Gerçeklerin anlatılması, objektif bir dil kullanılması	13	13	6	-	6	4	1	43
KÖ: Kürt öğrenciler	TÖ: Türk öğrenciler							
AÖ: Arap öğrenciler	MÖ: Melez öğrenciler							
SÖ: Süryani öğrenciler	BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler							
YÖ: Yezidi öğrenciler	T: Toplam							

Cevaplar incelendiğinde, tarih öğretiminin amacı olarak, tüm öğrencilerin ortak üç unsur üstünde durduğu görülmektedir. Öğrencilerin, tarih dersine, diğer alanlardan farklı olarak, davranış geliştirici ve değer kazandırıcı bir anlam yükledikleri, verdikleri cevaplardan anlaşılmaktadır. Bu bölümde de görüldüğü gibi öğrencilerin 59 görüşle üzerinde en çok durdukları tema, ‘geçmişten ders alıp geleceğe yön vermek’

olmuştur. İkinci olarak ‘geçmiş öğrenmek’ ve sonuncu olarak da ‘gerçeklerin olduğu gibi anlatılması’ şeklinde ortak görüş bildirilmiştir.

Yine dikkat çeken bir diğer cevap da genelinin Müslüman olduğunu ifade ettiği, Süryani ve Yezidi dışındaki öğrencilerin, “Atalarımızı, tarihimizi öğretmek” anlamında kurduğu cümlelerin yanında Süryani ve Yezidi öğrencilerin “İnsanlık tarihini öğretmek” şeklinde verdikleri cevaplardır.

4.1.4 Öğrencilerin, Türkiye Cumhuriyeti’nin bir vatandaşı olarak tarih dersinden nasıl etkilendikleriyle ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Soruyu yöneltirken öğrenmek istenilen düşünce; tarih dersinde işledikleri temaların, ülkelere olan bağlılıklarına bir etkisi olup olmadığıdır. Öğrencilerin birçoğu tarih dersinin üzerlerindeki etkisini, bir vatandaş olarak değerlendirmekten ziyade yalın bir şekilde yorumlamıştır. Cevap veren öğrenci sayısı 190 olması itibarıyla yüksek bir katılım sağlanmıştır.

Mardin ilinde eğitim gören öğrencilere yöneltilen “*Türkiye Cumhuriyeti’nin bir vatandaşı olarak tarih dersi sizi olumlu mu yoksa olumsuz mu etkiliyor? Cevabına göre anlatır mısınız?*” sorusuna verdikleri cevap aşağıdaki Tablo 4.1-7’de yer almaktadır.

Tablo 4.1-7 Öğrencilerin Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Olarak Tarih Dersinden Nasıl Etkilendikleriyle İlgili Görüşleri

GÖRÜŞLER	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Türkiye Cumhuriyeti’nin vatandaşı olarak tarih dersi sizi olumlu mu yoksa olumsuz mu etkiliyor?								
Olumlu etkiliyor	34	45	11	3	18	11	5	127
Olumsuz etkiliyor	8	2	8	-	2	2	4	26
Hem olumlu hem olumsuz etkiliyor	4	5	4	1	-	-	1	15
Etkilemiyor	4	-	-	1	1	-	1	7
Cevap vermek istemiyorum	3	3	-	-	-	-	4	10
Bir vatandaş olarak tarih dersi nasıl etkiliyor?	Kürt							
Bu sayede geçmiş öğreniyoruz	10							
Kendi tarihimizi öğrenmemize yarıyor	5							
Ülkemize bağımızı kuvvetlendiriyor	4							
Bu sayede geçmişten ders çıkarıyoruz	3							

Konular işlenirken ırk, din, dil ayrımı yapılıyor	3
Bazı konular yanlış anlatılıyor	3
Geçmişteki olaylar bazı milletlere önyargılı bakılmasına neden oluyor	2
Türk tarihini öğrenmek kendi tarihimi unutturuyor	2
Devlete bağımlı azalıyor	2
Başka ülkeleri tanımamıza vesile oluyor	1
Türk vatandaşı olarak Türklerin geçmişini öğrenmek güzel	1
Önemli insanları öğreniyoruz	1
Herkesiz gerçek yüzünü görüyoruz	1
Mesuliyet bilincimizi geliştiriyor	1
Ülkemizin geçmişteki ve bugünkü ilişkilerini kıyaslayabiliyoruz	1
Hayatımda önemli kararları alırken yardımcı oluyor	1
Tarihi sıkıcı buluyorum	1
Tarihi öğrenmek saçma	1
Kürt tarihine hiç değinilmiyor	1
Sadece Türklerin başarılarının anlatılması olumsuz etkiliyor	1
Türkiye hakkında bilgi alamıyorum	1
Bilgilerin doğru olup olmadığına göre değişir	1
Toplam Bildirilen Görüş	47

Bir vatandaş olarak tarih dersi nasıl etkiliyor?	Arap
Geçmişimizi öğrenmeye yardımcı oluyor	21
Ülkemizin geçtiği zor şartları öğrenmek devletime bağımlı arttırıyor	6
Atalarımızın verdiği mücadele bizi mutlu ediyor, bayrağımıza bağlıyor	4
Geçmişle bugün arasında büyük farklar olduğunu öğreniyoruz	2
Bilgi kazandırıyor	1
Tarih hayatımızın bir parçası	1
Birbirimize bağımlı kuvvetleniyor	1
Geçmiş öğrenerek neden geri kaldığımızı anlamış oluyoruz	1
Gerçeklere çok değinilmiyor	1
Geçmişte yapılan hataların tekrarlanması ürkütüyor	1
Osmanlı siyasi durumu	1
Bilgilerin nedenleri net bir şekilde öğretilmeli	1
Bu kadar şanlı bir tarih daha iyi anlatılmalı	1
Toplam Bildirilen Görüş	42

Bir vatandaş olarak tarih dersi nasıl etkiliyor?	Süryani
---	----------------

Bu sayede geçmişimizi öğreniyoruz	10
Ayrımcılık yapıyor	2
Atatürk'ün yenilikleri ve akıllıca savaşları vatanseverlik aşıyor	1
Tarihi seviyorum	1
Hristiyanlık kötü anlatılıyor	1
İslam dışındaki dinler kötüleniyor	1
Bazı konular doğru anlatılmıyor	1
Savaşlara çok fazla yer veriliyor	1
Bu bilgiler işime yaramayacak	1
Toplam Bildirilen Görüş	19

Bir vatandaş olarak tarih dersi nasıl etkiliyor?	Yezidi
Türk tarihini seviyorum	1
Toplam Bildirilen Görüş	1

Bir vatandaş olarak tarih dersi nasıl etkiliyor?	Türk
Ecdadımızın tarihini öğrenmek ülkeye bağımlıyı artırıyor	5
Kendi tarihimizi öğrenmeliyiz	3
Geçmiş olayları öğrendikçe güncel olayları değerlendirebiliyorum	3
Bazı tarihi olaylar yanlış yorumlanarak anlatılıyor	1
Geçmişte yapılan hatalar yüzünden Türkiye kötü durumda	1
Toplam Bildirilen Görüş	13

Bir vatandaş olarak tarih dersi nasıl etkiliyor?	Melez
Geçmiş öğrenip bilgileniyorum	5
Objektif anlatılmaması sıkıntılı	3
Ülkemin geçmişini öğrenmek bağımlıyı artırıyor	2
Bu sayede geçmişimizi unutmuyoruz	1
Geleceğimize ışık tutuyor	1
Atalarımızın bizim için mücadelelerini öğreniyoruz	1
Geçmiş düşmanlarımızı tanıyoruz	1
Türk tarihini öğrenip önyargılardan arınmış olmak önemli	1
Toplam Bildirilen Görüş	15

Bir vatandaş olarak tarih dersi nasıl etkiliyor?	Köken Belirtmeyen
Geçmişteki mücadeleleri öğrenmek bilinçlendiriyor	3

Ülkelerin tarihi önemli	1
Anlatılan hiçbir şeye inanmıyorum	1
Gerçeklerin saklanması yanlış	1
Konudan konuya değişir	1
Toplam Bildirilen Görüş	7

KÖ: Kürt öğrenciler	TÖ: Türk öğrenciler
AÖ: Arap öğrenciler	MÖ: Melez öğrenciler
SÖ: Süryani öğrenciler	BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler
YÖ: Yezidi öğrenciler	T: Toplam

Soruya cevap veren toplam öğrenci sayısı 190 olup, 10 öğrenci cevaplamamıştır. 190 öğrencininse belirttiği toplam görüş sayısı 144'tür, buradan da anlaşılacağı üzere bu konuyla ilgili çok fazla yoruma gidilmemiştir. Ayrıca bir vatandaş olarak tarih dersinin üzerlerinde olumlu etki yaptığını söyleyen öğrenci sayısı 127 olup, olumsuz etki yaptığını söyleyenler 26'dır. Bunun dışında her iki yönde de etki yaptığını söyleyen 15 öğrenci varken 7 öğrenci etkilemediğini belirtmiştir. 15 öğrenci olumlu veya olumsuz yönde yorum yapmayı sadece tarih dersiyle ilgili ne düşündüklerini belirtmiştir.

Tablo 4.1-7'de, başlıklar halinde cevapları aktarılan öğrencilerden TÖ13 rumuzlu öğrenci, tarih dersinin olaylara farklı yönlerden bakmasına fayda sağladığını belirterek, bu sayede ülkesini daha iyi anlayabildiğini şu cümlelerle ifade etmiştir: *“Olumlu etkiliyor. Çünkü geçmişimi tanıdıkça ya da dünya tarihini öğrendikçe olaylara daha farklı yönlerden bakmamı sağlıyor, ülkemizin siyasal ve sosyal yapısını daha iyi anlıyorum.”*. KÖ8 ise tarih dersinin kendisini olumlu etkilediğini şu cümlelerle belirtmiştir: *“Bir Kürt olarak beni olumlu etkiliyor. Sonuçta Türkiye’de yaşıyorum ve bir Türk vatandaşıyım. Türklerin geçmişi beni de etkiliyor.”* SÖ18 de Atatürk’ün kendi üzerindeki olumlu etkisini şu şekilde ifade etmiştir: *“Olumlu etkiliyor, çünkü Atatürk’ün yapmış olduğu yenilikler ve akılcıca savaşlar bana vatanseverliği öğretiyor.”*

KÖ58 rumuzlu öğrenci, derslerde kendi kökleriyle ilgili bilgi bulamadığından yakınmakta olup, üniversite sınavına hazırlamanın dışında herhangi bir olumlu etkisinin olmadığını şu cümlelerle anlatmıştır:

“ Tarih dersi beni sadece YKS sınavı için olumlu etkiliyor. Ama ne yazık ki bazı gerçeklerin üstünü örtüp anlatıyor. Bazı olayları anlatmıyor. Burada sadece Türkler tarihini anlayabiliyor. Ama biz Kürtler Türklerin tarihini öğreniyoruz. Bu da bizim asimilasyon olmamızı sağlıyor ve ben bunun bilerek yapıldığını düşünüyorum. Her yerde geçiyor; Kürt, Türk kardeşir diye, evet kesinlikle ayırım yapmıyorum. Ama biz maalesef ki kardeşlerimizin tarihini öğrenirken kardeşlerimiz bizim tarihimizi öğrenmiyor. Gizli bir asimilasyon politikası bu.”

SÖ13 ise tarih derslerini Hristiyanlık yönünden değerlendirerek, Hristiyanlığın kötü lanse edildiğinden şikayet ederek şunları söylemiştir: “ Hem olumlu hem olumsuz buluyorum. Olumlu yönü geçmişimizi öğrenmek, olumsuz yönü genel olarak Hristiyanlığı kötü anlatmaları.”

Öğrencilerin, bir vatandaş olarak tarih dersinden nasıl etkilendikleriyle ilgili analiz tablosu ve yorum

Bildirilen cevaplar incelendiğinde, tüm öğrencilerin, bazı temalar etrafında ortak görüş beyan ettiği görülmektedir. Düşüncelerini farklı cümlelerle anlattıkları için yukarıdaki Tablo 4.1-7’de her cümleye ayrı ayrı yer verilmiştir. Aşağıdaki Tablo 4.1-8’de ise aynı tema etrafında yoğunlaşan bazı görüşler ve bu görüşlerin kaç kez belirtildiğine yer verilmesi faydalı bulunmuştur. Buna göre:

Tablo 4.1-8 Öğrencilerin Bir Vatandaş Olarak Tarih Dersinden Nasıl Etkilendikleriyle İlgili Analiz Sonuçları

Görüşler	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Geçmişimizi öğrenmeye yardımcı oluyor	15	21	10	-	3	5	3	57
Ülkemize bağlılığı artırıyor	4	11	1	-	5	3	-	24
Bazı konular doğru, objektif anlatılmıyor	8	1	5	-	1	3	2	20
KÖ: Kürt öğrenciler	TÖ: Türk öğrenciler							
AÖ: Arap öğrenciler	MÖ: Melez öğrenciler							
SÖ: Süryani öğrenciler	BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler							
YÖ: Yezidi öğrenciler	T: Toplam							

Buna göre, öğrencilerin belirttiği 57 görüş, tarih dersinin geçmişi öğrenmeye yardımcı olduğu yönündedir. Öğrenciler, bu ortak görüş etrafında toplanırken vatandaş olmanın etkisini göz önünde bulundurmadan, tarih dersini yalın bir şekilde değerlendirmişlerdir. İkinci sırada en fazla ortak görüş belirtilen 24 yorum ise tarih dersi sayesinde ülkelerine bağlarının arttığıyla ilgilidir. 20 tane ortak görüşle belirtilen üçüncü yorum ise bazı konularda gerçeklerin objektif bir şekilde anlatılmadığıyla ilgilidir. Bu üçüncü yorum, öğrenciler tarafından hemen hemen her soruda belirtilmektedir. Tabloda, Yezidi öğrencilerin yorumları görülmektedir; sadece 4 tane Yezidi öğrenci olduğu için, onların yorumları sınırlı oranda öğrenilmektedir.

4.1.5 Öğrencilerin, tarih ders kitabındaki problemleri veya eksik konularla ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Öğrencilerin genel yaklaşımı, konuların çok detaylı ve karışık anlatılmasından duydukları rahatsızlık şeklinde olmuştur. Bunun dışında taraflı bir dil kullanımı ve kendi kültürleriyle ilgili bilgi bulamamaları da problemleri gördükleri diğer konulardır. Genel yaklaşım bu üç görüş etrafında olsa da çok farklı yaklaşımlarda da bulunulmuştur. Bunların ayrıntısı, aşağıdaki tabloda gözlemlenebilmektedir. Toplamda 173 öğrenci soruyu cevaplamıştır.

Mardin ilinde eğitim gören lise öğrencilerine yöneltilen “*Tarih ders kitabında problemleri veya eksik olduğunu düşündüğünüz konular neler?*” sorusuna verilen cevaplar aşağıdaki Tablo 4.1-9’da yer almaktadır.

Tablo 4.1-9 Öğrencilerin Tarih Ders Kitabında Problemleri Veya Eksik Olduğunu Düşündükleri Konularla İlgili Görüşleri

GÖRÜŞLER	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Tarih ders kitabında problemleri veya eksik olduğunu düşündüğünüz konularla ilgili yorumunuz nedir?								
Problemleri veya eksik bir konu olduğunu düşünmüyorum	6	12	11	-	4	3	1	37
Tüm konuların problemleri ve eksik olduğunu düşünüyorum	1	3	-	-	-	2	-	6
Fikrim yok	2	1	1	-	-	1	2	7
Kitaptan ders işlemediğimiz için fikrim yok	4	-	-	-	-	-	1	5
Cevap Vermeyenler	6	10	3	2	2	2	2	27
Tarih ders kitabında problemleri ve eksik gördüğünüz konular nelerdir?								Kürt
Konuların çok uzun, ayrıntılı anlatılması								8
Konular çok karışık anlatılıyor								4

Kürt kültüründen hiç bahsedilmemesi bir eksiklik	4
Türkiye’de birçok millet olduğu halde sadece Türkler anlatılıyor	3
Kürtlerle ilgili mevzular yanlış ve üstü kapalı anlatılıyor	2
Objektif değil	2
Bazı konulara önem verilmediğini düşünüyorum	2
Kitap çok fazla boş bilgi içeriyor	2
İnanç konuları problemlili ve eksik	2
Padişahların hep övülmesi ve hatalarından bahsedilmemesi yanlış	2
Ülkenin yenilgilerine pek yer verilmemesi bir problem	2
Ülkenin kötü yanlarına hiç değinilmemesi bir eksiklik	1
Osmanlı’da farklı kültürlerin etkileşimine değinilmemesi bir eksiklik	1
Selçuklularda Kürtlerin rolüne değinilmiyor	1
Bilim tarihine değinilmemesi	1
Kurtuluş savaşı	1
İhtilaller	1
Osmanlı Yükselme ve yıkılma dönemleri	1
Cümleler genelde yorum içeriyor, saf bilgi olmalı	1
Her olayda sadece haklı olunmasını problemlili buluyorum	1
Irklarla ilgili geçen cümleler problemlili	1
İlk uygarlıklardan eksik bahsediliyor	1
Sadece Türkiye ve Osmanlı tarihine odaklanması bir problem	1
Orta Asya Tarihinden sıkılıyorum	1
Osmanlı’ya hizmeti olan önemli bazı kişilerin anlatılmaması bir eksiklik	1
Selçuklu Devleti’yle ilgili önemli bazı konular eksik işlenmiş	1
Kitap gözleri yoruyor	1
19. yy ve 21. yüzyıldaki devrimler, siyasi konular eksik anlatılıyor	1
Konular ezbere yönelik yazılmış, hikayeci bir dil kullanılmalı	1
Toplam Bildirilen Görüş	51

Tarih ders kitabında problemlili ve eksik gördüğünüz konular nelerdir?	Arap
Konular çok ayrıntılı	9
Konular karışık ve bağlantısız	7
Ülke kültürel olarak çok zengin fakat kitaplarda bu zenginliğe yer verilmiyor	4
Konulara yüzeysel değiniliyor	4
Bilgiler kronolojik sırayla verilmiyor	3
Konuların tek taraflı anlatılması bir problem	2
Toplumsal yaşam detaylı anlatılmalı	2

Atatürk'ün düşüncelerine az yer veriliyor	1
Osmanlı çok abartılıyor	1
İstanbul'un fethine çok az değiniliyor	1
Hep iyi yönler anlatılıyor, hatalardan bahsedilmiyor	1
Öğrencinin merak duygusuna dokunmalı	1
Toplam Bildirilen Görüş	36

Tarih ders kitabında problemlili ve eksik gördüğünüz konular nelerdir?	Süryani
Konuların sadece Türkiye yanlısı anlatılması bir problem	2
Dini konuların derse karıştırılması	2
Hristiyanlığın yanlış anlatılması	1
MEB ne uygun görüyorsa onu işliyoruz	1
Katoliklerin yanlışları tüm Hristiyanlara mal ediliyor	1
İslam tarihi	1
Süryani tarihi anlatılmıyor	1
Süryaniler düşman gösteriliyor	1
Konuların çok ayrıntılı işlenmesi bir problem	1
Toplam Bildirilen Görüş	11

Tarih ders kitabında problemlili ve eksik gördüğünüz konular nelerdir?	Yezidi
Konular çok abartılı anlatılıyor	1
Dünya tarihi eksik anlatılıyor	1
Savaşlar sevicecek konular değil, insanlar ölüyor, gururlanarak anlatılmamalı	1
Toplam Bildirilen Görüş	3

Tarih ders kitabında problemlili ve eksik gördüğünüz konular nelerdir?	Türk
Bir konu anlatılırken neden ve sonuçlar sistematik bir şekilde sıralanabilir	2
Tüm konular karışık	1
Padişahların hayatlarına daha çok yer verilebilir	1
Olayların detayları eksik aktarılıyor	1
Gerçekler olduğu gibi anlatılmalı	1
Antlaşmalar	1
Kullanılan üslup konuların akılda kalmasına engel oluyor	1
Gereksiz konulara çok yer verilip önemli konular daha az yer alıyor	1
Devletlerin kuruluş süreçleri	1
Osmanlı Tarihi	1
Konular tartışmaya açılmıyor	1

Bir olay anlatılırken o dönemin kültürü ve yapısı da anlatılmalı	1
Toplam Bildirilen Görüş	13

Tarih ders kitabında problemleri ve eksik gördüğünüz konular nelerdir?	Melez
Çok fazla gereksiz bilgi içeriyor	3
Bazı detaylara yer verilmemiş, boşluğu öğretmen kendine göre dolduruyor	1
Kaynak sunulmuyor	1
Dili ağır	1
Konular objektif anlatılmıyor	1
Antik kentlere eksik yer veriliyor	1
Zaferler eksik anlatılıyor	1
Savaşlar eksik anlatılıyor	1
Osmanlı tarihi yanlış anlatılıyor	1
Toplam Bildirilen Görüş	11

Tarih ders kitabında problemleri ve eksik gördüğünüz konular nelerdir?	Köken Belirtmeyen
Bilmediğimiz konular yüzeysel, bildiklerimizse gereksiz ayrıntılı anlatılıyor	3
Konular çok detaylı anlatılıyor	3
Kültür tarihi ile ilgili konu yok	1
Bazı konular yanlış anlatılıyor	1
Toplam Bildirilen Görüş	8

KÖ: Kürt öğrenciler	TÖ: Türk öğrenciler
AÖ: Arap öğrenciler	MÖ: Melez öğrenciler
SÖ: Süryani öğrenciler	BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler
YÖ: Yezidi öğrenciler	T: Toplam

Soruya cevap veren toplam öğrenci sayısı 173 olup, 27 öğrenci cevaplamamıştır. 173 öğrencininse belirttiği toplam görüş sayısı 133'tür. Konuyla ilgili fikrinin olmadığını belirten, 12 öğrenci olmuştur. Soru yöneltlen öğrencilerin 37 tanesi, problemleri veya eksik konu olduğunu düşünmediklerini belirtirken 6 tanesi tüm konuların problemleri veya eksik olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 4.1-9'da başlıklar halinde cevapları aktarılan öğrencilerden SÖ5 rumuzlu öğrenci, olayların sadece Türkiye açısından değil de başka ülkeler nazarından da değerlendirilmesi gerektiği ile ilgili şunları ifade etmiştir: “ *Ashnda eksik ve problemleri olan konulara karşı pek bilgili değilim. Açıkçası bazen keşke olaylar sadece Türkiye açısından değil, diğer ülkelerin buna karşı neden böyle politikalar izlendiği yönünden*

de olmalı diye düşünüyorum.”. SÖ25 ise Süryani tarihine yeterli yer verilmediğini söylerken aynı zamanda düşman gibi lanse edildiklerinden yakınarak, düşüncelerini şu cümlelerle ifade etmiştir: “*Süryani tarihi anlatılmıyor ve eksik. Hep düşman olarak gösteriliyor.*”

İnanç konularıyla ilgili problemler anlatımların varlığından öğrenciler sık sık bahsetmiştir. Bu daha ziyade Hristiyan dinine mensup öğrenciler için bir problem teşkil etmektedir. KÖ39 rumuzlu öğrenci de, bu konuyla ilgili duyarlı bir tutum sergileyerek Hristiyan olan arkadaşlarının derste yaşadığı durumla ilgili şunları söylemiştir: “*Yeteri kadar konu olduğunu düşünüyorum ama inanç konuları çok problemlidir. Mesela İslamiyet tarihi anlatılırken Hristiyan olan arkadaşlarımız bundan rahatsızlık duyuyor.*”

“*Konular ezberle yönelik yazılmış, hikayeci bir dil kullanılmalı*” şeklinde düşüncesini özetlediğimiz KÖ20, ise görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“*Tarih ders kitaplarında ezberi destekleyen bilgi yığınları maddeler şeklinde veriliyor. Oysa daha kolay öğrenebilmemiz, tarihi gerçekten yaşanmış gibi kavrayabilmemiz için olay akışı hikayeleştirilmeli. Çünkü benim 6 yaşında okuduğum masalların ayrıntıları bile bugünkü tarih dersinden daha fazla yer ediyor hafızamda.*”

Öğrencilerin, tarih ders kitabındaki problemler veya eksik gördükleri konularla ilgili analiz tablosu ve yorum

Bildirilen cevaplar incelendiğinde, tüm öğrencilerin bazı temalar etrafında ortak görüş beyan ettikleri görülmektedir. Düşüncelerini farklı cümlelerle anlattıkları için yukarıdaki Tablo 4.1-9’da her cümleye ayrı ayrı yer verilmiştir. Aşağıdaki Tablo 4.1-10’da ise aynı tema etrafında yoğunlaşan bazı görüşler ve bu görüşlerin kaç kez belirtildiğine yer verilmesi faydalı bulunmuştur. Buna göre:

Tablo 4.1-10 Öğrencilerin Tarih Ders Kitabındaki Problemler Veya Eksik Gördükleri Konularla İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları

Görüşler	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Konuların çok ayrıntılı, karışık işlendiği	16	16	1	-	4	5	6	48

Türk kültürünün dışında diğer kültürlere yer verilmediği	13	5	4	1	-	1	1	25
Konuların taraflı anlatıldığı	12	4	4	-	1	2	1	24
KÖ: Kürt öğrenciler	TÖ: Türk öğrenciler							
AÖ: Arap öğrenciler	MÖ: Melez öğrenciler							
SÖ: Süryani öğrenciler	BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler							
YÖ: Yezidi öğrenciler	T: Toplam							

Tablo 4.1-10'dan anlaşılacağı üzere öğrencilerin en fazla ortak görüş beyan ettiği yorum, "konuların çok ayrıntılı ve karışık olması"yla ilgilidir. Bunun ardından en fazla ortak görüş, konuların taraflı anlatıldığı ile ilgiliyken, üçüncü görüş ise Türk kültürünün dışındakileri kitapta bulamadıkları yönündedir.

4.1.6 Öğrencilerin, tarih dersi işlenirken, konuları tartışabilecekleri aktivitelerle ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Öğrencilerin en fazla etrafında toplandıkları görüşler; konuları pekiştirmeye yarayacağı, bilgi alışverişi sağlayacağı ve yorumlama yeteneği kazandıracığı şeklinde olmuştur. Soruyu cevaplayan öğrenci sayısı 183 olmuştur.

Mardin ilinde eğitim gören lise öğrencilerine yöneltilen "Tarih dersi işlenirken, konuları tartışabileceğiniz aktiviteler yapıyor musunuz? Sizce böyle aktiviteler derste olmalı mı? Neden?" sorusuna verilen cevaplar aşağıdaki Tablo 4.1-11'de yer almaktadır.

Tablo 4.1-11 Öğrencilerin Tarih Dersi İşlenirken Tartışma Aktiviteleri Yapılmasıyla İlgili Görüşleri

GÖRÜŞLER	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Tarih dersinde konuları tartışabileceğiniz aktiviteler yapıyor musunuz?								
Tartışabilecek aktiviteler yapıyoruz	16	19	13	-	4	5	2	59
Tartışabilecek aktiviteler yapmıyoruz	26	19	7	2	14	4	5	77
Bazen yapıyoruz	2	6	1	-	1	1	-	11
Sizce böyle aktiviteler derste olmalı mı?								
Böyle aktiviteler olmalı	32	37	15	3	14	6	10	117
Böyle aktiviteler olmamalı	3	-	1	1	2	1	-	8
Fikrim yok	2	-	-	-	1	-	-	3
Cevap Vermeyenler	3	5	1	-	3	2	3	17

Tarih dersinde konuları tartışabilecek aktiviteler neden olmalı/olmamalı?	Kürt
Ders akılda kalıcı olur	17
Bilgi alışverişi yapmış oluruz	7
Ders daha eğlenceli olur	6
Herkesin düşüncesini açıkça ortaya koyabileceği bir ortam yok	4
Sınav endeksli olduğumuz için bu sayede konular pekişir	2
Gezilerle de pekiştirilmeli	2
Sınava odaklı olduğumuz için tartışma ortamına fırsatımız yok	2
Farklı inanca mensup kişilerin fikirleri uymayabilir	2
Yorum kabiliyetimizi geliştirir	1
Bilginin doğruluğunu eleştirme ortamı oluşur	1
Olmalı, film/belgesel de izletilmeli	1
Olmalı, tartışmaya açık bir ders	2
Kavgaya dönüşebilir	1
Tarih dersi olmasa da olur	1
Toplam Bildirilen Görüş	49

Tarih dersinde konuları tartışabilecek aktiviteler neden olmalı/olmamalı?	Arap
Bu sayede ders daha iyi anlaşılır	18
Bu sayede bilinçleniriz	7
Bilgi alışverişi olur	5
Ders daha keyifli geçer	4
Yoruma açık bir ders, bu yüzden tartışabilmeliyiz	3
Yorum yeteneğimiz artar	2
Herkes kendi fikrini savunabilmeli	2
Yaşadığımız bölge farklı düşüncelere saygılı olmayı beraberinde getiriyor	1
Toplam Bildirilen Görüş	42

Tarih dersinde konuları tartışabilecek aktiviteler neden olmalı/olmamalı?	Süryani
Konular pekiştirilmiş olur	7
Olmalı ama rencide ediliyoruz	1
Ezberci bir yöntem izleniyor	1
Konudan konuya değişir	1
Toplam Bildirilen Görüş	10

Tarih dersinde konuları tartışabilecek aktiviteler neden olmalı/olmamalı?	Yezidi
--	---------------

Kimse doğruyu tam olarak bilemez	1
Toplam Bildirilen Görüş	1

Tarih dersinde konuları tartışabilecek aktiviteler neden olmalı/olmamalı?	Türk
Bilgiler akılda kalır	8
Farklı pencerelerden bakmayı öğretir	4
Kültürel farklılıklar tartışmayı çıkmaza sokuyor	2
Konuşarak önyargılar kırılır	1
Siyasete bağlandığı için tehlikeli	1
Toplam Bildirilen Görüş	16

Tarih dersinde konuları tartışabilecek aktiviteler neden olmalı/olmamalı?	Melez
Olayları yorumlama yeteneği kazanırız	4
Dersi sevmeye yarar	3
Konuları daha iyi öğreniriz	3
Tarihimizi savunabilmeyi öğreniriz	1
Olmalı, tartışma siyasete kayıyor	1
Hocamız zaten çok iyi, ders güzel geçiyor	1
Okulda imkanlar kısıtlı	1
Toplam Bildirilen Görüş	14

Tarih dersinde konuları tartışabilecek aktiviteler neden olmalı/olmamalı?	Köken Belirtmeyen
Bilgiler akılda kalır	4
Bazı konular yorumlanmalı	1
Fikrimizi söylersek rahatlarız	1
Ufkumuz genişler	1
Olmalı ama öğretmenler fikirlerimize açık değil	1
Toplam Bildirilen Görüş	8

KÖ: Kürt öğrenciler

TÖ: Türk öğrenciler

AÖ: Arap öğrenciler

MÖ: Melez öğrenciler

SÖ: Süryani öğrenciler

BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler

YÖ: Yezidi öğrenciler

T: Toplam

Soruya cevap veren toplam öğrenci sayısı 183 olup, 17 öğrenci cevaplamamıştır. 183 öğrencininse belirttiği toplam görüş sayısı 140'tır. Soru yöneltilen öğrencilerin 59'u ders esnasında tartışma aktivitesi yaptıklarını belirtirken

77'si bu tarz aktiviteler yapmadıklarını ifade etmiştir. Bununla beraber, 117 öğrenci bu tarz aktivitelerin olması gerektiğini vurgularken 8 tanesi, çeşitli sebepler sunarak, olmaması gerektiğini savunmuştur.

Tablo 4.1-11'de başlıklar halinde cevapları aktarılan öğrencilerden TÖ2 konuyla ilgili, tartışma ortamlarının olmadığını, yaşadığı bölgeyle bağlantı kurarak şu şekilde ifade etmiştir: *“Özellikle Güneydoğuda bulunduğumuz için tartışabileceğimiz konulardan uzak duruyoruz ama bence olmalı”*. AÖ43 ise, yorumların tarihi şekillendirilmek de önemli bir rol oynadığını, bu sebeple sınıf ortamında tartışma aktivitelerinin oluşturulması ve farklı yorumların ortaya çıkması gerektiği ile ilgili şu cümleleri ifade etmiştir: *“Aslında olmalı. Çünkü asıl tarih, var olan bilgi değil o bilgilerin yorumlanması sonucu ortaya çıkanlardır. İstanbul'un fethi bizler için iyi, Bizanslılar için kötüdür (tarafsızlık?). İlkeli değil de biraz yorum yeteneği kazandıracak şekilde olabilir.”* SÖ13 de tartışma ortamının yanlışları düzeltme olanağı sağlayacağını düşündüğünü şu şekilde ifade etmiştir: *“Evet bazen olabiliyor. Olmalı çünkü hem yanlışlar düzeltilir hem de konular daha iyi anlaşılır.”*

Öğrencilerin, tarih dersindeki tartışma aktiviteleriyle ilgili görüşlerinin analiz tablosu ve yorum

Bildirilen cevaplar incelendiğinde, tüm öğrencilerin bazı temalar etrafında ortak görüş beyan ettiği görülmektedir. Düşüncelerini farklı cümlelerle anlattıkları için yukarıdaki Tablo 4.1-11'de her cümleye ayrı ayrı yer verilmiştir. Aşağıdaki Tablo 4.1-12'de ise aynı tema etrafında yoğunlaşan bazı görüşler ve bu görüşlerin kaç kez belirtildiğine yer verilmesi faydalı bulunmuştur. Buna göre:

Tablo 4.1-12 Öğrencilerin Tarih Dersindeki Tartışma Aktiviteleriyle İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları

Görüşler	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Konuların pekişmesine ve akılda kalmasına yardımcı olur	19	25	7	-	8	6	4	69
Farklı görüşlerle bilgi alışverişi sağlar	7	8	-	-	5	-	1	21
Yorumlama yeteneği kazanılır	2	7	-	-	4	4	2	19

KÖ: Kürt öğrenciler

TÖ: Türk öğrenciler

AÖ: Arap öğrenciler

MÖ: Melez öğrenciler

SÖ: Süryani öğrenciler

BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler

YÖ: Yezidi öğrenciler

T: Toplam

Tablo 4.1-12’de görüldüğü gibi tartışma ortamlarının oluşturulmasıyla ilgili, öğrencilerin en fazla ortak görüş beyan ettiği yorum, konuların pekişmesi ve akılda kalmasına yardımcı olması yönünde olmuştur. İkinci olarak en fazla ortak cevap, farklı görüşlerle alışveriş yapılabilmesine imkan sağlaması yönündedir. Bu görüşü ifade eden öğrenciler, sınıf ortamındaki kültürel zenginlikten faydalanmak ve birbirlerini daha iyi tanıyabilmek yönünde tartışma ortamlarının güzel sonuçlar doğuracağına inandıklarını belirtmişlerdir. Üçüncü sırada ise yorumlama yeteneği kazandırması şeklinde faydalarından bahsedilmiştir. Tartışma aktivitelerinin genel olarak faydalarından bahsedilse de zararlı olabileceğini söyleyen öğrenciler de olmuştur.

4.1.7 Öğrencilerin, tarih ders kitabındaki kültürel konuların sunumuyla ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Öğrencilere yöneltilen sorular içinde en fazla cevap vermekten kaçınılan sorunun bu olduğu görülmüştür. Bunda etken olarak, sorunun karmaşık gelmiş olması, tam olarak neyin kastedildiğinin anlaşılmamış olması veya verilmesi gereken cevabın uzun olabileceği fikrinin öğrencileri üşendirme ihtimali gösterilebilir.

Mardin ilinde eğitim gören lise öğrencilerine yöneltilen “*Tarih ders kitabında kültürel konuların sunumuyla ilgili görüşünüz nedir?*” sorusuna verilen cevaplar aşağıdaki Tablo 4.1-13’de yer almaktadır.

Tablo 4.1-13 Öğrencilerin Tarih Ders Kitabındaki Kültürel Konuların Sunumuyla İlgili Görüşleri

GÖRÜŞLER	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Ders kitabında kültürel konuların sunumu yeterli mi?								
Kültürel konular yeterli	6	15	6	-	4	1	2	34
Kültürel konular yeterli değil	10	6	4	1	2	6	1	30
Kültürel konulara daha fazla yer verilmeli	1	3	-	-	-	-	1	5
Fikrim yok	2	-	-	-	-	-	2	4
Cevap Vermeyenler	10	19	6	2	7	2	7	53
Ders kitabında kültürel konuların sunumuyla ilgili görüşleriniz nedir?	Kürt							

Ülkenin kendi kültürü gayet güzel anlatılıyor	5
Çok açık anlatılmıyor	3
Görseller faydalı oluyor	3
Ülke kendini yüceltirken diğerlerini yeriyor	3
Kültürden daha çok geçmişe önem verilmeli	2
Bölgemizin kültürü çok zengin ama kitaplarda yeterli yer almıyor	2
Farklı kültürleri öğrenmek çok güzel	2
Güzel anlatılsa çok faydalı bir konu olurdu	1
Geçmişin kültürünü öğrenmek çok güzel bir şey	1
Kendi kültürümüzü iyi bilmiyoruz, önemli bir konu	1
Kürtler hakkında hiçbir bilgi yok	1
Belli konuların dışına çıkılmıyor	1
Neyin nerede olduğunu öğrenmiş oluyoruz	1
Görseller arttırılmalı	1
Osmanlı'nın mutlu yapısını tekrarlıyoruz sadece	1
Konular çok uzun bir şekilde işleniyor, kısaltılmalı	1
Konular ruha işlemeli	1
Ülkedeki çoğunluğun kültürü anlatılıyor	1
Sevdiyecek şekilde işlenmiyor	1
Kültür değişir, olmasa da olur	1
Diğer kültürlere de yer verilmeli	1
Kitapta kültür konuları yok	1
Toplam Bildirilen Görüş	35

Ders kitabında kültürel konuların sunumuyla ilgili görüşleriniz nedir?	Arap
Kültür konuları geri planda tutuluyor	5
Gereksiz, kültürel konulara çok fazla yer verilmiş	3
Diğer kültürleri tanımak güzel oluyor	3
Kültürel konular daha kapsayıcı olmalı, ırkçılık yapılmamalı	3
Kendi kültürümüze yer verilmiyor, bu yüzden kültürümüz siliniyor	2
Türk kültürüne çok fazla yer veriliyor	1
Başka kültürlerdence Osmanlı kültürüne daha çok yer verilmeli	1
Sadece Türk kültürü ve yerel kültürler anlatılmalı	1
Kitabı genel olarak beğenmiyorum	1
Toplam Bildirilen Görüş	20

Ders kitabında kültürel konuların sunumuyla ilgili görüşleriniz nedir?	Süryani
Tüm kültürler saygıyla anlatılmalı	3
Eğlenceli konular, farklı şeyleri keşfediyoruz	3
Sadece İslam kültürü anlatılmamalı	1
Bizim kültürümüz anlatılmıyor	1
Dersi kitaptan işlemiyoruz	1
Toplam Bildirilen Görüş	9

Ders kitabında kültürel konuların sunumuyla ilgili görüşleriniz nedir?	Yezidi
Arttırılmalı	1
Kültürel konular çok önemli	1
Toplam Bildirilen Görüş	2

Ders kitabında kültürel konuların sunumuyla ilgili görüşleriniz nedir?	Türk
Kitabı tanımıyorum	2
Hiçbir konu yeterli değil	1
Kültürel konular önemli, insanların ilerlemesinin sağlar	1
Daha ayrıntılı ve görsellerle desteklenmiş olabilir	1
Kültürleri tanımamıza yardımcı olmuyor	1
Türk kültürüne daha çok yer verilebilir	1
Dünya kültürlerine daha fazla yer verilmeli, hoşgörüyü arttırır	1
Yabancı kaynaklardan da faydalanmalı	1
Toplam Bildirilen Görüş	9

Ders kitabında kültürel konuların sunumuyla ilgili görüşleriniz nedir?	Melez
Kitabın en güzel konuları, kendimizi tanıyoruz	3
Dünya kültürlerine eksik yer verilmiş	1
Kültürün yarar ve zararları da anlatılmalı	1
Farklı kaynaklardan kıyaslama yapmamız gerekiyor	1
Objektif anlatılmıyor	1
Bazı milletler küçümseniyor	1
Toplam Bildirilen Görüş	8

Ders kitabında kültürel konuların sunumuyla ilgili görüşleriniz nedir?	Köken Belirtmeyen
Mardin'den bahsedilmiyor	1
Dersi kitaptan işlemediğimiz için bilmiyorum	1

Ders kitabını okumuyorum	1
Toplam Bildirilen Görüş	3

KÖ: Kürt öğrenciler	TÖ: Türk öğrenciler
AÖ: Arap öğrenciler	MÖ: Melez öğrenciler
SÖ: Süryani öğrenciler	BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler
YÖ: Yezidi öğrenciler	T: Toplam

Soruya cevap veren toplam öğrenci sayısı 147 olup, 53 öğrenci cevaplamamıştır. 147 öğrencininse belirttiği toplam görüş sayısı 86'dır. Soru yöneltilen öğrencilerin 34'ü kitapta yer alan kültürel konuların yeterli olduğunu belirtirken 30'u konuların yetersiz kaldığını ifade etmiştir. Bununla beraber, 5 öğrenci kültür konularının arttırılması gerektiğini vurgularken 4 tanesi, yeterli olup olmadığıyla ilgili fikir beyan etmeyip yalın bir cümleyle soruya cevap vermiştir.

Tablo 4.1-13'de başlıklar halinde cevapları aktarılan öğrencilerden SÖ11, tarih ders kitabının kültürel olarak tek yönlü yaklaşımda bulunduğunu şu cümleyle ifade etmiştir: *“Sadece İslam kültürü anlatılmamalı, tüm kültürlerin anlatılması lazım.”* Aynı doğrultuda düşüncesini ifade eden AÖ29 da İslami açıdan olmasa da etnik açıdan yaklaşarak şunları söylemiştir: *“Kültürlerimize yeterince değinilmediğini düşünüyorum. Bu durum da kültürümüzü unutmamıza, batı medeniyetlerinin kültürlerine özenmemize neden olabiliyor.”* KÖ9 da bölge kültürünün zenginliğini ifade ederken bu zenginliği kitapta göremediklerini *“Mesela buranın kültürü çok fazla ama ders kitaplarına yansıtılmıyor. Burada Türk, Kürt, Arap, Süryani, Ezidi beş altı renk bir arada yaşıyoruz. Ama bunu kimse bilmiyor.”* şeklinde ifade etmiştir.

MÖ7 ise, herhangi bir eksiklik olduğunu düşünmediğini, aksine kitap içerisindeki kültürel konuların olumlu etki yaptığını şu şekilde belirtmiştir: *“Bence kültürel konuların dile getirilmesi çok güzel, üstelik gurur verici, çünkü geçmişten günümüze gelen ve her defasında üzerine bir çok şey eklenerek karşımıza geldiğinde yapılan karşılaştırmaların bizi olumlu şekilde etkilediğini görüyoruz.”*

Öğrencilerin tarih ders kitabındaki kültürel konuların sunumuyla ilgili görüşlerinin analiz tablosu ve yorum

Bildirilen cevaplar incelendiğinde, tüm öğrencilerin bazı temalar etrafında ortak görüş beyan ettiği görülmektedir. Düşüncelerini farklı cümlelerle anlattıkları için yukarıdaki Tablo 4.1-13’de her cümleye ayrı ayrı yer verilmiştir. Aşağıdaki Tablo 4.1-14’de ise aynı tema etrafında yoğunlaşan ilk iki görüş ve bu görüşlerin kaç kez belirtildiğine yer verilmesi faydalı bulunmuştur. Buna göre:

Tablo 4.1-14 Öğrencilerin Tarih Ders Kitabındaki Kültürel Konuların Sunumuyla İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları

Görüşler	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Kendi kültürüme yer verilmiyor	9	6	5	1	1	1	1	24
Konu materyalleri zenginleştirilmeli	3	1	-	-	2	2	-	8
KÖ: Kürt öğrenciler	TÖ: Türk öğrenciler							
AÖ: Arap öğrenciler	MÖ: Melez öğrenciler							
SÖ: Süryani öğrenciler	BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler							
YÖ: Yezidi öğrenciler	T: Toplam							

Tablo 4.1-14’de görüldüğü gibi öğrencilerin dörtte birinin soruyu cevaplamamasının etkisiyle ortaya çok yönlü yaklaşımlar çıkmamıştır. Öğrencilerin genel olarak üzerinde durduğu tema kendi kültürlerine yer verilmediğiyle ilgilidir. Öğrenciler, 24 görüşte kendi kültürleriyle Türk kültürünü birbirinden ayrı tuttıklarını ifade etmişlerdir. İkinci olarak en çok belirttikleri görüş ise konu materyallerini yetersiz bulmalarıyla ilgilidir. Kitaplarda kültürleri tanıtıcı görsel öğelerin ve farklı kaynaklardan alıntılarının arttırılması gerektiği ile ilgili düşüncelerinden bahsetmişlerdir.

4.1.8 Öğrencilerin, bir tarih ders kitabı yazmaları durumunda önem verecekleri ilk dört konuyla ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Öğrenciler, kendi tarih ders kitaplarında yer verecekleri konularla ilgili farklı yorumlarda bulunmuşlardır. 4.1.1 bölümünde, en çok sevdikleri konu olarak belirttikleri Osmanlı Tarihi burada da karşımıza en çok çıkan cevap olmuştur. Soruya cevap veren toplam öğrenci sayısı 175’tir.

Mardin ilinde eğitim gören lise öğrencilerine yöneltilen “*Siz bir tarih ders kitabı yazsaydınız önem vereceğiniz ilk dört konu hangisi olurdu?*” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.1-15’de yer almaktadır.

Tablo 4.1-15 Öğrencilerin Bir Tarih Ders Kitabı Yazmaları Durumunda Önem Verecekleri İlk Dört Konuyla İlgili Görüşleri

GÖRÜŞLER	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Tarih ders kitabı yazsaydınız ilk dört konu hangisi olurdu?	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Osmanlı Tarihi	12	24	5	1	8	5	4	59
Kültürler	7	9	2	-	1	1	3	23
İnkılap Tarihi, Atatürk İlkeleri	3	8	3	-	1	1	2	18
Savaşlar ve etkileri ile çıkarılacak dersler	9	4	1	-	-	-	1	15
İslam Tarihi	4	5	1	-	3	-	2	15
İlk Uygarlıklar	1	9	3	-	1	-	-	14
Atatürk'ün Hayatı ve İcraatları	6	3	2	-	-	-	2	13
İstanbul'un Fethi	4	6	-	-	2	-	-	12
Türk Tarihi	1	5	1	-	3	2	-	12
Haçlı Seferleri	3	1	6	-	-	-	1	11
Bilim Tarihi ve İcatlar	8	1	2	-	-	-	-	11
I. Ve II. Dünya Savaşları	2	4	3	-	1	-	-	10
Milli Mücadele Dönemi ve Kurtuluş Savaşı	4	1	2	-	-	-	2	9
Önemli padişahlar ve icraatları	3	3	2	-	1	-	-	9
İnsanlık Tarihi	1	-	4	1	1	1	-	8
Osmanlı Yıkılış Dönemi	3	3	2	-	-	-	-	8
Selçuklu Tarihi	1	3	-	-	-	3	1	8
Dinler Tarihi	4	-	1	-	-	2	-	7
Objektif, tutarlı, anlaşılır anlatım	-	2	2	-	-	3	-	7
Barış, birlik, bayrak	-	-	6	-	1	-	-	7
Kitap yazmazdım	4	1	-	-	-	1	1	7
İhtilaller ve etkileri	4	-	1	-	-	1	-	6
Osmanlı Kuruluş Dönemi	1	4	-	-	-	1	-	6
Dünya Tarihi	-	3	-	-	2	1	-	6
Güncel tarih	1	-	-	-	4	1	-	6
Mezopotamya Tarihi	1	2	2	-	-	-	-	5
Yakınçağ Tarihi	1	1	2	-	1	-	-	5
Doğru bilgilerle anlatım	1	2	1	-	-	-	1	5
Tarih kavramı	-	-	4	-	-	-	-	4
İsyanlar	3	-	-	-	-	-	1	4
Siyasi Tarih	1	1	-	-	-	1	1	4
Kürt Tarihi	3	-	-	-	-	-	1	4
İlk Türkler	-	1	-	-	1	1	-	3

Osmanlı Fetihleri	2	1	-	-	-	-	-	3
Çanakkale Savaşı	2	1	-	-	-	-	-	3
Osmanlı Duraklama Dönemi	2	1	-	-	-	-	-	3
Çağlar	1	-	-	1	-	-	1	3
Anadolu Tarihi, Kültürleri	2	1	-	-	-	-	-	3
Aydınlanma Çağı	3	-	-	-	-	-	-	3
Kronolojik tarih	-	3	-	-	-	-	-	3
Coğrafi Keşifler	2	-	-	-	-	-	-	2
Eskiçağ Tarihi	-	1	-	-	1	-	-	2
Avrupa Tarihi	1	1	-	-	-	-	-	2
Gündelik hayat	2	-	-	-	-	-	-	2
Malazgirt Savaşı	-	-	-	1	1	-	-	2
Büyük devlet adamlarının özellikleri	-	2	-	-	-	-	-	2
Önemli şahsiyetler	2	-	-	-	-	-	-	2
Ülkelerin yıkılma ve küçülme dönemleri	-	2	-	-	-	-	-	2
Ekonomi	1	-	-	-	-	1	-	2
Eşitlik	1	-	-	-	-	1	-	2
Balkanlar	-	1	-	-	-	1	-	2
Anadolu'nun Türkleşmesi	-	2	-	-	-	-	-	2
Milletlerin durumları, düşünceleri	-	1	1	-	-	-	-	2
Beylikler	1	1	-	-	-	-	-	2
Ortaçağ Tarihi	-	1	-	-	-	-	-	1
Fikir akımları	-	-	1	-	-	-	-	1
Ülkelerin İlişkileri	1	-	-	-	-	-	-	1
Süryani Medeniyeti	-	-	1	-	-	-	-	1
Türk medeniyeti tarihi	-	-	-	-	1	-	-	1
Milli değerler	1	-	-	-	-	-	-	1
Kavimler Göçü	-	-	-	-	-	1	-	1
Sömürgecilik	-	-	-	-	-	1	-	1
Önemli Devletler	1	-	-	-	-	-	-	1
Önemli Olaylar	1	-	-	-	-	-	-	1
Takvimler	-	-	-	1	-	-	-	1
İslam Düşünürleri	1	-	-	-	-	-	-	1
Ermeniler	-	-	-	-	1	-	-	1
Kösedağ Savaşı	-	-	-	1	-	-	-	1
Osmanlı Savaşları	1	-	-	-	-	-	-	1
Kadın hükümdarlar	-	-	-	-	-	1	-	1

Diktatörler	1	-	-	-	-	-	-	1
Bizans Devleti	-	1	-	-	-	-	-	1
Halifeler Dönemi	1	-	-	-	-	-	-	1
Antlaşmalar	-	1	-	-	-	-	-	1
Osmanlı kültürü	-	-	-	-	-	1	-	1
Osmanlı'nın Yanlış Uygulamaları	1	-	-	-	-	-	-	1
Osmanlı Yükselme Dönemi	1	-	-	-	-	-	-	1
Hocalı İsyanı	-	1	-	-	-	-	-	1
Milliyetçilik	-	-	-	-	1	-	-	1
Askeriye	-	-	-	-	1	-	-	1
Olayların Toplumlara Etkisi	1	-	-	-	-	-	-	1
Anayasa	1	-	-	-	-	-	-	1
Adalet	1	-	-	-	-	-	-	1
Eğitim	-	1	-	-	-	-	-	1
Abartısız anlatım	-	1	-	-	-	-	-	1
Kışkırtmasız anlatım	-	-	1	-	-	-	-	1
Kültür ile devlet ilişkisi	-	-	-	-	1	-	-	1
Devletin kendini ilgilendiren konular	-	-	1	-	-	-	-	1
Düzenli devlet yapısına ulaşmak için yapılacaklar	-	-	-	-	1	-	-	1
Devletin önüne çıkan engeller	-	-	-	-	1	-	-	1
Sınava endekslı konular	-	-	-	-	1	-	-	1
Fikrim yok	-	-	-	-	-	1	-	1
Toplam Bildirilen Görüş								428
Cevap Vermeyenler	7	8	-	1	5	2	2	25
KÖ: Kürt öğrenciler	TÖ: Türk öğrenciler							
AÖ: Arap öğrenciler	MÖ: Melez öğrenciler							
SÖ: Süryani öğrenciler	BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler							
YÖ: Yezidi öğrenciler	T: Toplam							

Soruya cevap veren toplam öğrenci sayısı 175 olup, 25 öğrenci cevaplamamıştır. 175 öğrencininse belirttiği toplam görüş sayısı 428'dir. Soru yönelttiğimiz öğrencilerin çoğu siyasi tarih konularını tercih etmiştir.

Tablo 4.1-15'de başlıklar halinde cevapları aktarılan öğrencilerden AÖ13, "Yazacağım tarih kitabında önem vereceğim ilk konular; Türk ve İslam Tarihinin geçmişten geleceğe olan süreci, kültürler, insanın coğrafyayla birlikte şekillenen

psikolojisi ki bu ilk konu olurdu ve dünya tarihi.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. SÖ11 ise, konu belirtmekten ziyade kavramlar üzerinde durarak şöyle söylemiştir: “Yalan söylememek, milleti kıskırtmamak, gerçeği anlatmak, tarafsız olmak.”

Öğrencilerin büyük kısmının, hemen hemen her soruda din, dil, ırk vs. ayrımı yapıldığını belirtmesi, bu konuda genel bir yaklaşımın olduğunu göstermektedir. Bu soruya cevap veren öğrencilerden KÖ23 de, aynı yöndeki yaklaşımını şu cümlelerle ifade etmiştir.

“...her şeyden önce bizler birer insanız ve hiç kimsenin dini, dili, cinsiyeti, dış görünüşünden dolayı yargılanamayacağını anlatırım. Devletinizi nasıl geliştirebilirsiniz, ilerde geliştirmek için neler yaparsınız gibi sorular. Devletinizdeki eksiklikler nelerdir? Devletinizin bulunduğu konumdan memnun musunuz? Memnun değilseniz siz neler yapardınız?”

Öğrencilerin tarih ders kitabında yer verecekleri ilk dört konuyla ilgili görüşlerinin analiz tablosu ve yorum

Bildirilen cevaplar incelendiğinde, tüm öğrencilerin bazı temalar etrafında ortak görüş beyan ettiği görülmektedir. Düşüncelerini farklı cümlelerle anlattıkları için yukarıdaki Tablo 4.1-15’de her cümleye ayrı ayrı yer verilmiştir. Aşağıdaki Tablo 4.1-16’da ise aynı tema etrafında yoğunlaşan ilk dört görüş ve bu görüşlerin kaç kez belirtildiğine yer verilmesi faydalı bulunmuştur. Buna göre:

Tablo 4.1-16 Öğrencilerin Tarih Ders Kitabında Yer Verecekleri İlk Dört Konuyla İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları

Konular	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Osmanlı Tarihi	12	24	5	1	8	5	4	59
Kültürler	7	9	2	-	1	1	3	23
İnkılap Tarihi, Atatürk İlkeleri	3	8	3	-	1	1	2	18
Savaşlar ve etkileri ile çıkarılacak dersler	9	4	1	-	-	-	1	15
KÖ: Kürt öğrenciler	TÖ: Türk öğrenciler							
AÖ: Arap öğrenciler	MÖ: Melez öğrenciler							
SÖ: Süryani öğrenciler	BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler							
YÖ: Yezidi öğrenciler	T: Toplam							

Tablo 4.1-16’da görüldüğü üzere öğrencilerin geneli tarafından en çok tercih edilen ilk dört konu Osmanlı Tarihi, Kültürler, İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri ile Savaşlar olmuştur. Kültürel konuları ön sıralara koyan öğrencilerin çoğunun ifadesinde, kendi kültürlerini kitapta görme istekleri yer almaktadır. Bunun dışında kökenlere göre değerlendirme yapılacak olursa, Süryani ve Yezidi öğrencilerin haricindeki gruplar, tercih edecekleri ilk konu olarak Osmanlı Tarihi’ni ifade ederken Süryaniler en fazla ortak görüş olarak Haçlı Seferleri ve Barış Birlik, Bayrak kavramlarını belirtmişlerdir. Yezidiler ise 4 kişi olarak 4 farklı görüş ifade etmişlerdir.

4.1.9 Öğrencilerin, Mardin gibi kültürel çeşitliliğin fazla olduğu bir yerde eğitim veren tarih öğretmenlerine tavsiyeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim gören lise öğrencilerine yöneltilen “*Mardin gibi kültürel çeşitliliğin fazla olduğu bir yerde eğitim veren tarih öğretmenlerine ne tavsiye edersiniz?*” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.1-17’de yer almaktadır.

Tablo 4.1-17 Öğrencilerin Mardin’de Eğitim Veren Tarih Öğretmenlerine Tavsiyeleri

GÖRÜŞLER	f
Mardin’de eğitim veren tarih öğretmenlerine ne tavsiye edersiniz?	Kürt
Öğrencilere tarafsız ve önyargısız, saygılı yaklaşmalı	19
Bölgenin tarihi yerlerini tanıtmalı	10
Sınıftaki farklı kültürleri göz önünde bulundurarak kelimeleri hassas seçmeli	7
Bölgenin tarihine vakıf olmalı	6
Zengin bir kültürün içinde olduğunun bilincinde olmalı	2
Tavsiyem yok, onlar en iyisini bilir	2
Kardeşlik üzerine vurgu yapmalı	1
Hitap yönünden Mardin kökenli öğretmenlerin ders vermesi daha uygun olur	1
Mardin’in insanlarını yakından tanıma gayretinde olmalı	1
Bazı konularda zorlanmamak için Milli Eğitim Müdürlüğünden fikir almalı	1
Bölgenin önemli zatlarının mezarlarını tanımalı	1
Dersi sevdirmeye çalışmalı	1
Bizim Batı Anadolu’dan farklı olduğumuzu bilmeli	1
Bölgenin zenginliği ölçüsünde ders sunumu zenginleştirilmeli	1
Süryani arkadaşlarımızı rahatsız edici konuşmaktan kaçınılmalı	1
Gerçekleri olduğu gibi anlatmalı	1

Ne öğreniyorlarsa onu anlatıyorlar	1
Tavsiyem yok	1
İstifa etsinler	1
Toplam Bildirilen Görüş	59
Cevap Vermeyenler	7

Mardin'de eğitim veren tarih öğretmenlerine ne tavsiye edersiniz?	Arap
Bölgemizi tanıtıcı geziler düzenlemeli	11
Bölgemizi bize çeşitli aktivitelerle öğretmeli	10
Kimseyi rencide etmeden, herkese eşit dersi işlemeye özen göstermeli	9
Buradaki insanları gözlemleyip tanımaya çalışmalı	3
Zaten gerekli önem ve hassasiyeti gösteriyorlar	3
Konularla ilgili merak uyandırabilmeli	3
Mardin'de öğretmen olmakla diğer şehirlerde olmak arasında fark yok	2
Tavsiyeye gerek yok	2
Bölgemizi benimsemeli	1
Geçmişle bugünü karşılaştırarak dersi anlatmalı	1
Kitapta yer almasa bile her kesimden bahsetmeli	1
Kendi kültürlerinin etkisinde kalmadan tarihi en doğru şekilde anlatmalı	1
Diğer şehirlerdeki öğrencilerden farklı değiliz, farklı uygulamaya gerek yok	1
Toplam Bildirilen Görüş	48
Cevap Vermeyenler	6

Mardin'de eğitim veren tarih öğretmenlerine ne tavsiye edersiniz?	Süryani
Tarafsız bir dille dersi işlemeli	8
Mardin'in kültürel ortamını tanımalı	6
Ne mutlu o öğretmene	3
Tarihi yerlere geziler düzenlemeli	2
Derste aktivite yapmalı	1
Milletlere eşit, saygı ve sevgiyle ders anlatmalı	1
Geçmişe dair daha önemli bilgiler vermeli	1
Türklerin yanlışlarını göz önünde bulundurmalı	1
Toplam Bildirilen Görüş	23
Cevap Vermeyenler	1

Mardin'de eğitim veren tarih öğretmenlerine ne tavsiye edersiniz?	Yezidi
--	---------------

Buradaki insanların kültürlerini iyi tanımalı	1
Toplam Bildirilen Görüş	1
Cevap Vermeyenler	3

Mardin'de eğitim veren tarih öğretmenlerine ne tavsiye edersiniz?	Türk
Objektif olmalarını	4
Daha kucaklayıcı olmalı	3
Gerçekleri olduğu gibi anlatmalı	3
Tarihi yerleri gezdirmeli	3
Bölgemizin tarihi yerlerini anlatmalı	2
Türk benliğini aşılmalı anlatım yapılmalı	1
Öğretmenler zaten en iyisini biliyor	1
Gezip çevreyi tanımalı	1
Derse siyaset karıştırmamalı	1
Kültürel farklılıklara değinmemeli	1
Sadece ders anlatmalı	1
Toplam Bildirilen Görüş	21
Cevap Vermeyenler	5

Mardin'de eğitim veren tarih öğretmenlerine ne tavsiye edersiniz?	Melez
Objektif bir dil kullanmalı	3
Çok fazla tarihi mekanımız var, tarih gezileri düzenlemeli	2
Aktiviteye yer vermeli	2
Kültürel çeşitliliği göz önünde bulundurup dikkatli bir dil kullanmalı	2
Bizlerden kültürümüzü öğrenmeli	1
Bir tarih öğretmeni için mükemmel bir ortam	1
Konuları ayrıntılı anlatmalı	1
Yerel kültürlerle değinmeli	1
Birleştirici olmalı	1
Toplam Bildirilen Görüş	14
Cevap Vermeyenler	2

Mardin'de eğitim veren tarih öğretmenlerine ne tavsiye edersiniz?	Köken Belirtmeyen
Kimseyi gıcındurmadan evrensel bir dil kullanmalı	1
Siyasete girmemeli	1
Böbürlenmemeli	1

Tarihi yerleri gezdirmeli	1
Kim öğrenmek istiyorsa ona ders anlatmalı	1
Asabi olmamalı	1
Tüm kültürleri anlatmalı	1
Buradan kaçın	1
Toplam Bildirilen Görüş	8
Cevap Vermeyenler	6

Soruya cevap veren toplam öğrenci sayısı 170 olup 30 öğrenci cevaplamamıştır. Cevap veren öğrencilerin bildirdiği toplam görüş ise 174'tür.

Tablo 4.1-17'de başlıklar halinde cevapları aktarılan öğrencilerden AÖ13, öğretmenlerin Mardin'in toplum yapısını tanıması gerekliliğini şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Mardin'in kültürel farklılığının olması öğretmenlerin kültürleri önce anlayıp sonra anlatması gerekliliğini doğurur. Her zaman olması gerektiği gibi ırkçı, milliyetçi bir yaklaşım sergilemeden bir eğitim ve öğretimin olması gerekir.”

MÖ6 ise birçok öğrencinin belirttiği gibi Mardin'de yaşanan ortamın güzelliğine değinerek, öğretmenler için faydalı bir yer olduğunu şöyle anlatmıştır:

“Mükemmel ötesi masal gibi bir şehirde yaşıyoruz. Hem din hem kültürlerin güzelliği ve medeniyetlerin çıkışı olduğumuz için Mardin tarih öğretmenleri için harika bir tercih olacaktır. Tabi benim gibi öğrencilerin tarihine olan aşkı da bunda etkili.”

Dışlandıklarını düşünen KÖ53, öğretmenlerin onları batıdakilerden ayırarak değerlendirmesini istediğini şu cümlelerle anlatmıştır: *“Sadece bizim batıdakiler gibi olmadığımızı anlamalarını. Biz doğduğumuz andan itibaren gittiğimiz yerden yabancılaştırılmışız. Bu yüzden de kendi içimizde mutluuz.”* SÖ13 de öğretmenlerin bu kültürlerden faydalanmasını tavsiye ederek düşüncesini, *“Tüm öğretmenlerin tarafsız, eşit şekilde eğitim verip, bu kültürlerden faydalanmalarını tavsiye ederdim.”* şeklinde belirtmiştir. TÖ9 da ayrımcılık yapılmaması talebinde bulunarak *“Her*

kültüre hitap edecek şekilde eğitim verilmesi. Herhangi bir ayırım olmaması” şeklinde kendini ifade etmiştir.

Öğrencilerin Mardin’de eğitim veren tarih öğretmenlerine tavsiyeleriyle ilgili analiz tablosu ve yorum

Bildirilen cevaplar incelendiğinde, tüm öğrencilerin bazı temalar etrafında ortak görüş beyan ettiği görülmektedir. Düşüncelerini farklı cümlelerle anlattıkları için yukarıdaki Tablo 4.1-17’de her cümleye ayrı ayrı yer verilmiştir. Aşağıdaki Tablo 4.1-18’de ise aynı tema etrafında yoğunlaşan ilk üç görüş ve bu görüşlerin kaç kez belirtildiğine yer vermek faydalı bulunmuştur. Buna göre:

Tablo 4.1-18 Öğrencilerin Mardin’de Eğitim Veren Tarih Öğretmenlerine Tavsiyelerinin Analiz Sonuçları

Tavsiyeler	Öğrenciler							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Tarafsız ve saygılı olması	27	10	10	-	7	6	2	62
Bölgeyi tanıtıcı aktiviteler yapması	12	21	4	-	5	4	1	47
Bölge kültürünü tanıma gayreti göstermesi	10	5	6	1	2	2	1	27
KÖ: Kürt öğrenciler	TÖ: Türk öğrenciler							
AÖ: Arap öğrenciler	MÖ: Melez öğrenciler							
SÖ: Süryani öğrenciler	BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler							
YÖ: Yezidi öğrenciler	T: Toplam							

27 görüşle, öğretmenlerin tarafsız ve saygılı olmaları konusunda tavsiyede bulunan en kalabalık grup, Kürt öğrenciler olmuştur. KÖ53’ün, yukarıda yer verilen görüşünde de belirttiği gibi, Kürt öğrencilerde doğu-batı ayırımı çok fazla yapılmaktadır; kendilerini Türkiye’nin batısından ayrı görmektelerdir. Süryani öğrencilerin de yarıya yakını Kürt öğrenciler gibi düşünmektedir. Öğrenciler ikinci olarak öğretmenlerin bölgelerini tanıtıcı aktiviteler yapmasını tavsiye etmiştir. Bu konuyla ilgili öğretmenlere soru yöneltildiğinde, 13 öğretmenden sadece bir tanesi aktivite olarak gezi düzenlediğini söylemiştir. Üçüncü olarak, en fazla ortak tavsiye öğretmenlerin bölgeyi tanıması yönünde olmuştur. Öğrenciler, öğretmenleri bu yönden eksik görmektedir. Görüşmeler esnasında, özellikle Mardin dışından gelen öğretmenlerin, bölgeye adapte olmakta zorlandıkları gözlemlenmiştir.

4.1.10 Öğrencilerin, Mardin'deki farklı kültürlerle iç içe yaşanan ortamlarla ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Öğrencilerin, olumlu görüş bildirmeleri açısından, en fazla katılım gösterdikleri soru olmuştur. Memleketlerine çok büyük bir sevgi beslemektelerdir. Ayrıca bu ortamın diğer şehirlerden farklı olduğunu düşünmektedirler. Kürt öğrencilerin bir kısmı ile Türk öğrencilerin büyük bir kısmı olumsuz yönlere de değinmiştir. Aşağıdaki Tablo 4.1-19'da bunu gözlemlenebilmektedir. Soruya cevap veren 174 öğrenci olmuştur.

Mardin ilinde eğitim gören lise öğrencilerine yöneltilen “*Mardin’de farklı kültürlerle iç içe yaşanan bir ortam var. Bununla ilgili görüşleriniz nedir?*” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.1-19’da yer almaktadır.

Tablo 4.1-19 Öğrencilerin, Mardin’de Farklı Kültürlerin İç İçe Yaşamasiyla İlgili Görüşleri

GÖRÜŞLER	f
Mardin’de farklı kültürlerin iç içe yaşamasiyla ilgili görüşleriniz nedir?	Kürt
Böyle bir yerde yaşamak çok güzel	23
Burada her kültür kardeş gibi yaşıyor	10
Mardin, hoşgörülü yaşamayı öğretiyor	8
Herkes birbirine saygılı ve önyargısız	5
Harika bir ortam olduğunu düşünüyorum	4
Farklı kültürler hakkında bilgi sahibi oluyoruz	3
Mardin özgürlüğün, birliğin, barışın şehri	3
İnsana insan olarak bakılıyor; kültüre göre farklılık uygulanmıyor	3
İnsanlar saygı içinde yaşamaya çalışıyor	2
Bu samimi ortam hiçbir yerde yok	2
Burada yaşadığım için çok şanslı hissediyorum	2
Tam bilgi verilmediği için fikrim yok	2
Farklı kültürlerin bir arada yaşamasi beni olumsuz etkilemiyor	1
Farklı kültürleri tanımak için uzak yerlere gitmemize gerek kalmıyor	1
Birçok dine ev sahipliği yapıyor	1
Çok renkli bir yer	1
Huzurlu bir ortam	1
Kendi içinde bir ülke gibi, çok çeşitlilik barındırıyor	1
Mardin, farklı kültürlerin kavga etmeden birlikte yaşayabileceğini gösteriyor	1

Farklı kökenden gelen birini kendime daha yakın hissedebiliyorum	1
Bu ortamdaki huzurun kalıcılığını diliyorum	1
Herkes buradaki insanlar gibi birbirine bakabilse kimsede önyargı kalmaz	1
Olumsuz özelliğe sahip olan bir kültür, diğerlerini de olumsuz etkileyebiliyor	1
Bir çok kültürün bir arada yaşaması ifade özgürlüğü açısından zor	1
Kürtlerle Arapların ilişkileri iyi değil	1
Kimse kimseye saygılı değil	1
Dışardan görüldüğü gibi değil	1
Toplam Bildirilen Görüş	82
Cevap Vermeyenler	4

Mardin’de farklı kültürlerin iç içe yaşamasıyla ilgili görüşleriniz nedir? Arap

Farklı kültürlerle yaşamak çok güzel	34
Karşılıklı hoşgörü ve saygıya vesile oluyor	20
Farklılıkları, başka kültürleri öğreniyoruz	12
Ortak paydada buluşuluyor	6
Herkes kardeş gibi	2
Kendini geliştirmek isteyen insanlar için çok güzel bir ortam	2
Bu ortam daha iyi anlatılmalı	1
Kültürel çeşitliliğin bir arada yaşayabilmesiyle diğer şehirlerden farklı	1
İrkçilik yapılmadan da bir arada yaşanabileceğinin kanıtı	1
Toplam Bildirilen Görüş	79
Cevap Vermeyenler	4

Mardin’de farklı kültürlerin iç içe yaşamasıyla ilgili görüşleriniz nedir? Süryani

Böyle bir yerde yaşamak çok güzel	11
Her ırk, din ve milletten arkadaşım olması çok güzel	4
İçinde yaşadığımız ortamın farkında olup birbirimizle kaynaşmalıyız	3
Saygı korundukça güzel bir ortam	3
Bu ortam daha anlayışlı, hoşgörülü olmamıza katkı sağlıyor	2
Şehrimizin geleceği için faydalı bir ortam	1
İnsanlık için güzel bir ortam	1
Elele omuz omuza bir ortam	1
Fikrim yok	1
Toplam Bildirilen Görüş	27
Cevap Vermeyenler	6

Mardin’de farklı kültürlerin iç içe yaşamasıyla ilgili görüşleriniz nedir?	Yezidi
Böyle bir yerde yaşamak çok güzel	3
Başka kültürlere saygı duyulan bir ortam var	1
Bu ortam sayesinde yeni kültürler tanıyoruz	1
Toplam Bildirilen Görüş	5

Mardin’de farklı kültürlerin iç içe yaşamasıyla ilgili görüşleriniz nedir?	Türk
Güzel bir ortam	4
Farklı kültürler birbirinden etkileniyor, birbirini tanıyor	2
Böyle bir yer bakış açımızı genişletiyor; birçok şehirde bu yok	1
Kimsenin kimseye karışmaması çok güzel	1
Birbirimize saygılı olmak önemli bir şey	1
Herkes mutlu, beraber sorun yaşamıyoruz	1
Milli birlik ve beraberliğin, kardeşliğin simgesi	1
Burada doğup büyüyenler, başkasına saygı gösterebilecek olgunlukta	1
Hepimiz aynı şartlardayız ama Kürt arkadaşlar hep ezildiklerini düşünüyor	1
Süryaniler yaşadıkları bölgeyi sahipleniyor, bu rahatsız edici	1
Kürtler askerleri sevmiyor, bu rahatsız edici	1
Kültür karmaşası var	1
Berberlik artık bozuluyor, eskisi gibi değil	1
Bazı kültürlerle iç içe yaşamak zor	1
Bu ortam beni etkilemiyor	1
Toplam Bildirilen Görüş	19
Cevap Vermeyenler	7

Mardin’de farklı kültürlerin iç içe yaşamasıyla ilgili görüşleriniz nedir?	Melez
Böyle bir yerde yaşamak çok güzel	9
Herkes birbirine saygı içinde yaşıyor	4
Farklı kültürleri tanıyoruz	2
Herkes kardeş gibi yaşıyor	2
Burası medeniyetlerin beşiği	1
Tarihle iç içe bir ortam	1
Kimse ırkına göre haksızlığa uğramıyor	1
Toplam Bildirilen Görüş	20
Cevap Vermeyenler	2

Mardin’de farklı kültürlerin iç içe yaşamasıyla ilgili görüşleriniz nedir?	Köken Belirtmeyen
Böyle bir yerde yaşamak çok güzel	5
Farklı kültürleri tanımak iletişimimizi kuvvetlendiriyor	3
Herkes birbirine saygı içinde yaşıyor	3
Ecdadımız gibi yaşıyoruz	1
Bu ortamda kardeşlik var	1
Kötü davranılmadığı sürece güzel	1
Eğlenceli	1
Toplam Bildirilen Görüş	15
Cevap Vermeyenler	3

Soruya cevap veren toplam öğrenci sayısı 174 olmakla birlikte 26 öğrenci cevap vermemiştir. Cevap veren öğrencilerin bildirdiği toplam görüş 247’dir. Bazı görüşler, çok fazla katılım almalarıyla öne çıkmaktadır. Bunlarla ilgili analiz, Tablo 4.1-20’de sunulmuştur. Olumsuz yorumları en fazla dile getiren grup Türklerken, en fazla olumlu yorum Kürt ve Araplara aittir.

Tablo 4.1-19’da başlıklar halinde cevapları aktarılan öğrencilerden SÖ21: “Saygı çerçevesinde olduğu sürece güzel bir ortam oluyor.” diyerek ortamı değerlendirmiştir. TÖ12 ise güzel bir yaklaşımda bulunarak görüşünü şu cümlelerle ifade etmiştir: “İnsan ayırmadan birbirimizin kültürüne saygı ile yaklaşabilmek önemli. Sevgide özgür saygıda mecbur olunmalı.”. KÖ20 de Mardin’in barış ortamıyla ilgili şu cümleleri sarf etmiştir:

“Ben olayların fazla içinde olmasam da sürekli ırklar arası mazi çatışmalarının gündemde olduğunu biliyorum. Ama yine de birbirlerini boğazlamadan yaşayabileceklerini gösterdiler bana. İyi taraf sen ol! Zaten çatılardaki görünmez beyaz barış bayraklarını gördüğünüzde anlıyorsunuz iyi anlaştığımızı.”

Tüm kültürlerin birleşip tek kültür oluşturduğunu düşünen AÖ13, görüşlerini ise şu şekilde aktarmıştır:

“Çevremizdeki birçok kültürün iç içe olması aslında farklılığı ortadan kaldıran bir etken olmuştur. Araplar, Kürtler, Süryaniler

derken kültürler iç içe geçip tek bir kültür ortaya çıkardı. Kendi kültürümüz denen bir şey ortadan kalkmaya, çürümeye yüz tutmuş durumda.”

Öğrencilerin, Mardin’de kültürlerin iç içe yaşadığı ortamla ilgili görüşlerinin analiz tablosu ve yorum

Bildirilen cevaplar incelendiğinde, tüm öğrencilerin bazı temalar etrafında ortak görüş beyan ettiği görülmektedir. Düşüncelerini farklı cümlelerle anlattıkları için yukarıdaki Tablo 4.1-19’da her cümleye ayrı ayrı yer verilmiştir. Aşağıdaki Tablo 4.1-20’de ise aynı tema etrafında yoğunlaşan ilk üç görüş ve bu görüşlerin kaç kez belirtildiğine yer verilmesi faydalı bulunmuştur. Buna göre:

Tablo 4.1-20 Öğrencilerin, Mardin’de Kültürlerin İç içe Yaşadığı Ortamla İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları

Görüşler	f							T
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	
Mardin'de yaşamak çok güzel	29	36	16	3	6	9	5	104
Karşılıklı saygının olduğu bir ortam	21	22	5	1	3	6	4	62
Farklı kültürler birbirini tanıma fırsatı buluyor	6	13	7	1	4	2	3	36
KÖ: Kürt öğrenciler	TÖ: Türk öğrenciler							
AÖ: Arap öğrenciler	MÖ: Melez öğrenciler							
SÖ: Süryani öğrenciler	BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler							
YÖ: Yezidi öğrenciler	T: Toplam							

Öğrencilere yöneltilen sorulara verilen tüm cevaplar içerisinde en fazla ortak görüş bildirilen yorum Mardin’de yaşamının çok güzel olduğudur. 104 görüşte belirttikleri gibi öğrenciler yaşadıkları şehri çok seviyorlar. İkinci olarak en fazla katılım alan cevap ise karşılıklı saygının olduğudur; özellikle Kürt ve Arap öğrenciler buna ciddi bir katılım göstermiştir. Üçüncü olarak da farklı kültürlerin birbirini tanıma fırsatı bulduğunu düşünmektedirler. Örneğin, aynı binada komşu olan ya da yan yana dükkanları bulunan, farklı kökenden insanlar, birbirlerinin dilini, yemek adetini, merasimlerini öğrenerek ortak yaşama geçebilmektedirler. Bu da hem birbirlerini daha iyi tanımalarını hem de ortak bir paydada buluşabilmelerine vesile olmaktadır. Toplam 4 Yezidi öğrencinin katılım gösterdiği tek soru bu olmuştur. Süryaniler de yüksek

katılım göstererek Mardin'i memleketleri olarak ne kadar yücelttiklerini göstermişlerdir. Türk öğrenciler, olumlu yorumlarda da buldukları halde en fazla negatif yönler üstünde duran grup olmuştur. Tablo 4.1-20'de görüldüğü gibi, Türk öğrencilerin, en fazla ortak görüş alan yaklaşımlara, az katılımında bulunmaları bunu göstermektedir.

4.1.11 Öğrencilerin, millet olmanın en önemli dört koşulu ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim gören lise öğrencilerine yöneltilen “*Sizce millet olmanın en önemli dört koşulu nedir?*” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.1-21’de yer almaktadır.

Tablo 4.1-21 Öğrencilerin, Millet Olmanın En Önemli Dört Koşulu İle İlgili Görüşleri

GÖRÜŞLER	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Millet olmanın en önemli dört koşulu nedir?								
Birlik beraberlik	17	32	11	1	12	5	4	82
Sevgi saygı	18	24	7	3	7	7	3	69
Hoşgörü	9	13	-	-	2	4	2	30
Adalet	13	10	1	-	-	3	2	29
Vatan sevgisi	1	4	8	-	10	4	1	28
Eşit muamele	12	7	-	-	3	-	-	22
Kardeşlik duygusu	4	5	6	-	1	2	-	18
Barış ortamı	6	1	5	-	-	3	-	15
Birbirine güven	4	6	-	-	1	2	1	14
Din, dil, ırk ayırmama	5	-	5	2	-	-	-	12
Bayrak sevgisi	1	-	5	-	-	2	-	8
Tek vatan	-	3	1	-	2	-	2	8
Ülkü birliği	1	6	-	-	-	-	-	7
Kültürünü koruma	5	-	2	-	-	-	-	7
Düşünce özgürlüğü	-	3	-	-	1	-	2	6
Devlete bağlılık	3	2	-	-	-	1	-	6
Tek bayrak	-	2	-	-	1	-	2	5
İnsan sevgisi	3	-	-	-	-	-	1	4
Özgürlük	3	-	-	-	-	1	-	4
Sadakat	2	1	-	-	1	-	-	4

Demokrasi	1	-	-	-	1	-	2	4
Merhamet	1	-	-	-	1	1	1	4
Fedakarlık	1	3	-	-	-	-	-	4
Tek millet olma bilinci	-	-	-	-	1	1	2	4
Kültür kaynaşması	-	3	-	-	1	-	-	4
Mücadele gücü	2	1	1	-	-	-	-	4
Koşula ihtiyaç yok, insan olmak yeter	4	-	-	-	-	-	-	4
Milli bilinç	-	-	-	-	2	-	1	3
Huzur	-	1	2	-	-	-	-	3
Ekonomik güç	-	1	-	-	-	1	1	3
Millet sevgisi	-	-	-	-	2	-	-	2
Din birliği	-	-	-	-	2	-	-	2
Dil birliği	-	-	-	-	2	-	-	2
Otorite	-	-	-	-	1	1	-	2
Birbirini koruma	2	-	-	-	-	-	-	2
Bağımsızlık	2	-	-	-	-	-	-	2
Dili korumak	1	-	1	-	-	-	-	2
Ahlak	1	-	-	-	1	-	-	2
Dürüstlük	-	-	-	-	2	-	-	2
Vicdan	-	-	1	-	-	-	-	1
Marşa bağlılık	1	-	-	-	-	-	-	1
Hakların korunması	1	-	-	-	-	-	-	1
Samimiyet	1	-	-	-	-	-	-	1
Kendi tarihini bilme	1	-	-	-	-	-	-	1
Asimilasyon olmaması	1	-	-	-	-	-	-	1
Aynı ırk olma	1	-	-	-	-	-	-	1
Refah	-	1	-	-	-	-	-	1
Ortak geçmiş	-	1	-	-	-	-	-	1
Ordu gücü	-	1	-	-	-	-	-	1
Komünizm	-	1	-	-	-	-	-	1
Eleştiriye açıklık	-	1	-	-	-	-	-	1
İyi eğitim ortamı	-	-	-	-	-	1	-	1
Bilinç	-	-	-	-	-	1	-	1
Toplam Bildirilen Görüş								447
Cevap Vermeyenler	11	5	4	-	-	-	3	23

KÖ: Kürt öğrenciler

TÖ: Türk öğrenciler

AÖ: Arap öğrenciler

MÖ: Melez öğrenciler

Soruya cevap veren toplam öğrenci sayısı 177 olmakla birlikte 23 öğrenci cevaplamamıştır. 177 öğrencinin belirttiği toplam görüş sayısı ise 447'dir. Milleti oluşturan bazı unsurlar, tüm öğrencilerin gösterdiği önemli bir katılımı öne çıkılmaktadır. Bunlarla ilgili analiz Tablo 4.1-22'de sunulmuştur.

Tablo 4.1-21'de başlıklar halinde cevapları aktarılan öğrencilerden YÖ3 *"Saygı, sevme ve herkesi kabul etme."* kelimeleriyle millet olmanın özelliklerini aktarmıştır. MÖ7 ise yine birlik beraberlik vurgusunda bulunarak şu şekilde düşüncesini açıklamıştır: *"Birlik ve beraberliği olan millet, devletine sahip çıkan, iyi bir eğitim seviyesinde olan millet, vatanını seven, savaşların olmadığı."* SÖ5 de kendi dinlerinin ayrım görmediği bir millet hayaliyle şunları söylemiştir: *"Ayrımın asla yer almaması, birliğin dinlerin aynı olmasıyla sağlanmadığı, adaletsizliğin hiçbir şekilde olmaması, herkese eşit değil herkesin gereğince ihtiyacının verilmesi."*

AÖ13, millet olmanın ırklar üstü bir birliktelik olduğu şöyle ifade etmiştir: *"Millet ve ırkın birbirinden bağımsız olması gerekir. Millet denildiğinde akla ırkçı yaklaşımların gelmemesi gerekir... Bir yayanın caddede, arabanın kaldırımında olmayı istememesi gerektiği gibi bir benzerlik olmalı."* KÖ21 ise birçok Kürt arkadaşının aksine Türklerden ayrı bir ırk olarak görülmekten memnun olmadığını şu cümlelerle ifade etmiştir: *"Kürt-Türk ayrımının olmaması. Kendim Kürt olmama rağmen asker olmak istedim. Fiziki özelliklerim uygun değil sadece. Babam da askeri görevlerde bulunuyor ve diyor ki ne mutlu Türküm diyene."*

Öğrencilerin, millet olmanın en önemli dört koşulu ile ilgili görüşlerinin analiz tablosu ve yorum

Bildirilen cevaplar incelendiğinde, tüm öğrencilerin bazı temalar etrafında ortak görüş beyan ettiği görülmektedir. Düşüncelerini farklı cümlelerle anlattıkları için yukarıdaki Tablo 4.1-21'de her cümle ayrı ayrı yer almıştır. Aşağıdaki Tablo 4.1-22'de ise aynı tema etrafında yoğunlaşan görüşleri ve bu görüşlerin kaç kez belirtildiğine yer verilmesi faydalı bulunmuştur. Buna göre:

Tablo 4.1-22 Öğrencilerin, Millet Olmanın En Önemli Koşulları İle İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları

Görüşler	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Sevgi saygı, hoşgörü ile bağlantılı temalar	41	44	19	5	11	15	8	143
Birlik beraberlik, kardeşlikle bağlantılı temalar	34	41	17	1	16	10	7	126
Vatan, millet sevgisi ile bağlantılı temalar	2	9	14	-	18	7	8	58
Adalet, eşitlikle bağlantılı temalar	27	17	1	-	4	3	4	56
KÖ: Kürt öğrenciler	TÖ: Türk öğrenciler							
AÖ: Arap öğrenciler	MÖ: Melez öğrenciler							
SÖ: Süryani öğrenciler	BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler							
YÖ: Yezidi öğrenciler	T: Toplam							

Tablo 4.1-21’de en fazla ortak görüşün birlik beraberlik üzerine olduğunu görülmüştü. Öğrencilerin belirttikleri ifadeler, olduğu gibi yansıtılma gayretinde bulunduğu için, birlik beraberlikle aynı anlama gelen diğer terimlerin hepsine ayrı ayrı yer verilmiştir. Fakat tüm cevaplar üzerinden analiz yapabilmek için, aynı anlama gelen terimler birlikte değerlendirilip Tablo 4.1-22 oluşturulmuştur. Buna göre öğrencilerin, birlik beraberlikten daha fazla zikrettikleri görüşün; sevgi saygı ve hoşgörü olduğu gözlemlenmektedir. Bu tema etrafında sağlanan görüş birliği, tüm sorulara verilen cevaplar içinde en fazla orana sahiptir. Öğrencilerin kardeşlikten çok hoşgörü arzusunda oldukları yönünde yorum yapılabilse de birlik beraberlik yönündeki görüş birliği azımsanmayacak orandadır. Üçüncü sırada vatan, millet sevgisi gelmektedir; burada Kürt öğrencilerin katılımı, 2’dir. Son sırada ise adalet ve eşitlik vurgusu üzerinde en çok durulduğu görülmektedir. Yezidi öğrenciler, hiçbir soruda katılım göstermedikleri kadar, hoşgörü temasına katılım göstermişlerdir.

4.1.12 Öğrencilerin, hayallerindeki ülke, eğitim ortamı ve kültürel ortam ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim gören lise öğrencilerine yöneltilen “*Hayalinizde nasıl bir ülke/eğitim ortamı/kültürel ortam var?*” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.1-23, Tablo 4.1-24 ve Tablo 4.1-25’te yer almaktadır.

Tablo 4.1-23 Öğrencilerin, Hayallerindeki Ülke İle İlgili Görüşleri

GÖRÜŞLER	f
Hayalinizde nasıl bir ülke var?	Kürt
Adaletin olduğu	8
Herkesin eşit olduğu	7
Düşüncelerin yargılanmadığı	6
Barış içinde yaşanılan	5
Herkesin herkese saygılı olduğu	4
Hayalim, anlatılamayacak kadar güzel bir ülke	3
Cinayetlerin olmadığı	3
Açlığın olmadığı	2
Evsiz insanların olmadığı	2
Özgürce yaşanılan	2
İşsizliğin düşük seviyede olduğu	2
Tarıma ve insana önem veren	1
Dış görünüşün yargılanmadığı	1
Verginin olmadığı	1
Sakin, huzurlu	1
Her şeyiyle eksiksiz	1
Doğanın, hayvanların korunduğu	1
Halkın kendi kendini yönettiği	1
Güven ortamı olan	1
İyi insanların olduğu	1
Güçlü	1
Kendi bayrağımın, dilimin, insanımın da yaşadığı	1
İnsanca yaşanabilen	1
Ekonomik açıdan güçlü	1
Torpilin olmadığı	1
Hoşgörünün olduğu	1
Toplam Bildirilen Görüş	40

Hayalinizde nasıl bir ülke var?	Arap
Hoşgörünün olduğu	7
Özgürlüğün olduğu bir ülke	5
Karşılıklı sevgi, saygının olduğu	4
Adaletin olduğu	4

Huzurlu	4
Eşitlik olan	3
Gelişmiş	2
Sosyal yaşamın aktif olduğu	2
Halkına sadık	1
Kendini eleştirebilen	1
Herkesin birbirine yardım ettiği	1
Bariş ortamı	1
Torpilin olmadığı	1
Ülke kavramının olmadığı bir dünya	1
Toplam Bildirilen Görüş	37

Hayalinizde nasıl bir ülke var?	Süryani
Eşitlik, adalet olan	5
Demokratik	4
Mardin hayalimdeki gibi bir yer	2
Savaşsız, kaossuz bir ülke	2
Sevgi, saygı olan	1
Avrupa gibi	1
Toplam Bildirilen Görüş	15

Hayalinizde nasıl bir ülke var?	Yezidi
Özgür	2
Tek dille konuşulan	1
Toplumsal savaşların olmadığı	1
Toplam Bildirilen Görüş	4

Hayalinizde nasıl bir ülke var?	Türk
Saygı olan	2
Terörün olmadığı	1
Gelişmiş	1
Özgür	1
Adalet olan	1
Çağdaş	1
Temiz bir ülke	1
Kötülük olmayan	1

Mustafa Kemal'in hayalindeki ülke	1
Zengin	1
Bariş ortamı olan	1
Irkcılık olmayan	1
Hoşgörünün olduğu	1
Teknolojik yönden gelişmiş	1
Vatanı bölmek isteyenlerin ağır cezalandırıldığı	1
Toplam Bildirilen Görüş	16

Hayalinizde nasıl bir ülke var?	Melez
--	--------------

Gelişmiş	4
Ayırım yapılmayan	3
İnsana değer verilen	2
Birlik beraberlik içinde yaşanan	1
Hoşgörülü bir ortamın olduğu	1
Geçmişini bilen	1
Savaşın olmadığı	1
Sevgi, saygı, merhametin olduğu	1
Herkesin ülkesine bağlı olduğu	1
Özgür düşüncenin olduğu	1
Eşitlik olan	1
Huzurlu	1
Toplam Bildirilen Görüş	8

Hayalinizde nasıl bir ülke var?	Köken Belirtmeyen
--	--------------------------

Gelişmiş	2
İslam ülkesi	2
Adam kayırmanın olmadığı	2
Ekonomik refah	1
Bariş ortamı	1
Emeğin karşılığının alındığı	1
Otonom	1
Toplam Bildirilen Görüş	10

Tablo 4.1-24 Öğrencilerin, Hayallerindeki Eğitim Ortamı İle İlgili Görüşleri

GÖRÜŞLER	f
Hayalinizde nasıl bir eğitim ortamı var?	Kürt
Eğitim sistemi tamamen değişmeli	10
İlgi alanına göre eğitim	5
Daha çok spor ve aktivitenin olduğu bir sistem	5
Tarihi mekanların gezdirilmesi	4
Eğitim seviyesi üst düzeyde olan	4
Sınavsız bir eğitim sistemi	2
Memlekete göre yargılanılmayan eğitim ortamı	2
Parasız eğitim	2
Uygulamalı derslerin olduğu bir sistem	2
Az ders saati olan bir sistem	2
Bilime önem verilen bir ortam	1
İstediğimiz yabancı dili öğrenebileceğimiz bir sistem	1
Herkese saygılı tarih dersi müfredatı	1
Eğitimi yurt dışında almak isterdim	1
Toplam Bildirilen Görüş	22
Hayalinizde nasıl bir eğitim ortamı var?	Arap
Eğitim sisteminin tamamen iyileştirilmesi lazım	18
Herkesin sevdiği mesleğe yönelebileceği bir eğitim sistemi	13
Sınava dayalı olmayan	3
Ders sayılarının az olduğu	2
Aktivitelere önem verilen	1
Herkesin eğitim alabildiği	1
Derslerin herkes tarafından kavranabildiği	1
Haftada üç gün tatil olan	1
Eğitimin olmadığı	1
Toplam Bildirilen Görüş	41
Hayalinizde nasıl bir eğitim ortamı var?	Süryani
Eğitimi daha iyi olan	6
Eğitimin sistemi değişmeli	3
Tüm kültür ve inançların yer verildiği bir eğitim	2
Mesleğe dayalı eğitim	1

Alman modeli	1
Toplam Bildirilen Görüş	13

Hayalinizde nasıl bir eğitim ortamı var?	Yezidi
Mesleğe dayalı eğitim olmalı	1
Toplam Bildirilen Görüş	1

Hayalinizde nasıl bir eğitim ortamı var?	Türk
Herkesin ilgi duyduğu alanda eğitim gördüğü	5
Nota dayandırılmayan bir eğitim	3
Bol aktivite yapılan	2
Stressiz bir eğitim ortamı	1
Bilinçli eğitim	1
Almanya modeli	1
Ders saatlerinin az olduğu	1
Kültüre, Ataya, bayrağa dayalı eğitim	1
Toplam Bildirilen Görüş	15

Hayalinizde nasıl bir eğitim ortamı var?	Melez
Çok aktivite yapılması	2
İlgi duyulan meslekle alakalı eğitim alabilme imkanı	2
İyileştirilmiş bir eğitim	2
Çok büyük, spor salonu olan, yeşillik içinde bir okul	1
İzmir’de eğitim almak isterim	1
Toplam Bildirilen Görüş	8

Hayalinizde nasıl bir eğitim ortamı var?	Köken Belirtmeyen
Dersi etkilemeyen okul yasaklarının olmaması	1
Öğretmenin korku unsuru olmaması	1
Finlandiya modeli	1
Eğitim sisteminin oturmuş olduğu	1
Daha kolay bir eğitim sistemi	1
Toplam Bildirilen Görüş	5

Tablo 4.1-25 Öğrencilerin, Hayallerindeki Kültürel Ortamla İlgili Görüşleri

GÖRÜŞLER	f
Hayalinizde nasıl bir kültürel ortam var?	Kürt
İrk, din, dil farklılıklarının hor görülmediği bir ortam	6
Yerel kültürlerin değer gördüğü	5
Her kültürün bir arada yaşadığı bir ortam	5
Herkesin uyum içinde yaşadığı bir ortam	3
Kürtlerin ezilmediği bir ortam	2
Kürtlere terörist denmeyen	1
Dilimizin yargılanmadığı bir ortam	1
Dinin tam yaşandığı bir ortam	1
Hayalimin önemi yok	1
Toplam Bildirilen Görüş	8
Hayalinizde nasıl bir kültürel ortam var?	Arap
Türkiye kültürel olarak iyi	3
Zaten güzel bir ülkede yaşıyoruz	3
Kökene göre ayırım yapılmayan	2
Osmanlı'daki gibi	1
Batıdansa kendi değerlerimizin önemli olduğu	1
Çok kültürlü bir ortam	1
Hayallerim anlatamayacak kadar büyük	1
Türkiye dışında her yer	1
Toplam Bildirilen Görüş	13
Hayalinizde nasıl bir kültürel ortam var?	Süryani
Her kültürden insanın eşit olduğu bir ortam	2
Dini yönden ayırım yapılmayan	2
Kültürel yönden gelişmiş	1
İnançların yargılanmadığı bir ortam	1
Toplam Bildirilen Görüş	6
Hayalinizde nasıl bir kültürel ortam var?	Yezidi
Hiçbir din olmamalı	1
Çok kültürlü ortam olmalı	1
Toplam Bildirilen Görüş	2

Hayalinizde nasıl bir kültürel ortam var?	Türk
Kültürel zenginliklere sahip çıkılan	2
Farklı dinlerin bir arada yaşayabildiği	1
Kültürel refahın olduğu	1
Toplam Bildirilen Görüş	4

Hayalinizde nasıl bir kültürel ortam var?	Melez
Kültüre önem verilen bir ortam	1
Toplam Bildirilen Görüş	1

Hayalinizde nasıl bir kültürel ortam var?	Köken Belirtmeyen
Hayalimdeki ortam zaten böyle	2
Türkiye dışında her yer	1
Toplam Bildirilen Görüş	3
Cevap Vermeyenler (Tüm Öğrenciler)	23

Soruya cevap veren toplam öğrenci sayısı 177 olup 23 öğrenci cevaplamamıştır. 177 öğrencinin bildirdiği toplam görüş sayısı 272'dir. Arap öğrencilerin belirttiği görüşlerden 6 tanesi yaşadığı ortamdan memnun olduklarıyla ilgilidir. Arap öğrenciler bu yönüyle, tüm gruplar içinde en fazla memnuniyet belirtenler olarak öne çıkmaktadırlar. Eğitim sistemi olarak birçok öğrenci, iyileştirilmeye gidilmesi yönünde fikir beyan etmiştir. Kültürel olarak da en çok üzerinde durdukları tema tüm kültürlerin saygı görmesi yönünde olmuştur. Bunlarla ilgili analiz Tablo 4.1-26'da sunulmuştur.

Yukarıdaki tablolarda başlıklar halinde cevapları aktarılan öğrencilerden KÖ58, kendisini bayrağıyla, diliyle, insanıyla ayrı tutarak yaşamak istediği bir ortam olduğunu şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Hayalimde kendi bayrağımın, kendi dilimin, kendi insanımın yaşadığı ama ölümlerin olmadığı, başka milletlerin de olduğu hoşgörülü bir ortam var. Hayalimdeki eğitim korkusuz, cesur, ders sayısının azaltıldığı, mantıklı, kendi tarihimin öğretildiği bir

sistem, hayalindeki kültürel ortam ise birçok kültürün olduğu ama saygı duyulduğu bir sistem.”

SÖ23 de en çok sıkıntısını çektikleri dini ayrımcılık yaşanmaması adına kendisini şu cümlelerle anlatmıştır: *“Barışçıl ve dini ayrımcılığın olmadığı bir ortam olmasını istiyorum.”*

Öğrencilerin, hayallerindeki ülke, eğitim ve kültürel ortamla ilgili görüşlerinin analiz tablosu ve yorumu

Bildirilen cevaplar incelendiğinde, tüm öğrencilerin bazı temalar etrafında ortak görüş beyan ettiği görülmektedir. Düşüncelerini farklı cümlelerle anlattıkları için yukarıdaki tablolarda her cümleye ayrı ayrı yer verilmiştir. Aşağıdaki Tablo 4.1-26’da ise aynı tema etrafında yoğunlaşan bazı görüşler ve bu görüşlerin kaç kez belirtildiğine yer vermesi faydalı bulunmuştur. Buna göre:

Tablo 4.1-26 Öğrencilerin Hayallerindeki Ülke, Eğitim Ve Kültürel Ortamla İlgili Görüşlerinin Analiz Sonuçları

Görüşler	f							
	KÖ	AÖ	SÖ	YÖ	TÖ	MÖ	BÖ	T
Öğrencilerin Hayallerindeki Ülke								
Adalet ve eşitlik olan	16	8	10	-	2	4	1	41
Sevgi, saygı ve hoşgörü olan	5	11	1	-	3	2	-	22
Özgürlük olan	9	5	-	1	1	1	-	17
Gelişmiş	3	2	1	-	3	4	3	16
Öğrencilerin Hayallerindeki Eğitim Ortamı								
Eğitim sistemi tamamen değişmeli	14	18	9	-	1	2	3	47
İlgi duyulan alana göre eğitim görülen	5	13	1	-	5	2	-	26
Aktivite yoğun olduğu	9	1	-	1	2	2	-	15
Öğrencilerin Hayallerindeki Kültürel Ortam								
Farklılıkların hor görülmediği	12	2	5	-	2	-	-	21
Yerel kültürlerin değer gördüğü	5	1	-	1	2	1	-	10
KÖ: Kürt öğrenciler	TÖ: Türk öğrenciler							
AÖ: Arap öğrenciler	MÖ: Melez öğrenciler							
SÖ: Süryani öğrenciler	BÖ: Köken belirtmeyen öğrenciler							
YÖ: Yezidi öğrenciler	T: Toplam							

Öğrencilerin hayallerindeki ülkeyle ilgili en fazla üzerinde durdukları tema adalet ve eşitlik olmuştur. Kürt öğrenciler katılım oranıyla öne çıkmaktadır. İkinci olarak sevgi, saygı ve hoşgörünün olmasını hayal etmekte olduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin hayalleri, 4.1.11 bölümündeki milleti oluşturan unsurlarla hemen hemen doğru orantıdadır. Hayallerindeki eğitim ortamı olarak da, çoğunluk itibarıyla sistemin tamamen değiştiği bir ortam vardır. Bu düşünceye en fazla katılım ise Arap öğrenciler tarafından olmuştur. Kültürel ortam olarak da, hemen hemen tüm bölümlerde belirtildiği gibi farklılıkların anlayışla karşılanmasını temenni ettiklerini belirtmişlerdir.

4.1.13 Öğrencilerin, kendilerine yöneltmediğimiz fakat yöneltmemizi isteyebilecekleri sorular, cevaplar ve yorum

Öğrencilere yöneltilen son soruda, *'keşke şunu sorsalardı, bu sayede o konuda da görüşümü ifade edebilseydim'* dedikleri bir düşünce varsa bunu aktarmaları istenmiştir. Bu talebe ciddi bir katılım olmamakla beraber, görüş bildiren toplam 6 öğrenci olmuştur. Öğrencilerin düşüncelerini Tablo 4.1-27'de görülmektedir.

Mardin ilinde eğitim gören lise öğrencilerine yöneltilen *"Sormadığım ama sormamı istediğiniz başka bir soru varsa onu ve cevabını da yazabilirsiniz..."* cümlesine verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.1-27'de yer almaktadır

Tablo 4.1-27 Öğrencilerin Sormamızı İstedikleri Sorular Ve Cevaplarıyla İlgili Görüşleri

Sormadığım ama sormamı istediğiniz başka bir soru varsa onu ve cevabını da yazabilirsiniz...	Görüş Bildiren Öğrenciler
1. Sizce tarihe gereken önem veriliyor mu? Hayır verilmiyor. Ders saatlerinden, yıllık atamalardan ya da şu an üniversite olarak tarih öğretmenliğini seçen kişi sayısına bakarak görebiliriz. Sırf bu yüzden ben şu an tarih öğretmenliğini seçemiyorum.	KÖ18
2. Tarihin sevdirmesi için herhangi bir çalışma yapılıyor mu? Öğrenciler tarihi genelde sevmiyor, demek ki bir çalışma yok	KÖ18
3. Tarih bir ders olarak mı anlatılıyor yoksa bilinç kazandırmak için mi anlatılmalı? Sadece sınav için anlatılıyor oysa kendini öğrenmek, bilinç kazanmak, milli şuuru geliştirmek için anlatılmalı	KÖ18
4. Tarih ders saati yeterli mi? Değil, önemli bir ders, en azından 4 saat olmalı	KÖ19
5. Mutlu musunuz? Bir şeyler başarınca mutlu oluyorum	KÖ43

6. Özgür müsünüz? En büyük hayalim özgür olabilmek	KÖ43
7. Fuat Sezgin'in yazdığı tarih kitapları müfredata eklenmeli	KÖ9
8. Mardin kültürü tanıtılmıyor	KÖ13
9. Okul eksiklerimiz çok fazla	KÖ13
10. Ders konuları size fazla ya da eksik geliyor mu? Fazla değil ama üniversite sınavına daha çok odaklanılmalı	AÖ17

6 öğrencinin belirttiği sorular ve fikirler Tablo 4.1-27'de görülmektedir. Buna göre toplam 10 görüş bildirilmiştir. KÖ18 ve KÖ19 tarih dersinin sevilmemesi ile ilgili yorumlarda bulunarak konuya parmak basmışlardır. Bunun dışında KÖ43 şahsına yönelik sorular ve cevaplarını iletmiştir. KÖ9 ve KÖ13 tarih dersindeki eksiklerle ilgili görüşlerini ifade etmiştir. AÖ17 ise üniversite sınavına endeksli eğitim verilmesiyle ilgili görüşünü belirtmiştir.

4.2 Mardin İlinde Eğitim Veren Tarih Öğretmenleriyle İlgili Bulgu Ve Yorumlar

4.2.1 Tarih öğretmenlerinin, Türkiye'deki tarih öğretimiyle ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim veren tarih öğretmenlerine yöneltilen “*Türkiye’deki tarih öğretimini nasıl değerlendiriyorsunuz?*” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.2-1’de yer almaktadır.

Tablo 4.2-1 Öğretmenlerin Türkiye’deki Tarih Eğitimiyle İlgili Görüşleri

Türkiye’deki tarih öğretimini nasıl değerlendiriyorsunuz?	f
Tarafı olduğunu düşünüyorum	2
Tarihe verilen değer yeterli değil	2
Müfredat ezberci olduğu için ilgi görmüyor	2
Üniversitelerde tarih eğitimi layıkıyla verilmiyor	1
Gerçek tarihin anlatılmadığını düşünüyorum	1
Sınav merkezli eğitim olduğu için öğrenciler gereken ilgiyi vermiyor	1
Tarih toplumun temelidir	1
Güneydoğuda ders anlatırken farklı sınımlarla karşılaşılıyor, batıda daha rahat	1

Tarih eğitim sistemini doğru buluyorum	1
Daha kapsamlı ve nesnel olmalı	1
Hem içerik hem de öğrenciye aktarım konusunda eksiklik var	1
“ulus tarihi” temelinde eğitim veriliyor bu yüzden öğrenciler farklı kültürleri öğrenemiyor	1
Öğretici tarih metodu kullanılıyor	1
Hatasız bir geçmiş anlatımı, topluma özgüven aşıyor	1
Hataların anlatılmaması geçmişten ders alınmasını engelliyor	1
Tarih dersinin kavranması okuldan okula, başarıya göre değişiyor	1
Geçmişe bugünün gözüyle bakmak doğru değerlendirmeyi engelliyor, bu aşılmalı	1
Genel olarak sorunlu bir ders	1
Toplam Bildirilen Görüş	15

Tablo 4.2-1’de görüldüğü gibi, öğretmenler toplam 15 görüş bildirmiştir. Bu soruya cevap vermeyen öğretmen olmamıştır. Öğretmenlerin belirttiği görüşler içerisinde iki tanesini olumlu olarak değerlendirebilecekken çoğunluğu eleştiride bulunmuştur. 13 öğretmenin, etrafında birleştiği ortak görüşler olmamıştır.

Tablo 4.2-1’de başlıklar halinde cevapları aktarılan öğretmenlerden Ö8: *“Türkiye’de tarih öğretimi ‘ulus tarih’ temelinde olmasından kaynaklı olarak öğrencilerin farklı kültür ve medeniyetler hakkında bilgi sahibi olmaları yönünde sıkıntılara yol açabilmektedir.”* şeklindeki cümlesiyle tek ulusa dayalı eğitime eleştirel bir bakış açısıyla yaklaştığını göstermiştir. Ö9 ise geçmişteki hatalara değinilmediğini eleştirerek şu cümleleri sarf etmiştir:

“Türkiye’deki tarih öğretimi ‘öğretici tarih’ metoduyla yapılmaktadır. Topluma özgüven aşıl原因, liderlerini kusursuz gösteren bir yöntemdir. Hatasız bir geçmişe sahip olduğumuz anlatılır. Geçmişten ders almayı hedefleyen bir branşın olması gerektiği gibi anlatılmadığını düşünüyorum. Hatalarımızdan bahsedilmezse tarihin ruhuna aykırı bir şekilde hareket ettiğimiz gerçeği ortaya çıkmaktadır.”

Ö11 de tarih dersinin günümüz şartlarıyla bağdaştırılmadan anlatılmasını bir eksiklik olarak gördüğünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Bir asır önceki konulara o günün şartlarına göre değil bugün yaşanmış gibi günümüz bakış açısıyla bakıyoruz. O günün sosyolojik, ekonomik, uluslararası ilişkiler gibi birçok farklı etken var, bunları görmeden sadece sığ bir tarih anlatımı maalesef asıl amaçtan bizi uzaklaştırır. Bu henüz aşılamadı.”

4.2.2 Tarih öğretmenlerinin, tarih öğretiminde aranacak amaçlarla ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim veren tarih öğretmenlerine yöneltilen “*Tarih öğretimde aranacak amaç ne olmalıdır?*” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.2-2’de yer almaktadır.

Tablo 4.2-2 Öğretmenlerin Tarih Öğretiminde Aranacak Amaçla İlgili Görüşleri

Tarih öğretiminde aranacak amaç ne olmalıdır?	
	f
Geçmiş bilmek geleceğin inşasını sağlar	3
İlk amaç, milli şuur olmalı; milli tarih iyi bilinmeden tarih olmaz	3
Tarih geçmişin bilgisidir, objektif anlatılmalı; bilgi vermek amaçlanmalı	2
Evrensel ahlak ilkelerine uygun, tüm dünyada ortak bir tarih bilinci	1
Çağdaş dünya düzeni ile ilişkili hale getirip verim sağlamak	1
Tarihi mekanları öğreterek, gezdirerek dersi faydalı hale getirmek	1
Köken, din, mezhep vs. ayırmadan birbirini ve ülkesini seven nesiller yetiştirmek	1
Toplam Bildirilen Görüş	12

Tablo 4.2-2’de görüldüğü gibi soruyla ilgili öğretmenler toplamda 12 görüş bildirmişlerdir. Bu soruya cevap vermeyen öğretmen olmamıştır. Tarih öğretiminde aranacak amaçla ilgili öğretmenlerin belirttiği üç görüşte, geçmişi öğrenmenin insan geleceğine sağladığı faydaya değinilirken diğer üç görüş; milli şuur kazandırılması yönünden fayda sağladığı ile ilgilidir.

Tablo 4.2-2’de başlıklar halinde cevapları aktarılan öğretmenlerden Ö5 tarih öğretiminin amacını “*Milli şuur, birliktelik sağlamak, ortak paydada buluşmak ki bu değerler zor zamanlarda milletleri bir arada tutuyor.*” şeklinde açıklamıştır. Ö6 da tüm dünyada ortak bir tarih anlayışı taşınması gerektiğiyle ilgili tarih öğretiminin amacı olarak “*Amacın, evrensel ahlak ilkelerine uygun ve bütün dünyada ortak bir*

tarih bilincinin olması, olduğunu düşünüyorum.” cümlesini sarf etmiştir. Ö11 ise kültürel bir birliktelik vurgusunda bulunarak tarih öğretiminin bu birlikteliği sağlaması gerektiği ile ilgili şu cümleleri söylemiştir: “Etnik kökeni, ten rengi, mezhebi... fark etmeksizin ülkesini sevecek, geliştirecek aynı zamanda farklılıklarımızla birbirimizi kabul edeceğimiz ve seveceğimiz bir amacı olmalı tarih dersinin.”

4.2.3 Tarih öğretmenlerinin, tarih dersine yükledikleri anlam ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim veren tarih öğretmenlerine yöneltilen “*Tarih dersine yüklediğiniz anlam nedir?*” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.2-3’te yer almaktadır.

Tablo 4.2-3 Öğretmenlerin Tarih Dersine Yükledikleri Anlam İle İlgili Görüşleri

Tarih dersine yüklediğiniz anlam nedir?	
	f
Geçmişini bilmeyen millet, geleceğini inşa edemez	4
Milleti millet yapar, yanlış anlatılırsa toplum mahvolur	1
Geçmiş olduğu gibi öğrenmek geleceğe daha güvenli bakılmasını sağlar	1
Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, Atatürk’ü anlayan bir nesil yetiştirmek	1
Bir toplumun kimliğidir	1
Kültürel birikim ve donanım tarih öğreniminden geçer	1
Milli birliği sağlamak	1
Kendini, bölgeni, dünyayı anlamının en önemli aracıdır	1
Lisedeki her hangi bir ders gibidir	1
Toplam Bildirilen Görüş	12
Cevap Vermeyenler	1

Tablo 4.2-3’te görüldüğü gibi öğretmenlerin bildirdiği toplam görüş 12’dir. Bir öğretmen cevap vermek istememiştir. Öğretmenlerin belirttiği dört görüş, geleceğin inşasının geçmişi bilmekten geçtiği ile ilgilidir. Öğretmenlerin büyük kısmının tarih derslerine ulvi anlam yüklemiş olduğu görülmektedir, bununla birlikte bir öğretmen ise diğer derslerden farklı görmediğini belirtmiştir.

Tablo 4.2-3’te başlıklar halinde cevapları aktarılan öğretmenlerden Ö2, geçmişin gelecek üzerindeki olumlu etkisini “*Tarih geleceğe bakıştır. Keşke herkes*

geçmişe bakarak geleceğe yönelebilsen.” şeklindeki cümlesiyle açıklamıştır. Ö4 de tarihi yanlış anlatmanın millete büyük zararlar vereceğini düşünmektedir; bu yüzden de öğretmenin önemli bir role sahip olduğunu *“Milleti millet yapan temel derslerdendir. Bir milleti mahvetmenin yolu tarihi yanlış anlatmaktır. İşte öğretmenin önemi burada ortaya çıkar. Tarih toplumu yönlendirir.”* cümlesiyle açıklamıştır. Ö11 ise *“Kendini, bölgesini, ülkeni ve dünyayı anlamanın, buna göre politika geliştirmenin en önemli aracı tarihtir.”* şeklindeki görüşüyle tarihin önemli bir etken olduğunu belirtmiştir.

4.2.4 Tarih öğretmenlerinin, tarih müfredatında gördükleri problemlerle ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim veren tarih öğretmenlerine yöneltilen *“Tarih müfredatında gördüğünüz problemlerle ilgili konular nelerdir?”* sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.2-4’te yer almaktadır.

Tablo 4.2-4 Öğretmenlerin Tarih Müfredatında Gördükleri Problemlerle İlgili Görüşleri

Tarih müfredatında gördüğünüz problemlerle ilgili konular nelerdir?

	f
İslam tarihi yanlış bir dille anlatılıyor	2
11. sınıf konuları çok karışık, soyut	2
Haçlı seferi, Hristiyan-Müslüman çatışması gibi anlatıldığı için Hristiyanları rahatsız edici	1
“Düşman milletler” tarzı ifadeler öğrencilere olumsuz bir bakış kazandırıyor	1
Müfredat çok ağır	1
Dünya ve bölge tarihi yetersiz	1
Küreselleşme	1
Çevre sorunları	1
Tarih öncesi dönem	1
Bazı konular birbirini tutmuyor; mesela 9. Sınıf ile 11. Sınıftaki konuların anlatımı farklı	1
10. sınıf konuları kendini tekrar ediyor	1
11. sınıf kitabının dili ağır	1
İnkılap tarihini işlerken Kürt isyanlarını anlatmakta zorlanıyorum	1
Coğrafi keşifler	1
Batı merkezli bir tarih anlayışı var	1
Gayrimüslimler iyi anlatılmıyor	1

Problemlili gördüğüm bir konu yok	1
Toplam Bildirilen Görüş	19
Cevap Vermeyenler	1

Tablo 4.2-4'te görüldüğü gibi, öğretmenlerin belirttiği toplam görüş 19'dur ve bir öğretmen cevap vermemiştir. Bir öğretmen tarih müfredatında problemlili bir konu olduğunu düşünmezken diğeri öğretmenler farklı temalar etrafında problem gördüklerini belirtmişlerdir. Genel olarak eleştiriler, kitabın üslubu ve karmaşıklığı üzerinedir.

Tablo 4.2-4'te başlıklar halinde cevapları aktarılan öğretmenlerden Ö1 gördüğü problemlili konuları şu şekilde ifade etmiştir:

“En problemlili konular şunlardır: 1. Haçlı seferleri anlatılırken sınıfta olan bir öğrenci rencide olur. Çünkü Hristiyan-Müslüman çatışmasıymış gibi anlatılır. Halbuki öyle değil. Haçlı seferlerinin en çok zarar verdiği iki millet Süryani ve Ermenilerdir. 2. İslam tarihi dersi işlenirken de çok yanlış bir yöntem uygulanmaktadır. 3. Tarih dersinde hep düşman milletler var. Bu ayrımcı dil ve yöneme son verilmelidir. Örneğin tarih dersinde Rusları ve Ermenileri hiç görmemiş olan bir öğrenci bunlara hemen düşman gözüyle bakabilir.”

Ö2 ise bölge tarihiyle ilgili eksikliğe de değinerek konuyla ilgili şunları söylemiştir: *“Müfredat çok ağır ve bazı konular da eksik. Örneğin öğrencinin ilgisini çekecek konular çok az. Dünya tarihi dersimiz veya bölge tarihi ile ilgili konular yok.”* Öğretmenlerin büyük kısmı ve öğrencilerin de bir kısmının belirttiği gibi, ders kitaplarındaki karmaşıklık ile ilgili Ö5 düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Tarihte net bir bilgi bazı konularda yok gibi. Örneğin 9. Sınıf MEB kitabıyla 11. Sınıf MEB kitabı sanki her bilgide tutmuyor gibi.”*

4.2.5 Tarih öğretmenlerinin, tarih dersi işlerken uyguladıkları yöntemler ve tekniklerle ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim veren tarih öğretmenlerine yöneltilen *“Tarih dersi işlerken uyguladığınız yöntemler/teknikler nelerdir?”* sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.2-5'te yer almaktadır.

Tablo 4.2-5 Öğretmenlerin Tarih Dersi İşlerken Uyguladıkları Yöntem Ve Teknikler

Tarih dersi işlerken uyguladığımız yöntemler/teknikler nelerdir?	
	f
Slayt/Video	8
Anlatım	6
Soru-cevap	6
Beyin fırtınası	4
Örnekleme	1
Soyut düşünme	1
Gezi	1
Mizah	1
Toplam Bildirilen Görüş	28
Cevap Vermeyenler	1

Tablo 4.2-5’te görüldüğü gibi, öğretmenlerin belirttiği toplam görüş 28’dir, bir öğretmene cevap vermemiştir. Listenin ilk üç sırasını oluşturan yöntemlere bakıldığında tarih derslerinin genel olarak işleniş şekliyle ilgili fikir elde edilebilmektedir.

4.2.6 Tarih öğretmenlerinin, farklı görüşlerin tartışılabildiği bir ders ortamıyla ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim veren tarih öğretmenlerine yöneltilen “*Farklı görüşlerin tartışılabildiği bir ders ortamıyla ilgili görüşleriniz nedir? Siz bunu uyguluyor musunuz?*” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.2-6’da yer almaktadır.

Tablo 4.2-6 Öğretmenlerin Farklı Görüşlerin Tartışılabilirliği Bir Ders Ortamıyla İlgili Görüşleri

Farklı görüşlerin tartışılabilirliği ders ortamıyla ilgili görüşleriniz nedir?	
	f
Farklı görüşler tartışılmalı, olumlu katkı sağlar	7
Uyguluyorum	6
Öğrenciler birbirlerine saygı göstermeyi öğreniyor	3
Ders zenginleşiyor	3
Yanlış bilinenlerin düzeltilme şansı olur	2
Güneydoğu’da bunu uygulamak zor, amacından sapıyor	2

Uygulamıyorum	2
Konuya göre uyguluyorum	1
Toplam Bildirilen Görüş	26
Cevap Vermeyenler	1

Tablo 4.2-6’da görüldüğü gibi, öğretmenlerin belirttiği toplam görüş 26 olup öğretmenlerden bir tanesi cevap vermemiştir. Görüş bildiren öğretmenler çoğunluk itibarıyla ders ortamında tartışma faaliyetlerinin yapılmasını olumlu bulup uygulamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu tarz aktivitelerin faydalarından bahsedenler yanında, 4 görüşte ise olumsuz yaklaşmıştır. Olumsuz yaklaşanlardan ikisi güneydoğu bölgesini işaret ederek, burada bu tarz aktivitelerin amacından saptığı doğrultusunda beyanda bulunmuşlardır.

Tablo 4.2-6’da başlıklar halinde cevapları aktarılan öğretmenlerden Ö3, tartışma ortamı sayesinde yanlış düşüncelerin de düzeltilme imkanı olabileceğini düşünerek şu cümleleri sarf etmiştir:

“ Farklı görüşler mutlak surette ders esnasında açığa çıkartılmalı ve üzerinde tartışılmalıdır. Böyle bir ortamda yanlış bilgiler de ortaya çıkacağından düzeltilme şansı olur. Doğru temeller üzerinde çalışıldığında da dersin zenginliği ortaya çıkar.”

Ö5, bölge itibarıyla tartışma ortamlarının sıkıntı oluşturabileceğini “Güneydoğuda bu tam olmuyor. Yapacak olursanız dahi amacından hemen sapıyor. İşte o an esasici eğitim anlayışına hemen dönmek zorunda kalıyoruz.” şeklinde ifade etmiştir. Ö11 de öğrencilerin önyargılarından kurtulmalarına vesile olması noktasına vurgu yaparak düşüncelerini “Evet uyguluyorum ve çok başarılı uluyorum. Kendim ve öğrenciler kendilerini özgür ifade ettikleri zaman çok orijinal fikirler ortaya çıkabiliyor. Klasik tarih dersi ezberci mantığı ortadan kalkıyor. Öğrenci önyargılarını yıkabiliyor.” şeklinde belirtmiştir.

4.2.7 Tarih öğretmenlerinin, demografik yapı yönünden farklılıklar barındıran bir okulda tarih öğretiminin nasıl verilmesi gerektiği ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim veren tarih öğretmenlerine yöneltilen “Demografik yapı yönünden farklılıklar barındıran bir okulda tarih öğretiminin nasıl verilmesi gerektiği

ile ilgili görüşleriniz nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.2-7’de yer almaktadır.

Tablo 4.2-7 Öğretmenlerin Demografik Farklılıklar Barındıran Bir Okulda Tarih Öğretiminin Nasıl Verilmesi Gerektiği İle İlgili Görüşleri

Demografik yapı yönünden farklılıklar barındıran bir okulda tarih öğretiminin nasıl verilmesi gerektiği ile ilgili görüşleriniz nedir?	
	f
Öğrencilerin kendi geçmişleri ve bölgenin özellikleri ön plana çıkarılmalı	4
Keskin ve net cümleler kurmak yerine daha anlayışlı ve empatiyle yaklaşılmalı	3
Ortak tarihi değerler vurgulanmalı	2
Farklı görüşlere kendini ifade hakkı tanınmalı	2
Müfredata bağlı kalıp farklı bilgilere yer verilebilir	2
O bölgede büyümüş, bölgenin kültürünü taşıyan bir öğretmen ders vermeli	1
Toplumun değer verdiği kişiler öne çıkarılmalı	1
Hali hazırdaki eğitim sisteminin yeterli olduğunu düşünüyorum	1
Tarih dersi etnosentrik olmamalı	1
Toplam Bildirilen Görüş	17

Tablo 4.2-7’de görüldüğü gibi, öğretmenlerin belirttiği toplam görüş 17’dir. Öğretmenler genel itibariyle kapsayıcı bir üslupla öğrencilere yaklaşılması gerektiği konusunda hemfikirdir. Toplamda en fazla ortak görüşle, öğrencilerin kendi geçmişleri ve bölge özelliklerinin de müfredata eklenmesi konusunda beyanda bulunulmuştur.

Tablo 4.2-7’de başlıklar halinde cevapları aktarılan öğretmenlerden Ö1, o bölgede yetişmiş bir öğretmenin öğrencilere daha faydalı olabileceğini düşünerek *“Her şeyden önce yerel bir öğretmenin yani o bölgede doğmuş, büyümüş o bölgenin örf ve adetlerini bilen bir öğretmenin o dersi vermesi gerekir.”* şeklinde görüşünü belirtmiştir. Ö2 de tüm kültürleri kapsayıcı bir dille öğrencileri kucaklamak yönündeki yaklaşımını şu cümlelerle ifade etmiştir: *“Okul olarak çok farklı din ve ırka mensup öğrencilerimiz var. Bunları dikkate alarak onların geçmişleriyle ilgili bilgilerin de olması ve tarihteki Türk beraberliğini vurgulamak gerekir.”* Ö11 de müfredatın kapsayıcı bir dili olmadığını ve bunun aşılması gerektiğiyle ilgili *“Ayrıştırmacı ve dışlayıcı bir anlatım yerine, ortak paydaların üzerine inşa edilirse gençlerde yurt sevgisi temelinde tarih bilincinin gelişmesine katkı sunacağını düşünüyorum.”* şeklinde beyanda bulunmuştur.

4.2.8 Tarih öğretmenlerinin, Mardin gibi kültürel çeşitliliğin yoğun olduğu bir şehirde, tarih eğitimi verirken karşılarına çıkan farklı durumlarla ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim veren tarih öğretmenlerine yöneltilen “*Mardin gibi kültürel çeşitliliğin yoğun olduğu bir şehirde, tarih eğitimi verirken karşınıza farklı durumlar çıktığı oldu mu? Olduysa nedir?*” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.2-8’de yer almaktadır.

Tablo 4.2-8 Öğretmenlerin Mardin’de Eğitim Verirken Karşılarına Çıkan Farklı Durumlarla İlgili Görüşleri

Mardin gibi kültürel çeşitliliğin yoğun olduğu bir şehirde, tarih eğitimi verirken karşınıza farklı durumlar çıktığı oldu mu?	
	f
Karşılaşıyorum	5
Farklı kültürlerin bir arada olduğu bir sınıfta gerginlik oluşmaması mümkün değil	2
Pek karşılaşmadım	1
Karşılaşmadım	1
Ermeni meselesi konusunda bazı öğrenciler tepkiliydi, konuşarak anlaştık	1
Bazı isyanlara tepki gösteren öğrenci oluyor, üzerine konuşup anlaşıyoruz	1
Farklı kaynaklardan bilgi veren öğrenciler oluyor, saygıyla dinliyorum	1
Bazı konuları yumuşak bir dille anlatmak gerekiyor, yoksa gerginlik olabiliyor	1
Bölgenin kültürel çeşitliliğinin müfredatta yer almaması bazen dezavantaj oluyor	1
Arapların Osmanlı’ya karşı İngilizle bir olduğunu anlattığımda gerginlik olmuştu	1
Siyasi konular işlerken gerginlik oluşabiliyor	1
Süryani olan bir sınıfta gayrimüslim demem rahatsız etti, kendimi ona ifade ettim	1
Öğrencilerin, duyduğu yalan bilgileri sınıfa taşıması bazen gerginleştiriyor	1
Toplam Bildirilen Görüş	18
Cevap Vermeyenler	2

Tablo 4.2-8’de görüldüğü gibi, öğretmenlerin belirttiği toplam görüş 18’dir. 2 öğretmense cevap vermemiştir. Öğretmenlerin geneli, kültürel çeşitlilikten kaynaklı olarak karşılarına farklı durumlar çıktığı konusunda beyanda bulunmuşlardır. Verilen cevaplara bakıldığında zaman karşılaşılan sıkıntılı durumlar sınıf ortamının demografik yapısını oluşturan unsurlarla ilgilidir.

Tablo 4.2-8’de başlıklar halinde cevapları aktarılan öğretmenlerden Ö2, öğrencilerin yalan bilgilere inanmalarına değinerek *“Evet arada oluyor. Özellikle öğrencilerin dışardan duyduğu yalan bilgilere kanması ve bunu derste belirtirken karışıklıkların yaşanmasına neden olur.”* şeklinde düşüncelerini belirtmiştir. Ö3 ise, toplumdaki birçok Süryani’nin belirttiği bir rahatsızlık olarak ‘gayrimüslim’ kelimesinin etkisinden bahsederek *“Süryani, Arap ve Kürtlerin iç içe yaşadığı bu şehirde elbette farklılıklar olabiliyor. Dersimde ‘gayrimüslim’ kelimesini kullandığımda Süryani olan bir öğrencimin alındığını fark ettim. Bu durumu konuşarak öğrencime gereken açıklamaları yaptım.”* şeklinde yorumda bulunmuştur. Ö11 de bazı öğrencilerin sahip olduğu önyargılarla ilgili olarak düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Evet oldu. Özellikle Ermeni meselesi ve T.C. İnkılap Tarihi Atatürkçülük dersinde Cumhuriyetin ilk yıllarında çıkan isyanlar konusunda bazı öğrenciler önyargı ile yaklaşmaktaydı ve hiçbir zaman sert tonla uyardım, tam tersine konuşmalarına fırsat tanıdım ve farklı bakış açıları sunmaya çalıştım.”*

4.2.9 Tarih öğretmenlerinin, öğrencilerin yurtseverlik algılarını belirlemede okulun rolü ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim veren tarih öğretmenlerine yöneltilen *“Sizce öğrencilerin yurtseverlik algılarını belirlemede okulun rolü nedir?”* sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.2-9’da yer almaktadır.

Tablo 4.2-9 Öğretmenlerin Öğrencilerin Yurtseverlik Algılarını Belirlemede Okulun Rolü İle İlgili Görüşleri

Sizce öğrencilerin yurtseverlik algılarını belirlemede okulun rolü nedir?	
	f
Vatan sevgisinin temelini atmakta en etken iki unsur; okul ve öğretmendir	9
Tarih bilinci, tarih öğretmenleri sayesinde oturur	2
Pozitif olarak etkilediğini düşünmüyorum	1
Öğrenciye sunulan farklı kaynaklarla dışardan öğrendiği yanlış bilgiler çürütülüyor	1
Okulun rolü büyük, çevreden aldığı yanlış bilgileri okul düzeltiyor	1
Toplam Bildirilen Görüş	14

Tablo 4.2-9’da görüldüğü gibi, öğretmenler 14 görüş bildirmiştir. Bu 14 görüşün çoğunluğu, okulun yurtseverlik algısını belirlemede önemli bir rolü olduğu

yönündedir. Görüşlerden bir tanesi ise okulun pozitif yönde bir etkisinin olmadığı şeklindedir.

Tablo 4.2-9’da başlıklar halinde cevapları aktarılan öğretmenlerden Ö6, görüşünü “*Vatana ve millete olan bağlılığın artmasında eğitimin rolü kesinlikle yadsınamaz, bu noktada okulumuz ve idareemiz gerek milli bayramlardaki faaliyetleri gerekse hassas konulardaki tavırlarıyla öğrencilerimize örnek oluyorlar.*” şeklinde ifade etmiştir. Ö11 ise okulun rolüne değinmekle birlikte yöntemsel olarak eksiklik olduğunu şu cümlelerle belirtmiştir: “*Bu konuda okullar çok büyük bir işlevselliğe sahip. Sanırım sorun yöntemde. Osmanlı’dan bize kalan çok kültürlü Anadolu coğrafyasını ayırıştırıcı dil yerine farklı kültürleri zenginliğimiz olarak kabul edersek ve pratik uygulamasının ilk adımını okullarda atarsak ülkesini seven gençler yetiştirmiş oluruz.*”

4.2.10 Tarih öğretmenlerinin, tarih ders kitabında, kültürün sunumuyla ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim veren tarih öğretmenlerine yöneltilen “*Tarih ders kitabında, kültürün(dünya kültürleri, yerel kültürler vs.) sunumuyla ilgili görüşleriniz nedir?*” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.2-10’da yer almaktadır.

Tablo 4.2-10 Öğretmenlerin Tarih Ders Kitabında Kültürün Sunumuyla İlgili Görüşleri

Tarih ders kitabında, kültürün sunumuyla ilgili görüşleriniz nedir?	
	f
Yetersiz buluyorum	4
Yeterli buluyorum	3
Öğrencinin bakış açısını zenginleştirir	2
Farklı etnik kültürler kendilerini kitapta görebilmeli	2
Mardin bazında yeterli	1
“Süryani” konu başlığı var	1
Konular zenginleştirilirse yurt sevgisine katkı sağlar	1
Süryaniler eksik/yanlış tanıtılıyor	1
Temel konu bu olmalı	1
Yerel kültür öne çıkarsa öğrenci çevreye uyum sağlar	1
Toplam Bildirilen Görüş	17
Cevap Vermeyenler	1

Tablo 4.2-10’da görüldüğü gibi, öğretmenlerin bildirdiği toplam görüş 17’dir. Bir öğretmen ise cevap vermemiştir. Öğretmenlerin 4 tanesi kültüre dayalı konuları yetersiz bulurken 3 tanesi ise yeterli bulunduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte bu tarz konuların önemli olduğu ve ders kitabında daha fazla yer alması gerektiği ile ilgili öğretmenlerin büyük kısmı aynı yönde görüş beyan etmişlerdir.

Tablo 4.2-10’da başlıklar halinde cevapları aktarılan öğretmenlerden Ö1, Süryanilerin hak ettiği değerin ders kitaplarında yer almaması ile ilgili beyanda bulunarak şunları söylemiştir: *“Bu kitaplarda kendimizi yani Süryani milletini yanlış tanıtıyorlar. Hain gibi gösteriliyor. Halbuki Mezopotamya uygarlıklarının atası Süryanilerdir. Bunlardan bahsedilmelidir.”* Ö3 de kültürün öğrencilere kazandıracığı değerler çerçevesinde yorumda bulunarak görüşünü, *“Öğrencinin bakış açısını genişletmek. Kültürün insanlığın ortak değeri olduğunu göstermek açısından önemlidir. Yerel kültürün ön plana çıkarılması öğrencinin çevreye uyumunu kolaylaştıracaktır.”* şeklinde ifade etmiştir.

4.2.11 Tarih öğretmenlerinin, kendi öğrencilik yıllarıyla bugünü kıyasladıklarında tarih eğitimindeki değişikliklerle ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim veren tarih öğretmenlerine yöneltilen *“Kendi öğrencilik yıllarınızla bugünü kıyasladığınızda tarih eğitimindeki değişiklikler nedir?”* sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.2-11’de yer almaktadır.

Tablo 4.2-11 Öğretmenlerin Kendi Öğrencilik Yılları Ve Bugünkü Tarih Eğitimi Arasındaki Farklarla İlgili Görüşleri

Kendi öğrencilik yıllarınızla bugünü kıyasladığınızda tarih eğitimindeki değişiklikler nedir?	
	f
Sistem aynı, hiçbir şey değişmedi	1
Biz tarihi merak eder, araştırırdık	1
Artık sınav endeksli ders işleniyor	1
Bizim dönemimiz daha ezberciydi	1
Eskiden sadece savaş ve antlaşmalar öğretiliyordu	1
Artık sosyo kültürel tarih de önemli	1
Bizim zamanımızda Plevne savunması biliniyordu artık bilinmiyor	1

Umarım şimdiki öğrenciler Çanakkale ve Milli Mücadele'yi unutmazlar	1
Bizim dönemimizde öğrenciler daha iyi bir bilgi, birikim, analize sahipti	1
Şimdi öğretmenler daha aktif ve sahada	1
Geçmişle tek fark, şu an teknolojiden daha çok faydalanılıyor olması	1
Ders kitapları eskiden olduğu gibi şimdi de sıkıcı	1
Müfredat çok yoğun	1
Eskiden konular daha bütünlük içindeydi	1
Artık güncel konular da dahil ediliyor, bu iyi bir şey	1
Kültür tarihine artık daha çok yer veriliyor	1
Şimdi Atatürk'ten sonraki dönem de müfredatta var	1
Ülkemizdeki gelişmelerin anlatılması önemli	1
Kendi öğrencilik dönemim daha doyurucuydu	1
Toplam Bildirilen Görüş	19
Cevap Vermeyenler	2

Tablo 4.2-11'de görüldüğü gibi, öğretmenlerin belirttiği toplam görüş 19 olmakla birlikte 2 öğretmen soruyu cevaplamamıştır. Öğretmenler genel itibarıyla kendi dönemlerinde tarih derslerinin daha doyurucu olduğunu belirtmekle birlikte şimdiki zamanda dünyadaki gelişmelerin tarih dersine yansımalarının ve güncel olaylara değinilmesinin bir artı olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 4.2-11'de başlıklar halinde cevapları aktarılan öğretmenlerden Ö3, bugünkü eğitimin kendi öğrencilik dönemlerinden daha iyi olduğunu *“Daha ezberci bir dönemdi. Sadece savaşlar ve antlaşmalar öğretiliyordu. Günümüzde ezberci bir tutum olsa da sosyal kültürel tarih de önemli bir yer tutmakta.”* cümleleriyle ifade etmiştir. Ö11 de şimdi tarih müfredatında kültür ve güncel tarihin yer bulmasının olumlu bir gelişme olduğunu şu cümlelerle ifade etmiştir: *“Kültür tarihine daha iyi bir zaman ayrılmış. Bence en önemli değişiklik Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi dersidir. Çünkü Atatürk'ün ölümünden sonrası yoktu, bu dersle birlikte dünya ve ülkemizdeki gelişmelerin anlatılması önemli.”*

4.2.12 Tarih öğretmenlerinin, bir tarih kitabında öncelikli olmasını gerekli gördükleri ilk dört konu ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim veren tarih öğretmenlerine yöneltilen “*Sizce bir tarih kitabında öncelikli olması gereken ilk dört konu ne olmalıdır?*” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.2-12’de yer almaktadır.

Tablo 4.2-12 Öğretmenlerin Bir Tarih Kitabında Öncelikli Olmasını Gerekli Gördükleri İlk Dört Konu İle İlgili Görüşleri

Sizce bir tarih kitabında öncelikli olması gereken ilk dört konu ne olmalıdır?

	f
Yurt sevgisi aşılmalı, yurtsuz yaşayanların hali ibret olmalı	3
İslam Bilim Tarihi	2
Tarih kavramı; nedir, niçin var	2
Osmanlı Tarihi	2
Türkiye Selçuklu Devleti	1
Dinler Tarihi	1
Türk İslam Tarihi	1
Savaş nedeninin ekonomi olduğu öğretilmeli	1
Geçmişe bağlılık	1
Birlik vurgusu	1
Toplumlar arası sorun olmadığı	1
Türkiye’nin kuruluşu	1
Eğitim tarihi	1
Tüm kültürel değerlerin dikkate alındığı bir sistem	1
Dünya milletleri	1
Kurtuluş savaşı öncesi ve sonrası	1
Medeniyetler ve dünyaya katkıları	1
Atatürk’ün Samsun’a çıkışı	1
Osmanlı dağılma dönemi	1
Atatürk İlke ve İnkılapları	1
Atatürk dönemi Türk dış politikası	1
Bilgi	1
Empati	1
Milli şuur	1
İslam Tarihi	1
Yönetim biçimleri	1

Sosyal kültürel hayat	1
Ekonomi tarihi	1
Cumhuriyet	1
Milli tarih	1
Barış	1
İnsan hakları	1
Tarafsızlık	1
Kaliteli bir ekiple eksik konuları ekledim	1
Toplam Bildirilen Görüş	39

Tablo 4.2-12’de görüldüğü gibi, öğretmenlerin toplam bildirdiği görüş 39 olup cevap vermeyen kişi olmamıştır. Öğretmenlerin en çok ortak görüş bildirdiği konu yurt sevgisi olmuştur. Yurduna sahip çıkıp, sevmenin üzerinde durmuşlardır. Çoğunluk olarak farklı kavramların üzerinde durdukları gözlemlenebilmektedir, bu kavramlar farklı kelimelerle ifade edilmiş olsa da çoğu kültürel temalara dayalıdır.

Tablo 4.2-12’de başlıklar halinde cevapları aktarılan öğretmenlerden Ö1, önem verdiği ilk konuların şu şekilde olduğunu belirtmiştir: “*Barış, İnsan Hakları, Tarafsızlık, Dünya Milletleri*”. Ö4 ise önem verdiği konular olarak “*İslam Tarihi, Türk-İslam Tarihi, Osmanlı Tarihi, İslam Bilim Tarihi*” şeklinde açıklamada bulunmuştur. Ö6 da önem verdiği konuları “*Mustafa Kemal’in Samsun’a Çıkışı, Osmanlı Devleti Dağılma Dönemi, Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası, Atatürk İlke Ve İnkıpları*” şeklinde ifade etmiştir. Öğretmenlerin verdiği cevaplar üzerinden her birinin hangi yöne daha çok meyilli olduğu değerlendirilebilmektedir. Her üçünün de önem verdiği ilk dört konu, kendi içinde, aynı yöne bakmaktadır.

4.2.13 Tarih öğretmenlerinin, değişen iktidarlarla tarih eğitimi arasındaki ilişki ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim veren tarih öğretmenlerine yöneltilen “*Değişen iktidarlarla tarih eğitimi arasındaki ilişki hakkında düşünceleriniz nedir?*” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.2-13’te yer almaktadır.

Tablo 4.2-13 Öğretmenlerin Değişen İktidarlarla Tarih Eğitimi Arasındaki İlişki İle İlgili Görüşleri

Değişen iktidarlara tarih eğitimi arasındaki ilişki hakkında düşünceleriniz nedir?	
	f
Birbiriyle paralel şekilde ilerliyor	1
İktidar değiştikçe tarih eğitimi de değişiyor, bu yanlış	1
Detaylar her geçen zaman artıyor ama iktidarla bağlantılı olduğunu düşünmüyorum	1
Tarih önemini kaybetti	1
Değişen iktidarın tarih eğitimi bence gayet iyi ama eksiklikler var	1
Tarih ders saati çok az, Avrupa'nın gerisindeyiz	1
Her iktidar kendi bakış açısıyla olaylara yaklaşıyor, bu tarafsızlığa aykırı	1
Belli konulara daha fazla yer veriliyor	1
Değişen iktidarların tarih eğitimini etkilediğini düşünmüyorum	1
Her iktidarın önemseydiği konular farklı oluyor	1
Sistemi tam oturabilirsek iktidarın etkisi az olur	1
Toplam Bildirilen Görüş	11
Cevap Vermeyenler	3

Tablo 4.2-13'de görüldüğü gibi, öğretmenlerin belirttiği toplam görüş 11'dir, bununla birlikte 3 kişi cevap vermemiştir. Öğretmenlerden ikisi, iktidarlara bağlı olarak müfredatın değiştiğini düşünmediklerini belirtirken diğer görüşler genel olarak iktidara bağlı bir şekilde müfredatın değiştiği yönündedir.

Tablo 4.2-13'de başlıklar halinde cevapları aktarılan öğretmenlerden Ö2 iktidara bağlı olan müfredat programından duyduğu rahatsızlığı *“Değişiklikler yaşanmış. İktidarlar değiştikçe tarih eğitimi de değişmekte ve konular da değişmekte. Bana göre bu yanlış bir politika.”* şeklinde ifade etmiştir. Ö11 de örnek olarak Almanya'yı göstererek iktidara bağlı politika izlenmemesi gerektiğine değindiğini şu şekilde belirtmiştir: *“Almanya'da iktidarlar değişir ama eğitim, sağlık vb. politikalar değişmez. Sanırım ülkemizde sistem sıkıntısı var. Sistemi kurup oturabilirsek iktidarların etkisi o derece az olur diye düşünüyorum.”*

4.2.14 Tarih öğretmenlerinin, millet olmanın en önemli dört koşulu ile ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim veren tarih öğretmenlerine yöneltilen “*Sizce bir millet olmanın en önemli dört koşulu nedir?*” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.2-14’te yer almaktadır.

Tablo 4.2-14 Öğretmenlerin Millet Olmanın En Önemli Dört Koşulu İle İlgili Görüşleri

Sizce bir millet olmanın en önemli dört koşulu nedir?	
	f
Ortak geçmiş	6
Ortak kültür	5
Ortak vatan	5
Ortak ideoloji	4
Birlik, beraberlik	4
Sevgi, saygı	3
Ortak dil	2
Yeri gelince toplum ve ülke için toplum olarak bedel ödeyebilmek	1
Onurlu bir hayat sürebilecek ortam	1
Ötekileştirmeme	1
Birbirine sahip çıkma	1
Vatan sevgisi	1
Demokrasi	1
Empati	1
Tek bayrak	1
Tek millet	1
Din	1
Gelenek	1
Ortak yaşam	1
Değer	1
Milli bilinç	1
Kendini bilmek	1
Toplam Bildirilen Görüş	44

Tablo 4.2-14’de görüldüğü gibi, öğretmenlerin belirttiği toplam görüş 44’dür. Öğretmenler için milleti millet yapan en önemli özelliklerde belli başlıklar öne

çıkılmaktadır. 6 görüşte, ‘ortak geçmiş’ en önemli unsur olarak belirtilmiştir. Peşinden ‘ortak kültür’ ve ‘vatan’ gelmektedir. ‘Ortak ideoloji’yi önemseyen öğretmen de az değildir. Öğrencilerin daha duygusal kavramlar etrafında öbeklendikleri (bkz. Bölüm 4.1.11) belirtilebileceği gibi, öğretmenlerin ortak paylaşımlara odaklanarak, millet kavramını somut bir şekilde ele almış oldukları gözlemlenmektedir.

Tablo 4.2-14’de başlıklar halinde cevapları aktarılan öğretmenlerden Ö8, kendisine göre milleti oluşturan en önemli unsurları “*Millet olmanın en önemli koşulları kültür, ortak geçmiş, ortak vatan ve ortak bilinçtir.*” şeklinde açıklamıştır. Ö11 de herkesin birbirini kucaklamasının önemine değinerek düşüncesini şu şekilde açıklamıştır: “*Bu ülkede yaşayan herkesi seveceğiz, birbirimize sahip çıkacağız, birbirimizi ötekileştirmeyeceğiz. Bunlar olursa 84 milyon bir aile olabiliriz.*”. Ö13 de gerektiği durumlarda birlik olabilmenin önemini “*Millet olmanın şartı yeri geldiğinde ülkemiz ve insanımız için toplu olarak bedel ödemeyi göze alamazsak, onurlu bir hayat sürmemizin tam bağımsızlığın tadını çıkarmanın mümkün olmayacağını söyleyebilirim.*” şeklindeki açıklamasıyla ifade etmiştir.

4.2.15 Tarih öğretmenlerinin, hayallerindeki ülke/eğitim ortamı/kültürel ortamlarla ilgili değerlendirmeleri ve yorum

Mardin ilinde eğitim veren tarih öğretmenlerine yöneltilen “*Hayalinizde nasıl bir ülke/eğitim ortamı/kültürel ortam var?*” sorusuna verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 4.2-15’te yer almaktadır.

Tablo 4.2-15 Öğretmenlerin Hayallerindeki Ülke, Eğitim Ortamı ve Kültürel Ortamlarla İlgili Görüşleri

Hayalinizde nasıl bir ülke var?	f
Tarihinden güç alıp geleceğe yürüyen bir ülke	1
Çalışkan bir devlet	1
Üretken, yaratıcı, yeniliklere açık bir dünya görüşü ve bakış açısı	1
ABD, Finlandiya gibi gelişmiş bir ülke	1
Sosyal devlet anlayışının ön planda olduğu bir ülke	1
Bilginin, emeğin, eşitliğin, dürüstlüğün, saygının, merhametin olduğu bir ülke	1
Hayalinizde nasıl bir eğitim ortamı var?	
Finlandiya’nın eğitim sistemi	1

Yaparak yaşayarak öğrenme ortamı	1
Her okulda öğrencilerin çalışacağı bir bahçe olmalı	1
Sınav kaygısının olmadığı gerçek bir eğitim sistemi	1
Türkiye'nin önemli kültürel bölgeleri öğrencilere gezdirilmeli	1
Sosyal devlet anlayışının ön planda olduğu bir eğitim ortamı	1
Çağdaş, bağımsız, demokratik, farkındalığı yüksek genç nesiller	1
Tüm kültürel değerlerin dikkate alındığı bir eğitim sistemi	1
Hayalinizde nasıl bir kültürel ortam var?	
Saygının olduğu bir ortam	2
Herkesin sevgi dolu, birbirine sahip çıkan, ötekileştirmedığı bir ülke	1
Herkesin istediği gibi yaşayabildiği	1
Ahlaklı bir ortam	1
Toplam Bildirilen Görüş	19
Cevap Vermeyenler	2

Tablo 4.2-15'de görüldüğü gibi, öğretmenlerin belirttiği toplam görüş sayısı 19 olmakla birlikte 2 öğretmen cevap vermemiştir. Hayallerindeki ülke olarak, genellikle gelişmişliğe vurgu yapan öğretmenler, eğitim ortamı olarak da pratiğe dayalı ve kültürel kardeşliğin olduğu bir ortama vurgu yapmışlardır. Kültürel ortam olarak da genel olarak saygının önemine değinmişlerdir.

5 SONUÇ

Giriş bölümünde belirtildiği gibi, araştırmanın problem cümlesi “ Demografik yapı özelliği farklı olan yerlerde tarih öğretiminde ne gibi sorunlar yaşanmaktadır? - Mardin ili örneği” şeklinde belirlenmiştir. Bu ana problem cümlesi çerçevesinde cevapları aranacak alt problemler de şu şekilde ifade edilmiştir:

Mardin'deki farklı kültürel gruplardan lise öğrencilerinin ve onların tarih öğretmenlerinin;

1- Farklı inanca mensup bireylerin bir arada yaşamasına ilişkin görüşleri nelerdir?

2- Mardin'deki kültürel yaşama ilişkin görüşleri nelerdir?

3- Tarih derslerinin kültürel farklılıkları kapsamına ilişkin görüşleri nelerdir?

4- Tarih müfredatında kültürel farklılıklar açısından sorunlu buldukları konular nelerdir?

Farklı kültürlerin bir arada bulunduğu bir ortamda ders veren öğretmenlerin;

5- Farklı kültürlerin bir arada bulunduğu bir ortamda tarih dersi vermenin zorlukları hakkında düşünceleri nelerdir?

Tezin sonuç bölümüne gelindiğinde cevabı aranan problemlere ne denli ulaşılabildiği yine aynı başlıklar altında sunulmuştur.

5.1 Öğretmen Ve Öğrenciler Açısından Demografik Yapı Özelliği Farklı Olan Yerlerde Tarih Öğretiminde Yaşanan Sorunlarla İlgili Sonuç Ve Tartışma

Araştırmada cevap aranan temel soru, demografik yönden farklılıklar barındıran bir yerde tarih öğretiminde yaşanan sorunlardır. Bu cümleden de anlaşılacağı gibi hem öğretmenler hem öğrenciler açısından sorun incelenmeye çalışılmıştır. Bunun için her iki gruptan da temel bilgiler dışında inançlarının ve kökenlerinin belirtilmesi istenmiştir, bu unsurlar göz önünde bulundurularak tarih

öğretimine etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma doğrultusunda öğrenci ve öğretmenlere yöneltilen sorulara verilen cevaplar genel itibariyle müfredat-öğrenci, müfredat-öğretmen bağlantılı olmuştur. Öğrencilerin, öğretmenlere yönelik birkaç eleştirisi dışında, öğretmenlerle ilgili bir şikayetleri olmadığı gibi öğrenci-öğrenci arası bir problemi dile getiren öğrenci de olmamıştır. Bazı öğretmenlerse konuya bağlı olarak, bazen sınıf ortamında tepki gösteren öğrenciler olduğunu belirtirken bunun öğrenciler arası bir polemige dönüşmediğinden bahsetmişlerdir. Buradan anlaşılacağı gibi, sınıf ortamının demografik yapısının farklı olması, öğrenciler arası bir gerginliğe sebep olmamaktadır.

Öğrencilere yöneltilen köken sorusu ile kendilerini hangi kimlikle ifade etmek istedikleri istenmiştir. 200 öğrenciden birkaçı, hissettiği kimliği, soy bağından farklı olarak ifade ederken geri kalanı, kan bağına baz alarak kökenini belirtmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere kan bağına göre ayırım, canlı yaşamakla birlikte, elde edilen bulgulara bakarak birbirleriyle aynı ortamda yaşarken sıkıntı oluşturmadığı gözlemlenmektedir. Buna örnek olarak bazı Müslüman öğrenciler, bazı konuların Hristiyan arkadaşlarını rahatsız ettiğini belirterek onlar için hassasiyet gösterilmesi gerektiği ile ilgili beyanda bulunmuşlardır(bkz. Bölüm 4.1.2). Dolayısıyla öğrencilerin aynı sınıf ortamında kaynaşmalarıyla, birbirlerinin kültürlerini koruma noktasında da hassasiyet kazandıklarından bahsedilebilir.

Öğrencilerin müfredatla ilgili sıkıntıları genel itibariyle gerçeklerin anlatıldığına inanmamaları, abartılı dil kullanımı, detaylı-karmaşık yapı ve kendi kültürlerinden bahisler bulamamaları yönündedir. Eğitim veren tarih öğretmenlerinin yorumları dikkate alındığında, öğretmenlerin öğrencilerle ortak yönde bir yaklaşımlarının olduğu görülmektedir. Yerel kültürlerle değinilmemesi hususunda çokça görüş bildirilmiştir.

Öğretmenler, sınıf kontrolü kendilerinde olduğu için tarih dersi esnasında, konunun hassasiyetine göre, üzerlerine fazlaca görev düştüğünü ifade etmekteledir. Örneğin tehcir olayları anlatılırken, Süryani öğrencileri rencide etmeme gayretinde olmaları veya Haçlı Seferleri anlatılırken Süryani öğrencilerin hedef gösterilmemeye çalışılması öğretmenlerin hassasiyet gösterdiği mevzulardır. Bunun dışında, devlete zararlı oluşumlardan bahsederken, Kürt öğrencileri huzursuz etmeyip gerginlik oluşmasını engellemek de dikkat ettikleri diğer bir konudur. Bazı öğretmenler, karma

bir kültürel yapıya sahip sınıfta ders anlatmanın zorluklarından bahsederken, Anadolu'nun başka bir yerinde konuların çok rahat anlatılabileceğini fakat Mardin'de, cümleleri hassasiyetle seçmek durumunda olduklarını söylemişlerdir.

Dünya coğrafyasındaki toplumlar, dil, din, ırk, kültür gibi özelliklerin en az biri yönüyle dahi olsa, tam bir benzerlik göstermemektedir. Bununla birlikte, hiçbir toplum da, kendi içinde, yüzde yüz homojen yapıda değildir(Küçük, 2009, s.231). Günümüz dünyasında, belli başlı ülkeler, göçlerin veya imparatorluk geçmişinin getirisi olarak kültürel çeşitlilik yönünden öne çıkmaktadırlar. Bunlara örnek olarak ABD, Rusya, Almanya, Türkiye, Fransa, İngiltere gösterilebilir. Bu çeşitliliğe bağlı olarak her ülke kendine özgü politikalar geliştirmiştir ve geliştirmeye devam etmektedir. Bu politikalar üzerine yürütülen tartışmalar, ulusal veya uluslararası zeminde süregelmektedir. Özellikle eğitim politikalarıyla ilgili tartışmalar hassas olduğu gibi, ülkeler üstü etkilere de sahiptir.

Bugün ABD'de yaşayan azınlıklar kendi hak, tarih ve kültürlerini yaşama yönüyle mücadele vermektelerdir. Rusya'da da devlet tarafından, barındırdığı kültürel çeşitliliğin bir zenginlik olduğu düşüncesine vurgu yapılsa da 1991 öncesinde bünyesindeki kültürlerin erimesine yönelik faaliyetler yapıldığı bilinmektedir. Rusya'nın bugün devam ettirdiği uygulamalardan biri: 70'i aşkın farklı millete sahip olduğu halde resmi dil, yayım dili, bilim dili olarak Rusçanın kullanım zorunluluğudur. Almanya, Fransa, İngiltere'de de, bünyelerindeki azınlıklara, çeşitli kamusal dayatmalar uygulanmaktadır(Küçük, s.234). Bu örneklerle bakılarak, ülkelerin, kendi politikalarına bağlı olarak, dinsel, dilsel veya etnik şekilde azınlık uygulamaları yürüttüğü görülmektedir. Her ülkenin, kendine özgü yapısından kaynaklı ve çeşitliliğe dayanan problemlerine bakıldığı zaman, Türkiye'nin, ABD ve birçok Avrupa ülkesinden daha az soruna sahip olduğu görülebilmektedir. Türkiye'de, Müslüman olmayanlar azınlık statüsünde sayılmakla birlikte Müslüman olup farklı kimliklerle kendini ifade eden hiç kimse azınlık sayılmamaktadır. Buna rağmen, kimlik tanımlaması üzerinden, çeşitli taleplerin olduğu görülmektedir.

Bulgular incelendiği zaman, öğrencilerin genel olarak, müfredatta, kültürel kimliklerinin yer bulması yönünde taleplerinin olduğu söylenebilir. Ülkelerine karşı duydukları aidiyet hissinin, bu doğrultuda eksik olduğu, yine bulgulardan yola çıkarak, gözlemlenebilmektedir.

5.1.1 Öğretmen ve öğrenciler açısından demografik yapı özelliği farklı olan yerlerde tarih öğretiminde yaşanan sorunlarla ilgili öneriler

Bulgulara bakıldığı zaman, öğrenci ve öğretmenlerin müfredatı detaylı, karmaşık, taraflı vs. özellikleriyle rahatsız edici buldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Bunun yanında Safran(2002)'ın da çağdaş ülkelerden verdiği örneklerle bakılarak müfredat programının yalın, bilimsel olması ile birlikte düşünme becerisi ve tarihsel empati yeteneği kazandırması yönünde geliştirilmesi önerilebilir. Nitekim, Safran(2002), tarih öğretiminin çağdaş ülkelerde, artık problem çözme becerisinin geliştirilmesi, yaratıcı düşünme, empati gibi kavramlar ile birlikte anıldığından bahsetmiştir ve buralarda tarihin, ezberlenecek bir konu alanı olmaktan çok, bir araştırma ve soruşturma tarzı olarak sunulduğunu belirtip, çağdaş dünyada da bu yönde bir yol izlendiğini göstermiştir.

Tarihsel empati yeteneği, tarih eğitiminde öğrencilere öncelikli fayda sağlayacak bir özelliktir. Fakat bu empatiyle yaklaşım kabiliyeti sadece öğrencilere kazandırılacak bir özellik olarak kalmayıp öğretmenlerde ve tarih ders kitabında da olması önerilebilir. Bu sayede, özellikle Mardin gibi demografik yönden çeşitlilik arz eden bölgelerde, öğretmenler ve müfredat sayesinde öğrenciler, tarihlerini daha çok benimseyebilir. Aynı şekilde öğrencilerin empati kazanması, kendinden görmediğini anlamaya ve onu tanımak için kapıları açmasına yarayabilir. Karabağ(2014), tarihsel empati kurmanın önemini; amaç, olay ve hareketler arasındaki bağlantıları görebilme ve şartlı olarak kendine mal edebilme anlamına gelmesi yönüyle gözler önüne serer. Karabağ'ın Shemilt'den aktardığı, tarihsel empati öğretimini kolaylaştırmaya yönelik etkinlikler, öğrencilerin empati yeteneği kazanmasına fayda sağlayacak niteliktedir. Bu etkinlikler:

- Biyografiler ve tarihsel romanlar
- Drama ve rol oynama
- Hayal kurdurma alıştırmaları
- Tarihsel mekanlarda canlandırma
- İmgeleyerek yeniden oluşturma
- Oyun ve benzetişim
- Karar verme alıştırmaları
- Kültür ve ekonomi ile bağlantı kurma alıştırmaları

- Deneysel yeniden yaşama
- Onaylamama alıştırmaları
- Empati ikilemi/çelişkisi
- Geçmişle bugün arasında yapılandırılmış farklar alıştırmaları (s.137)

Öğrencilerden ve öğretmenlerden elde edilen bulgular incelendiğinde, tarihsel empati kazandırılmaya yönelik, neredeyse hiçbir etkinlik yapılmadığı görülmektedir. Bu konuda müfredat içeriğinin yetersiz olduğu gözlemlendiği gibi öğretmenlere yöneltilen sorulardan elde edilen bilgilere bakıldığında yeterli aktivite yapılmadığı netleşmektedir(bkz. Bölüm 4.2.5). Bu durum, Shemilt'in bahsettiği etkinliklerin, bir öneri olarak kabul edilebileceğini göstermektedir.

5.2 Öğretmen Ve Öğrencilerin, Mardin İli Ortamını Da Göz Önünde Bulundurarak Farklı İnanca Mensup Bireylerin Bir Arada Yaşamalarına İlişkin Görüşleri İle İlgili Sonuç Ve Tartışma

Bulgulara bakıldığı zaman öğrencilerin, doğup büyüdüğü şehirle ilgili, tüm kültürleri kuşatıcı bir ortam olduğu konusunda neredeyse hemfikir oldukları görülmektedir. Sadece birkaç öğrenci farklı kültürlerin bir arada yaşamasının zor bir durum olduğunu ifade etmektedir(bkz. Bölüm 4.1.10). Öğrenciler, Mardin'deki ortamın diğer Anadolu şehirlerinde olmadığını düşünmekle birlikte bunun sonucu olarak; başka bölge insanlarına nazaran hoşgörü ve saygı değerlerine vurgu yapmaktadırlar. Öğrencilerin kendi içlerinde problemleri yok denecek kadar azdır, okul ortamında da, öğrenciler arasında, herhangi bir dışlama veya itici davranış göze çarpmamıştır.

Müller(2001)'in sunduğu, 1996 yılında yapılmış olan bir araştırmaya göre, küçük alanlarda toplanmış kültürel kimlikler arasında çatışmalar yaşanacağı öngörülmüş olup küreselleşmenin kötü sonuçlarından biri olarak, bu kültürel çeşitliliğe atıfta bulunulmuştur(s.73). Mardin'in kültürel çeşitliliğinin, değil 1996'dan beri, bin yılı aşkın zamandır devam ettiği göz önünde bulundurulursa, ata kültürlerinin aktarımının, dünyadaki küreselleşmeden bağımsız şekilde, çatışmadan ziyade hoşgörü ve saygıyı beraberinde taşıdığı gözlenebilmektedir. Bu noktada, Anadolu kucaklayıcılığının rolü de yadsınmamalıdır.

Öğretmenlerdeyse durum biraz daha farklıdır. Mardinli öğretmenlerden birkaçı tarih derslerini Mardinli öğretmenlerin vermesi gerektiği ile ilgili fikir beyan etmişlerdir, bu fikirde bulunanlarla birlikte Mardinli öğretmenler, toplam 6 kişidir. Öğretmenlerin geneli, müfredatın içerik ve üslup yönüyle zorlayıcı olmasından dolayı öğrencilerin kültürel çeşitliliğini kapsayıcı bir şekilde, bilgi aktarımı konusunda, üzerlerine fazlaca görev düşmesinden yana sıkıntılarını ifade ederken Mardinli öğretmenler, kendilerinin de aynı çeşitliliğin içinde büyümeleri dolayısıyla, başka şehirlerden gelen öğretmenlere nazaran, öğrencilerle daha iyi etkileşimde bulunabileceklerini söylemişlerdir.

Türk milletinin farklı inanç ve kültürlerle yoğrulmuş mahalli yapısı, şu anki toplumun mayasını oluşturmakla birlikte, batı ülkelerindeki bireysellik büyüsunün, özellikle küreselleşme ile Anadolu'ya tesiri, günümüz toplumunu çekirdek ailenin de ötesinde tekilliğe hapsolme noktasına götürmektedir. Artık farklılıklara tahammülsüzlük had safhadadır. Öyle ki insanlar, bir araya gelebilmek için, neredeyse yüzde yüzlük bir uyum yakalama çabasına bürünmüştür. Böyle bir durumda toplumu tüm unsurlarıyla benimsemek elbette ki zordur. Eğitim vesilesiyle, milletin tohumu olan çocuklar, aynı okul hatta aynı sınıf ortamlarında bir araya gelmektedir ki bu durum, tahammülsüzlüklerin aşılması konusunda önemli bir koz olarak karşımıza çıkmaktadır. Okul ortamları, Türk milletinin, dünya milletleri arasında sivrilebilmesini sağlayacak nesillerin yetişmesi konusunda en önemli gelişim sahasıdır. Bu, bilhassa öğretmenlerin vesilesiyle, Anadolu'nun kültürel, iktisadi, sanatsal ve bilimsel zenginliklerinin bilincine varan öğrenciler sayesinde olacaktır.

Öğrencilerden elde edilen bulgulara bakıldığında zaman, millet olmanın en önemli koşulları hususunda sevgi, saygı, hoşgörü ile bağlantılı temalar etrafında görüş birliği olduğu görülmektedir (bkz. Bölüm 4.1.11). Aynı şekilde öğretmenlerden elde edilen bulgularda da, milleti oluşturan unsurlar denildiğinde, ortak geçmiş ve ortak kültür etrafında toplanıldığı görülmektedir (bkz. Bölüm 4.2.14). Toplumsal temelde oluşturulacak ortaklıklar, belli başlı değerler üzerinde yükselerek sağlanabileceği için öğrencilerin vurguladığı sevgi, saygı ve hoşgörünün, ortak geçmiş ve kültür oluşumunda önemli bir sacayağı olduğu söylenebilir.

5.2.1 Öğretmen ve öğrencilerin, Mardin ili ortamını da göz önünde bulundurarak farklı inanca mensup bireylerin bir arada yaşamasına ilişkin görüşleri ile ilgili öneriler

Öğrencilerin, sevgi, saygı ve hoşgörü temelli millet algısının oluşumunda, içinde yaşadıkları Mardin ortamının önemli bir etkisi olduğu yorumunda bulunulabilir. Çünkü Mardin’de bir arada yaşama sanatının ya da millet olma esasının bu üçayak üstünde yükseldiği görülmektedir. Öğrencilerin tanımladığı Mardin modelinden yola çıkarak, ülke genelinde sevgi, saygı, hoşgörü temelli bir millet oluşumu için öğrencilerden başlayarak, tüm toplumun birbirini tanıması, anlaması; dolayısıyla da sevmesine yönelik çalışmalar planlanabilir.

Coşkun(2016), eserinde, toplum içinde sevgi, saygı, hoşgörüyü temin edecek eğitim-öğretim programları hususundaki görüşlerini, Essinger’in tanımından yola çıkarak; empatiyle görmeye yönelik, dayanışmaya yönelik, karşılıklı saygıya yönelik eğitim anlayışı şeklinde sunmuştur. Bu görüşler, sevgi, saygı ve hoşgörü temininin sağlanması konusundaki önerilerle uyum içindedir. Tarih derslerinde bölgeleri, insanları tanıtıcı anlatımlara/aktivitelere yer verilerek; topluma, birbirini tanıma ve anlama fırsatı sunulabilir. Çeşitli uygulamalarla, ülke genelinde, öğrenciler arası iletişim ağları kurularak, Türk milletini oluşturan unsurların birbirini tanıması için ortam oluşturulabilir.

5.3 Öğretmen Ve Öğrencilerin, Tarih Derslerinin Kültürel Farklılıkları Kapsamasına İlişkin Görüşleri İle İlgili Sonuç Ve Tartışma

Bu problem cümlesi doğrultusunda yöneltilen sorular karşısında, öğrencilerin “kendi kültürleri” ve “çoğunluk kültürü” şeklinde tanımlamalarda buldukları gözlemlenmiştir. Bulgular incelendiği zaman, “*Türklerin dışındaki kültürler...*”, “*kendi kültürümüz öğretilmeli*”, “*batıya mal edilmiş kültürümüz...*”, “*Türk tarihini öğrenmek kendi tarihimi unutturuyor...*”, “*çoğunluğun kültürü anlatılıyor...*” tarzında cümlelerle karşılaşmaktadır.

Öğretmenler çoğunluk itibariyle, kültürel konuların öğrencilere fayda sağlayacağını belirterek, kitapta bulunması gereken konular olduğu yönünde beyanda bulunmuşlardır; öğrencilerin bu sayede birbirlerini daha iyi anlayacağını, tanıyacağını

vurgulamışlardır. Aynı zamanda kültürel konuların ders kitaplarında daha fazla yer bulması gerektiği ile ilgili de fikirlerini belirtmişlerdir.

Türkiye'deki tarih öğretiminde, milli kimlik ve Türk tarihi bilinci kazandırılması ön planda tutulmaktadır(Demircioğlu,2014). Pek çok ülke de kendine özgü veya bulunduğu yapıya bağlı olarak müfredat programı belirlemektedir. Türkiye gibi bünyesinde çeşitlilik barındırmakta olan ülkelerden Fransa'ya bakıldığında, ülke pasaportu olan herkesin Fransız kabul edilmesinden mütevellit farklı topluluklara ayrıca yer verilmediği ve ağırlıklı olarak Fransız tarihi işlendiği görülmektedir. Alman ders kitapları incelendiğinde ise 1960'lara kadarki, ulusal kimliğin pekiştirilme amacının önemini yitirdiği görüldüğü gibi Nazi dönemine eleştirel bakış kazandırma doğrultusunda bir yaklaşım içinde olduğu söylenebilmektedir. Aynı şekilde İngiltere'de, ulusal kimlikten ziyade demokratik tanımlamalar yapılmaktadır. Buna benzer olarak İspanya ve Polonya örnekleri de verilebilir(Karabağ, 2014, s.185-189). Bu ülkelerin ulusal kimlik vurgusunu arka plana atmalarında önemli olan unsur olarak sadece demokratik yaklaşımdan bahsetmek yetersiz kalmaktadır, burada öne çıkan bir diğer unsur da Avrupa merkezci bakış açısına geçiştir. Bu yönüyle Türkiye ile bünyesinde barındırdığı toplumsal çeşitlilik açısından benzerlikler barındırsalar da Avrupa merkezci yaklaşım sebebiyle farklı tutum içinde bulunmaktadırlar. Türkiye ile Fransa'nın benzer bir program izlemekte oldukları yorumu yapılabileceği gibi bünyelerindeki çeşitliliğin oluşum şeklinin birbirinden farklı olduğuna da değinilmelidir.

5.3.1 Öğretmen ve öğrencilerin, tarih derslerinin kültürel farklılıkları kapsamına ilişkin görüşleri ile ilgili öneriler

Anadolu, kendisini farklı kimliklerle ifade eden çok sayıda gruba, bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar, kültürel, dinsel veya her ikisi yönüyle kendini tanımlayan gruplardır. Bulgulardan elde edilen “müfredatta yerel kültürleri görememe” eleştirisi doğrultusunda, toplum çeşitliliği müfredatta yer almalıdır. Bu grupların, “yerel kültürler” şeklinde tanımlamalarının, müfredatta yer alması, öğrencilerin toplum içinde karşılaştıkları kimlikleri öğrenmeleri, coğrafya insanını tanımaları yönüyle ve bu farklı kimliklere sahip öğrencilerin, müfredatı daha çok benimsemelerine katkı sağlayabileceği açısından önemlidir.

Bulgulara bakıldığı zaman, makro temelde Anadolu, mikro temelde ise Mardin kültürel mirası ile ilgili, bilgi yetersizliği olduğu konusunda, öğrenci ve öğretmenlerin eleştirilerinin olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda Çağatay Uluçay'ın, tarih öğretiminde mahalli tarih ve alan gezilerine dikkat çektiği gibi, yerel tarih üzerine çalışmalar arttırılmalıdır. Uluçay, öğrencilerin dikkatinin, çevrelerinde bulunan tarihî eserlere çekilmesi ve çevrenin, tarih öğretmeni için bir laboratuvar vazifesi görmesi gerektiği düşüncesindedir. Bu ve benzeri yaklaşımlar ile bulgulara bakıldığı zaman Anadolu zenginliklerinin tanıtılabileceği aktiviteler önemlidir.

Bu ve benzeri adımlar Türk milletini oluşturan tüm unsurların, ders müfredatını benimsemesine yardımcı olabilir. Kendileriyle ilgili bilgileri ders kitabında görmeleri, doğdukları şehirleri tanıtıcı ifadelerin tüm Türkiye tarafından okunduğunu bilmeleri derslere olan bağlarını geliştirebilir. Ayrıca tüm Türkiye'de, ders kitaplarında yerel unsurların da öğretilmesi, insanların birbirlerini tanımalarına fayda sağlayabilir. Örneğin isminin ders kitabında geçmediği bir Yezidi öğrenci, kendini bu ülke tarihinin bir parçası olarak görmeyebilir; bu gibi durumların aşılması gerekmektedir.

5.4 Öğretmen Ve Öğrencilerin, Tarih Müfredatında Kültürel Farklılıklar Açısından Sorunlu Buldukları Konularla İlgili Sonuç Ve Tartışma

Bulgular incelendiği zaman, öğrencilerin en çok ortak görüş bildirdiği unsurlar “tarafı dil kullanımı” ve “egemen kültür anlatımı” etrafında şekillenmektedir. Bununla birlikte Müslüman olmayan öğrenciler “İslam kültürü anlatımı” üzerine, ayrıca görüş bildirmiştir. Öğretmenler ise müfredatla ilgili, genel olarak “üslup, içerik, anlatım” üzerinden eleştirilerini sunmuş olmakla birlikte “yerel tarihle ilgili yetersizlikler” hakkında vurguda bulunmuşlardır. Müslüman olmayan öğretmenler de öğrenciler gibi, “İslam kültürü anlatımı” ve “Hristiyanların yanlış anlatımı” ile ilgili görüşlerini bildirmiştir.

Salih Özbaran, tarih ders kitabı içeriğiyle ilgili çalışmaları bulunan önemli tarihçilerdendir. Özbaran(1998), öğrencilerin ufkunu genişletecek tarih programlarına gereken özenin gösterilmediğini söyler. Ayrıca, tarih dersi programlarının, geçmişten yararlanma ve kimlik arayışları temelli oluşturulmasına eleştiri getirmekle birlikte kültür varlıklarına yer verilmesi gerektiğini vurgular(s.178). Özbaran'ın çalışmaları, bulgulardan elde edilen sonuçlarla uyum içerisinde olup bu doğrultuda adım atılması yönünde teşvik edicidir.

5.4.1 Öğretmen ve öğrencilerin, tarih müfredatında kültürel farklılıklar açısından sorunlu buldukları konularla ilgili öneriler

Öğrenci ve öğretmenlerin taraflı dil kullanımı yönünde dile getirdikleri eleştirilere karşı, ders kitaplarında birinci el kaynak sunumu, önemli bir katkı sağlayabilir. Bir olayla ilgili sunulan kaynak, öğrencilerin zihnindeki “taraflı dil” algısını etkileyeceği gibi, bu sayede öğretmenler de öğrencilerin olaylara karşı verdiği tepkiler karşısında bilimsel bir kanıt sunabilir.

Ders kitaplarında fotoğraf, karikatür, anı vb. kaynakların artırılması, olayları resmetmeye yardımcı olacağından, öğrencilerin zihinlerinde olayların gerçekliği ile ilgili daha çarpıcı bir etki yaratabilir.

Müfredat oluşturulurken, toplumun farklı kesimlerine mensup tarih öğretmenlerinin, müfredatla ilgili yorumlarının alınması, öğrencileri rencide edici ya da rahatsız edici ifadelere dikkat edilmesi yönüyle olumlu etki sağlayabilir. Örneğin, bulgulardan elde edilen sonuçlara göre, Haçlı seferlerinin Süryani toplumunu da hedef almasına rağmen, Hristiyanların düzenlediği sefer şeklinde tanımlanması, Süryani öğrencileri rahatsız etmekte olup sınıf içinde rencide olmalarına sebep olmaktadır. Hristiyanların mezheplere göre değil de genel bir kelimeyle ifade edilmesi, Süryani öğrencileri rahatsız etmektedir. Farklı kesimlerden öğretmenlerin müfredata katacağı fikirlerle, ders esnasında oluşabilecek gerginlik engelleneceği gibi öğretmenlere de sınıf kontrolü açısından kolaylık sağlayabilir.

Bulgulara göre öğrenciler, ders kitaplarının üslubunu abartılı ve bilimsellikten uzak bulmaktadır. Buna göre; tarihi olayların yalın, yorumsuz bir dille anlatımı; tarih dersinin bilimsel açıdan değerlendirilmesi yönünde fayda sağlayabilir.

5.5 Öğretmenlerin, Farklı Kültürlerin Bir Arada Bulunduğu Bir Ortamda Tarih Dersi Vermenin Zorlukları Hakkındaki Düşünceleri İle İlgili Sonuç Ve Tartışma

Öğretmenler bu konuyla ilgili genel olarak zorlayıcı bir durum olduğu yönünde yorum yapmışlardır; çeşitlilik barındıran bir ortamda tarih eğitimi verirken öğretmenler üzerine çok fazla vazife düşmektedir. Öğretmenler hem gerçekleri anlatıp

hem öğrencileri rencide etmeme yönünde çaba sarf etmek zorunda kalmaktadır. Mardin’de görüştüğümüz öğretmenler de bu yönde yaşadıkları sıkıntılardan bahsetmişlerdir.

Öğrenciler, doğup büyüdüğü ortam itibarıyla farklı kültürlerle alışık olup birbirlerine karşı tahammüllü olsalar da tarih dersi işlenirken kullanılan bir ifade karşısında aynı tahammül korunamayabilir. Örneğin bir Süryani öğrenci, gayrimüslim kelimesini küfür gibi algılayıp; aslında dilimizde Müslüman olmayana ifade etmesi bakımından masum bir kelime olduğu düşünülse de bir Süryani için rahatsız edici algılanabilmektedir. Bunun gibi, isyanlar anlatılırken, Kürt öğrenciler rencide olabildiği gibi, kendi kimliklerinin bu isyanlar içinde zikredilmesi sınıf ortamında gerginlik oluşturabilmektedir. Bu gibi durumlar yaşanabildiği için Mardin gibi bir bölgede öğretmenlerin çok daha hassas olması gerekmektedir.

5.5.1 Öğretmenlerin, farklı kültürlerin bir arada bulunduğu bir ortamda tarih dersi vermenin zorlukları hakkındaki düşünceleri ile ilgili öneriler

Bulgular değerlendirildiği zaman, öğrencilerle müfredat arasında öğretmen etkeninin neredeyse hiç yer almadığı görülmektedir. Öğrenciler, öğretmenlere dair çok az yorumda bulunmuştur. Bu da, sınıf ortamında etkileşimin olmadığı cevabını vermektedir. Dolayısıyla, öğretmenlerin, ders esnasında öğrencilere karşı samimiyetlerini, öğrencilere verdikleri değeri hissettirmeleri, içten bir iletişim kurmaları, öğrencilerin ülke eğitimine ve öğretmenlerine güvenmelerine yardımcı olabilir. Bu güven ortamı, zorluk yaşanmasını azaltıcı etki sağlayacağı gibi, öğretmen tarafından kucaklanma hissi de öğrenciyi devletine yaklaştırabilir.

Kültürel yönden çeşitlilik barındıran bir bölgede, siyasete de bağlı olarak, birbirinden çok farklı görüşler, önyargılar olabilmektedir; öğrencilerin aktardığı düşüncelere bakıldığında bu durum gözlemlenebilmektedir. Bu yüzden öğretmenlerin sadece öğrencilerle değil, aile ve şehir toplumuyla da iletişimde olması, yani toplum öğretmenliği yapmaları, bölgenin genel düşünce yapısında da iyileştirici etki sağlayabilir.

Öğrencilerin derse daha fazla katılımının sağlanması, hem onların kendilerini hem de öğretmenlerin yapıcı düşüncelerini sunması açısından faydalı olabilir. Bu

yüzden sınıf ortamında, görüşlerin konuşulabildiği faaliyetler yapılarak zihinlerdeki bulanıklıkların önüne geçilebilir.

Bir öğretmen, yerel boyuttan uluslararası boyuta kadar düşünebilmelidir, bunun için, öğretmenlerin her koşul göz önünde bulundurularak yani en az iki kültürlü, çok inançlı ortamlarda da hizmet verebileceği düşünülerek, bu ortamlara yönelik öğretim bilgisi dersleri almaları gerekmektedir (Coşkun, 2016, s.245). Ülkemizin kültürel çeşitlilik yönüyle sahip olduğu zenginlik, öğretmenlerin bu doğrultuda bir eğitime yönlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Günümüz dünyasının, küreselleşme, çeşitlenme, çoklu ortamlar gibi tanımlamaları, eğitimcileri de bu şekillenmeye adapte olmaya itmektedir; nitekim öğrenciler ve aileleriyle iletişim kurabilmek için adaptasyon önemli bir rol oynamaktadır.

KAYNAKÇA

Akman, Ş. (2011). Türk tarih tezi bağlamında erken Cumhuriyet dönemi resmî tarih yazımının ideolojik ve politik karakteri. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(1), 80-109.

Aksoy, M. (2012). Günümüz Türkiye'sinde ırkçılık-etnisite ve milliyetçilik, Türk Yurdu Dergisi, 295, 436-438.

Aksoy, M. (2013). Kültür sosyolojisi bağlamında kimlik pazarında kültürel kimlik, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 202, 147-160.

Aksu, L. (2011). Dünyada ve Türkiye'de nüfus analizleri. Istanbul Journal of Sociological Studies, 0 (25) , 219-311.

Akyıldız, A. (2012) “Uluçay, Mustafa Çağatay”. *İslam Ansiklopedisi*. 42: 122-123. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı

Alioğlu, E.F. (2000). Mardin: Şehir dokusu ve evler. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Arvasi, A. (2009). Doğu Anadolu gerçeği 2 “Türkiye’de şark meselesi ve alınacak tedbirler”. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları

Avcıoğlu, D., (2000). Türklerin tarihi. Cilt 5. İstanbul: Tekin Yayınevi

Aydın, S., Emiroğlu, K., Özel, O. ve Ünsal, S. (2019). *Mardin aşiret-cemaat-devlet*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları

Bal, M.S. (2011), Türkiye’de tarih öğretiminin sorunları ve çözüm yolları konusunda öğretmen adayları ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılması. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(15), 371-387.

Başbay, A., Bektaş, Y. (2010). Çokkültürlülük bağlamında öğretim ortamı ve öğretmen yeterlikleri. Eğitim Ve Bilim, 34 (152).

Bitlisi, Ş. (2019). *Şerefname* (Cilt 1-2). İstanbul: Nubihar

Carr, E.H. (2016). *Tarih nedir?* İstanbul: İletişim Yayınları

Coşkun, H. (2016). *Kültürlerarası eğitim. Türkiye ve Almanya örneği.* Ankara: Konrad-Adenauer-Stiftung e.V.

Creswell, J. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri. Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma desenleri.* Ankara: Siyasal Kitabevi

Çapa, M. (2002). Cumhuriyetin ilk yıllarında tarih öğretimi. *Atatürk Yolu Dergisi*, 8 (29) , . DOI: 10.1501/Tite_0000000266

Danis,D. (2019). Nüfus sosyolojisi. “acikders.tuba.gov.tr/course/view.php?id”. 21.09.2019

Demircioğlu, İ. H., (2014). Tarih öğretimi. *Yeni Türkiye Dergisi*, 59 (10), 1176-1186

Demircioğlu, İ. H., (2014). Tarih öğretiminin amaçları. Safran M. (Ed.). *Tarih nasıl öğretilir? Tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri* (s.67-70). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Demircioğlu, İ.H. (2015). Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar. Ankara: Anı Yayıncılık

Dilek, D. (2007). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi.* İstanbul: Nobel Kitap Dağıtım

Doytcheva, M. (2016) *Çokkültürlülük.* İstanbul: İletişim Yayınları

Durant, W.&A. (1998). *Tarihten alınacak dersler.* İstanbul: Avcıol Basım Yayın

Erincik, S. (2011). Kimlik ve çokkültürcülük sorunu. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 52 (2) , 219-241.

Fırat, E., Yıldız, G., Aydoğan, H., Eş, M., İrkıl, N. (2020). Mardin il eğitim tarihi müzesi albümü. Mardin: Mardin İl Milli Eğitim Müdürlüğü.

Freire, P. (2016). *Ezilenlerin pedagojisi.* İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Geray, H. (2014). *Toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlere giriş.* Kocaeli: Umuttepe Yayınları

Giddens, A. (2008). *Sosyoloji.* İstanbul: Kırmızı Yayınları

Glesne C. (2015). *Nitel araştırmaya giriş.* Ankara: Anı Yayıncılık

Gökalp, Z. (2019). *Trklğn Esasları.* Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3900

Habermas, J. (2019). *“teki” olmak “teki”yle yaşamak. siyaset kuramı yazıları.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Kabapınar, Y. (1992). Başlangıcından günümüze Türk tarih tezi ve lise kitaplarına etkisi. *ağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 143-177.

Kapar, M., Yüksel, E., Bildik, F. (2017). *Ortaöğretim tarih 9 ders kitabı.* Ankara: MEB Devlet Kitapları

Karabağ, G. (2014). *ağdaş ülkelerde tarih ders kitapları: uluslararası bir bakış.* Safran, M. (Ed.). *Tarih nasıl öğretilir? Tarih ğretmenleri için özel ğretim yöntemleri* (s.185-192). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Karabağ, G. (2014). Tarihsel empati becerisi: ğretimi, llmesi ve değerlendirilmesi. Safran, M. (Ed.). *Tarih nasıl öğretilir? Tarih ğretmenleri için özel ğretim yöntemleri* (s.136-143). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Karacan, A., şele, M.F., Söyleyici, V. (2019). *Güzel sanatlar lisesi ağdaş dünya sanatı tarihi 12 ders kitabı.* Ankara: MEB Devlet Kitapları

Karacan, A., şele, M.F., Söyleyici, V. (2019). *Ortaöğretim sanat tarihi ders kitabı.* Ankara: MEB Devlet Kitapları

Konda Araştırma Ve Danışmanlık, (2006). *Toplumsal yapı araştırması.* İstanbul: Milliyet Gazetesi

Kurubaş, E. (2008). Etnik sorunlar: ulus-devlet ve etnik gruplar arasındaki varoluşsal ilişki. *Doğu Batı*, 44.

Küçük, M .(2013). Aidiyetin mekânı: Mardin’de kimlik ve mekânın değişimi. *İdealkent*, 4(9) , 114-137.

Küçük, S. (2011). Kùltürler arası öğrenme üzerine bir kavram-model denemesi ve Türkçe ders kitapları. *Türklük Bilimi Araştırmaları* , (29) , 227-260.

Kymlicka, W. (2015) *Çokkùltürlü yurttaşlık*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Kymlicka, W., Öztürk, F. (2013). Çokkùltürlülük: başarı, başarısızlık ve gelecek. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 70 (2) .

Memiş, E., (2005). Ermenilerin kökeni ve geçmişten günümüze Türk-Ermeni ilişkileri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (1), 1-11.

Merey, Z. (2014). Dünyada ve Türkiye’de tarih eğitiminin tarihsel gelişimi. Safran, M. (Ed.). *Tarih nasıl öğretilir? Tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri* (s.29-36). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Mills, W. (2016). *Sosyolojik tahayyül*. İstanbul: Hil Yayın

Modood, T. (2014) *Çokkùltürcülük bir yurttaşlık tasarımı*. Ankara: Phoenix.

Müller, H. (2001). *Kùltürlerin uzlaşması*. İstanbul: Timaş

Niyazi, M. (2014). *Millet ve Türk milliyetçiliği*. Ankara: Ötüken Neşriyat

Oral, M. (2014). *Türkiye’de romantik tarihçilik*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi

Oral, M. (2015). *Türk ulusunun inşası, ortak tarih söylemi*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi

Oran, B. (2009). *Küreselleşme ve azınlıklar*. Ankara: İmaj Yayınevi

Oran, B. (2018). Türkiye’de azınlıklar: kavramlar, iç mevzuat, içtihat, uygulama, İstanbul: İletişim Yayınları

Öz, Ş. (2012). Türk tarih yazıcılığında millileşme çabaları üzerine. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20, 40-66.

Özbaran, S. (2003). *Güdümlü tarih*. İstanbul: Cem Yayınevi

Özbaran, S. (2007). *Osmanlı'yı özlemek ya da tarih tasarlamak*. Ankara: İmge Kitabevi

Özbaran, S. (2015). *Tarih, tarihçi ve toplum*. İzmir: Yakın Kitabevi

Özbaran, S., (1998). *Tarih öğretimi ve ders kitapları*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları

Özcoşar, İ. (2008). *Bir yüzyıl bir sancak bir cemaat 19.yüzyılda Mardin Süryanileri*. İstanbul: Beyan Yayınları

Pamuk, A. (2014). *Kimlik ve tarih, kimliğin inşasında tarihin kullanımı*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi

Parekh, B. (2002) *Çokkültürlülüğü yeniden düşünmek*. Ankara: Phoenix.

Patton, M.Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi

Polat, İ , Kılıç, E . (2013). Türkiye’de çokkültürlü eğitim ve çokkültürlü eğitimde öğretmen yeterlilikleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,10 (1) , 352-372.

Punch, K.F. (2014). *Sosyal araştırmalara giriş*. Ankara: Siyasal Kitapevi

Safran, M. (2002). Türk tarihi öğretimi ve meseleleri. *Türkler Ansiklopedisi*, 17, 935-942.

Şimşek, A. (2015). 20.yüzyıldan günümüze Türk kimliği ve tarih ders kitaplarına yansımaları. *13. Türk dünyası sosyal bilimler kongre bildiri kitabı*, 831-838, İstanbul.

Şimşek, A., Alaslan, F. (2014). Milliyetçi tarihten milli tarihe, çatışmacı eğitimden barışçı eğitime doğru Türkiye’de tarih ders kitapları. *Akademik Bakış Dergisi*, 40.

Şimşek, A., Pamuk, A.(2014). Tarih yazıcılığının dünü, bugünü ve yarını üzerine kısa bir bakış. Safran, M. (Ed.), *Tarih nasıl öğretilir? Tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri* (s.23-28). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Şimşek, A., Satan, A. (2011). *Milli tarihin inşası. makaleler*. İstanbul: Tarihi Kitabevi.

Taşgın, A. (2013). “Yezidiyye”. *İslam Ansiklopedisi*. 43: 525-527. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı

Tahincioğlu, Y. (2011). *Tarihleri, kültürleri ve inançlarıyla 5500 yıldır bu topraklarda yaşayan Süryaniler*. İstanbul: Butik Yayıncılık

Turan, R. (2019, Mayıs). Türkiye’de lise tarih ders kitaplarında Süryaniler, Kongre Başkanı Kasımi, S., *1 Mayıs sosyal politikalar ve bilimsel araştırmalar kongre kitabı*, 503-515, Ankara

Uçar, Ş. (2007). *Tarih felsefesi yazıları*. İstanbul: Şule Yayınları

Yazıcı, F. (2013). Çokkültürlülük ve yurtseverlik açısından azınlık okullarında tarih dersleri (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir (Tez No. 372299).

Yazıcı, F., Kabapınar, Y. (2015). Çokkültürlülük ve yurtseverlik bağlamında azınlık öğrencilerinin tarih dersleriyle ilgili algıları. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4(2), 38-63.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yıldırım, T., Şimşek, A. (2017). Erken Cumhuriyet döneminde “biz”in inşası: Tarih Ders Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme, *GEFAD/GUJGEF*, 37(1), 367-389

Yılmaz, İ. (2008). Kültürel zenginlik bakımından Mardin. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi , (29) , 85-101

Yuvalı, A. (1996). Anadolu’da Türk kimliğinin oluşması ile ilgili bazı tespitler. *Erdem*, 8(23) , 439-450 .

Zeki Beg, M.E. (2019). *Kürtler ve Kürdistan tarihi*. İstanbul: Nubihar

İncelenen Tarih Ders Kitapları

Çevik, A., Koç, G., Şerbetçi, K. (2019). *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük*. Ankara: MEB Devlet Kitapları

Demirtaş, B. (2019). *Ortaöğretim T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük 12 ders kitabı*. Ankara: Mevsim Yayıncılık

İbrahimgil, M.Z. (2014). *Ortaöğretim sanat tarihi ders kitabı*. Ankara: Koza Yayın Dağıtım

Tüysüz, S. (2019). *Ortaöğretim tarih 9 ders kitabı*. Ankara: Tuna Matbaacılık

Yılmaz, A. (2018). *Ortaöğretim tarih 10. sınıf ders kitabı*. Ankara: İlke Basım Yayım

Yılmaz, D., Duran, H., Köse, İ. (2019). *Ortaöğretim Türk kültür ve medeniyet tarihi ders kitabı*. Ankara: MEB Devlet Kitapları

Yüksel, E., Kapar, M. (2019). *Ortaöğretim tarih 10 ders kitabı*. Ankara: MEB Devlet Kitapları

Yüksel, E., Kapar, M. (2019). *Ortaöğretim tarih 11 ders kitabı*. Ankara: MEB Devlet Kitapları

EKLER

EK 1: Uygulama İzin Yazısı 1

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
Atatürk Eğitim Fakültesi
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
Tarih Eğitimi Anabilim Dalı

MARDİN VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü'ne

Danışmanı olduğum tez öğrencim Merve Nur Atay "Demografik Yapı Özelliği Farklı Olan Yerlerde Tarih Öğretimi Sorunları" adlı teziyle ilgili Mardin'in Artuklu ve Midyat ilçelerindeki liselerde, tez konusu olan öğretmen ve öğrencilere onayından geçmiş olara soruları yöneltmesine izin veriyorum.
Gereğini saygılarımla arz ederim.

EK: 1 Sorular
1.a. Öğrencilere Sorulacak Sorular
1.b. Tarih Öğretmenlerine Sorulacak Sorular

27.01.2020

Doç. Dr. Mustafa Aksoy
Marmara Üniversitesi
Atatürk Eğitim Fakültesi
Göztepe - İstanbul

GELEN EVRAN	
Tarih:	28.01.2020
Numarası:	1952-835
Dosya No:	

28.01.2020

EK 2: Uygulama İzin Yazısı 2

T.C.
MARDİN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 39896782-355.01-E.2070924
Konu : Merve Nur EKŞİ (ATAY)'ın
Araştırma Tez İzni

29.01.2020

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi a) :Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler
Eğitimi Bölümü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı'nın bila tarih ve sayılı yazısı.
b)Valilik Makamının 28.01.2020 tarih ve 2014623 sayılı Onay.

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler
Eğitimi Bölümü Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı
öğrencisi Merve Nur EKŞİ (ATAY)' ın 03 Şubat-31 Mart 2020 tarihleri arasında
Artuklu ve Midyat İlçelerimize bağlı Liselerinizdeki öğretmen ve öğrencilere yönelik
"Demografik Yapı Özelliği Farklı olan Yerlerde Tarih Öğretimi Sorunları " konulu
araştırma tez çalışmasının ekte belirtilen program çerçevesinde yapması ile ilgili Valilik
Onayı ve soru örnekleri ekte gönderilmiştir.

Söz konusu anketin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ile
Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgi yasal düzenlemelerde belirtilen ilke,
esas ve amaçlarına aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, denetimleri ilgili Okul, İlçe Millî
Eğitim Müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmek üzere, derslerin aksatılmaması kaydıyla
gönüllülük esasına dayalı olarak tez çalışmasını yapması hususunda;

Gereğini rica ederim.

Şehmus GÜREL
Vali a.
Müdür Yardımcısı

Ek : 1 Adet Yazı, Dilekçe, Sorulacak
Sorular ve Onay (5 sayfa)

DAĞITIM :
Artuklu ve Midyat Kaymakamlığına
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüklerine)

Adres: Millî Eğitim Müdürlüğü Yeniyapılar Mah. 24 Çakrak No: 9
ARTUKLU/MARDİN
Elektronik Adı: www.mardin.gov.tr
E-posta: ortogretim47@mek.gov.tr

Diği İsim: İPANURCU (VİBK) ZÖZTÜRK (Şeh)

Tel: 0 (482) 212 12 59
Faks: 0 (482) 212 12 26

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://www.saglik.gov.tr> adresinde: cb00-4af6-3e94-b568-7b5b koda ile tebliğ edilmiştir.

EK 3: Uygulama İzin Yazısı 3

T.C.
MARDİN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 39896782-355.01-E.2072957
Konu : Merve Nur EKŞİ (ATAY)'ın
Araştırma Tez İzni

29.01.2020

MARMARA ÜNİVERSİTESİ ATATÜRK EĞİTİM FAKÜLTESİ
(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı)
GÖZTEPE/İSTANBUL

İlgi a) bila tarih ve sayılı yazınız.

b) Valilik Makamının 28.01.2020 tarih ve 2014623 sayılı Onay.

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrenciniz Merve Nur EKŞİ (ATAY)'ın 03 Şubat-31 Mart 2020 tarihleri arasında ilimiz Artuklu ve Midyat İlçelerimize bağlı Liselerinizdeki öğretmen ve öğrencilere yönelik "Demografik Yapı Özelliği Farklı olan Yerlerde Tarih Öğretimi Sorunları" konulu araştırma tez çalışmasının ekte belirtilen program çerçevesinde yapabileceği ile ilgili Valilik Onayı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Şehmus SÖMER
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek : 1 Adet Yazı, Dilekçe, Sorulacak
Sorular ve Onay (5 sayfa)

Adres: Millî Eğitim Müdürlüğü Yenışehir Mah.14 Sokak No: 9
ARTUKLU/MARDİN
Elektronik Ad: www.mardin.gov.tr
e-posta: ortogocmen47@meb.gov.tr

Bilgi için: İ.PAMUKÇU (VİKE) Z.ÖZTÜRK (S-c)

Yel: 0 (482) 212 12 58
Faks: 0 (482) 212 12 36

İçerik güvencisi olarak kullanılmamalıdır. İlgili e-posta adresine bildirim yapılmaz. B864-094d-3d58-af3c-170a

EK 4: Uygulama İzin Yazısı 4

T.C.
MARDİN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 39896782-355.01-E.2014623
Konu : Merve Nur EKŞİ (ATAY)'ın
Araştırma Tez İzni

28.01.2020

VALİLİK MAKAMINA

İlgi :Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler
Eğitimi Bölümü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı'nın bila tarih ve sayılı yazısı.

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler
Eğitimi Bölümü Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı
öğrencisi Merve Nur EKŞİ (ATAY)'ın 03 Şubat-31 Mart 2020 tarihleri arasında İlimiz
Artuklu ve Midyat İlçelerine bağlı Liselerimizdeki öğretmen ve öğrencilere yönelik
"Demografik Yapı Özelliği Farklı olan Yerlerde Tarih Öğretimi Sorunları" konulu
araştırma tez çalışmasının ekte belirtilen program çerçevesinde yapması ile ilgili yazılar
ekte sunulmuştur.

Söz konusu anketin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile
Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgi yasal düzenlemelerde belirtilen ilke,
esas ve amaçlarına aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, denetimleri ilgili Okul, İlçe Millî
Eğitim Müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmek üzere, derslerin aksatılmaması kaydıyla
gönüllülük esasına dayalı olarak anket çalışmasını, mühürlü anket örnekleriyle yapması
Müdürlüğümüze uygun görülmektedir.

Olurlarınıza arz ederim.

Şehmus GÜREL
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

O L U R
28.01.2020
Şehmus SÜMER
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

EK 5: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Öğretmenler)

TARİH ÖĞRETMENLERİNE SORULACAK SORULAR

Yaşı:
Meslek Yılı:
Cinsiyeti:
Memleketi:
Kökeni:
Dini İnanca:

Kültürel farklılığa sahip bir öğrenci grubuna ders veren tarih öğretmeni olarak;

1. Türkiye'deki tarih öğretimini nasıl değerlendiriyorsunuz?
2. Tarih öğretimde aranacak amaç ne olmalıdır?
3. Tarih dersine yüklediğiniz anlam nedir?
3. Tarih müfredatında gördüğünüz problemli konular nelerdir?
4. Tarih dersi işlerken uyguladığınız yöntemler/teknikler nelerdir?
5. Farklı görüşlerin tartışılabildiği bir ders ortamıyla ilgili görüşleriniz nedir? Siz bunu uyguluyor musunuz?
6. Demografik yapı yönünden farklılıklar barındıran bir okulda tarih öğretiminin nasıl verilmesi gerektiği ile ilgili görüşleriniz nedir?
7. Mardin gibi kültürel çeşitliliğin yoğun olduğu bir şehirde, tarih eğitimi verirken karşınıza farklı durumlar çıktığı oldu mu? Olduysa nedir?
8. Sizce öğrencilerin yurtseverlik algılarını belirlemede okulun rolü nedir?
9. Tarih ders kitabında, kültürün sunumuyla ilgili görüşleriniz nedir?
10. Kendi öğrencilik yıllarınızla bugünü karşıladığınızda tarih eğitimindeki değişiklikler nedir?
11. Sizce bir tarih kitabında öncelikli olması gereken ilk dört konu ne olmalıdır?
12. Değişen iktidarlarla tarih eğitimi arasındaki ilişki hakkında düşünceleriniz nedir?
13. Sizce bir millet olmanın en önemli dört koşulu nedir?
14. Hayalinizde nasıl bir ülke/eğitim ortamı/kültürel ortam var?
15. Sormadığım ama sormamı istediğiniz başka bir soru varsa onu ve cevabını da yazabilirsiniz.

Merve Nur Ekşi Atay

Doç. Dr. Mustafa Aksoy

EK 6: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Öğrenciler)

ÖĞRENCİLERE SORULACAK SORULAR

Yaşı:
Sınıfı:
Cinsiyeti:
Kökeni:
Dini İnanç:

1. Tarih dersini seviyor musunuz? Seviyorsanız, en çok ilginizi çeken konu hangisi?
2. Tarih dersinde, en rahatsız olduğunuz konu hangisi? Neden?
3. Sizce tarih öğretiminin amacı ne olmalıdır?
4. Türkiye Cumhuriyeti'nin bir vatandaşı olarak tarih dersi sizi olumlu mu yoksa olumsuz mu etkiliyor? Cevabına göre anlatır mısınız?
5. Tarih ders kitabında problemli veya eksik olduğunu düşündüğünüz konular neler?
6. Tarih dersi işlenirken, konuları tartışabileceğiniz aktiviteler yapıyor musunuz? Sizce böyle aktiviteler derste olmalı mı? Neden?
7. Tarih ders kitabında, kültür konularını sunumuyla ilgili görüşleriniz nedir?
8. Siz bir tarih ders kitabı yazsaydınız, önereceğiniz ilk dört konu ne olurdu?
9. Mardin gibi kültürel çeşitliliğin fazla olduğu bir yerde eğitim veren tarih öğretmenlerine ne tavsiye edersiniz?
10. Mardin'de farklı kültürlerle iç içe yaşanan bir ortam var. Bununla ilgili görüşleriniz nedir?
11. Sizce millet olmanın en önemli dört koşulu nedir?
12. Hayalinizde nasıl bir ülke/egitim ortamı/kültürel ortam var?
13. Sormadığım ama sormamı istediğiniz başka bir soru varsa onu ve cevabını da yazabilir misiniz?

Doç. Dr. Mustafa Aksoy

Merve Nur Ekşi Atay

